

2021

Försäkringskassans årsredovisning

Generaldirektören har ordet

Även verksamhetsåret 2021 har i många avseenden präglats av den pandemi som i skrivande stund fortfarande rasar med full kraft. Ärendeflödet har varit högt eller extremt högt under i princip alla årets månader. Det gäller framförallt sjukpenning, smittbärarersättning och tillfällig föräldrapenning. Den övervägande delen av Försäkringskassans medarbetare har också fortsatt arbeta hemifrån under större delen av året med alla de påfrestningar och utmaningar i arbetsmiljön som det innebär. Det gäller framför allt dem som under året börjat en anställning i myndigheten.

Många och genomgripande förändringar av centrala regelverk inom socialförsäkringen har under året beslutats och trätt i kraft. Tiden för utveckling av nya verksamhetsstöd eller ändring av befintliga it-system samt nödvändig utbildning av personal har varit mycket knapp. Oavsett om det sker till följd av en samhällskris eller politiska beslut i största allmänhet kommer av allt att döma förväntningarna att bestå på att Försäkringskassan framgent kan omhänderta och genomföra stora förändringar på kort tid. För att möta den utvecklingen behövs omfattande utvecklingsinsatser inom Försäkringskassans informationstekniska infrastruktur de närmaste åren.

Myndighetens strategiska utvecklingsarbete har fortsatt trots pandemin, om än i något långsammare takt än planerat. Genomlysningen av Försäkringskassans förvaltning av sjukförsäkringen har redan mynnat ut i ett antal beslut om förändringar som också har implementerats på kort tid. Flera av dessa beslut påverkar inte bara förvaltningen av sjukförsäkringen utan också Försäkringskassan som helhet.

Som framgår av årsredovisningen rapporterar Försäkringskassan för verksamhetsåret 2021 överlag goda eller mycket goda resultat. Att vi under de omständigheter som rått har kunnat lösa våra uppgifter väl är ett styrkebesked, även om marginalerna under stundom varit små. Det förtjänar att särskilt understrykas att detta till stor del har varit möjligt enbart tack vare den starka lojalitet och berömvärda engagemang för uppdraget som alltid finns hos Försäkringskassans medarbetare.

Nils Öberg
generaldirektör

Innehållsförteckning

Vårt uppdrag	4
Resultatredovisning	6
Resultatredovisningens uppbyggnad	7
Året som gått	13
Förmåner till barn och familjer.....	32
Mål för föräldraförsäkringen.....	43
Förmåner vid funktionsnedsättning	48
Mål för assistansersättningen.....	57
Förmåner vid sjukdom och nedsatt arbetsförmåga.....	61
Mål för sjukförsäkringen.....	81
Övriga förmåner.....	107
Mål för att minska felaktiga utbetalningar.....	116
Gemensamma nyckeltal och nyckeltal per förmån	141
Övrig återrapportering	152
Förtroende.....	153
Mörkertal inom bostadstillägg	157
Medarbetare och kompetensförsörjning.....	161
Verksamhetsutveckling.....	167
Arbetet med mänskliga rättigheter	174
Stabs- och expertfunktionen	181
Avgiftsbelagd verksamhet.....	187
Finansiell redovisning.....	190
Resultaträkning	191
Balansräkning.....	192
Anslagsredovisning	193
Redovisning mot inkomstitlar	199
Finansieringsanalys	200
Sammanställning väsentliga uppgifter	201
Tilläggsupplysningar och noter	202
Noter	206
Övriga tilläggsupplysningar	222
Intern styrning och kontroll.....	223
Beslut om årsredovisningen	227
Förmånsförteckning.....	228

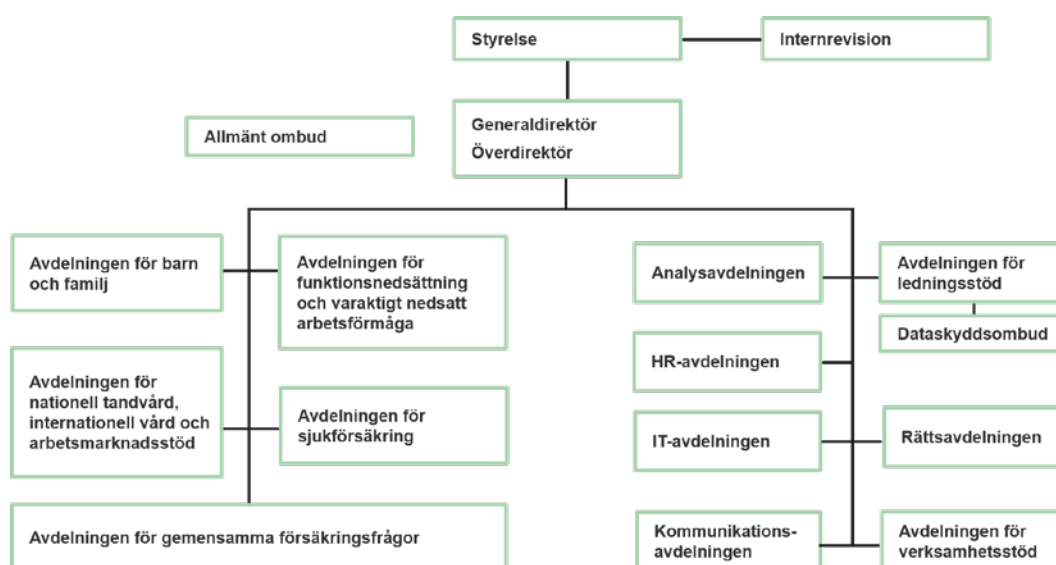
Vårt uppdrag

Försäkringskassans främsta uppdrag är att administrera en stor del av den svenska socialförsäkringen. Utöver det hanterar myndigheten även ett antal andra bidrag och ersättningar. Vårt arbete är en viktig del av de offentliga trygghetssystemen och har stor betydelse för enskilda, hushåll och företag och därmed hela samhällsekonomin.

Försäkringskassans verksamhet ska vara rättssäker och effektiv samt präglas av god service och hög tillgänglighet. Enskilda och företag ska få rätt ersättning i tid och det stöd de behöver för att kunna ta tillvara på sina rättigheter och fullgöra sina skyldigheter.

Myndigheten Försäkringskassan

Försäkringskassan bestod i december 2021 av styrelse, generaldirektör, överdirektör och tolv avdelningar. Försäkringskassan har även en internrevision, ett allmänt ombud och ett dataskyddsbud.

Försäkringskassan är organiserad i försäkringsavdelningar och övriga avdelningar.

Försäkringsavdelningarna har det primära ansvaret för kontakter med enskilda, det vill säga att

- utreda rätten till, besluta om och betala ut förmåner, bidrag och andra ersättningar
- ge information och service
- motverka felaktiga utbetalningar
- motverka brott mot socialförsäkringen.

Övriga avdelningar har en stödjande eller styrande funktion.

Vid utgången av 2021 hade Försäkringskassan 14 344 anställda på ett 60-tal orter i Sverige.

Nils Öberg är generaldirektör för myndigheten. Maria Rydbeck är överdirektör.

Styrelsen

Försäkringskassan leds av en styrelse utsedd av regeringen. Styrelsen har fullt ansvar för verksamheten, och generaldirektören är ansvarig inför styrelsen.

Styrelsen har haft 11 sammanträden under året. Två personalföreträdare har haft möjlighet att närvara vid styrelsens sammanträden.

Försäkringskassans styrelse har under året bestått av:

Heidi Stensmyren, ordförande, chef för tema Kvinnohälsa och Hälsoprofessioner vid Karolinska Universitetssjukhuset

Thomas Pålsson, vice ordförande, f.d. generaldirektör Statens servicecenter, förordnande från och med 1 april 2021

Ulrika Liljeberg, Kommunstyrelsens ordförande i Leksand

Ella Niia, f.d. ordförande i Hotell- och Restaurangfacket

Erland Olauson, f.d. vice ordförande och avtalssekreterare LO

Jörgen Olofsson, CIO Euroclear Sweden

Lotta Vahlne Westerhäll, professor emerita i offentlig rätt

Nils Öberg, generaldirektör för Försäkringskassan

Personalrepresentanter:

Siv Norlin, ST (ersättare Thomas Åding)

Rita Koskinen Lundström, SACO (ersättare Maria Lindgren)

Resultat- redovisning

Resultatredovisningens uppbyggnad

Detta avsnitt behandlar överväganden om resultatredovisningens uppbyggnad, val av förmåner som redovisas samt de metoder som används för att bedöma verksamhetens resultat.

I resultatredovisningen analyseras och bedöms Försäkringskassans resultat och utveckling utifrån kraven i förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag. Resultatredovisningens indelning utgår från de mest väsentliga förmånerna.

Resultaten redovisas så långt som möjligt i historiska treårsvisa serier. Om det inte är möjligt kommenteras det särskilt. Mindre differenser i statistikuppgifter kan förekomma mellan åren. Större differenser och förändringar till följd av utveckling av statistiken kommenteras i noter till tabellerna. Summeringsdifferenser kan förekomma på grund av avrundningar.

Merparten av den individbaserade statistik som redovisas är uppdelad efter kön. Skälen till att könsuppdelad statistik i vissa fall inte redovisas är att statistiken behöver vidareutvecklas, ännu inte håller tillräcklig kvalitet eller att den hämtas från andra myndigheter som inte har könsuppdelad statistik. Vi arbetar för att framöver kunna redovisa all individbaserad statistik som hämtas från Försäkringskassan per kön.

Uppgifter som relaterar till enskild redovisas inte om det gäller färre än fyra personer.

Statistikuppgifter avrundas genomgående för att underlätta för läsaren. Tal upp till 9 999 avrundas dock inte.

Redovisningen inleds med en beskrivning av de metoder som används för att bedöma resultatet. Detta följs av ett avsnitt som beskriver året som gått och verksamhetens finansiering samt den övergripande utvecklingen av kvaliteten i handläggningen. Efter detta görs en fördjupad redovisning av resultaten för Försäkringskassan som helhet och för de mest väsentliga förmånerna samt för målen i regleringsbrevet.

I årets redovisning har dispositionen ändrats så att ett antal förmåner och de mål i regleringsbrevet som relaterar till dessa redovisas tillsammans:

- Förmåner till barn och familjer omfattar barnbidrag, bostadsbidrag, underhållsstöd, föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning och graviditetspenning samt målet för föräldraförsäkringen.
- Förmåner vid funktionsnedsättning omfattar assistansersättning, merkostnadsersättning och omvårdnadsbidrag samt målet för assistansersättningen.
- Förmåner vid sjukdom och nedsatt arbetsförmåga omfattar aktivitetsersättning, sjukersättning, sjukpenning och pandemirelaterade förmåner¹ samt målet för sjukförsäkringen.
- Övriga förmåner omfattar aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning samt statligt tandvårdsstöd.

Därefter följer en sammanställning av nyckeltal för de mest väsentliga förmånerna samt en redovisning av tvärfunktionella återrapporteringskrav enligt regleringsbrev, förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag och förordningen (2009:1174) med instruktion för Försäkringskassan.

Sist i årsredovisningen finns en översiktlig beskrivning av de redovisade förmånerna.

Val av förmåner

För att göra redovisningen överskådlig redovisas enbart resultaten för de mest väsentliga förmånerna. Vi har i första hand valt de förmåner som står för de högsta förvaltningskostnaderna och de största försäkringsutgifterna. I andra hand har vi valt de förmåner som har flest beslut eller utbetalningar. I tredje hand redovisas resultaten för andra förmåner med väsentliga avvikelser som kan påverka Försäkringskassans resultat.

Utifrån avgränsningarna ovan betraktas i år resultaten för 20 förmåner som väsentliga. Av dessa har 13 valts utifrån de två första principerna. Dessa står tillsammans för 86 procent av försäkringsutgifterna och 75 procent av förvaltningskostnaderna. Utifrån den tredje principen redovisar vi resultaten för merkostnadsersättning och omvårdnadsbidrag. Dessa förmåner infördes den 1 januari 2019 efter en relativt kort förberedelsestid, vilket har inneburit ett flertal utmaningar.

Utifrån den tredje principen redovisar vi också resultat för de förmåner som införts på grund av pandemin eller på olika sätt påverkats av den. Det gäller ersättning till riskgrupper, ersättning för höga sjuklönekostnader, ersättning för karensavdrag, smittbärrersättning samt graviditetspenning. Med undantag för graviditetspenning redovisades resultaten för dessa förmåner även i årsredovisningen 2020.

Resultaten för aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning redovisas samlat, eftersom alla tre är ersättningar till deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser.

De förmåner som ingår i resultatredovisningen är markerade med fetstil i tabellen nedan.

¹ Ersättning för karensavdrag, ersättning till riskgrupper, smittbärrersättning och ersättning för höga sjuklönekostnader.

Tabell 1 Förmånsförteckning

Adoptionsbidrag	Dagpenning till hemvärnsmän	Graviditetspenning	Sjukersättning
Aktivitetsersättning	Dagpenning till totalförsvarspliktiga	Handikappersättning	Sjuklönegaranti
Aktivitetsstöd	Ersättning för höga sjuklönekostnader till arbetsgivare	Internationell vård	Sjukpenning
Arbetskadeersättning	Ersättning för karensavdrag	Merkostnadsersättning	Smittbärarsättning
Arbetskadelivränta	Ersättning till riskgrupper	Närståendepenning	Statlig personskadeersättning
Assistansersättning	Etableringsersättning	Omvårdnadsbidrag	Statligt tandvårdsstöd
Barnbidrag¹	Familjebidrag till totalförsvarspliktiga	Rehabiliteringsersättning	Tillfällig föräldrapenning
Bidrag till arbetshjälpmedel	Föräldrapenning		Underhållsstöd
Bilstöd			Utvecklingsersättning
Boendetillägg			Vårdbidrag
Bostadsbidrag			Yrkesskadelivränta
Bostadsersättning			
Bostadstillägg			

¹ Resultaten för barnbidrag redovisas tillsammans med förlängt barnbidrag och flerbarnstillägg, som inte betraktas som egna förmåner.

Utöver förmånerna som förtecknas i tabellen ovan hanterar Försäkringskassan till exempel bidrag till företagshälsovård, samverkan inom rehabiliteringsområdet och övrigt inom åtgärder mot ohälsa. Dessa verksamheter har inte tagits med i förteckningen. Det gäller även utredningar och ställningstaganden till försäkringstillhörighet och sjukpenninggrundande inkomst.

Bedömning av kvaliteten

Försäkringskassan bedömer fyra aspekter av kvaliteten i handläggningen; rättslig kvalitet, skyndsamhet, service och produktivitet. Utifrån de underlag som myndighetens arbete med systematisk kvalitetsutveckling genererar samt tillkommande resultatinformation bedöms om kvaliteten för de fyra aspekterna är tillfredsställande eller inte och om den har utvecklats positivt, negativt eller är oförändrad sedan föregående år.²

Underlagen ska komplettera varandra. Resultat av ett enskilt underlag eller indikator kan inte värderas isolerat, utan behöver analyseras i förhållande till och tillsammans med övriga indikatorer, uppföljningar och granskningar. Bedömningen ”inte tillfredsställande” görs om huvuddelen av informationen i underlagen påvisar väsentliga kvalitetsbrister eller om ett underlag som har avgörande betydelse påvisar väsentliga kvalitetsbrister, i övriga fall bedöms kvaliteten som tillfredsställande. Det handlar alltså om en kvalitativ bedömning utifrån de underlag som beskrivs nedan. Bedömningarna görs per aspekt för Försäkringskassan som helhet och för de mest väsentliga förmånerna.³

² Riktlinjer 2016:06, Den årliga processen för att upprätta en resultatredovisning för Försäkringskassan (resultatredovisning). Försäkringskassans arbete med kvalitetsutveckling beskrivs i riktlinjer 2016:07, Arbetet med systematisk kvalitetsutveckling.

³ De förmåner som redovisas på grund av pandemin (ersättning för höga sjuklönekostnader, ersättning till riskgrupper, ersättning för karensavdrag, graviditetspenning och smittbärarsättning) redovisas endast översiktligt och utan att någon bedömning görs.

De underlag som ligger till grund för bedömningarna är främst

- resultaten av kvalitetsuppföljningar med stöd av Væksten
- kvalitetsuppföljningar med stöd av kvalitetsindikatorer
- resultaten av Försäkringskassans kundundersökning
- fördjupade rättsliga kvalitetsuppföljningar
- uppföljningar av applikationskontroller
- interna och externa granskningar.

Uppföljningar med verktyget Væksten görs inom ramen för arbetet med systematisk kvalitetsutveckling och bygger bland annat på manuella och maskinella kontroller i handläggningen som ska säkerställa att besluten och utbetalningarna är korrekta. Vissa av kontrollerna är så kallade nyckelkontroller som bedöms ha avgörande betydelse och utan vilka de ekonomiska riskerna skulle öka betydligt. Genom att följa upp och utvärdera om kontroller i handläggningen genomförs och är ändamålsenliga, kan vi identifiera brister i handläggningen. Uppföljningar med Væksten görs på individ- eller teamnivå och inkluderar både tillämpningen av det förmånspecifika och det förvaltningsrättsliga regelverket samt service och bemötande. De ger kunskap om styrkor och utvecklingsområden i manuellt handlagda ärenden och skapar möjlighet till lärande.

Om det saknas tillräckliga underlag eller underlag som har avgörande betydelse kan kvaliteten inte bedömas. I år finns tillräckliga underlag för samtliga redovisade förmåner. Med anledning av pandemin har vissa förmåner dock behövt frigöra resurser och därför inte gjort kvalitetsuppföljningar med Væksten i den utsträckning som riktlinjen föreskriver. Dessa förmåner har i stället säkerställt att nyckelkontrollerna är genomförda genom en särskild granskning. Det gäller assistansersättning, omvårdnadsbidrag, merkostnadsersättning och sjukpenning.

Att det finns underlag om kvaliteten i handläggningen och att dessa analyseras samlat och systematiskt bidrar till myndighetens interna styrning och kontroll.

Rättslig kvalitet

Den rättsliga kvaliteten⁴ bedöms utifrån resultat från uppföljningar med stöd av Væksten, antalet upptäckta felaktiga utbetalningar, andelen felaktiga utbetalningar som orsakats av Försäkringskassan, slumpmässiga och riktade kontroller i den interna försäkringskontrollen, omprövningar, överklaganden, skadestånd och JO-anmälningar, fördjupade rättsliga kvalitetsuppföljningar, uppföljningar av applikationskontroller samt interna och externa granskningar. Även resultaten från Försäkringskassans kundundersökning är ett underlag. I den mäts de enskildas upplevelse av den rättsliga kvaliteten genom frågan ”I vilken utsträckning upplever du att det är möjligt att förutse ett beslut från Försäkringskassan?”.

Skyndsamhet

Skyndsamhet bedöms utifrån den genomsnittliga handläggningstiden från ansökan till beslut⁵, antal pågående ärenden samt de enskildas upplevelse. De enskildas upplevelse mäts genom graden av instämmande i påståendet ”Mitt ärende handläggs snabbt” i Försäkringskassans kundundersökning.

⁴ Rättslig kvalitet definieras som korrekt och enhetlig rättstillämpning.

⁵ Inom aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning samt barnbidrag, föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning följs handläggningstiden även genom andelen ärenden där ersättning betalats ut på fastställd dag.

Service

Bedömningen av Försäkringskassans service och hur den har utvecklats görs utifrån en analys av underlag inom områdena tillgänglighet⁶ och bemötande. Dessa underlag består av kvalitetsindikatorer och de enskildas upplevelse av servicen. Kvalitetsindikatorerna är tillgänglighet och väntetider i telefon samt användningen av e-tjänster. De enskildas upplevelse mäts i Försäkringskassans kundundersökning. I kundundersökningen mäts upplevelsen av tillgänglighet och bemötande genom att de enskilda anger i hur hög grad som de instämmer i ett antal frågor och påståenden.

Produktivitet

Den samlade produktiviteten för myndigheten som helhet och de individuella förmånerna analyseras och bedöms utifrån utvecklingen av de redovisade förmånernas styckkostnad⁷. Tidigare år har myndighetens produktivitet utveckling även beräknats enligt nationalräkenskapsmetoden. I år har vi beslutat att inte längre göra denna beräkning eftersom vi bedömer att resultatet inte tillför analysen något.

Vid bedömningen av om produktiviteten är tillfredsställande eller inte analyseras den samlade effektiviteten av verksamheten med hänsyn tagen till förändringar i förutsättningar för Försäkringskassans uppdrag. Det innebär att produktiviteten kan bedömas som tillfredsställande trots att utvecklingen i form av ökade styckkostnader är negativ.

Huvudprincipen är att styckkostnaden beräknas utifrån kostnad per beslut för alla förmåner så att måttet blir enhetligt och jämförbart. Undantag görs för sjukpenning, där kostnad per avslutat sjukfall används eftersom vi anser att det ger en mer rättvisande bild utifrån förmånens förutsättningar.

En fullständig kostnadsfördelning görs per beslut eller avslutat sjukfall. Utöver kostnader för handläggning hänför Försäkringskassan kostnader för bland annat it-utveckling direkt till den förmån som kostnaden avser. Indirekta kostnader som inte utgör it-kostnader fördelas till respektive förmån i proportion till redovisad arbetstid på förmånen eller för vissa kostnader baserat på produktionsstatistik.

Från och med 2021 fördelas indirekta it-kostnader till respektive förmån utifrån principer enligt Technology Business Management (TBM). TBM är ett internationellt ramverk som innehåller principer för definition av it-kostnader samt principer för kostnadsfördelningar. Förändringen har gjorts för att ge en mer rättvisande bild av hur it-kostnaderna fördelas mellan förmånerna. Det har inte varit möjligt att räkna om jämförelsesiffror för tidigare år, vilket innebär att årets styckkostnader inte helt kan jämföras med tidigare år. Väsentliga kostnadsförändringar för enskilda förmåner som förklaras av den ändrade fördelningen kommenteras i förmånsavsnitten.

⁶ Tillgänglighet beräknas som antalet besvarade samtal delat med antalet inkomna samtal.

⁷ Styckkostnaderna för respektive förmån beräknas genom att förvaltningskostnaderna delas med antalet beslut, eller för sjukpenning, antalet avslutade sjukfall. Förvaltningskostnaderna och därmed styckkostnaderna kan inte delas upp per kön på grund av tidredovisningssystemets uppbyggnad.

Bedömningar av måluppfyllelse

Försäkringskassan har fyra mål i regleringsbrevet. Dessa redovisas separat i resultatredovisningen. Målen gäller föräldraförsäkringen, assistansersättningen, sjukförsäkringen samt att minska felaktiga utbetalningar. En bedömning görs av om respektive mål är uppfyllt, delvis uppfyllt eller inte uppfyllt. Bedömningarna baseras både på resultat och genomförda insatser och bygger för assistansersättningen och sjukförsäkringen i stor utsträckning på de resultat som redovisas i avsnitten Förmåner vid funktionsnedsättning och Förmåner vid sjukdom och nedsatt arbetsförmåga.

Året som gått

I detta avsnitt beskrivs förutsättningarna för Försäkringskassans verksamhet under året utifrån utvecklingen av försäkringsutgifter, antal individer som tar emot förmåner samt volymer av beslut. Vidare redovisas kostnaderna för att bedriva verksamheten och finansieringen av denna samt hur handläggningen övergripande har utvecklats med utgångspunkt i aspekterna rättslig kvalitet, skyndsamhet, service och produktivitet.

Under 2021 betalade Försäkringskassan ut 252 miljarder kronor, vilket motsvarar 5 procent av Sveriges BNP. Nästan hälften av pengarna går till personer med nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom eller personer med funktionsnedsättning samt till arbetsgivare för deras sjuklönekostnader. Cirka en tredjedel går till barnfamiljer. Resterande del består främst av ersättningar inom arbetsmarknadsområdet. Kostnaden att administrera förmånerna och övriga uppdrag uppgick till 9 973 miljoner kronor. Till största del finansieras administrationen genom ett förvaltningsanslag.

Försäkringens omfattning

Nedan redovisas försäkringsutgifterna för de mest väsentliga förmånerna och för Försäkringskassan totalt. Försäkringsutgifterna utgörs av de pengar som betalats ut i form av förmåner. Även antalet personer som får utbetalning redovisas. Slutligen redovisas antalet utbetalningar och antalet beslut för de mest väsentliga förmånerna.⁸

För ersättning för höga sjuklönekostnader, ersättning för karensavdrag och ersättning till riskgrupper förmåner finns inte utfall för hela treårsserien eftersom förmånerna införts eller har fått förändrat regelverk i och med pandemin. Från och med den 1 oktober upphörde de nya tillfälliga förmånerna och förändrade regelverk att gälla.⁹

För ersättning till riskgrupper redovisas utfallet för viss förebyggande sjukpenning, viss smittbärrersättning redovisas i utfallet för smittbärrersättning.

⁸ För sjukpenning redovisas antalet avslutade sjukfall.

⁹ Regelverket för ersättning för höga sjuklönekostnader ändrades från och med den 1 april 2020. Från och med augusti 2020 ändrades ersättningsnivåerna. Ersättning för karensavdrag infördes från och med den 11 mars 2020, och ersättning till riskgrupper infördes från och med den 1 juli 2020. Regeringen och riksdagen beslutade den 2 februari 2022 att återinföra ersättning för karensdag och ersättning till riskgrupper samt det tillfälliga regelverket för ersättning för höga sjuklönekostnader. Bestämmelserna gäller retroaktivt från och med den 8 december 2021 förutom för ersättning för höga sjuklönekostnader som gäller från och med december 2021.

Tabell 2 Försäkringsutgifter, miljoner kronor¹

	Kvinnor			Män			Totalt			Förändring 2020–2021, procent	Andel av totala försäkringsutgifterna, procent
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021		
Aktivitetsersättning ²	1 607	1 585	1 583	1 879	1 861	1 864	3 486	3 446	3 446	0,0	1,4
Aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning ³	6 364	7 202	9 426	7 091	8 125	11 187	13 455	15 328	20 613	34,5	8,2
Assistansersättning, brutto ⁴	12 760	12 330	12 678	15 775	15 431	15 991	28 536	27 761	28 669	3,3	11,4
Assistansersättning, inbetalt från kommunerna*	–	–	–	–	–	–	4 449	4 485	4 470	–	–
Assistansersättning, netto*	–	–	–	–	–	–	24 087	23 276	24 199	–	–
Barnbidrag	27 065	26 552	25 965	6 114	6 758	7 412	33 179	33 310	33 377	0,2	13,2
Bostadsbidrag	3 151	3 615	3 346	1 435	1 631	1 428	4 586	5 246	4 773	–9,0	1,9
Ersättning för höga sjuklönekostnader varav Ersättning för sjuklönekostnader under pandemin ³	–	–	–	–	–	–	1 091	19 497	12 660	–35,1	5,0
Ersättning för karensavdrag ³	–	1 921	1 904	–	1 399	1 391	–	3 321	3 294	–0,8	1,3
Ersättning till riskgrupper ³	–	95	205	–	99	214	–	194	419	116,0	0,2
Föräldrapenning	23 092	22 977	23 038	12 691	12 443	12 120	35 784	35 420	35 158	–0,7	13,9
Merkostnadsersättning	7	60	97	6	51	82	13	112	180	60,7	0,1
Omvårdnadsbidrag	261	1 493	2 395	51	305	513	312	1 798	2 908	61,8	1,2
Sjukersättning	20 000	19 129	18 113	15 556	14 949	14 218	35 556	34 077	32 331	–5,1	12,8
Sjukpenning ³	22 671	23 521	23 466	13 484	14 311	14 326	36 154	37 832	37 792	–0,1	15,0
Smittbärarsättning	3	68	197	1	58	196	5	127	393	210,4	0,2
Statligt tandvårdsstöd	3 401	3 030	3 469	3 236	2 927	3 305	6 637	5 957	6 774	13,7	2,7
Tillfällig föräldrapenning	4 264	5 325	5 343	3 806	4 651	4 738	8 070	9 976	10 080	1,0	4,0
Underhållsstöd	3 257	3 198	3 267	553	553	568	3 810	3 751	3 835	2,2	1,5
Underhållsstöd, inbetalt av bidragsskyldiga*	–	–	–	–	–	–	1 054	1 158	1 190	–	–
Underhållsstöd, netto*	–	–	–	–	–	–	2 756	2 593	2 645	–	–
Övriga förmåner ⁵	–	–	–	–	–	–	18 402	15 877	15 419	–2,9	6,1
Totalt⁶	–	–	–	–	–	–	229 074	253 028	252 124	–0,4	100,0

* Ingår inte i de totala försäkringsutgifterna.

¹ I försäkringsutgifterna ingår även statliga ålderspensionsavgifter och avskrivna återkravsfordringar. Eftersom dessa utgifter inte går att härleda till person har de fördelats per kön utifrån fördelningen av försäkringsutgifterna i övrigt. De statliga ålderspensionsutgifterna utgör cirka 5 procent av försäkringsutgifterna.

² I utfallet för aktivitetsersättning ingår numer även ersättningen särskilt bidrag för aktivitetsersättning, vilket gör att resultat för tidigare år skiljer sig från tidigare redovisning. Särskilt bidrag för aktivitetsersättning redovisade tidigare under Övriga förmåner.

³ Utfallet per kön stämmer inte med tidigare redovisade siffror då modellen för fördelning har utvecklats.

⁴ I utgifterna ingår ersättning för personlig skyddsutrustning till assistansanordnare med anledning av pandemin med 23 miljoner kronor för 2020 och 18 miljoner kronor för 2021.

⁵ Statistiken kan inte delas upp per kön på grund av statistiksystemets uppbyggnad. Förmånsutgifter inom Övriga förmåner är mindre än i tidigare årsredovisningar på grund av att fler förmåner nu ingår i redovisningen.

⁶ Totalen för 2021 skiljer sig från totalen för transfereringar i resultaträkningen eftersom lämnade bidrag till forskning inom socialförsäkringsområdet om 8 miljoner inte ingår.

Tabell 3 Antal personer med utbetalning av förmån under respektive år¹

	Kvinnor			Män			Totalt			Förändring 2020–2021, procent
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021	
Aktivitetsersättning	17 599	16 826	16 598	20 350	19 450	19 403	37 949	36 276	36 001	-0,8
Aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning	119 680	129 157	152 383	130 477	137 558	162 951	250 157	266 715	315 350	18,2
Assistansersättning	6 720	6 570	6 476	8 067	7 960	7 849	14 787	14 530	14 325	-1,4
Barnbidrag	1 103 423	1 112 385	1 118 376	454 240	497 186	540 958	1 557 668	1 609 572	1 659 354	3,1
Bostadsbidrag	171 806	173 274	156 265	101 070	102 001	88 461	272 876	275 275	244 727	-11,1
Ersättning för karensavdrag ²	–	927 040	849 995	–	681 451	639 517	–	1 608 491	1 489 515	-7,4
Ersättning till riskgrupper	–	1 844	2 183	–	1 523	1 815	–	3 367	3 998	18,7
Föräldrapenning	479 257	462 534	445 474	411 488	394 506	378 103	890 745	857 040	823 583	-3,9
Merkostnads- ersättning	459	2 562	4 381	336	2 065	3 589	795	4 627	7 970	72,2
Omvårdnadsbidrag	5 232	25 789	50 438	1 125	6 432	12 653	6 357	32 221	63 091	95,8
Sjukersättning	157 840	149 059	140 696	110 245	105 060	100 174	268 085	254 119	240 870	-5,2
Sjukpenning	375 022	421 230	383 051	215 966	258 390	235 901	590 988	679 620	618 952	-8,9
Smittbärarsättning	150	7 497	43 725	65	6 237	39 214	215	13 734	82 939	503,9
Statligt tandvårdsstöd ²	2 154 978	1 974 578	2 136 195	1 882 325	1 731 844	1 843 183	4 037 303	3 706 422	3 979 380	7,4
Tillfällig föräldrapenning	494 616	499 791	479 278	439 749	450 384	434 793	934 365	950 175	914 071	-3,8
Underhållsstöd	123 950	120 074	115 813	26 601	24 740	24 295	150 551	144 814	140 108	-3,2

¹ På grund av efterregistreringar kan antalet skilja sig från årsredovisningen 2020.

² I totalsumman för ersättning för karensavdrag och tandvårdsstöd ingår även individer av okänt kön.

Tabell 4 Personer med utbetalning av förmån under respektive år, andel per kön¹

	Kvinnor			Män		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Aktivitetsersättning	46,4	46,4	46,1	53,6	53,6	53,9
Aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning	47,8	48,4	48,3	52,2	51,6	51,7
Assistansersättning	45,4	45,2	45,2	54,6	54,8	54,8
Barnbidrag	70,8	69,1	67,4	29,2	30,9	32,6
Bostadsbidrag	63,0	62,9	63,9	37,0	37,1	36,1
Ersättning för karensavdrag	–	57,6	57,1	–	42,4	42,9
Ersättning till riskgrupper	–	54,8	54,6	–	45,2	45,4
Föräldrapenning	53,8	54,0	54,1	46,2	46,0	45,9
Merkostnadsersättning	57,7	55,4	55,0	42,3	44,6	45,0
Omvårdnadsbidrag	82,3	80,0	79,9	17,7	20,0	20,1
Sjukersättning	58,9	58,7	58,4	41,1	41,3	41,6
Sjukpenning	63,5	62,0	61,9	36,5	38,0	38,1
Smittbärarsättning	69,8	54,6	52,7	30,2	45,4	47,3
Statligt tandvårdsstöd	53,4	53,3	53,7	46,6	46,7	46,3
Tillfällig föräldrapenning	52,9	52,6	52,4	47,1	47,4	47,6
Underhållsstöd	82,3	82,9	82,7	17,7	17,1	17,3

¹ På grund av efterregistreringar kan andel per kön skilja sig från årsredovisningen 2020.

Tabell 5 Volymer, antal utbetalningar¹

	Totalt			Förändring 2020–2021, procent
	2019	2020	2021	
Aktivitetsersättning	366 059	362 218	359 866	–0,6
Aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning	1 404 920	1 799 464	2 121 549	17,9
Assistansersättning	162 658	162 106	162 435	0,2
Barnbidrag	28 596 454	30 189 799	31 314 806	3,7
Bostadsbidrag	1 970 473	2 030 670	1 938 544	–4,5
Ersättning för höga sjuklönekostnader	47 909	448 786	456 138	1,6
<i>varav Ersättning för sjuklönekostnader under pandemin</i>	–	397 333	411 244	–
Ersättning för karensavdrag ²	–	3 804 958	3 614 624	–5,0
Ersättning till riskgrupper ²	–	11 938	28 921	142,3
Föräldrapenning	4 537 222	4 382 328	4 122 767	–5,9
Merkostnadsersättning	2 807	33 537	74 322	121,6
Omvårdnadsbidrag	22 936	247 175	559 638	126,4
Sjukersättning	3 050 510	2 946 099	2 795 296	–5,1
Sjukpenning	2 675 256	2 758 518	2 675 514	–3,0
Smittbärarersättning	299	15 563	88 230	466,9
Statligt tandvårdsstöd	6 729 513	5 896 090	6 584 196	11,7
Tillfällig föräldrapenning	2 810 936	3 005 741	3 010 807	0,2
Underhållsstöd	1 520 659	1 519 913	1 473 765	–3,0
Övriga förmåner ³	3 985 159	3 354 589	3 044 060	–9,3
Totalt³	57 883 770	62 969 492	64 425 478	2,3

¹ Statistiken kan inte delas upp per kön på grund av statistiksystemets uppbyggnad.

² Utfallet för tidigare år stämmer inte med årsredovisningen 2020 på grund av att vi har utvecklat modellen för datafångst.

³ Utfallet för tidigare år stämmer inte med tidigare redovisade uppgifter på grund av utvecklad datafångst.

Tabell 6 Volymer, antal beslut

	Kvinnor			Män			Totalt			Förändring 2020–2021, procent
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021	
Aktivitetsersättning	21 305	19 502	17 710	20 357	18 630	17 013	41 662	38 132	34 723	-8,9
Aktivitetsstöd, utvecklings- ersättning och etableringsersättning	807 662	931 503	1 139 955	839 831	955 079	1 166 557	1 647 493	1 886 582	2 306 512	22,3
Assistansersättning	2 325	2 524	2 305	2 982	3 386	2 940	5 307	5 910	5 245	-11,3
Barnbidrag ¹	325 446	319 299	313 444	242 739	233 717	236 122	568 189	553 020	549 573	-0,6
Bostadsbidrag	251 475	285 550	279 566	169 836	181 915	159 559	421 311	467 465	439 125	-6,1
Ersättning för höga sjuklönekostnader varav Ersättning för sjuklönekostnader under pandemin	–	–	–	–	–	–	505 741	870 520	921 594	5,9
Ersättning för karensavdrag ²	–	2 332 041	2 170 320	–	1 461 045	1 455 487	–	3 793 096	3 625 815	-4,4
Ersättning till riskgrupper ³	–	3 682	4 917	–	3 098	4 497	–	6 780	9 414	38,8
Föräldrapenning	1 938 968	1 906 217	1 821 333	1 317 229	1 289 206	1 214 231	3 256 197	3 195 423	3 035 564	-5,0
Merkostnads- ersättning	4 645	14 915	15 205	1 779	7 180	7 704	6 424	22 095	22 909	3,7
Omvårdnadsbidrag	8 654	31 533	43 699	2 468	10 019	15 828	11 122	41 552	59 527	43,3
Sjukersättning	43 728	34 884	28 527	28 972	23 826	20 268	72 700	58 710	48 795	-16,9
Sjukpenning ⁴	329 075	395 244	348 105	184 165	234 665	207 494	513 240	629 909	555 599	-11,8
Smittbärarsättning ⁵	–	–	–	–	–	–	301	23 629	97 134	311,1
Statligt tandvårdsstöd ²	5 062 904	4 195 273	4 724 767	4 468 813	3 754 843	4 153 795	9 532 643	7 950 819	8 879 400	11,7
Tillfällig föräldrapenning	2 606 314	2 754 220	2 747 797	1 753 431	1 895 415	1 926 803	4 359 746	4 649 635	4 674 600	0,5
Underhållsstöd	104 113	101 652	90 724	88 215	87 262	81 022	192 328	188 914	171 746	-9,1
Övriga förmåner ⁶	–	–	–	–	–	–	364 047	305 500	283 668	-7,1
Totalt⁶	–	–	–	–	–	–	21 498 451	24 687 691	25 720 943	4,2

¹ I resultatet ingår även utfallet för flerbarnstillägg. Redovisning för tidigare år stämmer därför inte med årsredovisningen 2020.

² I totalsumman för ersättning för karensavdrag och statligt tandvårdsstöd ingår även individer av okänt kön.

³ Utfallet för tidigare år stämmer inte med årsredovisningen 2020 på grund av att vi har utvecklat modellen för datafångst.

⁴ För sjukpenning redovisas antalet avslutade sjukfall.

⁵ Statistiken kan inte delas upp per kön på grund av statistiksystemets uppbyggnad.

⁶ Statistiken kan inte delas upp per kön på grund av statistiksystemets uppbyggnad. Utfallet för tidigare år stämmer inte med tidigare redovisade uppgifter på grund av utvecklad datafångst.

Pandemin har fortsatt stor påverkan på utfallet

Försäkringsutgifterna minskade marginellt 2021 jämfört med 2020, men utgifterna var fortfarande betydligt högre än under 2019. Pandemin förklarar därmed till stor del även årets utfall. De nya förmåner som infördes för att mildra pandemins effekter tillsammans med förändringar i regelverken i flera befintliga förmåner ledde till att försäkringsutgifterna ökade.

På grund av den minskade smittspridningen under hösten fattades beslut att flera av de nya tillfälliga förmånerna inte längre skulle betalas ut och att ordinarie regelverk till viss del skulle börja gälla igen den 1 oktober. Men när antalet fall av covid-19 ökade igen under slutet av året beslutades att återinföra både förmåner och tillfälliga regelverk retroaktivt från den 8 december.¹⁰ Försäkringsutgifterna för 2021 påverkas dock inte av det, eftersom den retroaktiva ersättningen betalas ut under 2022.

¹⁰ Det tillfälliga regelverket för ersättning för höga sjuklönekostnader gäller från och med december 2021.

Förmåner till barn och familj

Utgifterna för föräldrapenning minskade medan de ökade för tillfällig föräldrapenning. För båda förmånerna gäller att de betalades ut till färre personer. Att utgifterna för tillfällig föräldrapenning ändå ökade beror på fler vård dagar per barn.

Fler fick barnbidrag under 2021, men utgifterna ökade bara marginellt. Det visar att fler föräldrar väljer att dela på bidraget.

Antalet personer som har bostadsbidrag minskade och var även lägre än under 2019. Även utgifterna minskade, men var fortfarande något högre än 2019. Orsaken var det tilläggsbidrag som infördes 2020 och som återinfördes under 2021 som en åtgärd riktad till barnhushåll som drabbats ekonomiskt under pandemin.

Förmåner vid sjukdom och nedsatt arbetsförmåga

Utgifterna för aktivitetsersättning var oförändrade, men antalet personer som fick förmånen minskade något. Minskningen förklaras av att många av dem som haft ersättningen fyllde 30 år och därmed inte längre kunde få förmånen.

Även utgifterna och antalet personer som har sjukersättning minskade. Det är relativt få som nybeviljas förmånen, samtidigt som flera förmånstagare fyller 65 år och får ålderspension i stället.

Pandemin ledde till en början att antalet personer med sjukpenning ökade. Under 2021 minskade dock antalet med 9 procent, medan det fortfarande var betydligt fler som fick sjukpenning än 2019. Antalet beslut minskade därmed också. Utgifterna minskade dock enbart marginellt, vilket delvis förklaras av att reglerna förändrats för bedömningen av arbetsförmågans nedsättning från dag 181 i sjukfallet. Ändringen gör att fler får sjukpenning efter dag 180.

Pandemins effekter märks tydligt även i utfallet för de förmåner som införts eller fått förändrade regelverk med anledning av pandemin, även om utvecklingen sett olika ut för dessa förmåner. Antalet företag som fick ersättning för höga sjuklönekostnader och antalet personer som fick ersättning till riskgrupper och smittbärrersättning ökade, medan antalet minskade för ersättning för karensavdrag. Störst var ökningen inom smittbärrersättning. Utgifterna ökade också kraftigt för alla förmåner – förutom ersättning för höga sjuklönekostnader och ersättning för karens där den i stället minskade. Minskningen var störst för ersättning för höga sjuklönekostnader, vilket framför allt berodde på ändringen av taket för ersättningens storlek som gjordes under hösten 2020. Nivån på sjukfrånvaron kan dock också ha påverkat utfallet. Färre personer fick ersättning för karens, vilket tyder på att även arbetsgivarnas sjuklönekostnader har minskat.

Förmåner vid funktionsnedsättning

Antalet personer som får merkostnadsersättning eller omvårdnadsbidrag ökade. Detta gäller även försäkringsutgifter och utbetalningar. Den främsta orsaken är att fler medarbetare arbetade med dessa förmåner och att fler ärenden därmed kunnat påbörjas, utredas och beslutas.

Utgifterna för assistansersättning ökade, vilket beror på att det genomsnittliga antalet timmar och nivån på timersättningen ökade. Att antalet beviljade timmar ökade beror bland annat på förändrat regelverk som innebär att hela hjälpbehovet ska vara assistansgrundande när det gäller andning och måltider i form av sondmatning. Även antalet förstagångsmottagare ökade efter lagändringen. Det totala antalet personer som får ersättning minskade dock, vilket framför allt beror på att personer som fått assistans har avlidit.

Övriga förmåner

Utgifterna för aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning fortsatte att öka även under 2021. Ökningen förklaras av att pandemin har lett till en högre arbetslöshet och att fler personer därför deltar i arbetsmarknadspolitiska insatser.

Utgifterna för statligt tandvårdsstöd ökade, liksom antalet individer som fick förmånen. Ökningen beror på att många sköt upp sina tandläkarbesök under 2020 på grund av pandemin. Men även om antalet individer som fick förmånen ökade var det fortfarande färre än året före pandemin.

Verksamhetens finansiering

Försäkringskassans verksamhet finansieras till största del med anslaget för förvaltningsmedel. Av verksamhetens förvaltningskostnader om 9 973 miljoner kronor finansierades 9 246 miljoner kronor från anslaget.

Utöver förvaltningsanslaget fick Försäkringskassan 263 miljoner kronor från anslaget Bidrag för sjukskrivningsprocessen. Dessa medel ska täcka kostnaderna för samverkan med Arbetsförmedlingen och hälso- och sjukvården inom bland annat rehabiliteringsområdet. Ökningen förklaras främst av verksamheten som avser rehabiliteringsinsatser i samverkan mellan Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen.

Avgiftsintäkterna uppgick till 446 miljoner kronor. Av dessa utgjordes 255 miljoner av intäkter från tjänster till Pensionsmyndigheten. Tjänsterna är framför allt utbetalningstjänster och it-stöd för handläggning. Ökningen av Försäkringskassans totala avgiftsintäkter förklaras främst av uppdraget samordnad och säker statlig it-drift (SSSID) som har ökat med 14 miljoner kronor.

Bidragsintäkterna består främst av bidrag för projekt inom ramen för finansiell samordning genom samordningsförbund, 22 miljoner kronor, samt bidrag från Arbetsförmedlingen för anställda med särskilda anställningsformer, 13 miljoner kronor. De totala bidragsintäkterna har minskat med 60 miljoner kronor. Det förklaras bland annat av att den tillfälliga ersättningen för höga sjuklönekostnader som infördes som en pandemiåtgärd under 2020 har upphört under året, vilket gett en minskning om 27 miljoner kronor. Förändringen av bidragsintäkterna beror också på att utvecklingsarbetet inom sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocessen mellan staten och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) har avslutats, vilket medfört en minskning med 28 miljoner kronor.

Tabell 7 Finansiering av Försäkringskassans verksamhet, miljoner kronor

	2019	2020	2021	Förändring 2020–2021, procent
Förvaltningsanslag	8 879	9 129	9 246	1,3
Anslag Bidrag för sjukskrivningsprocessen	244	220	263	19,5
Anslag SSC – del till Försäkringskassan	109	–	–	–
Avgiftsintäkter	354	439	446	1,6
Bidragsintäkter	58	87	27	–69
Finansiella intäkter	5	4	0	–100
Årets kapitalförändring	25	1	–9	–1 000
Totalt	9 674	9 880	9 973	0,9

Förvaltningsanslag

De totala disponibla förvaltningsmedlen för 2021 uppgick till 9 500 miljoner kronor och består av årets tilldelning om 9 247 miljoner kronor samt ett anslagssparande från 2020 om 252 miljoner kronor. Utöver verksamhetens kostnader finansierar förvaltningsanslaget

även medarbetarnas uttag av sparad semester från 2008 och tidigare med 8 miljoner kronor. Motsvarande kostnad redovisas inte i resultaträkningen.

Regeringen har vid två tillfällen under 2021 beslutat om att tillföra ytterligare förvaltningsmedel. I slutet av april gällde det ett tilläggsanslag om 20 miljoner kronor avsedda för en pandemirelaterad regelförändring av graviditetspenning. I början av december gällde det 15 miljoner kronor som var ämnade för att förbereda införandet av den nya förmånen familjedagspenning.

Vid årets slut uppgick anslagssparandet till 238 miljoner kronor, vilket får disponeras under 2022.

Tabell 8 Förvaltningsanslag, miljoner kronor

	2019	2020	2021
Anslagssparande (+) / Utnyttjad kredit (-) vid årets ingång	362	3	252
Återbetalning av anslagsmedel	-100	-	-
Tilldelade medel enligt regleringsbrev	8 638	9 391	9 247
Kostnader för verksamhet ¹	-8 879	-9 129	-9 254
Utgifter för uttag av sparade semesterdagar från 2008 ²	-18	-12	-8
Anslagssparande (+) / utnyttjad kredit (-)	3	252	238

¹ I kostnader för verksamhet ingår stöd till forskning inom socialförsäkringsområdet. För 2021 uppgick stödet till 8 miljoner kronor.

² Från och med 2009 redovisas myndigheters förvaltningsutgifter kostnadsfritt mot anslaget. Enligt undantagsbestämmelser ska dock ackumulerad semesterlöneskuld per 31 december 2008 redovisas utgiftsmässigt, vilket innebär att när sparade semesterdagar från 2008 eller tidigare tas ut redovisas dessa mot anslaget.

Förvaltningskostnader per kostnadsslag

Tabellen nedan visar förvaltningskostnader fördelade per kostnadsslag.

Tabell 9 Totala förvaltningskostnader uppdelade på kostnadsslag, miljoner kronor

Kostnadsslag	2019	2020	2021	Förändring 2020–2021, procent	Andel av totala förvaltningskostnader, procent
Personal	7 396	7 560	7 725	2,2	77,5
Lokaler	628	612	619	1,1	6,2
Konsulter/It-tjänster	454	393	363	-7,6	3,6
Övriga kostnader	529	647	610	-5,7	6,1
Av- och nedskrivningar	664	667	656	-1,6	6,6
Räntor och övriga finansiella kostnader	3	1	0	-100	0,0
Totalt	9 674	9 880	9 973	0,9	100

Försäkringskassans förvaltningskostnader uppgick till 9 973 miljoner kronor, en ökning med 93 miljoner kronor eller 1 procent sedan föregående år. Kostnadsökningen gäller huvudsakligen personalkostnader.

Personalkostnaderna motsvarar 78 procent av förvaltningskostnaderna och uppgick till 7 725 miljoner kronor. Det är 164 miljoner kronor mer än under 2020. Ökningen förklaras främst av att lönekostnader inklusive sociala avgifter har ökat med 207 miljoner kronor. Antalet årsarbetskrafter samt nedlagd tid har minskat något sedan föregående år. Förändringen i lönekostnader förklaras i stället av ett högre löneläge, ökade kostnader för pensionspremier samt för övertid och mertid. Ökningen i övertid och mertid uppgår till 39 miljoner kronor, en förändring om 83 procent. Det innebär att dessa kostnader nästan är tillbaka på den nivå som gällde innan 2020.

Att de totala personalkostnaderna bara har ökat med 164 miljoner kronor trots de ökade lönekostnaderna beror bland annat på att egen personal arbetar med lånefinansierad it-utveckling i högre utsträckning än tidigare. Personalkostnaden som avser it-utveckling

och lånefinansieras har ökat med 19 procent. Försäkringskassan har arbetat med att minska andelen it-konsulter och i stället använda egen personal i större utsträckning. Det har minskat kostnaderna för konsulter och it-tjänster med 30 miljoner kronor. Exempel på större förändringar i övriga personalkostnader är kostnaderna för friskvårdssubventionen, som har ökat med 13 miljoner kronor. Kostnader för kurser och konferenser minskade kraftigt under 2020 men har nu ökat med 8 miljoner kronor, en ökning om 86 procent.

Övriga kostnader har minskat med 37 miljoner kronor. Det förklaras delvis av ändrade arbetssätt till följd av pandemin. Exempelvis har kostnaderna för resor minskat med 7 miljoner kronor och kostnaderna för kontorsmaterial, trycksaker samt data- och telefoniutrustning med 9 miljoner kronor. I övriga kostnader finns också kostnader för licenser, programvaror och support, som har ökat med 23 miljoner kronor. Ökningen förklaras till en del av att pandemin har skapat behov av ökad it-kapacitet, vilket i sin tur lett till ändrade och utökade licensbehov. Ytterligare en förklaring är att uppdraget att erbjuda samordnad och säker statlig it-drift (SSSID) har ökat i omfattning.

Förvaltningskostnader fördelade per förmån

Tabellen nedan visar förvaltningskostnader fördelade per förmån.

Tabell 10 Förvaltningskostnader, miljoner kronor

	2019	2020	2021	Förändring 2020–2021, procent	Andel av totala förvaltnings- kostnader, procent
Aktivitetsersättning	540	503	438	-13,0	4,4
Aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning	545	527	520	-1,2	5,2
Assistansersättning	457	444	422	-4,9	4,2
Barnbidrag	157	150	152	1,7	1,5
Bostadsbidrag	337	358	387	8,2	3,9
Ersättning för höga sjuklönekostnader	15	36	30	-19,1	0,3
Ersättning för karensavdrag	–	82	62	-24,2	0,6
Ersättning till riskgrupper	–	30	22	-26,4	0,2
Föräldrapenning	643	632	586	-7,2	5,9
Merkostnadsersättning	109	183	228	24,7	2,3
Omvårdnadsbidrag	243	447	706	58,0	7,1
Sjukersättning	432	395	355	-10,0	3,6
Sjukpenning	3 787	3 830	3 648	-4,8	36,6
Smittbärarsättning	1	22	90	309,1	0,9
Statligt tandvårdsstöd	165	150	195	29,7	2,0
Tillfällig föräldrapenning	536	532	529	-0,7	5,3
Underhållsstöd	380	380	376	-1,2	3,8
Övriga förmåner ¹	951	771	790	2,5	7,9
Övrigt ²	376	409	438	7,0	4,4
Totalt	9 674	9 880	9 973	0,9	100

¹ Uppgiften för 2019 har korrigerats och stämmer därför inte med vad som redovisades i årsredovisningen för 2020.

² I posten ingår kostnader för annan verksamhet än förmåner, till exempel tjänster som levereras till Pensionsmyndigheten, tjänster inom ramen för samordnad och säker statlig it-drift (SSSID), Electronic Exchange of Social Security Information (EESSI), finansiell samordning av rehabiliteringsinsatser samt uppdraget om officiell statistik. Jämförelsevärdena för år 2019 har räknats om.

Förvaltningskostnaderna för förmåner motsvarar 96 procent av de totala förvaltningskostnaderna och uppgick till 9 536 miljoner kronor för 2021. Det är en ökning om 65 miljoner kronor. Även om ökningen är relativt liten så finns det både betydande kostnadsökningar och kostnadsminskningar för enskilda förmåner.

För de förmåner som har andelsmässigt stora kostnadsförändringar förklaras merparten av dessa av verksamhetsrelaterade händelser. För vissa förmåner förklaras förändringen även av den ändrade fördelningen av indirekta it-kostnader som gäller från och med 2021. För att få en mer rättvisande kostnadsfördelning hänförs indirekta it-kostnader

till förmånerna utifrån principer i Technology Business Management (TBM). TBM är ett internationellt ramverk som innehåller principer för definitioner och fördelning av it-kostnader. Generellt sett är det framför allt beloppsmässigt mindre omfattande förmåner som har fått betydande kostnadsförändringar med anledning av den ändrade fördelningen. Dessa redovisas huvudsakligen under raden Övriga förmåner i tabellen ovan. Det finns också enstaka förmåner med relativt omfattande förvaltningskostnader där ändringen gett väsentlig påverkan på kostnaderna. Det gäller bostadsbidrag och statligt tandvårdsstöd.

Förmåner som fått andelsmässigt eller beloppsmässigt stora kostnadsökningar jämfört med föregående år är bostadsbidrag, merkostnadsersättning, omvårdnadsbidrag, smittbärrarsättning och statligt tandvårdsstöd. Förmåner där kostnaderna i stället har minskat mycket är aktivitetsersättning, ersättning för karensavdrag, föräldrapenning, sjukersättning, och sjukpenning.

Nedlagd tid i handläggningen av aktivitetsersättning har minskat med 17 procent. Det är sannolikt en följd av att medarbetare har lånats ut till andra förmåner under pandemin men kan också vara ett resultat av insatser som genomförts i utredningsmetodik som har lett till en effektivare handläggning. Minskningen i nedlagd tid är också den huvudsakliga förklaringen till att förvaltningskostnaderna har minskat med 65 miljoner kronor, en minskning om 13 procent.

Förvaltningskostnaderna för bostadsbidrag har ökat med 29 miljoner kronor, en ökning om 8 procent. Det är delvis en konsekvens av att nedlagt tid i handläggningen har ökat till följd av att fler ansökningar än normalt under första halvåret 2021, samt arbetet med att byta ut handläggningssystem. En stor del av kostnadsförändringen beror också på den ändrade fördelningen av it-kostnader.

Ersättning för karensavdrag är en av de pandemirelaterade förmåner där det gjordes ett omfattande it-utvecklingsarbete under föregående år. I år har nedlagd tid på förmånen minskat, främst för it-utveckling men också för handläggning. Det är sannolikt en följd av att färre personer har fått ersättningen under 2021 än under 2020. Förändringen i nedlagd tid är den huvudsakliga förklaringen till att förvaltningskostnaderna har minskat med 20 miljoner kronor, en förändring om 24 procent.

Automatiseringsgraden för föräldrapenning fortsätter att öka, vilket troligen i hög utsträckning bidragit till att nedlagd tid i handläggningen har minskat med 11 procent. Minskningen i nedlagd tid utgör i sin tur den främsta förklaringen till att förvaltningskostnaderna har minskat med 46 miljoner kronor, en förändring om 7 procent.

Under året har nyrekrytering möjliggjort ökad handläggningskapacitet inom merkostnadsersättning och omvårdnadsbidrag. Nedlagd tid i handläggningen har ökat med 17 procent för merkostnadsersättning och 59 procent för omvårdnadsbidrag. Förvaltningskostnaderna har därför ökat kraftigt. För merkostnadsersättning är ökningen 45 miljoner kronor, vilket motsvarar 25 procent. För omvårdnadsbidrag är den 259 miljoner kronor, en ökning om 58 procent. Kostnaderna för omvårdnadsbidrag motsvarar 7 procent av de totala förvaltningskostnaderna.

På grund av pandemin har medarbetare inom sjukersättning lånats ut eller flyttats till andra förmåner. Som en följd av detta har nedlagd tid för förmånen minskat med 11 procent, vilket i sin tur påverkar förvaltningskostnaderna som har minskat med 10 procent. Det är en minskning om 40 miljoner kronor.

Förvaltningskostnaderna för sjukpenning uppgår till 3 648 miljoner kronor. Det motsvarar 37 procent av de totala förvaltningskostnaderna. Kostnaderna för förmånen har minskat med 182 miljoner kronor, vilket motsvarar 5 procent. Nedlagd tid i handläggningen har

minskat med 6 procent, och det är också den främsta förklaringen till att kostnaderna har minskat. En viss del av kostnadsminskningen kan också härledas till ändringen i fördelningen av it-kostnader.

Det ökande antalet ansökningar om smittbärrersättning har bland annat medfört att medarbetare som normalt arbetar med andra förmåner i stället har stöttat handläggningen av smittbärrersättning. Totalt nedlagd tid i handläggningen har ökat med 306 procent och förvaltningskostnaderna har ökat med 68 miljoner kronor.

Förvaltningskostnaderna för statligt tandvårdsstöd har ökat med 45 miljoner kronor, en ökning om 30 procent. En viss del av ökningen kan kopplas till att inflödet av ärenden har ökat igen efter pandemin och att fler medarbetare har anställts men den främsta orsaken är ändringen i fördelningen av it-kostnader.

Försäkringskassans kvalitet i handläggningen

I detta avsnitt redovisas Försäkringskassans resultat avseende handläggningen och hur den har utvecklats med utgångspunkt i aspekterna rättslig kvalitet, skyndsamhet, service och produktivitet.

Även 2021 har som redan nämnts i stor utsträckning präglats av pandemin och de särskilda krav som ställts på Försäkringskassan med förändrat regelverk, nya förmåner och ett ökat antal ärenden att hantera. För att klara av förändringarna och det ökade antalet ärenden med god kvalitet har Försäkringskassan även i år fått prioritera att utreda, bedöma och betala ut ersättning till de försäkrade framför andra arbetsuppgifter.

Under året har vi också påbörjat ett arbete med strukturella och processmässiga förändringar av Försäkringskassans förvaltning med fokus på sjukförsäkringen. Utgångspunkten är ett antal principer som bland annat syftar till ökad kvalitet, stabilitet och förutsägbarhet i myndighetens arbetssätt och beslut.

Rättslig kvalitet

Försäkringskassan bedömer att den rättsliga kvaliteten för de redovisade förmånerna är tillfredsställande. Samtidigt bedömer vi att det finns utvecklingsbehov inom vissa områden som handlar om att säkra en korrekt rättstillämpning. Även arbetet med att förhindra och upptäcka bidragsbrott och felaktiga utbetalningar, som också är en del av den rättsliga kvaliteten i handläggningen, behöver stärkas ytterligare.

Bedömningen av den rättsliga kvaliteten baseras på en sammanvägning av resultat från uppföljningar, indikatorer och övriga granskningar. Men rättslig kvalitet är ett brett begrepp som delvis är svårt att följa upp. Det innebär att dessa underlag endast kan ge indikationer på väsentliga delar, men inte en fullständig bild av den rättsliga kvaliteten. Ett arbete har påbörjats för att utveckla uppföljningen inom detta område.

De utredningar och granskningar som gjorts under året och tidigare år visar att utredningarna i vissa ärenden behöver förbättras för att säkra korrekt rättstillämpning.¹¹ En liten andel av myndighetens beslut omprövas och överklagas, men ändringsfrekvenserna

¹¹ Försäkringskassans tillämpning av regelverken i socialförsäkringen har kritiserats i ett flertal tidigare externa granskningar (se till exempel SOU 2020:6, ISF 2020:9 och ISF 2021:3). Försäkringskassan har också sedan tidigare konstaterat att det förekommer brister i tillämpningen. Även regeringen har konstaterat allvarliga brister i bland annat handläggningen av sjukpenningärenden (se S2020/06863/SF) och därför gett Försäkringskassan ett uppdrag för att komma till rätta med bristerna.

har ökat. Vissa åtgärder som vidtogs för att hantera det höga inflödet inom de förmåner som påverkades av pandemin kan ha påverkat kvaliteten, men detta har inte utvärderats.

Det upptäckta felaktigt utbetalda beloppet är fortsatt högt, vilket indikerar att arbetet för att minska de felaktiga utbetalningarna ger effekt. De skattningar som har gjorts av den totala omfattningen av felaktiga utbetalningar visar dock att andelen som inte upptäcks är mycket stor inom vissa förmåner.

Eftersom det saknades tillräckliga underlag för att bedöma den rättsliga kvaliteten 2020 kan vi inte bedöma utvecklingen sedan föregående år. Men utifrån tidigare identifierade utvecklingsbehov har flera insatser inletts under året i syfte att stärka den rättsliga styrningen och stödet. Vi har också inrättat en intern tillsynsfunktion och tillfört resurser till kontrollverksamheten för att förhindra felaktiga utbetalningar. Identifierade utvecklingsområden hanteras även inom ramen för ordinarie kvalitetsarbete och ett stort antal åtgärder har under året vidtagits framför allt inom sjukförsäkringen. Det är dock för tidigt att följa upp effekterna av detta.

Uppföljningar och granskningar

Försäkringskassan har under 2021 fattat omkring 26 miljoner beslut. Den stora majoriteten av alla ärenden bedöms handläggas snabbt, korrekt och med hög kvalitet. Baserat på de uppföljningar av ärenden som genomförts bedömer alla förmåner att de handläggningsmoment som har avgörande betydelse för att säkerställa att rätt beslut fattas och rätt ersättning betalas ut görs i all väsentlighet. I en mindre andel ärenden finns dock brister i utredning, bedömning, dokumentation och hur aktiva vi är i handläggningen.

Kvalitetsbrister i utredning och bedömning finns bland annat i ärenden med stort tolknings- och bedömningsutrymme. Dessa ärenden kräver att handläggaren värderar information och klarlägger faktiska förhållanden utifrån uppgifter som ibland är motstridiga och inte alltid möjliga att verifiera. Det kan också vara svårt att veta när de faktiska förhållandena är klarlagda i sådan utsträckning att utredningsskyldigheten är uppfylld.

Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) har granskat Försäkringskassans tillämpning av utredningsskyldigheten i ett urval ärenden om sjukpenning och aktivitetsersättning där ansökan har avslagits någon gång under perioden juli 2018–juni 2019.¹² ISF konstaterar att det inte på något enkelt sätt går att slå fast hur långt myndighetens utredningsansvar sträcker sig och att den enskilde å ena sidan ska lämna de uppgifter som krävs, men att Försäkringskassan å andra sidan har ansvar för att föra utredningen framåt. Denna svårighet gör att kvalitetsbrister i utredning och bedömning inte kan åtgärdas med enskilda insatser.

Försäkringskassans rättsavdelning har under året gjort tre fördjupade rättsliga kvalitetsuppföljningar, varav två gäller sjukpenning och en aktivitetsstöd, etableringsersättning och utvecklingsersättning.¹³ Även i dessa granskningar har vissa utvecklingsbehov identifierats.

¹² Inspektionen för socialförsäkringen (2021:3) *Försäkringskassans utredningsskyldighet – en granskning av Försäkringskassans tillämpning av utredningsskyldigheten i ärenden om sjukpenning och aktivitetsersättning där ansökan har avslagits.*

¹³ Rättslig uppföljning FK 2021/009034 Aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning – grundbeslut och ändringsbeslut enligt 113 kap. 3§ SFB, Rättslig uppföljning FK 2021/009854 Tillämpningen av det nya undantaget övervägande skäl vid dag 181 i rehabiliteringskedjan i sjukpenningärenden och Rättslig uppföljning 2021/015499 Fortsatt granskning av tillämpningen av undantaget övervägande skäl vid dag 181 i rehabiliteringskedjan i sjukpenningärenden.

I förmåner med en hög automatiseringsgrad beror den rättsliga kvaliteten till stor del på hur väl kontrollerna i it-systemen fungerar. Den automatiserade handläggningen följs upp genom rapportering av tillgänglighet och pålitlighet, incidenter, stickprov och testning. Under året har kontrollerna i stort sett fungerat utan väsentliga störningar, vilket skapat goda förutsättningar för likformig och korrekt rättstillämpning. Kvaliteten i den automatiserade handläggningen påverkas dock även av riktigheten i de uppgifter som lämnas till Försäkringskassan samt hur systemet är uppbyggt. För information om riktigheten i de uppgifter som lämnas till Försäkringskassan se avsnittet Mål för att minska felaktiga utbetalningar.

Under året har Försäkringskassan arbetat med att ta fram förslag på metoder och arbetssätt för att förbättra uppföljning av den automatiserade handläggningen.¹⁴ Vi har nu påbörjat ett arbete med att genomföra dessa förslag.

Indikatorer på rättslig kvalitet och deras utveckling

Försäkringskassan följer kontinuerligt myndighetsgemensamma och förmånsspecifika indikatorer för att få information om systematiska avvikelser som kan vara svåra att upptäcka genom andra kvalitetsuppföljningar. Det är dock viktigt att påminna om att resultat av en enskild indikator inte kan värderas isolerat, utan behöver analyseras i förhållande till andra underlag. Utfallet av indikatorerna för den rättsliga kvaliteten kan sammanfattas på följande sätt.¹⁵

Felaktiga utbetalningar och intern försäkringskontroll

Det totala upptäckta beloppet som betalats ut felaktigt ligger kvar på ungefär samma höga nivå¹⁶ som föregående år, men antalet upptäckta felaktiga utbetalningar har minskat. Det totala beloppet av upptäckta felaktiga utbetalningar orsakade av att en enskild inte har anmält ändrade förhållanden har dock ökat¹⁷. Hur många felaktiga utbetalningar som upptäcks beror på vilka kontrollinsatser som görs, vilket gör det svårt att dra slutsatser om de felaktiga utbetalningarna faktiskt har ökat eller minskat. Den höga nivån på upptäckta felaktiga utbetalningar indikerar dock att Försäkringskassans arbete bidrar till att minska de felaktiga utbetalningarna.

Den vanligaste orsaken till felaktiga utbetalningar är att en försäkrad har lämnat oriktiga uppgifter eller inte anmält ändrade förhållanden. Andelen som beror på att Försäkringskassan gjort fel är betydligt mindre. Felen som orsakas av Försäkringskassan beror ofta på att information som skulle påverkat utbetalningens storlek inte har tagits om hand.

Den interna försäkringskontrollen görs utifrån varje förmåns risker och innefattar ett slumpmässigt urval av utbetalningar, riskfyllda transaktioner samt riktade kontroller. Från och med 2021 kontrolleras även ärenden om försäkringstillhörighet och sjukpenninggrundande inkomst. Antalet avvikelser är höga för dessa förmåner och eftersom ett felaktigt beslut om försäkringstillhörighet eller sjukpenninggrundande inkomst kan leda till felaktiga utbetalningar för flera förmåner är detta särskilt angeläget att åtgärda.

För ytterligare information hänvisas till avsnittet Mål för att minska felaktiga utbetalningar.

¹⁴ Försäkringskassan, Uppföljning av automatiserad handläggning.

¹⁵ Se tabellerna 11–14 för utvecklingen av felaktiga utbetalningar, intern försäkringskontroll, omprövningar, mål i förvaltningsrätt.

¹⁶ Jämfört med åren innan 2020.

¹⁷ Se tabell 72.

Tabell 11 Upptäckta felaktiga utbetalningar¹

	Kvinnor ²			Män ²			Totalt		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Upptäckta felaktiga utbetalningar, antal	75 430	84 549	78 180	49 013	54 980	52 822	124 792	145 955	135 406
Handlagda felaktiga utbetalningar, andel orsakade av Försäkringskassan, procent ³	25,8	20,3	20,9	26,4	19,4	20,8	26,0	19,9	20,9

¹ Uppgifterna inkluderar inte sådana åter- eller tilläggsbetalningar som görs inom för preliminärt respektive slutligt bostadsbidrag. De inkluderar inte heller åter- och tilläggsbetalningar som sker inom ramen för de särskilda regler om s.k. steglös avräkning av sjukersättning som gäller för försäkrade som beviljats sjukersättning enligt regler som gällde före juli 2008. På grund av förändringar i datakällan har statistikfångsten för felaktiga utbetalningar utvecklats under 2021. Det gör att utfallet för tidigare år inte stämmer med årsredovisningen 2020.

² Cirka en procent av felutbetalningarna varje år gäller sammanboende hushåll med preliminärt bostadsbidrag. För dessa utgör könsbestämmelsen i statistiken en mer eller mindre slumpvis uppdelning. Antalet bedöms som försumbart i detta sammanhang.

³ Andelen kan inte relateras till antalet felaktiga utbetalningar i den översta tabellraden, eftersom andelen har beräknats utifrån felaktiga utbetalningar som hanterats under året. På grund av statistiksystemets uppbyggnad ingår inte utfallet för organisationer i andel orsakade felaktiga utbetalningar av Försäkringskassan.

Tabell 12 Intern försäkringskontroll, slumpmässigt urval¹

	Kvinnor			Män			Totalt ²		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Antal granskade ärenden	–	23 278	22 214	–	15 842	17 039	31 430	39 319	40 789
Andel med avvikelse, procent	–	3,4	4,1	–	2,7	4,1	3,7	3,1	4,2

¹ För 2019 kan statistiken inte delas upp per kön på grund av det gamla statistiksystemets uppbyggnad.

² Den könsuppdelade statistiken summerar inte till totalen på grund av registreringar med okänt kön. Urvalet för granskade ärenden ändrades under 2020. I den slumpmässiga kontrollen ingår inte längre automathandlagda ärenden. Det, och att fler ärenden granskats och förmåner tillkommit, är uppgifterna för 2021 heller inte jämförbara med tidigare år.

Omprövningar och mål i förvaltningsrätt

Den som inte är nöjd med sitt beslut kan begära att Försäkringskassan omprövar beslutet. Försäkringskassan fattade 26 miljoner beslut under 2021. Av dessa omprövades cirka 58 300 beslut på begäran av den som fått beslutet, vilket är en minskning sedan året innan. Andelen beslut som ändras efter omprövning har ökat från föregående år och uppgår till 24 procent. Ändringsfrekvensen har ökat successivt sedan 2017. Cirka 82 procent av ändringarna beror på att det har tillkommit nya uppgifter i samband med omprövningen. Den näst vanligaste ändringsanledningen är att omprövaren gör en annan bedömning på samma underlag, 11 procent.

Fler beslut som gäller kvinnor omprövas, vilket stämmer överens med att kvinnor i högre utsträckning får förmåner. Andelen beslut som ändras efter omprövning är även i år något högre för kvinnor än män, men utifrån tillgängliga underlag kan vi inte förklara skillnaden.

Den som inte är nöjd med Försäkringskassans beslut, även efter omprövning, kan överklaga beslutet till förvaltningsrätten. Under 2021 har över 12 600 omprövningsbeslut överklagats, något färre än tidigare år. Av de överklagade besluten ändrades cirka 16 procent, vilket är en ökning sedan föregående år. Ökningen gäller främst ärenden om internationell vård och statligt tandvårdsstöd. När det gäller internationell vård är orsaken delvis att förvaltningsrätten under 2021 ändrade cirka 560 av Försäkringskassans beslut i ett så kallat mängdmål.

Tabell 13 Omprövningar¹

	Kvinnor			Män			Totalt ²		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Inkomna ärenden	35 588	39 459	31 413	24 744	27 367	23 161	60 586	67 165	54 802
Avgjorda ärenden	36 508	38 835	33 759	25 455	27 207	24 277	62 211	66 377	58 298
Ändrade beslut, procent	20,3	20,4	24,6	20,3	20,4	23,6	20,4	20,5	24,2

¹ På grund av utveckling av statistikfångsten skiljer sig utfallet för tidigare år mot årsredovisningen 2020. Utfallet baseras på den senaste registreringen av vilken förmån eller ärendeslag som omprövningen avser.

² Den könsuppdelade statistiken summerar inte till totalen på grund av registreringar med okänt kön.

Tabell 14 Mål i förvaltningsrätt¹

	2019	2020	2021
Inkomna ärenden, antal	17 019	15 760	12 613
Avgjorda ärenden, antal	14 963	16 653	15 930
Ändrade beslut, procent	13,9	13,2	15,8

¹ Statistiken kan inte delas upp per kön på grund av att Domstolsverket inte har könsuppdelad statistik.

Källa: Domstolsverket och ÄHS.

Skadestånd och JO-anmälningar

Det är Justitiekanslern eller Försäkringskassan som fattar beslut i skadeståndsärenden på socialförsäkringsområdet när det handlar om begäran om skadestånd till följd av fel vid myndighetsutövning, fel information eller fel vid behandling av personuppgifter. Under året kom det in totalt 250 skadeståndsärenden till Försäkringskassan. Försäkringskassan har under året beviljat skadestånd i 7 ärenden. Under året har 69 ärenden handlagts av Justitiekanslern. I 11 av dem beviljades skadestånd.

Den som är missnöjd med sin kontakt med Försäkringskassan kan göra en anmälan till Justitieombudsmannen (JO). Under året har det kommit in 502 JO-anmälningar. Antalet ärenden som remitterats från JO till Försäkringskassan för så kallad stor utredning minskade från 33 stycken föregående år till 23 stycken under 2021. Under detta år har JO fattat beslut i 41 ärenden. Av de 41 besluten har 2 ärende avslutats utan kritik, 33 med kritik och 6 med allvarlig kritik. De anmälningar som har remitterats från JO handlar ofta om långa handläggningstider eller olika brister i handläggningen.

Sedan maj 2018 ska vissa personuppgiftsincidenter anmälas till Integritetsskyddsmyndigheten (tidigare Datainspektionen). Under året har det internt rapporterats 2 334 personuppgiftsincidenter, varav 223 har rapporterats till Integritetsskyddsmyndigheten (uppgift från Integritetsskyddsmyndigheten). Den vanligaste orsaken till incidenterna är felaktig handläggning.

De enskildas upplevelse av den rättsliga kvaliteten

Resultaten från den nationella kundundersökningen visar att de enskildas upplevelse av den rättsliga kvaliteten i handläggningen är oförändrad sedan föregående år. Medelvärdet på en femgradig skala uppgår till 3,4. Män är mer positiva till den rättsliga kvaliteten; för dem uppgår medelvärdet till 3,5 medan det för kvinnor uppgår till 3,3.

Särskild hantering till följd av pandemin

Flera av de åtgärder som Försäkringskassan vidtog under 2020 för att kunna hantera det ökade antalet ansökningar inom vissa förmåner har också funnits kvar under 2021. Bland annat har medarbetare som normalt arbetar med andra förmåner stöttat handläggningen inom förmåner som haft ett ökat antal ansökningar. Som en följd av detta har nya kompetenskrav ställts på dessa handläggare. Prioriteringen av utredning, bedömning och utbetalning har lett till att färre handläggare deltagit i interna utbildningar än tidigare år. Det är oklart hur detta kan ha påverkat kvaliteten i handläggningen.

Den förenkling av handläggningen av sjukpenninggrundande inkomst som infördes under 2020 i syfte att hantera den kraftiga ökningen av antalet ansökningar tillämpades även under första kvartalet 2021. Eftersom den sjukpenninggrundande inkomsten används för att beräkna beloppen inom flera förmåner kan det ha ökat risken för felaktiga beslut och felaktiga utbetalningar i dessa förmåner.

I syfte att underlätta för vården har Försäkringskassan även under delar av 2021 avstått från att begära in intyg i vissa situationer. Till och med den 30 september 2021 avstod vi från att begära in intyg från vården från åttonde dagen i barnets sjukdomsperiod vid tillfällig föräldrapenning. I april 2020 beslutade regeringen om en tillfällig förordning med slopat

krav på läkarintyg de första 14 dagarna i sjukperioden. I samband med detta beslutade också Försäkringskassan att avvakta med att efterfråga läkarintyg de första 21 dagarna i sjukperioden. Beslutet gällde till 30 september 2021. De tillfälliga regler som infördes under 2020 inom sjukpenning som innebar att prövningen mot normalt förekommande arbete kan skjutas upp om vården försenats på grund av pandemin gällde även hela 2021. Dessa åtgärder kan ha påverkat risken för felaktiga beslut och felaktiga utbetalningar.

Omfattande utvecklingsarbete för ökad kvalitet, stabilitet och förutsägbarhet

Under 2021 har flera omfattande utvecklingsarbeten pågått som ska förbättra styrningen inom myndigheten och som syftar till förbättrade förutsättningar för ökad kvalitet, stabilitet och förutsägbarhet i myndighetens arbetssätt och beslut.

Ett av dessa gäller den rättsliga styrningen, som ska förstärkas och renodlas. Rättslig styrning och rättsligt stöd i försäkringshandläggningen ska skiljas åt för att skapa en rättslig styrning som i högre grad är strategisk, långsiktig och proaktiv, medan det rättsliga stödet närmare ska integreras med verksamhetens övriga förvaltning och utveckling av försäkringen. Inom ramen för detta kommer även formerna för att följa upp och utveckla den rättsliga kvaliteten att vidareutvecklas.

Arbete har också påbörjats för att inrätta en intern tillsynsfunktion. Syftet är att ge myndighetsledningen underlag som kontinuerligt visar hur verksamheten bedrivs, samt bidra till ett lärande i hela organisationen.

Vi har dessutom påbörjat en stor genomlysning av sjukförsäkringen. Syftet är att identifiera vad som behöver göras ytterligare för att skapa en styrning av försäkringens förvaltning som är långsiktig och stabil. Genomlysningen har gjorts mot bakgrund av svårigheter och problem som uppmärksammats i såväl interna som externa granskningar och publikationer.

Det är ännu för tidigt att se eventuella effekter av de utvecklingsarbeten som påbörjats.

Försäkringskassan har justerat styrande och stödjande dokument för att bland annat förtydliga vad som krävs för att uppfylla utredningsskyldigheten. Det gäller bland annat vägledningen i förvaltningsrätt och vägledningarna för ett antal förmåner¹⁸ under 2021 samt handläggningsprocesser.

Skyndsamhet

Försäkringskassan bedömer att skyndsamheten är tillfredsställande med en oförändrad utveckling sedan föregående år. Utvecklingen varierar mellan förmånerna.

Pandemin har påverkat förmånernas handläggningstider på olika sätt. Några förmåner har haft ett ökat inflöde och andra ett minskat. Men inom de förmåner som haft ett ökat inflöde har en större andel av ärenden varit mindre utredningskrävande än normalt. Dessutom har den förenklade handläggningen av vissa förmåner bidragit till att hålla nere handläggningstiderna. Även den ökade automatiseringsgraden inom flera förmåner kan ha bidragit till det. Å andra sidan har till exempel omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning avslutat många äldre ärenden, vilket i stället förlänger den genomsnittliga handläggningstiden. En majoritet av de ärenden där Försäkringskassan får kritik från JO handlar om långa handläggningstider.

Handläggningstiderna inom omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning är fortfarande för långa. För att hantera situationen har Försäkringskassan haft som målsättning att rimliga handläggningstider, motsvarande 90 dagar, ska uppnås senast under 2023. Antalet ärenden som väntar på beslut har dock minskat snabbare än prognostiserat under 2021,

¹⁸ Aktivitetsersättning, assistansersättning, merkostnadsersättning, omvårdnadsbidrag, sjukersättning och sjukpenning.

och vår nuvarande bedömning och prognos är därför att målet kommer att uppnås redan under tredje kvartalet 2022.¹⁹

Antalet pågående ärenden har ökat något under 2021. De förmåner som står för den största ökningen är tillfällig föräldrapenning, sjukersättning, ersättning för karensavdrag och smittbärarsättning. Alla dessa förmåner med undantag för sjukersättning har haft ett ökat inflöde av ansökningar till följd av pandemin. Ökningen av antalet pågående ärenden om sjukersättning förklaras av att antalet årsarbetare har minskat när medarbetare har flyttats eller lånats ut till andra förmåner.

För flera andra förmåner har antalet pågående ärenden i stället minskat. Det gäller exempelvis barnbidrag, assistansersättning, statligt tandvårdsstöd och omvårdnadsbidrag.

Skyndsamheten påverkas också av hur aktiva vi är i handläggningen, till exempel hur snabbt vi begär in kompletterade uppgifter. Flera förmåner bedömer att de skulle kunna vara mer aktiva i ärendena, vilket skulle kunna bidra till att förkorta handläggningstiderna.

De enskildas upplevelse av Försäkringskassans skyndsamhet

Upplevelsen av Försäkringskassans skyndsamhet har förbättrats från föregående år. Medelvärdet på en femgradig skala uppgår till 3,8. Medelvärdet för kvinnor har förbättrats från föregående år och uppgår i år till 3,8. Det finns i år alltså inga skillnader mellan könen.

Service

Försäkringskassan bedömer att servicen är tillfredsställande. Förmånernas bedömning av utvecklingen varierar dock, och det går därför inte att göra en sammantagen bedömning av utvecklingen sedan föregående år.

Försäkringskassan erbjuder service genom olika kontaktvägar, digitala och icke-digitala. Användningen av e-tjänster ökar generellt, liksom andelen digitala ansökningar för de flesta förmånerna. Färre fysiska brev skickas och tas emot. Samtidigt ökar antalet samtal till den bemannade telefonin, medan antalet besök på servicekontoren minskar.

Trots de utmaningar pandemin medfört och det ökade antalet samtal är tillgängligheten i telefonin och den genomsnittliga väntetiden oförändrad och har varit stabil de senaste åren.

För förmånerna aktivitetsstöd, etableringsersättning och utvecklingsersättning bedöms servicen som inte tillfredsställande. Det beror på att tillgängligheten i telefonin har minskat och den genomsnittliga väntetiden har ökat till följd av ett ökat antal inskrivna i arbetsmarknadspolitiska program.

De enskildas upplevelse av tillgänglighet och bemötande är god och har varit oförändrad de senaste åren.

Försäkringskassans arbete med information om socialförsäkringen

I Försäkringskassans uppdrag ingår att informera om socialförsäkringen och de förmåner som myndigheten ansvarar för. Informationen ska riktas till allmänheten. Här ingår de som aldrig har haft kontakt med Försäkringskassan, de som har haft kontakt tidigare och de som har ett pågående ärende.

Försäkringskassan informerar om förmåner, aktuella regeländringar, statistik och rapporter, forskning samt nyheter i våra tjänster. Vi använder både externa och egna kanaler. Även detta år har det till stor del handlat om att förmedla information om vad

¹⁹ Svar på regeringsuppdrag, återrapportering omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning, Försäkringskassan (dnr FK2021/009598).

som gällt under pandemin, som har betydelse för de försäkrade, arbetsgivare och vården. Under året har vi också inlett ett arbete för att påverka attityder och beteenden för att motverka felaktiga utbetalningar.

Vi anpassar vår kommunikation till olika målgrupper genom att välja relevanta kanaler och format. Viss information finns även tillgänglig på andra språk.

Webbplatsen och e-tjänsterna har anpassats för att följa kraven i EU-direktivet (2016/2102) om tillgänglighet på offentliga myndigheters webbplatser och mobila applikationer.

Slutligen har vi genomfört riktade informationsinsatser, arrangerat webinarier, ökat vårt proaktiva pressarbete samt närvaron i sociala medier för att sprida kunskap om socialförsäkringen.

Tillgänglighet och väntetider i telefon

Under året har det kommit in 5,3 miljoner telefonsamtal till Försäkringskassan via huvudtelefonnumren, vilket är en ökning med 10 procent sedan 2020. Den kontinuerliga minskningen av antalet telefonsamtal under de senaste åren bröts därmed. En förklaring är att antalet samtal inom förmånerna aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning har ökat kraftigt. Det beror i sin tur på att antalet förmånstagare har ökat sedan 2020. För dessa förmåner minskade även tillgängligheten.

Inom vissa förmåner har dock antalet samtal minskat under 2021. Det gäller bland annat sjukpenning, omvårdnadsbidrag och barnbidrag.

Tillgängligheten²⁰ har minskat sedan föregående år och uppgår till 83 procent. Den genomsnittliga väntetiden är oförändrad sedan föregående år och uppgår till 8 minuter.

Användning av e-tjänster ökar och färre fysiska brev tas emot och skickas

Antalet besök på Försäkringskassans webbplats uppgår till 68,3 miljoner. En förändring i hur antalet besök registreras innebär att antalet inte kan jämföras med tidigare år.

Försäkringskassan skickar post till digitala brevlådor via den nationella infrastrukturen för digital post. Under 2021 gjordes 20,2 miljoner utskick till digitala brevlådor, en ökning med 12 procent jämfört med föregående år. Samtidigt minskade antalet postförsändelser med 7 procent till 9 miljoner.

De försäkrade kan också välja att få posten från Försäkringskassan till Mina sidor. Hittills har cirka 2,8 miljoner personer valt detta, vilket är en ökning med cirka 100 000 personer sedan 2020.

Ökad användning av e-tjänster ger besparingar. Sammantaget har den under 2021 sparats in 22,9 miljoner pappersutskick, vilket motsvarar 92,5 miljoner kronor för porto, kuvertering och tryck. Färre pappersutskick bidrar även till Försäkringskassans miljömål om minskad pappersanvändning och avfallsmängd.

²⁰ Andelen av de samtal som rings till myndigheten där uppringaren kommer fram och får prata med en handläggare.

De enskildas upplevelse av tillgänglighet och bemötande är oförändrad

Det sammanvägda resultatet för tillgänglighet och bemötande i kundundersökningen är oförändrad från föregående år. Medelvärde på en femgradig skala uppgår till 3,8. Bemötandet får ett fortsatt gott omdöme. Det finns i år inga skillnader mellan könen.

Besök på servicekontoren fortsätter att minska

På servicekontoren kan allmänheten få hjälp med frågor om ärenden som handläggs av Försäkringskassan, Skatteverket, Pensionsmyndigheten och Arbetsförmedlingen samt generell information och hjälp att använda myndigheternas självbetjäningstjänster. Statens servicecenter ansvarar för servicekontoren.

Det gjordes 2,2 miljoner besök på de 117 servicekontoren under 2021, att jämföra med 2,4 miljoner under 2020. Antalet besök på servicekontoren har minskat kontinuerligt sedan 2013, då antalet var 4,8 miljoner. Cirka en tredjedel av besöken, 822 000 stycken gällde Försäkringskassan, vilket är en lägre andel än föregående år. De gällde främst aktivitetsstöd bostadsbidrag och föräldrapenning.

Produktivitet

Försäkringskassan bedömer att produktiviteten är tillfredsställande med en oförändrad utveckling. Detta utifrån en sammanvägd bedömning av utvecklingen av styckkostnaderna för de redovisade förmånerna med hänsyn tagen till väsentliga förändringar i förutsättningarna för Försäkringskassans uppdrag. Samtliga redovisade förmåner utom bostadsbidrag och underhållsstöd bedömer att produktiviteten är tillfredsställande.

Det är dock i första hand intressant att analysera och bedöma produktiviteten ur ett förmånsperspektiv. Förmånerna skiljer sig åt i många avseenden till följd av skillnader i regelverken. Det gör att också verksamhetslogiken skiljer sig åt. De förmåner där hela eller delar av handläggningen är möjlig att automatisera har lägre styckkostnader, medan styckkostnaderna blir högre i de förmåner som kräver mer manuell utredning och samordning av insatser.

Styckkostnaderna i fasta priser har minskat för bland annat aktivitetsersättning, aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning, barnbidrag, föräldrapenning, samt tillfällig föräldrapenning. De har ökat inom assistansersättning, bostadsbidrag, merkostnadsersättning, omvårdnadsbidrag, sjukersättning, sjukpenning, statligt tandvårdsstöd och underhållsstöd.

Pandemin har bidragit till såväl ökade som minskade styckkostnader, eftersom den för vissa förmåner inneburit relativt stora förändringar i antalet beslut, men inte påverkat förvaltningskostnaderna i samma utsträckning.

Förmåner till barn och familjer

I detta avsnitt redovisas resultaten och utvecklingen avseende handläggningen av förmåner som ges till barn och familjer, vilket omfattar barnbidrag, bostadsbidrag och underhållsstöd samt föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning. Redovisningen görs med utgångspunkt i aspekterna rättslig kvalitet, skyndsamhet, service och produktivitet. Slutligen redovisas även pandemins effekter på graviditetspenning.

Pandemin har fortsatt att påverka handläggningen av förmåner till barn och familjer, framför allt när det gäller tillfällig föräldrapenning, bostadsbidrag och graviditetspenning. Antalet ansökningar om förmånerna har varierat stort under året, och dessutom avvikit från tidigare mönster.

För tillfällig föräldrapenning innebar det att antalet ärenden minskade under det första halvåret för att sedan öka under det andra. Liksom under 2020 avstod vi under en period²¹ från att begära in intyg från vården från åttonde dagen i barnets sjukdomsperiod för att minska belastningen på vården. Detta gjorde också att vi undvek att bygga upp omfattande ärendeköer.

Inom bostadsbidrag kom det in betydligt fler ansökningar än normalt under första halvåret av 2021, vilket ledde till eftersläpningar i handläggningen och fler telefonsamtal. Situationen förvärrades ytterligare när ett byte av handläggningssystemet påbörjades i maj, och tilläggsbidraget återinfördes i juli. För att minska väntetiderna förenklade vi därför handläggningen och utökade personalstyrkan. Efter sommaren vände trenden, och antalet ansökningar om bostadsbidrag har efter det varit lägre än normalt.

Även antalet ansökningar om graviditetspenning ökade kraftigt under året, vilket var en direkt följd av Socialstyrelsens och Folkhälsomyndighetens rekommendationer till gravida för att undvika bli smittade.

Rättslig kvalitet

Försäkringskassan bedömer att den rättsliga kvaliteten inom handläggningen av föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning är tillfredsställande och att utvecklingen är oförändrad. Även för barnbidrag, bostadsbidrag och underhållsstöd bedöms den rättsliga kvaliteten vara tillfredsställande och dessutom ha utvecklats positivt.

²¹ 15 december 2020 – 30 september 2021.

Resultat av uppföljningar och granskningar

Inom barnbidrag fungerar kontrollen av försäkringstillhörighet och behörig bidragsmottagare väl. Men beslutsbrev hänvisar alltför ofta till fel lagparagrafer och dokumentationen i ärendena behöver bli bättre.

Inom handläggningen av bostadsbidrag fungerar bedömning av försäkringstillhörighet, samordning och behörig mottagare väl och uppföljningarna visar att handläggarna har goda kunskaper om regelverket. Utvecklingsområden finns när det gäller dokumentation, förmågan att driva ärendet framåt samt kommunikering och beslut. Värt att notera är att handläggningen förenklades under maj till september för att minska de långa ärendeköerna. Förenklarna innebär att besluten helt baserades på de uppgifter som den sökande lämnade och att utredningsmomenten i handläggningen därigenom minimerades.

Även inom handläggningen av underhållsstöd har handläggarna goda försäkringskunskaper och det finns en väl fungerande kompetensöverföring. Utvecklingsområden är att ärenden borde startas snabbare och dokumentationen bli tydligare och mer utförlig.

Handläggningen av föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning fungerar väl när det gäller bedömning av ersättningens storlek och utredning av om den sökande har vårdat barnet. Utvecklingsområden finns främst inom det förvaltningsrättsliga området, till exempel när det gäller dokumentation, kommunikering och beslut. Bristerna gäller främst information om kommunikering i journalen vid muntliga kontakter, formulering av brev eller att beslut fattas utan kommunikering.

Inom föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning finns det indikation på att kontrollen gällande barns bosättning och om barnet omfattas av den svenska socialförsäkringen har utvecklingsbehov. Vi ser även att de riktade kontroller som genomförs förhindrar fler felaktiga utbetalningar, vilket ger anledning att misstänka att det finns felaktiga utbetalningar som aldrig upptäcks.

Indikatorer

Här redovisas ett antal indikatorer som är relevanta för bedömningen av den rättsliga kvaliteten i handläggningen av förmånerna till barn och familjer.

Tabell 15 Upptäckta felaktiga utbetalningar per förmån¹

		Kvinnor			Män			Totalt		
		2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Barnbidrag	Upptäckta felaktiga utbetalningar, antal	14 210	14 961	12 785	5 266	5 072	3 998	19 615	20 225	16 908
	Handlagda felaktiga utbetalningar, andel orsakade av Försäkringskassan, procent ²	13,8	8,0	6,2	27,6	13,2	9,2	17,6	9,3	6,9
Bostadsbidrag ³	Upptäckta felaktiga utbetalningar, antal (enskilda)	4 530	4 809	4 082	1 702	1 787	1 436	6 232	6 597	5 518
	Upptäckta felaktiga utbetalningar, antal (solidariska)	298	317	325	899	752	711	1 197	1 069	1 036
	Handlagda felaktiga utbetalningar, andel orsakade av Försäkringskassan (enskilda), procent ²	16,0	17,6	14,9	20,6	23,2	19,8	17,2	19,0	16,1
	Handlagda felaktiga utbetalningar, andel orsakade av Försäkringskassan (solidariska), procent ²	17,0	19,3	12,1	18,0	15,8	17,3	17,8	16,9	15,7
Underhållsstöd	Upptäckta felaktiga utbetalningar, antal	7 358	7 974	6 356	3 005	3 098	2 655	10 363	11 072	9 011
	Handlagda felaktiga utbetalningar, andel orsakade av Försäkringskassan, procent ²	13,9	13,8	10,9	13,3	13,7	10,3	13,7	13,8	10,7
Föräldrapenning	Upptäckta felaktiga utbetalningar, antal	10 989	10 442	8 631	7 047	7 986	6 185	18 036	18 428	14 816
	Handlagda felaktiga utbetalningar, andel orsakade av Försäkringskassan, procent ²	25,4	19,3	16,5	17,6	11,6	8,5	22,4	16,0	13,0
Tillfällig föräldrapenning	Upptäckta felaktiga utbetalningar, antal	5 403	5 685	3 747	3 259	3 563	2 500	8 662	9 248	6 247
	Handlagda felaktiga utbetalningar, andel orsakade av Försäkringskassan, procent ²	13,2	11,9	10,9	9,5	7,0	5,4	11,8	10,0	8,6

¹ På grund av förändringar i datakällan har statistikfångsten för felaktiga utbetalningar utvecklats under 2021. Det gör att utfallet för tidigare år inte stämmer med årsredovisningen 2020.

² Andelen kan inte relateras till antalet felaktiga utbetalningar i den översta tabellraden, eftersom den har beräknats utifrån felaktiga utbetalningar som hanterats under året.

³ Uppgifterna inkluderar inte sådana åter- eller tilläggsbetalningar som görs inom för preliminärt respektive slutligt bostadsbidrag. Felaktiga utbetalningar av solidariskt bostadsbidrag, som beviljats till två personer gemensamt, registreras på den person som har betalningsförmåga. Den könsuppdelade statistiken speglar därför inte könsfördelningen på ett rättvisande sätt.

Antalet upptäckta felaktiga utbetalningar och andelen fel som orsakats av Försäkringskassan inom barnbidrag har minskat. De felaktiga utbetalningarna beror främst på att föräldrarna förlänger utlandsvistelser utan att meddela Försäkringskassan, samt att flerbarnstillägg betalas ut felaktigt på grund av att information inte kommit in i tid. Fler felaktiga utbetalningar görs till kvinnor än till män, även i förhållande till fördelningen av mottagare mellan könen. Däremot får fler män än kvinnor sina ärenden felaktigt handlagda av Försäkringskassan. Utifrån tillgängliga underlag kan vi inte förklara skillnaden.

Antalet upptäckta felaktiga utbetalningar och andelen fel orsakade av Försäkringskassan av bostadsbidrag har minskat. Minskningen beror främst på att vi upptäckt felaktiga beslut i tidigare ärenden när vi börjat göra noggrannare utredningar och därmed rättat till nuvarande utbetalningar. De beslut som rättades byggde på felaktiga uppgifter om barnens eller föräldrarnas boende och om skolgång för barn över 18 år. Även långa handläggningstider har bidragit till felutbetalningarna, eftersom information om att bidraget upphört inte hunnit hanteras före utbetalning. Liksom för barnbidrag görs fler felaktiga utbetalningar till kvinnor än till män, även i förhållande till fördelningen av mottagare mellan könen. Fler män än kvinnor får sina ärenden felaktigt handlagda av Försäkringskassan. Det rör sig dock om ett fåtal ärenden och utifrån tillgängliga underlag kan vi inte förklara skillnaden.

Tabellen ovan visar upptäckta felaktiga utbetalningar av preliminärt bostadsbidrag, men de flesta justeringar av utbetalt bostadsbidrag görs när det slutliga bostadsbidraget fastställs. Den som ansöker om bostadsbidrag gör en uppskattning av sin årsinkomst, och ändras den under utbetalningsperioden ska bidragstagaren så fort som möjligt meddela ändringen så att bidraget kan korrigeras till rätt belopp. Om den som får bidraget glömmer eller låter bli att meddela sin ändrade inkomst justeras bostadsbidraget efter årets slut

när Skatteverket har uppgifter om årsinkomsten. Ungefär 36 procent av hushållen blir då återbetalningsskyldiga, medan 17 procent får en tilläggsutbetalning.

Antalet upptäckta felaktiga utbetalningar inom underhållsstöd har minskat, liksom andelen som orsakats av Försäkringskassan. Felaktiga utbetalningar inom underhållsstöd beror främst på att föräldrarna inte har separerat och därmed inte har rätt till underhållsstöd, att anmälan om flytt inte har gjorts eller att Försäkringskassan inte uppmärksammat att föräldern saknar uppehållstillstånd. Fler kvinnor än män får felaktigt utbetalt underhållsstöd, och fler ärenden som rör utbetalning till kvinnor handläggs felaktigt av Försäkringskassan. Tar man hänsyn till hur många kvinnor respektive män som får underhållsstöd utbetalt är dock männen överrepresenterade i antal felaktiga utbetalningar. Utifrån tillgängliga underlag kan vi inte förklara skillnaden.

Antalet upptäckta felaktiga utbetalningar minskar för både föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning. För tillfällig föräldrapenning kan det delvis bero på färre kontroller, att vi under del av året inte haft krav på intyg från vården från den åttonde dagen i barnets sjukdomsperiod och införandet av månadsuppgifter för sjukpenninggrundande inkomst. Fler felaktiga utbetalningar görs till kvinnor än till män. Skillnaderna mellan könen försvinner dock nästan helt när vi tar hänsyn till förhållandet mellan antalet upptäckta felaktiga utbetalningar och det totala antalet utbetalningar. Könsskillnaden försvinner också nästan helt om vi jämför antal upptäckta felaktiga utbetalningar mot antal beslut.

Inom tillfällig föräldrapenning görs även riskbaserade och slumpmässiga kontroller före utbetalning. Kontrollerna kan ge anledning att kontrollera även tidigare utbetalningar, vilket kan leda till att fler felaktiga utbetalningar upptäcks. Antalet felaktiga utbetalningar som upptäcks via dessa kontroller har ökat sedan förra året, både genom att vi stoppat utbetalningar och genom att vi kontrollerat fler ärenden där ersättning redan betalats ut. Genom kontrollerna har vi förhindrat att cirka 66,2 miljoner kronor betalats ut felaktigt. Det kan jämföras med år 2020, då motsvarande belopp var 48,5 miljoner. Ytterligare en anledning till ökningen är en förändring av riskprofilerna inför 2021. Vår uppföljningskontroll visar att andelen av de sökande som blivit kontrollerade och som gör rätt vid nästkommande ansökan, har ökat från nästan 56 procent till drygt 66 procent.

Tabell 16 Intern försäkringskontroll, per förmån¹

		Kvinnor			Män			Totalt		
		2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Barnbidrag	Antal granskade ärenden	–	1 246	1 275	–	711	769	1 324	1 957	2 044
	Andel med avvikelse, procent ²	–	–	1,6	–	–	2,0	2,3	2,0	1,8
Bostadsbidrag	Antal granskade ärenden	–	1 875	1 940	–	1 012	1 144	1 334	2 887	3 091
	Andel med avvikelse, procent ²	–	–	6,3	–	–	10,8	8,2	5,5	8,1
Underhållsstöd	Antal granskade ärenden	–	1 770	1 859	–	717	837	1 325	2 487	2 701
	Andel med avvikelse, procent ²	–	–	3,5	–	–	3,3	5,5	5,1	3,6
Föräldrapenning	Antal granskade ärenden	–	1 241	1 287	–	722	759	1 349	1 963	2 046
	Andel med avvikelse, procent ²	–	–	1,9	–	–	2,0	1,2	1,3	1,9
Tillfällig föräldrapenning	Antal granskade ärenden	–	1 201	1 178	–	796	802	1 350	1 997	1 980
	Andel med avvikelse, procent ²	–	–	1,9	–	–	2,5	0,8	1,5	2,1

¹ För 2019 kan statistiken inte delas upp per kön på grund av det gamla statistiksystemets uppbyggnad.

² Andelen kan inte jämföras med tidigare år eftersom urvalet för granskade ärenden förändrades under 2020. I den slumpmässiga kontrollen ingår inte längre automathandlagda ärenden.

Fler ärenden om barnbidrag har granskats i år än föregående år. De avvikelser som upptäcks är främst att det saknas bevakning för att kontrollera om förälder och barn har uppehållstillstånd, och att bidraget betalas ut på avi trots att vi har uppgift om konto.

Även för bostadsbidrag har fler ärenden granskats i år. De avvikelser som upptäcks är främst att bidraget beviljats från fel tidpunkt, att vi saknar uppgift om uppehållstillstånd, att bidraget inte tidsbegränsas vid tillfälligt uppehållstillstånd, att registrerade uppgifter inte stämmer med underlaget eller att utbetalning gjorts till fel betalningsmottagare vid gemensam ansökan.

Fler ärenden för underhållsstöd har granskats. Här är avvikelserna främst att underhållsstödet betalats ut på avi trots att vi har haft uppgift om konto, att den förälder som barnet bor hos och barnet inte är folkbokförda på samma adress samt felaktiga avdrag till socialnämnden och vid samordning av etableringstillägg.

Antalet ärenden om föräldrapenning som granskats under 2021 är något fler för både kvinnor och män än under 2020. För tillfällig föräldrapenning har något färre ärenden för kvinnor och något fler ärenden för män granskats än under 2020. Andelen ärenden där avvikelser upptäcks har ökat, marginellt mer inom tillfällig föräldrapenning. Ökningen beror sannolikt till stor del på att automatiska utbetalningar exkluderats i slumputtaget för kontroll under 2020, vilket gör att siffrorna för 2020 och 2021 inte är jämförbara.

Den vanligaste avvikelserna i ärenden om föräldrapenning är fortfarande att det saknas korrekta och tillräckliga uppgifter om barns bosättning och hur länge föräldern har haft en inkomst före förlossningen, det så kallade 240-dagarsvillkoret²². Även inom tillfällig föräldrapenning är den vanligaste avvikelserna avsaknad av korrekta och tillräckliga uppgifter, till exempel när en försäkrade ansöker med anledning av att ordinarie vårdare är sjuk men barnet i vanliga fall vistas på förskola. Det finns då inte behov för någon att avstå från arbete för att vårda barnet.

Fler ärenden i samtliga fem förmåner har granskats där förmånstagaren är en kvinna, vilket troligen beror på att fler kvinnor än män är förmånstagare. Andelen ärenden med avvikelser inom barnbidrag, bostadsbidrag och tillfällig föräldrapenning är högre för män än för kvinnor. För underhållsstöd och föräldrapenning är skillnaden mellan kvinnor och män marginell. Skillnaderna kan inte förklaras med tillgängliga underlag.

Tabell 17 Omprövningar, per förmån¹

		Kvinnor			Män			Totalt ²		
		2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Barnbidrag	Inkomna ärenden, antal	753	747	687	441	460	419	1 196	1 208	1 106
	Avgjorda ärenden, antal	795	745	667	475	461	409	1 272	1 206	1 076
	Ändrade beslut, procent	15,7	17,3	14,8	15,8	15,8	14,9	15,7	16,7	14,9
Bostadsbidrag	Inkomna ärenden, antal	3 954	4 602	4 106	2 357	2 812	2 069	6 313	7 415	6 175
	Avgjorda ärenden, antal	4 222	3 833	4 925	2 538	2 361	2 570	6 760	6 194	7 495
	Ändrade beslut, procent	32,0	29,1	29,3	31,7	32,5	31,5	31,9	30,4	30,1
Underhållsstöd	Inkomna ärenden, antal	2 196	2 125	1 812	2 585	2 524	2 279	4 781	4 649	4 091
	Avgjorda ärenden, antal	2 383	2 048	1 871	2 695	2 463	2 289	5 078	4 511	4 160
	Ändrade beslut, procent	14,5	12,6	11,8	6,7	8,5	5,8	10,4	10,4	8,5
Föräldrapenning	Inkomna ärenden, antal	663	658	535	669	792	632	1 333	1 451	1 167
	Avgjorda ärenden, antal	735	655	554	703	814	603	1 439	1 470	1 157
	Ändrade beslut, procent	41,5	41,4	45,8	47,8	46,1	46,4	44,5	43,9	46,2
Tillfällig föräldrapenning	Inkomna ärenden, antal	2 300	2 747	2 037	1 515	1 813	1 420	3 815	4 560	3 457
	Avgjorda ärenden, antal	2 385	2 732	1 975	1 555	1 812	1 373	3 940	4 544	3 348
	Ändrade beslut, procent	63,9	63,2	66,4	62,1	60,1	62,9	63,2	62,0	65,0

¹ På grund av utveckling av statistikfångsten skiljer sig utfallet för tidigare år mot årsredovisningen 2020. Utfallet baseras på den senaste registreringen av vilken förmån eller ärendeslag som omprövningen avser.

² Den könsuppdelade statistiken summerar inte till totalen på grund av registreringar med okänt kön.

²² Ett särskilt villkor (12 kap. 35 § SFB) som måste vara uppfyllt för att föräldern ska kunna få ersättning utifrån sin årsinkomst. Om villkoret inte är uppfyllt betalas ersättning ut på grundnivå för de första 180 dagarna som tas ut för barnet och först därefter kan föräldrarna få ersättning beräknad utifrån sin inkomst.

Både antalet beslut som omprövas och andelen som ändras har minskat för barnbidrag. Det finns ingen generell anledning till att beslut ändras. Andelen beslut som ändras är den samma för kvinnor och män.

Även för bostadsbidrag har antalet beslut som omprövas minskat. Andelen som ändrats är densamma som förgående år. Den huvudsakliga orsaken till att beslut ändras är att nya underlag tillkommer. Enbart 4 procent av besluten ändras av andra orsaker och då oftast på grund av att en annan bedömning görs av om personerna delar bostad eller inte. Färre beslut ändras för kvinnor än för män, men skillnaden kan inte förklaras med tillgängliga underlag.

För underhållsstöd har både antalet beslut som omprövas och andelen som ändras minskat från en redan låg nivå. Minskningen beror till en del på att tiden som den betalningsskyldige föräldern har på sig att begära omprövning har minskat, vilket har lett till att man får göra en ny ansökan i stället för att begära omprövning. Den vanligaste orsaken till att besluten ändras är att det kommer in nya underlag. Andra orsaker är att vi gör en annan bedömning av om föräldrarna lever ihop och om föräldrarna är oeniga om barnets boende.

Fler beslut om underhållsstöd ändras för kvinnor än för män. Om det verkligen är en faktisk skillnad mellan könen går dock inte att uttala sig om utifrån tillgängliga underlag. Det beror på att de flesta som får underhållsstöd är kvinnor som får ett beslut om rätten till underhållsstöd som gäller till barnet fyller 18 år. De flesta som ska betala underhållsstöd är män, och de får ett nytt beslut varje år om vilket belopp de ska betala. Besluten kan därmed röra sig om olika saker.

Inom föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning har antalet beslut som omprövas minskat. En orsak till att färre beslut om tillfällig föräldrapenning omprövas kan vara att vi på grund av pandemin inte begärt in läkarintyg den åttonde dagen i sjukperioden. Andelen beslut som ändrats har ökat något. Ökningen gäller både kvinnor och män. Den vanligaste anledningen till att besluten ändras är även här underlag som tillkommer i samband med omprövningen; för tillfällig föräldrapenning gäller det nästan 90 procent av de beslut som ändras.

Tabell 18 Mål i förvaltningsrätt, per förmån¹

		2019	2020	2021
Barnbidrag	Inkomna ärenden	132	126	113
	Avgjorda ärenden	110	121	131
	Ändrade beslut, procent	11,8	5,8	13,0
Bostadsbidrag	Inkomna ärenden	566	443	635
	Avgjorda ärenden	433	601	510
	Ändrade beslut, procent	9,9	10,5	13,5
Underhållsstöd	Inkomna ärenden	601	759	591
	Avgjorda ärenden	501	715	699
	Ändrade beslut, procent	9,6	6,4	6,2
Föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning ²	Inkomna ärenden	287	339	274
	Avgjorda ärenden	287	328	320
	Ändrade beslut, procent	14,6	10,7	14,1

¹ Statistiken kan inte delas upp per kön på grund av att Domstolsverket inte har könsuppdelad statistik.

² Föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning särredovisas inte av Domstolsverket.

Källa: Domstolsverket.

Antalet ärenden om barnbidrag som prövats i förvaltningsrätten har minskat jämfört med förgående år. Andelen beslut som ändras av rätten har ökat.

Fler ärenden om bostadsbidrag och färre om underhållsstöd har prövats i förvaltningsrätten. Andelen som ändras har ökat för bostadsbidrag och är oförändrad för underhållsstöd. Den vanligaste orsaken till att besluten ändras är att rätten gör en annan bedömning av om de sökande bor tillsammans eller inte.

Något färre ärenden om föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning har prövats och avgjorts i förvaltningsrätten. Andelen beslut som ändras har ökat något. Men i förhållande till de ungefär 7,7 miljoner antal beslut som hanteras inom de båda förmånerna är det en mycket liten del som överklagas och ändras.

De försäkrades upplevelse av den rättsliga kvaliteten

De försäkrades upplevelse av den rättsliga kvaliteten är oförändrad sedan föregående år. Det gäller för alla förmåner inom området. Medelvärde på en femgradig skala ligger mellan 3,4 och 3,6.²³ Det finns inga skillnader mellan könen, förutom inom tillfällig föräldrapenning. Där är män något mer positiva.

Skyndsamhet

Försäkringskassan bedömer att skyndsamheten är tillfredsställande inom alla fem förmåner som betalas ut till barn och familjer. För barnbidrag och bostadsbidrag har den utvecklats positivt, medan utvecklingen för övriga förmåner är oförändrad.

Tabell 19 Handläggningstider, antal dagar i genomsnitt per förmån

	Kvinnor			Män			Totalt			Förändring 2020–2021, procent
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021	
Barnbidrag ¹	26	22	17	20	19	16	24	21	17	-19
Bostadsbidrag	31	31	29	34	32	32	32	31	30	-2
Underhållsstöd	59	43	43	57	43	44	59	43	43	2
Föräldrapenning	8	4	5	9	5	5	8	4	5	11
Tillfällig föräldrapenning	11	6	7	10	6	6	11	6	6	4

¹ I resultatet ingår även utfallet för flerbarnstillägg. Utfall för tidigare år stämmer därför inte med årsredovisningen 2020.

Tabell 20 Pågående ärenden, antal per förmån¹

	Kvinnor			Män			Totalt		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Barnbidrag	20 222	14 772	10 337	10 820	8 591	5 842	31 042	23 364	16 179
Bostadsbidrag	18 348	19 210	17 966	13 099	12 594	10 804	31 447	31 804	28 770
Underhållsstöd	7 477	5 341	4 541	2 355	1 622	1 522	9 832	6 963	6 063
Föräldrapenning	49 802	24 456	28 994	37 927	16 321	18 756	87 729	40 777	47 750
Tillfällig föräldrapenning	72 556	34 148	44 362	44 659	22 595	30 289	117 216	56 743	74 651

¹ Pågående ärenden innefattar endast ärenden som handläggs manuellt.

Handläggningstiden har minskat för barnbidrag. Antalet pågående ärenden har också minskat. Anledningarna till det är flera: antalet inkomna ärenden har varit färre än föregående år, en ny e-tjänst som automatiserat delar av handläggningen har lanserats och vi har varit väl bemannade. Det finns ingen direkt skillnad i handläggningstiden mellan kvinnor och män.

Handläggningstiden har minskat något för bostadsbidrag, liksom antalet pågående ärenden. Skillnad i handläggningstiden mellan kvinnor och män har ökat jämfört med föregående år. Utifrån tillgängliga underlag kan vi inte förklara skillnaden.

För bostadsbidrag har det varit två händelserika år med flera faktorer som påverkat skyndsamheten: pandemin, utveckling av handläggningssystemet och lagändringar. När pandemin startade i början av 2020 ökade antalet ansökningar samtidigt som tilläggsbidraget infördes, vilket skapade långa ärendeköer. Antalet ansökningar fortsatte att vara fler än normalt under 2021, men blev aldrig lika högt som under 2020.

²³ Barnbidrag 3,4, bostadsbidrag 3,5, underhållsstöd 3,4, föräldrapenning 3,6, tillfällig föräldrapenning 3,4.

Under året påbörjades ett utbyte av handläggningssystemet. Bytet innebär att bostadsbidrag under ungefär ett års tid handläggs i två olika system, vilket skapar vissa svårigheter.

Samtidigt har två lagändringar implementerats i handläggningen, arbetsgivardeklaration på individnivå²⁴ och tidigare avstämning av bostadsbidraget²⁵. Lagändringarna kommer att medföra förbättringar för de försäkrade, men införandet har inneburit merarbete under året. För att hantera situationen gjordes tillfälliga förenklingar i handläggningen och personal rekryterades, lånades in från andra förmåner samt hyrdes in.

Handläggningstiden för underhållsstöd är densamma som föregående år. Antalet pågående ärenden har dock minskat något. Det finns ingen skillnad i handläggningstid mellan kvinnor och män.

Handläggningstiderna för föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning har inte förändrats nämnvärt under 2021. Skillnaden i handläggningstider för män och kvinnor inom föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning är liten.

Automatiseringsgraden för föräldrapenning fortsätter att öka och ligger nu på 62,8 procent. För tillfällig föräldrapenning är automatiseringsgraden 70,8 procent, en liten minskning från 2020. Minskningen sammanfaller med att vi under merparten av 2021 inte längre hade samma förenklade hantering av sjukpenninggrundande inkomst som tillfällig infördes under 2020 med anledning av pandemin. Automatiseringsgraden är dock fortfarande hög.

Andelen ärenden där ersättning betalas ut i rätt tid²⁶ är oförändrad för föräldrapenning på 97,6 procent och minskar något för tillfällig föräldrapenning från 91,2 procent 2020 till 90,7 procent 2021.

De försäkrades upplevelse av skyndsamheten

De försäkrades upplevelse av skyndsamheten förbättrats sedan föregående år för alla förmåner förutom bostadsbidrag där upplevelsen är oförändrad. Medelvärde på en femgradig skala ligger mellan 3,6 och 3,9.²⁷ Inom föräldrapenning är männen mer positiva till skyndsamheten. För övrigt finns inga skillnader mellan könen.

Service

Försäkringskassan bedömer att servicen inom bostadsbidrag, underhållsstöd, föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning är tillfredsställande och att utvecklingen är oförändrad. Servicen inom barnbidrag bedöms vara tillfredsställande och har utvecklats positivt jämfört med föregående år.

Tillgänglighet och väntetider i telefon

Antalet samtal om barnbidrag har minskat med 10 procent till 110 000. Tillgängligheten har ökat till 94 procent och väntetiden minskat från 8 till 5 minuter. Merparten av de kunder som ringer Försäkringskassan angående barnbidrag gör det i samband med utbetalning. Även under dessa perioder är tillgängligheten hög och väntetiderna korta.

²⁴ Uppgifter på individnivå i arbetsgivardeklarationen prop. 2016/17:58.

²⁵ Tidigare avstämning av bostadsbidraget prop. 2017/18:270. kap 5.4.1.

²⁶ Andel ärenden som avslutas inom 30 dagar för föräldrapenning och andel ärenden som utbetalas i rätt tid för tillfällig föräldrapenning (de som har ansökt senast den 10:e får sin ersättning den 25:e).

²⁷ Barnbidrag 3,7, bostadsbidrag 3,6, underhållsstöd 3,6, föräldrapenning 3,9, tillfällig föräldrapenning 3,8.

Antalet samtal om bostadsbidrag har ökat med 8 procent till 375 000. Ökningen beror delvis på långa handläggningstider i början på året. Bidragstagarna ringer då in och undrar hur det går i deras ärende. Under november och december ökade antalet samtal kraftigt på grund av lagändringen om tidigare avstämning,²⁸ som innebär att slutligt bostadsbidrag fastställs året direkt efter inkomståret och inte efter två år efter som tidigare. Det innebär att två avstämningar har gjorts i år. För att hantera ökningen av antalet samtal har vi lånat in personal från andra förmåner samt tagit in tillfällig personal. Trots 27 200 fler samtal har vi lyckats hålla en hög tillgänglighet på 85 procent och en väntetid på 11 minuter.

Antalet samtal om underhållsstöd har minskat med 2 procent till 161 000. Tillgängligheten är 93 procent vilket är något högre än föregående år. Väntetiden har minskat från 8 till 6 minuter.

Antalet samtal om föräldrapenning har ökat något, från drygt 650 000 till cirka 660 000. Tillgängligheten är fortsatt hög på 90 procent och på samma nivå som förra året. Den genomsnittliga väntetiden ligger även den kvar på samma nivå som tidigare med 8 minuter.

Antalet samtal om tillfällig föräldrapenning har ökat något, från drygt 400 000 till drygt 420 000. Tillgängligheten är fortsatt hög med 91 procent och på samma nivå som föregående år. Den genomsnittliga väntetiden ligger även den på samma nivå som tidigare med 8 minuter.

Servicenivån har utvecklats något positivt inom föräldrapenning men något negativt inom tillfällig föräldrapenning. Andelen samtal som besvarades inom 15 minuter ökade från 75 till 77 procent för föräldrapenning men minskade från 79 till 78 procent för tillfällig föräldrapenning.

Användning av e-tjänster

Tabell 21 Användning av e-tjänsten per förmån, procent¹

		Kvinnor			Män			Totalt		
		2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Bostadsbidrag	Andel ansökan via e-tjänsten	68,3	82,1	86,2	52,0	70,0	79,2	61,8	77,4	83,7
Underhållsstöd	Andel ansökan via e-tjänsten	69,3	73,9	78,6	57,0	64,8	69,5	65,1	70,5	75,1
Föräldrapenning	Andel ansökan via e-tjänsten	98,9	99,1	99,3	99,2	99,3	99,5	99,0	99,2	99,4
	Andel avstå/ta tillbaka föräldrapenning via e-tjänsten	97,3	98,1	98,7	96,8	97,4	98,4	96,9	97,5	98,5
Tillfällig föräldrapenning	Andel ansökan via e-tjänsten	98,7	99,0	99,1	99,2	99,4	99,5	98,9	99,1	99,3

¹ Utfallet skiljer sig något från årsredovisningen 2020 eftersom definitionen av måttet har justerats.

Andelen ansökningar om bostadsbidrag som görs via e-tjänsten har ökat något. Fortfarande använder en betydligt högre andel kvinnor än män e-tjänsten, men utifrån tillgängliga underlag kan vi inte förklara skillnaden.

Även andelen ansökningar om underhållsstöd via e-tjänsten har ökat. Tjänsten har utvecklats, och sedan september är mer information om den sökande förfylld. Liksom för bostadsbidrag är det fortfarande en betydligt högre andel kvinnor än män som använder e-tjänsten, men utifrån tillgängliga underlag kan vi inte förklara skillnaden.

Barnbidrag beviljas automatiskt utan ansökan och betalas ut med hälften var till båda föräldrarna. I juni 2021 lanserades en e-tjänst där båda föräldrarna kan skriva under om de vill att barnbidraget ska betalas ut till en av föräldrarna. Tjänsten används redan av 80 procent av dem som ändrar fördelningen av bidraget.

²⁸ Tidigare avstämning av bostadsbidraget prop. 2017/18:270. Kap 5.4.1.

Inom både föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning ökar användandet av e-tjänsterna för ansökan från redan höga nivåer på över 99 procent. Även e-tjänsten för att avstå eller ta tillbaka dagar ökar till över 98 procent. Ökningarna gäller både kvinnor och män.

De försäkrades upplevelse av tillgänglighet och bemötande

Det sammanvägda resultatet i kundundersökningen för tillgänglighet och bemötande är oförändrat för alla förmåner inom området. Medelvärde på en femgradig skala varierar mellan 3,9 och 4,0. Det bästa omdömet får bemötandet. Inom underhållsstöd och föräldrapenning är man mindre positiv när det gäller möjligheten att komma i kontakt med rätt person, något som dock har blivit bättre inom tillfällig föräldrapenning. Män är mer till viss del mer positiva än kvinnor. Bland annat tycker de i högre utsträckning att handläggarna inom barnbidrag, underhållsstöd och föräldrapenning har goda kunskaper inom sin respektive områden.

Produktivitet

Försäkringskassan bedömer att produktiviteten inom barnbidrag, föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning är tillfredsställande och de fasta styckkostnaderna har minskat. Produktiviteten för bostadsbidrag och underhållsstöd bedöms däremot inte som tillfredsställande och styckkostnaderna har ökat.

Tabell 22 Styckkostnad, per förmån¹

		2019	2020	2021	Förändring 2020–2021, procent	Förvaltnings- kostnad 2021, miljoner kronor
Barnbidrag	Kronor per beslut, löpande pris	277	270	277	2,4	152
	Kronor per beslut, fast pris	277	269	265	-1,4	146
Bostadsbidrag	Kronor per beslut, löpande pris	799	765	881	15,2	387
	Kronor per beslut, fast pris	799	762	844	10,9	371
Underhållsstöd	Kronor per beslut, löpande pris	1 977	2 014	2 190	8,7	376
	Kronor per beslut, fast pris	1 977	2 004	2 098	4,7	360
Föräldrapenning	Kronor per beslut, löpande pris	197	198	193	-2,3	586
	Kronor per beslut, fast pris	197	197	185	-6,0	562
Tillfällig föräldrapenning	Kronor per beslut, löpande pris	123	114	113	-1,2	529
	Kronor per beslut, fast pris	123	114	108	-4,9	506

¹ Basår för fast pris är 2019.

Den fasta styckkostnaden för barnbidrag har minskat och antalet beslut per årsarbetskraft har ökat något. Utvecklingen av e-tjänsten för att ändra mottagare av barnbidrag har inneburit omfattande effektiviseringar. Tiden som frigjorts har delvis investerats i kvalitetshöjande åtgärder men framför allt har personal lånats ut för hantera det ökade antalet ansökningar om bostadsbidrag under pandemin.

Styckkostnaden för bostadsbidrag har ökat och antalet beslut per årsarbetskraft har minskat. Den ökade styckkostnaden beror till stor del på en förändring i fördelningen av it-kostnader som innebär att bostadsbidrag belastas med en större andel av dessa.²⁹ En ytterligare förklaring är att det höga inflödet under delar av året av ansökningar har inneburit kostnader för tillfällig personal.

²⁹ För mer information se avsnitt Resultatredovisningens uppbyggnad, Produktivitet.

Styckkostnaden för underhållsstöd har ökat medan antalet beslut per årsarbetskraft har minskat. Det beror främst på att arbetssättet ändrats så att grundligare utredningar av inkomst och fler kompletteringar med den bidragsskyldige föräldern görs.

Styckkostnaden har minskat för föräldrapenning. Det kan bero på de åtgärder som vidtagits med anledning av pandemin och som bidragit till stigande automatiseringsgrad. För tillfällig föräldrapenning har styckkostnaden också minskat. Anledningen är främst att det kommit in betydligt fler ansökningar under andra delen av 2021 än tidigare år.

Övriga förmåner inom Barn och familj

Pandemins påverkan på handläggningen av graviditetspenning

I mars 2021 beslutade Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten att rekommendera att gravida inte borde utsättas för covid-19 efter graviditetsvecka 20. Rekommendationen innebar även att de gravida som förbjöds att fortsätta arbeta av sin arbetsgivare eller inte längre kunde arbeta kunde ansöka om graviditetspenning.

Det ledde till att antalet avslutade ärenden om graviditetspenning ökade med 36,3 procent till 37 127 stycken samtidigt som förmånsutgifterna ökade med 142,9 procent till 1 654 miljoner kronor. Antal förmånstagare har ökat från 24 551 till 37 754 stycken och antalet utbetalningar har ökat från 53 608 till 114 817 stycken. Antalet beslut per årsarbetare ökade även dem och antalet pågående ärenden ökade från 7 452 under 2020 till 13 185 under 2021.

Tilläggsbidrag till barnfamiljer

Under pandemin har ett tilläggsbidrag införts till barnhushåll som hade bostadsbidrag och som fått eller riskerat att få kraftigt sänkta inkomster. Bidraget betalades ut för första gången under 2020, och efter ett uppehåll återinfördes det under juli–december 2021. Bidraget utgjorde 25 procent av det utbetalda bostadsbidraget, men högst 1 325 kronor per månad och krävde ingen extra ansökan. Tilläggsbidraget har betalats ut månadsvis till 144 200 hushåll. Av dessa var 84 600 ensamsökande kvinnor och 15 700 ensamsökande män. De totala försäkringsutgifterna för tilläggsbidraget var 540 miljoner kronor.

Underhållsbidrag och underhållsskyldighet

Föräldrar som har frågor om underhållsbidrag och underhållsskyldighet för barn ska få information och stöd från Försäkringskassan. Syftet är att fler föräldrar som är separerade ska komma överens om barnens försörjning själva, utan Försäkringskassans medverkan. När föräldrarna önskar ska Försäkringskassan hjälpa dem att enas om underhållsbidraget. Försäkringskassan ger information och stöd till föräldrar via telefon. På webbplatsen finns ett beräkningsverktyg som hjälper föräldrarna att räkna ut ett underhållsbidrag utifrån barnets behov och föräldrarnas gemensamma betalningsförmåga. Under året har 228 000 personer besökt sidan, jämfört med 240 200 under 2020.

Mål för föräldraförsäkringen

Mål: Försäkringskassan ska verka för ett jämställt användande av föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning. Försäkringskassans information ska bidra till att föräldrar får bättre kunskap om föräldraförsäkringens regelverk och om de långsiktiga effekterna av fördelningen av föräldraledighet.

Åtterrapporing: Försäkringskassan ska återrapporera vilka informationsinsatser och kunskapshöjande åtgärder som genomförts.

Målet är uppfyllt.

Bedömning av måluppfyllelse

Försäkringskassan bedömer att målet för föräldraförsäkringen är uppfyllt.

Vi har verkat för ett jämställt användande genom att informera om föräldraförsäkringens regelverk. Vi bedömer att vi har nått ut brett till föräldrarna. Budskapet att dela lika genomsyrar hur vi talar, skriver och informerar om föräldraförsäkringen i alla kanaler. Vi har genomfört olika riktade aktiviteter för att uppmuntra till ett mer jämställt uttag och genom informationsinsatser och informationen på vår webbplats bidrar vi till att öka kunskapen om föräldraförsäkringens regelverk.

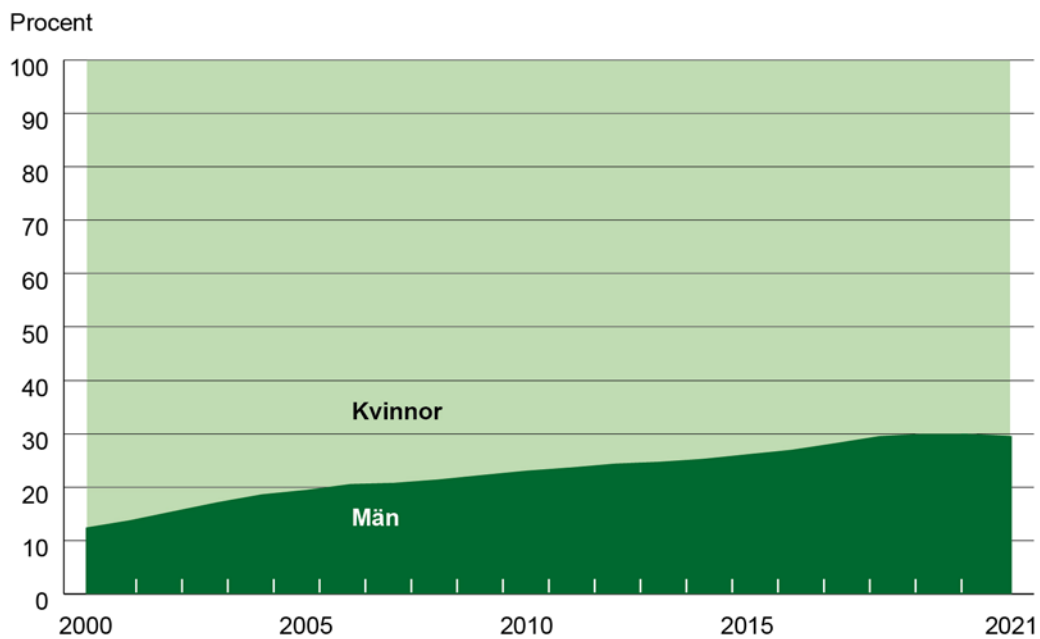
Tillfällig föräldrapenning mer jämställd men inte föräldrapenningen

Försäkringskassan arbetar ständigt med att informera om föräldraförsäkringen, dess regler och vikten av att dela lika. Vi genomför informationsinsatser via flera plattformar för att nå olika grupper. Insatserna ser ut att bidra till att ökad kunskap om föräldraförsäkringen och jämställt uttag.³⁰ Men det är samtidigt svårt att bedöma hur mycket de verkligen gör att föräldrar i högre utsträckning väljer ett jämställt uttag.

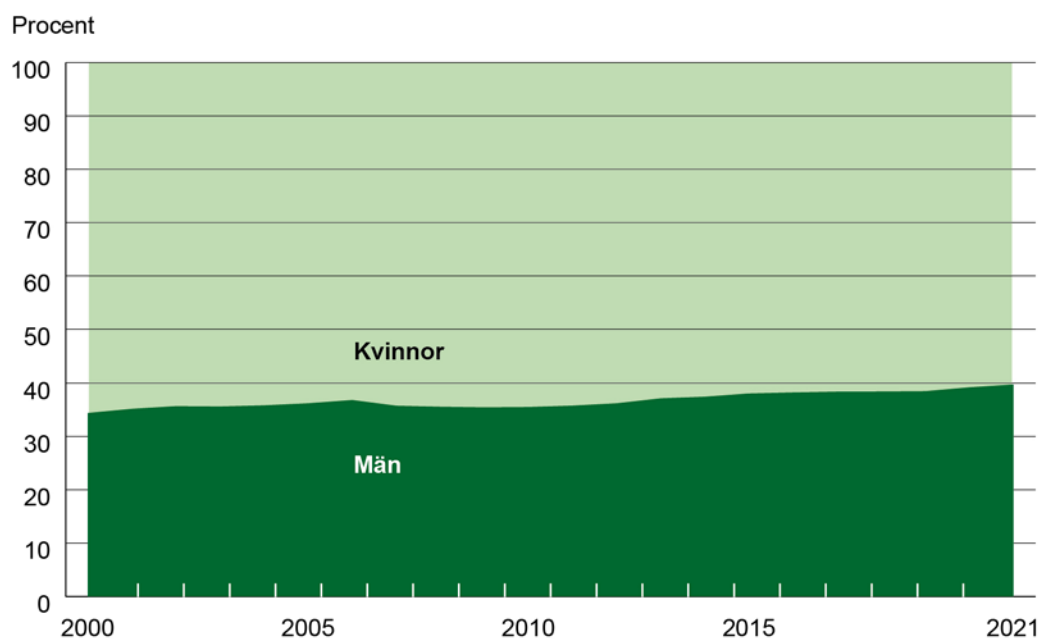
Den stadiga ökningen av mäns andel av uttaget av föräldrapenning ser ut att ha avstannat. Inom tillfällig föräldrapenning fortsätter männens andel däremot att öka. Hur mycket pandemin har påverkat utvecklingen av uttagna dagar kommer vi kunna se först när den är över. Det är dock viktigt att vara medveten om att beslutet att ta ut föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning fattas i ett sammanhang av olika normer och idéer, där utbildningsnivå och kunskap om försäkringen båda är viktiga parametrar.

Ett jämställt uttag definieras av Försäkringskassan som att kvinnor och män tar ut mellan 40 och 60 procent vardera av dagarna med föräldrapenning eller tillfällig föräldrapenning.

³⁰ Rapport 2020-3 Vad vet föräldrar om föräldrapenningen.

Diagram 1 Antal uttagna dagar med föräldrapenning

Ökningen av andelen dagar med föräldrapenning som tas ut av män har stannat av jämfört med utvecklingen i början av 2000-talet. År 2021 tog män ut 29,6 procent av dagarna vilket är en liten minskning från föregående år, då de tog ut 30,1 procent. Om utvecklingen fortsätter i samma takt som under de senaste fem åren kommer uttaget av föräldrapenning att vara jämställt först år 2054. Prognosen påverkas i hög grad av att männens andel av uttaget 2021 för första gången under mätperioden minskade jämfört med föregående år. Prognosen måste därför tolkas med försiktighet tills vi kan se om den negativa trenden är tillfällig eller håller i sig.

Diagram 2 Antal uttagna dagar med tillfällig föräldrapenning

Användningen av tillfällig föräldrapenning är mer jämställd än användandet av föräldrapenning. Männens andel av antalet uttagna dagar har fortsatt att öka och ligger nu på 39,7 procent. Troligen beror ökningen liksom föregående år till stor del på pandemin; när antalet vård dagar för ett barn ökar under en månad ökar också sannolikheten att männen tar en större andel av dagarna.

Om utvecklingen fortsätter i samma takt som under de senaste fem åren kommer uttaget av tillfällig föräldrapenning att vara jämställt redan 2022. Men eftersom ökningen under de två senaste åren med stor sannolikhet beror på pandemin är prognosen högst osäker.

Genomförda informationsinsatser

Försäkringskassan har under året genomfört flera insatser för att informera om regelverket för föräldraförsäkringen och de möjligheter den ger. Syftet med informationen är att föräldrarna ska kunna fatta välinformerade beslut om hur de kan använda föräldraförsäkringen. Insatserna görs på webbplatsen, i e-tjänsterna och i våra kontakter med föräldrar i vardagen via telefon, e-post och sociala kanaler samt i samarbete med andra aktörer.

Våra informationsinsatser hänvisar bland annat till föräldrasidorna på webbplatsen, där det finns samlad information om regelverket. Webbplatsen hade 5,6 miljoner besök under 2021, vilket är en liten minskning jämfört med 6,7 miljoner under 2020.

På webbsidan med information om pandemirelaterade förmåner och ersättningar har det också funnits information om ersättning för vård av barn.

Webbplatsen är en viktig plattform för information och väl känd hos föräldrarna. Enligt den årliga kundundersökningen ökar också användningen av den stadigt. Bland personer med föräldrapenningärenden har andelen som besökt webbplatsen stigit till 97,2 procent, motsvarande siffra för tillfällig föräldrapenning är 98,2 procent. Kvinnor besöker webbplatsen i något större utsträckning än män; andelarna är 97,3 respektive 97,1 procent för dem som ansökt om föräldrapenning och 98,8 respektive 97,6 procent för tillfällig föräldrapenning.

Vid sidan av Försäkringskassans egen webbplats är Facebooksidan Försäkringskassan Förälder den kanal som når flest. Hittills i år har den nått ut till 3,7 miljoner människor och fått över 48 000 kommentarer. Facebooksidan Försäkringskassan Arabiska är en viktig kanal för att nå ut med information till arabisktalande. Från den 1 januari till den 31 december har sidan nått 300 000 personer. Några av de mest framgångsrika inläggen vi gjort på Facebook under perioden har handlat om hur regelverket fungerar, till exempel vad som händer när ens barn fyller 4 eller 8 år.

Informationsinsatser riktade till personer som väntar eller nyss fått barn

Under året har vi genomfört flera olika insatser riktade till personer som väntar eller är nyblivna föräldrar:

- **Kampanj för Vänta barn-guiden.** Försäkringskassan har vid fyra tillfällen under året haft en kampanj för att informera blivande föräldrar om Vänta barn-guiden på webbplatsen. Kampanjen har gått ut via Facebook förälder, Instagram och Insta stories. Vid varje tillfälle nådde vi cirka 300 000 individer, vilket vi bedömer vara ett gott resultat.
- **Webbinarium och chatt för blivande föräldrar.** Under året har vi sänt ett webinarium för blivande föräldrar. Vi har i samband med detta och vid två andra tillfällen erbjudit möjlighet till livechatt om föräldraförsäkringen.
- **Kommunikationskampanjen Dela lika.** Under tre tillfällen under 2021 kommunicerade Försäkringskassan om att dela lika på föräldraledigheten och föräldrapenningen. Varje kampanjperiod pågick i 2–3 veckor och bestod av de filmer som togs fram i slutet av 2020 och visades på Facebook, Instagram och Youtube. Kampanjerna nådde omkring 53 procent av målgruppen som bestod av 2,3 miljoner föräldrar, vilket är väldigt bra.
- **Information via telefon.** Återkoppling från medlyssning av samtal visar att handläggarna på ett naturligt sätt informerar om vikten av att dela lika inom föräldraförsäkringen i cirka 70 procent av samtalen. Det gäller både föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning.

Vi har även genomfört kommunikationsinsatser i samband med mors dag och fars dag. Fokus var uttaget av dubbeldagar respektive pappors uttag av ersättning vid vård av barn.

Information till egenföretagare

Vi har gjort flera kommunikationsinsatser riktade till företagare under 2021 inom ramen för myndighetssamverkan ”Starta och driva företag”. Under februari och november informerade vi om ersättning för vård av barn. I maj informerade vi om föräldrapenning och sjukpenninggrundande inkomst, främst riktat till företagare som ska bli eller nyss blivit föräldrar. Den senare insatsen lyfter även fram den inbyggda flexibiliteten i föräldraförsäkringen med möjligheten att anpassa uttaget av föräldrapenning utifrån sin individuella situation, till exempel genom att kombinera arbete med föräldraledighet.

Kommunikationsinsatserna till företagare genomfördes i den myndighetsgemensamma webbplatsen Verksamts³¹ samtliga kanaler, det vill säga webbplats, sociala medier, nyhetsbrev och köpta sökord.

³¹ Verksamt.se är en myndighetsgemensam webbplats för dem som driver företag.

Resultat av informationen

Det finns få statistiska uppgifter som visar om vår information gör skillnad, och på vilket sätt. Men Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) har tagit fram en rapport som berör detta. Rapporten fokuserar främst på föräldrapenning och visar att Försäkringskassan är en viktig källa till information för föräldrar med små barn, och att informationen ser ut att göra skillnad. Rapporten talar för att en webbplats som är lätt att använda och innehåller mycket information har stor betydelse för föräldrars kunskap om föräldrapenningen och att Försäkringskassans webbplats är en viktig informationskälla för småbarnsföräldrar.

Rapporten tar även upp vikten av kontinuerlig information om regelverket under den tiden barnen växer upp samt vikten av anpassad och riktad information till olika målgrupper. Rapporten uttalar sig däremot inte om eventuella samband mellan kunskap om försäkringen och användning, men den visar att de pappor som har större kunskap om försäkringen också tar ut fler dagar med föräldrapenning. De mammor som har större kunskap använder däremot färre dagar med föräldrapenning. Det är dock viktigt att ta hänsyn till att beslut om att ta ut föräldrapenning fattas i ett sammanhang av olika normer och idéer, där kunskap om försäkringen bara är en parameter.

Det är inte bara kunskap om försäkringen som ser ut att påverka föräldrars val vid fördelningen av dagarna med föräldrapenning. Enligt den senaste rapporten om familjepolitiska indikatorer varierar fördelningen av föräldrapenninguttaget starkt med föräldrarnas utbildningsnivå och härkomst. Pappor som har en längre högskoleutbildning tar ut nästan en dubbelt så stor andel av dagarna med föräldrapenning jämfört med pappor som saknar eftergymnasial utbildning. Pappans andel av uttaget är även högre i par där pappan är svenskfödd. Pappans andel av uttaget har dock ökat fram till 2020 i alla grupper, oavsett utbildningsnivå och härkomst.

Enligt rapporten om betald och obetald föräldraledighet är föräldrarnas utbildningsnivå den faktor som har störst betydelse för hur lika ett par delar på föräldraledigheten. Uttaget är mest jämställt i par där minst en av föräldrarna har eftergymnasial utbildning. Föräldrar med hög utbildning tar ut mer obetald ledighet under barnets första år, och föräldrar med hög utbildning har också en längre total ledighet. Pappors totala ledighet under barnets två första år är i genomsnitt 128 dagar bland den med eftergymnasial utbildning, jämfört med 88 dagar bland pappor utan eftergymnasial utbildning.

Förmåner vid funktionsnedsättning

I detta avsnitt redovisas resultaten avseende handläggningen av assistansersättning, merkostnadsersättning och omvårdnadsbidrag och hur dessa har utvecklats med utgångspunkt i aspekterna rättslig kvalitet, skyndsamhet, service och produktivitet.

För förmånerna vid funktionsnedsättning har pandemin inneburit utmaningar när det gäller introduktion och utbildning av det stora antalet medarbetare som rekryterats inom framför allt merkostnadsersättning och omvårdnadsbidrag. Handläggningen av assistansersättning har påverkats genom att hembesök i utredningssyfte inte genomförts.

Inom assistansersättning har vi under året kunnat se att andelen avslag vid ansökan har minskat som en följd av den lagändring som trädde i kraft i juli 2020. Ändringen innebär att hela hjälpbehovet ska vara assistansgrundande när det gäller andning och måltider i form av sondmatning. I övrigt har handläggningen av förmånen präglats av allt kortare handläggningstider och stabil hantering av utbetalningar. Under året har även arbetet med att säkerställa god kontroll och motverka bidragsbrott fortsatt med målet att förbättra vår förmåga att tidigt upptäcka och förhindra brottslighet och risk för felaktiga utbetalningar.

Merkostnadsersättning och omvårdnadsbidrag infördes 2019 utan tillräcklig finansiering och därmed otillräcklig kapacitet i handläggningen. Detta har lett till långa ärendeköer och oacceptabla handläggningstider. Först för perioden 2021–2023 tilldelades Försäkringskassan nödvändig finansiering, vilket gjorde det möjligt att under 2021 öka antalet årsarbetare till den nivå som krävdes för att både handlägga inflödet av nya ansökningar och arbeta av de ärendeköer som byggts upp sedan 2019. Ökningen av antalet årsmedarbetare under 2021 var cirka 60 procent inom omvårdnadsbidrag och cirka 19 procent inom merkostnadsersättning.

Utöver tillskottet av nya medarbetare som blev möjligt genom ytterligare finansiering har ett flertal utvecklings- och effektiviseringsåtgärder genomförts under 2021. Insatserna och åtgärderna gäller fyra huvudsakliga fokusområden: rekrytera och utbilda nya medarbetare, maximera tillgänglig tid för handläggning, kontinuerligt utveckla produktivitet och rättssäkerhet samt minska antalet ansökningar där den sökande inte uppfyller villkoren. Omfattande övertidsinsatser har genomförts, handläggningssystemen har utvecklats och samtliga handläggande områden har fått egna beslutsfattare vilket effektiviserat handläggningen. För att minska antalet ansökningar från sökande som inte uppfyller villkoren har informationen på webbplatsen förtydligats. Informationsinsatser riktade till intresseorganisationer och hälso- och sjukvården har genomförts och e-tjänsten för ansökan om merkostnadsersättning förbättrats. Sammantaget har dessa insatser gjort att antalet pågående ärenden har minskat snabbare än prognostiserat under 2021.

Rättslig kvalitet

Försäkringskassan bedömer att den rättsliga kvaliteten för assistansersättning, merkostnadsersättning och omvårdnadsbidrag är tillfredsställande. Eftersom ingen bedömning av den rättsliga kvaliteten gjordes för förmånerna år 2020 går det inte att uttala sig om utvecklingen.

Resultat av uppföljningar och granskningar

Årets kvalitetsuppföljning av ärenden inom assistansersättning, merkostnadsersättning och omvårdnadsbidrag har fokuserat på genomförandet av förmånernas viktiga kontroller och visar att dessa genomförs i all väsentlighet.

De utvecklingsområden som uppmärksammats inom assistansersättningen är relativt begränsade och avgränsade till bedömningen av försäkringstillhörighet, bedömningen av behovet av personlig assistans samt samordning med andra ersättningar. Under året har ett kontinuerligt arbete bedrivits för att öka den rättsliga kvaliteten, dels i form av nationella insatser, dels i form av områdesvisa aktiviteter anpassade utifrån lokala behov och förutsättningar.

Inom merkostnadsersättning och omvårdnadsbidrag finns utvecklingsområden inom bedömningen av försäkringstillhörighet. För merkostnadsersättning finns även utvecklingsområden som handlar om att ta ställning till förmånstiden och verkställande av beslut. För merkostnadsersättning har två kontroller för att säkerställa ersättningens storlek när ersättning beviljats inte granskats i tänkt omfattning, eftersom förmånen har en hög andel avslag. I de ärenden där kontrollerna ändå har varit aktuella framkommer dock inga brister. För omvårdnadsbidrag finns utvecklingsområden inom bedömningen av omvårdnad och tillsyn samt samordning med andra utbetalda ersättningar. Under året har insatser genomförts för båda förmånerna i syfte att öka den rättsliga kvaliteten.

Indikatorer

Här redovisas ett antal indikatorer som är relevanta för bedömningen av den rättsliga kvaliteten i handläggningen av förmånerna som ges vid funktionsnedsättning.

Tabell 23 Upptäckta felaktiga utbetalningar, per förmån¹

		Kvinnor			Män			Totalt		
		2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Assistansersättning	Upptäckta felaktiga utbetalningar, antal ²	305	412	334	393	480	375	698	1136	905
	Handlagda felaktiga utbetalningar, andel orsakade av Försäkringskassan, procent ³	24,2	24,0	33,3	25,4	31,0	47,5	24,9	27,9	41,4
Merkostnadsersättning	Upptäckta felaktiga utbetalningar, antal	–	13	32	–	19	25	–	32	57
	Handlagda felaktiga utbetalningar, andel orsakade av Försäkringskassan, procent ³	–	40,0	42,1	–	41,7	36,4	–	40,9	39
Omvårdnadsbidrag	Upptäckta felaktiga utbetalningar, antal	–	55	153	–	15	53	8	70	206
	Handlagda felaktiga utbetalningar, andel orsakade av Försäkringskassan, procent ³	50,0	58,6	40,2	50,0	37,5	47,6	50,0	54,1	41,7

¹ På grund av förändringar i datakällan har statistikfångsten för felaktiga utbetalningar utvecklats under 2021. Det gör att utfallet för tidigare år inte stämmer med årsredovisningen 2020.

² I totalen ingår även felaktiga utbetalningar till organisationer. Den könsuppdelade statistiken summerar därför inte.

³ Andelen kan inte relateras till antalet felaktiga utbetalningar i den översta tabellraden, eftersom andelen har beräknats utifrån felaktiga utbetalningar som hanterats under året. På grund av statistiksystemets uppbyggnad ingår inte utfallet för organisationer i andel orsakade felaktiga utbetalningar av Försäkringskassan.

Antalet upptäckta felaktiga utbetalningar av assistansersättning ligger på liknande nivå som föregående år, men andelen som orsakats av Försäkringskassan har ökat. Utifrån tillgängliga underlag kan vi inte förklara detta. Det totala antalet felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan är dock lågt, och den ökning som skett under 2021 gäller enbart ett fåtal ärenden. Dessutom är den faktiska andelen lägre, eftersom statistiken liksom tidigare år även inkluderar en viss andel slutavräkningar från ärenden där den försäkrade får utbetalning i förskott och sedan inte redovisar lika många timmar som har betalats ut. Det handlar alltså inte om en felaktig utbetalning, utan är en konsekvens av systemet med förskottsutbetalning av ersättning.

Antalet upptäckta felaktiga utbetalningar har minskat för båda könen. Något fler felaktiga utbetalningar görs till män än till kvinnor, och en större andel av dessa orsakas av Försäkringskassan. Skillnaderna mellan könen kan inte förklaras utifrån tillgängliga underlag.

Inom merkostnadsersättning och omvårdnadsbidrag har antalet upptäckta felaktiga utbetalningar ökat, medan andelen som orsakats av Försäkringskassan har minskat. Minskningen av andelen felutbetalningar som har orsakats av Försäkringskassan beror troligen på kompetenshöjande åtgärder. Ökningen av antalet upptäckta felaktiga utbetalningar antas vara en följd av att antalet fler beslut har fattats.

Anledningarna till felaktiga utbetalningar som orsakats av Försäkringskassan skiljer sig inte åt från tidigare år. Dessa beror på att ändrade förhållanden inte åtgärdats i tid, räknefel och att utbetalning av merkostnadsersättning eller omvårdnadsbidrag har gjorts samtidigt med utbetalningar av handikappersättning eller vårdbidrag. Retroaktiva utbetalningar av omvårdnadsbidrag har inte heller samordnats med andra utbetalda ersättningar.

Underlaget är för litet för att det ska gå att analysera skillnaden mellan kvinnor och män.

Tabell 24 Intern försäkringskontroll, per förmån¹

		Kvinnor			Män			Totalt		
		2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Assistansersättning	Antal granskade ärenden	–	698	699	–	870	850	3 348	1 568	1 549
	Andel med avvikelse, procent	–	–	0,1	–	–	0,0	1,0	0,3	0,1
Merkostnadsersättning	Antal granskade ärenden	–	1 042	1 105	–	882	972	671	1 924	2 077
	Andel med avvikelse, procent	–	–	1,1	–	–	1,4	2,7	1,8	1,3
Omvårdnadsbidrag	Antal granskade ärenden	–	1 413	1 448	–	511	636	810	1 924	2 084
	Andel med avvikelse, procent	–	–	1,2	–	–	0,9	0,9	2,4	1,1

¹ För 2019 kan statistiken inte delas upp per kön på grund av det gamla statistiksystemets uppbyggnad.

Andelen ärenden med avvikelser fortsätter att ligga på en låg och stabil nivå inom assistansersättning. Både antalet och andelen ärenden med avvikelser har minskat sedan föregående år. De få avvikelser som förekommer gäller ofullständiga räkningar och att avtal antingen saknas eller är ofullständiga. Avvikelserna är av samma typ som vid föregående års kontroller.

Andelen ärenden med avvikelser inom merkostnadsersättning och omvårdnadsbidrag har minskat samtidigt som antalet granskade ärenden har ökat. De avvikelser som finns inom merkostnadsersättning är att ansökan beviljats från en tidigare tidpunkt än reglerna ger rätt till, att den sökande beviljats förmånen utan giltigt uppehållstillstånd och att avdrag inte görs för försäkrade som har en skuld hos Försäkringskassan. Samtidigt visar den interna försäkringskontrollen att antalet tidigare felregistreringar har minskat, framför allt när det gäller förmånstiden. Inom omvårdnadsbidrag är avvikelserna att samordning med andra utbetalda ersättningar inte har gjorts och att registrerad förmånstid i it-stödet inte stämmer med den beslutade.

Fler ärenden om assistansersättning som gäller män har granskats, vilket kan förklaras av att fler män än kvinnor får assistansersättning. Andelen avvikelser är lika mellan könen. För merkostnadsersättning och omvårdnadsbidrag gäller det omvända förhållandet när det gäller antal granskade ärenden, det vill säga fler kvinnor än män får förmånerna och fler ärenden som gäller kvinnor har granskats. För merkostnadsersättning är andelen med avvikelse lika mellan könen, medan kvinnor har en högre andel avvikelse gällande omvårdnadsbidrag. Skillnaderna kan inte förklaras utifrån tillgängliga underlag.

Tabell 25 Omprövningar, per förmån¹

		Kvinnor			Män			Totalt ²		
		2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Assistansersättning	Inkomna ärenden, antal	626	641	442	825	917	660	1 475	1 599	1 161
	Avgjorda ärenden, antal	642	664	409	810	968	609	1 464	1 679	1 103
	Ändrade beslut, procent ³	5,5	7,2	10,0	4,3	5,4	11,0	4,8	6,0	9,9
Merkostnadsersättning	Inkomna ärenden, antal	74	676	638	42	320	355	116	997	993
	Avgjorda ärenden, antal	53	512	795	24	237	443	77	749	1 238
	Ändrade beslut, procent	1,9	5,5	5,5	8,3	9,3	7,0	3,9	6,7	6,1
Omvårdnadsbidrag	Inkomna ärenden, antal	218	1 412	1 643	50	329	369	268	1 742	2 012
	Avgjorda ärenden, antal	131	1 222	1 834	35	261	436	166	1 483	2 270
	Ändrade beslut, procent	2,3	5,3	6,8	5,7	3,1	5,3	3,0	4,9	6,5

¹ På grund av utveckling av statistikfångsten skiljer sig utfallet för tidigare år mot årsredovisningen 2020. Utfallet baseras på den senaste registreringen av vilken förmån eller ärendeslag som omprövningen avser.

² Den könsuppdelade statistiken summerar inte till totalen på grund av registreringar med okänt kön och omprövningar för organisationer.

³ På grund av byte av diariehanteringssystem ingår inte samtliga omprövningsärenden av assistansersättning i underlaget för ändringsfrekvensen från och med november 2020. Förändringen rör enbart ärenden som rör organisationer.

Antalet begäran om omprövning av beslut om assistansersättning har minskat under året. Minskningen gäller båda könen, men är något större för män. De flesta begäran om omprövning gäller beslut om rätten till ersättning medan en mindre del gäller beslut om utbetalning. En trolig orsak till minskningen är att andelen och även antalet avslag har minskat jämfört med föregående år.

Andelen beslut som ändras efter omprövning har fortsatt att öka. Liksom tidigare år gäller de flesta ärenden som ändras utbetalning, och den vanligaste orsaken till ändringarna är att det tillkommit nya underlag i samband med omprövningen. Att ändringsfrekvensen har ökat sedan föregående år kan åtminstone delvis förklaras av att Försäkringskassan under slutet av 2020 uppmärksammade en felaktig tillämpning vid nya yrkanden i samband med begäran om omprövning av rätten till assistansersättning. Den felaktiga tillämpningen innebar till exempel att vi vid omprövning inte tog hänsyn hjälpbehov som tillkommit efter att det ursprungliga beslutet fattats.

Inom merkostnadsersättning och omvårdnadsbidrag har både antalet begäran om omprövning och ärenden som avgjorts efter omprövning ökat. Orsaken är troligen att antalet grundbeslut ökat till följd av åtgärder som påbörjades under 2020 för att minska ärendeköerna.

En orsak till att försäkrade begär omprövning av beslut om omvårdnadsbidrag är troligen att föräldrar som tidigare varit beviljade vårdbidrag för samma barn beviljas omvårdnadsbidrag på en lägre nivå än tidigare. Andelen avslag inom omvårdnadsbidrag har sedan införandet varit cirka 24 procent men har i år minskat till 22 procent. Inom merkostnadsersättning kan andelen avslag vara en delförklaring till att antalet begäran om omprövning ökar. Andelen avslag inom förmånen är hög och visar på en ökning med jämfört med föregående år. För föräldrar till barn är andelen avslag 93 procent för vuxna 50 procent.

Andelen beslut som ändras vid omprövning har ökat för omvårdnadsbidrag, men minskat för merkostnadsersättning. Den vanligaste anledningen till att ett beslut ändras är att det har kommit in nya underlag i samband med begäran om omprövning.

Liksom under tidigare år begär fler män än kvinnor omprövning av beslut om assistansersättning. Det beror sannolikt på att fler män än kvinnor får assistansersättning samtidigt som män också i något större utsträckning får avslag på sin ansökan. Andelen beslut som ändras efter omprövning är dock relativt lika mellan könen. Relaterat till andelen mottagare av merkostnadsersättning är det färre kvinnor än män som begär omprövning. För omvårdnadsbidrag är det fler kvinnor än män som begär omprövning, vilket kan förklaras av att det också är fler kvinnor än män som ansöker. Andelen beslut om omvårdnadsbidrag som ändras är högre för kvinnor än för män medan andelen beslut om merkostnadsersättning som ändras är högre för män. Inga av skillnaderna mellan könen kan med säkerhet förklaras utifrån tillgängliga underlag.

Tabell 26 Mål i förvaltningsrätt, per förmån¹

		2019	2020	2021
Assistansersättning	Inkomna ärenden, antal	1 032	977	702
	Avgjorda ärenden, antal	1 132	930	930
	Ändrade beslut, procent	22,7	23,1	22,6
Merkostnadsersättning	Inkomna ärenden, antal	310	254	432
	Avgjorda ärenden, antal	230	273	319
	Ändrade beslut, procent	10,4	9,9	10
Omvårdnadsbidrag	Inkomna ärenden, antal	325	476	555
	Avgjorda ärenden, antal	288	372	505
	Ändrade beslut, procent	18,4	13,7	12,3

¹ Statistiken kan inte delas upp per kön på grund av att Domstolsverket inte har könsuppdelad statistik.

Källa: Domstolsverket.

Antalet beslut om assistansersättning som överklagas till förvaltningsrätten har fortsatt att minska sedan föregående år, medan andelen som ändras är i stort sett oförändrad. Att färre ärenden överklagas beror troligtvis på att andelen avslag och antalet begäran om omprövning har minskat sedan föregående år, samtidigt som fler beslut ändrats efter omprövning. Värt att notera är att drygt 20 procent av de beslut om assistansersättning som prövas i förvaltningsrätten ändras. Detta är en relativt hög ändringsfrekvens, och ett arbete har påbörjats med att analysera varför besluten ändras samt vilken del av utredningarna som ändringarna gäller.

Antalet beslut om merkostnadsersättning och omvårdnadsbidrag som överklagas till förvaltningsrätten har ökat. I den redovisade siffran ingår dock även 28 ärenden om handikappersättning och 4 ärenden om vårdbidrag.³² En förklaring till ökningen inom merkostnadsersättning kan vara den höga avslagsfrekvensen. Ökningen inom omvårdnadsbidrag kan förklaras av att fler beslut har fattats jämfört med tidigare år. Andelen beslut som ändras i förvaltningsrätten har minskat för omvårdnadsbidrag och är oförändrad för merkostnadsersättning.

De försäkrades upplevelse av den rättsliga kvaliteten

De försäkrades upplevelse av den rättsliga kvaliteten är oförändrad inom alla tre förmåner. Medelvärde på en femgradig skala ligger mellan 2,8 och 2,9. Det finns inga skillnader i resultaten mellan könen.

³² Från den 1 januari 2019 kommer omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning på sikt ersätta vårdbidrag och handikappersättning enligt övergångsbestämmelser till lagen (2018:1265) om ändring i socialförsäkringsbalken.

Skyndsamhet

Försäkringskassan bedömer att skyndsamheten inom assistansersättning är tillfredsställande och har utvecklats positivt sedan föregående år. Skyndsamheten för merkostnadsersättning och omvårdnadsbidrag har däremot utvecklats negativt och bedöms inte som tillfredsställande. Inom dessa två förmåner är riktvärdet att den genomsnittliga handläggningstiden ska vara 90 dagar.

Tabell 27 Handläggningstider, antal dagar i genomsnitt per förmån

	Kvinnor			Män			Totalt			Förändring 2020–2021, procent
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021	
Assistansersättning	148	121	105	152	130	108	150	126	107	-15
Merkostnadsersättning	186	273	325	194	299	336	188	281	329	17
Omvårdnadsbidrag	204	274	296	195	270	274	202	273	292	7

Tabell 28 Pågående ärenden per förmån, antal

	Kvinnor			Män			Totalt		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Assistansersättning	6 152	4 881	4 587	7 687	5 990	5 571	13 839	10 871	10 158
Merkostnadsersättning	7 491	12 946	11 618	3 482	6 213	6 101	10 973	19 159	17 720
Omvårdnadsbidrag	15 758	29 904	23 181	3 879	7 272	5 032	19 637	37 176	28 213

Den genomsnittliga handläggningstiden inom assistansersättningen har minskat kraftigt sedan föregående år. En bidragande orsak till det är att vi arbetade av ärendekoerna under 2020. Det har gjort att vi har färre pågående ärenden per handläggare under 2021. Det leder till en mer koncentrerad handläggning och kortare väntetider, vilket påverkar den totala handläggningstiden. I dag är det ofta möjligt att starta handläggningen direkt när ett ärende kommit in, vilket gör att färre ärenden tar lång tid att handlägga. De kortare handläggningstiderna har gjort att även antalet pågående ärenden har minskat. Även effektivare handläggning av utbetalningar genom ökad automatisering har bidragit till minskningen. Handläggningstiden är något kortare för kvinnor, men skillnaden kan inte förklaras utifrån tillgängliga underlag.

De genomsnittliga handläggningstiderna för merkostnadsersättning och omvårdnadsbidrag har ökat. Det är en konsekvens av att det främst är ärenden med lång handläggningstid som har avslutats. Handläggningstiden i ärenden om merkostnadsersättning är längre för män, medan den i ärenden om omvårdnadsbidrag tvärtom är längre för kvinnorna. Skillnaderna kan inte förklaras utifrån tillgängliga underlag.

Antalet pågående ärenden har minskat för både merkostnadsersättning och omvårdnadsbidrag. Färre ansökningar och ökad handläggningsskapacitet har inneburit att fler ärenden har kunnat avslutats. Minskningen har gått snabbare än prognostiserat.

Minskningen av antalet ansökningar beror troligen till viss del på utökad information och förbättring av e-tjänsten. Minskningen av antalet ansökningar om omvårdnadsbidrag kan vara en följd av att färre vårdbidragmottagare, vars ersättning upphört till följd av övergångsbestämmelser, har ansökt. Antalet mottagare av vårdbidrag var cirka 24 800 i december 2020 och cirka 3 700 i december 2021, varav 1 600 gällde förlängt vårdbidrag.

Ett syfte med att införa merkostnadsersättning och omvårdnadsbidrag var att förbättra förutsättningarna för ett jämställt ansvarstagande för omvårdnad och tillsyn av barn med funktionsnedsättning.³³ Vi ser också en positiv utveckling mot ett mer jämställt

³³ Prop. 2017/18:190 Reformerade stöd till personer med funktionsnedsättning s.150.

ansvarstagande genom att andelen föräldrar som ansökt gemensamt eller parallellt och beviljats omvårdnadsbidrag för samma barn har ökat till 29 procent från 23 procent under 2020. För merkostnadsersättning är andelen föräldrar som ansökt gemensamt eller parallellt för samma barn 27 procent jämfört med 25 procent för 2020. Andelen föräldrar som delade utbetalningen av vårdbidrag med annan förälder var i december 2018 cirka 5 procent.

Fler kvinnor än män ansöker om merkostnadsersättning och omvårdnadsbidrag. Kvinnor har historiskt sett i högre grad ansökt om och beviljats vårdbidrag, och skillnaden finns kvar även för de nya förmånerna. För att kunna förklara dessa skillnader behövs dock djupare analyser, tillgängliga underlag räcker inte.

De försäkrades upplevelse av skyndsamheten

De försäkrades upplevelse av skyndsamheten är oförändrad för assistansersättning och merkostnadsersättning. För omvårdnadsbidrag har den förbättrats och uppgår nu till 2,9 på en femgradig skala. För assistansersättning är medelvärdet 2,9 och för merkostnadsersättning 2,6. Det finns inga skillnader i resultaten mellan könen.

Service

Försäkringskassan bedömer att servicen inom assistansersättning, merkostnadsersättning och omvårdnadsbidrag är tillfredsställande. Inom assistansersättning är den oförändrad, medan den har utvecklats positivt inom merkostnadsersättning och omvårdnadsbidrag.

Tillgänglighet och väntetider i telefon

Antalet telefonsamtal om assistansersättning har fortsatt öka och uppgår till 38 200, en ökning från 33 400 under 2020. Tillgängligheten är oförändrad och ligger på 91 procent. Den genomsnittliga väntetiden har fortsatt minska och ligger på 4 minuter.

Antalet samtal om merkostnadsersättning har minskat till cirka 24 000 från cirka 25 000 under 2020. Även inom omvårdnadsbidrag har antalet samtal minskat, från cirka 66 800 till cirka 42 200. Det är framför allt samtalen om glapp i utbetalningen av ersättning och om förlängda vårdbidrag som har blivit färre.

Minskningen av antalet samtal har lett till att tillgängligheten ökat, och nu ligger på 91 procent för merkostnadsersättning och 93 procent för omvårdnadsbidrag. Den genomsnittliga väntetiden har minskat och är nu cirka 7 minuter för merkostnadsersättning och cirka 6 för omvårdnadsbidrag. Även förbättrad samtalsteknik och ökad kompetens hos handläggarna kan ha bidragit till de förbättrade resultaten, eftersom samtalen troligen blir kortare. Bemanningen i telefonin är oförändrad sedan föregående år.

Användning av e-tjänster

Tabell 29 Användning av e-tjänster inom assistansersättning, merkostnadsersättning och omvårdnadsbidrag, procent¹

		Kvinnor			Män			Totalt		
		2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Assistansersättning	Andel ansökan via e-tjänsten	13,3	19,8	23,6	11,4	16,7	17,5	12,2	18,1	20,2
	Andel elektronisk tidsredovisning ²	69,0	74,2	79,5	69,3	74,7	79,3	69,1	74,5	79,4
	Andel inskickade räkningar via e-tjänsten	4,2	5,4	6,6	3,9	5,1	6,1	4,0	5,2	6,3
Merkostnadsersättning	Andel ansökan via e-tjänsten	74,5	75,7	72,4	55,4	57,9	53,0	68,7	70,2	65,7
Omvårdnadsbidrag	Andel ansökan via e-tjänsten	85,5	88,3	90,0	83,8	86,9	87,9	85,2	88,0	89,6

¹ Utfallet skiljer sig något från årsredovisningen 2020 eftersom definitionen av måttet har justerats.

² Utfallet visar genomsnittet per år.

Andelen personer som ansöker om assistansersättning via e-tjänsten har ökat. Även användningen av e-tjänsten för tidsredovisning har ökat kontinuerligt sedan den infördes 2016. Under 2021 skickades 79 procent av tidsredovisningarna in via e-tjänsten. Användningen av e-tjänsten för att skicka in räkningar för utförd assistans är dock fortfarande låg; andelen är bara 6 procent.

Att e-tjänsterna för ansökan och räkning inte används i större utsträckning beror sannolikt på att många assistansmottagare har en god man eller förvaltare. Varken de eller vårdnadshavare som ansöker om assistansersättning för sitt barn kan använda e-tjänsten eftersom det saknas tekniska lösningar för signering av annan liksom för dubbel signering av vårdnadshavare.

För att det skulle bli möjligt att skicka in information om assistenter elektroniskt infördes i slutet av 2020 en teknisk bastjänst som komplement till den befintliga arbetsgivartjänsten. Detta har gjort att i genomsnitt 72 procent av underlagen kommer in elektroniskt.

Andelen som ansöker om omvårdnadsbidrag via e-tjänsten har ökat. En trolig orsak är att dubbelsignatur i e-tjänsten sedan oktober 2020 gör det möjligt för föräldrarna att ansöka gemensamt för samma barn. Andelen som ansöker om merkostnadsersättning via e-tjänsten har däremot minskat. Det låga användandet av e-tjänsten för merkostnadsersättning kan bero på att vuxna som ansöker om ersättning för sig själva inte är lika digitala som föräldrar som ansöker om ersättning för sina barn. En annan orsak kan vara att god man eller förvaltare som ansöker om ersättning för sin huvudman inte kan använda e-tjänsten.

I juni förtydligades informationen i e-tjänsten om villkoren för att få ersättning, och sedan november kan den sökande välja mellan att ange sina kostnader eller att ansöka om en garanterad nivå. Sedan maj publiceras också Konsumentverkets referensvärden för kostnader för kläder, skor, tvätt och hushållsel på webbplatsen.³⁴ Utveckling av e-tjänsten och informationen på webbplatsen under året kan troligen även ha bidragit till minskningen av antalet ansökningar där den sökande inte uppfyller villkoren.

Inom samtliga förmåner är det en större andel av kvinnorna som använder e-tjänsterna, men utifrån tillgängliga underlag kan vi inte förklara skillnaden.

³⁴ Sammanställning av Konsumentverkets beräkningar 2021.

De försäkrades upplevelse av tillgänglighet och bemötande

Det sammanvägda resultatet i kundundersökningen för tillgänglighet och bemötande är oförändrat för alla förmåner inom området. Medelvärde på en femgradig skala är 3,4 för merkostnadsersättning, 3,5 för assistansersättning och 3,7 för omvårdnadsbidrag. Män ger högre betyg än kvinnor för bemötandet inom assistansersättning och anser i högre utsträckning att de får den hjälp de behöver inom omvårdnadsbidrag. I övrigt finns inga skillnader mellan könen.

Produktivitet

Försäkringskassan bedömer att produktiviteten för assistansersättning, merkostnadsersättning och omvårdnadsbidrag är tillfredsställande. Styckkostnaderna har dock ökat sedan föregående år.

Tabell 30 Styckkostnad, per förmån¹

		2019	2020	2021	Förändring 2020–2021, procent	Förvaltnings- kostnad 2021, miljoner kronor
Assistansersättning	Kronor per beslut, löpande pris	86 173	75 124	80 480	7,1	422
	Kronor per beslut, fast pris	86 173	74 756	77 103	3,1	404
Merkostnadsersättning	Kronor per beslut, löpande pris	17 005	8 270	9 948	20,3	228
	Kronor per beslut, fast pris	17 005	8 230	9 530	15,8	218
Omvårdnadsbidrag	Kronor per beslut, löpande pris	21 883	10 753	11 861	10,3	706
	Kronor per beslut, fast pris	21 883	10 701	11 363	6,2	676

¹ Basår för fast pris är 2019.

Under 2020 arbetades ärendekoerna av inom assistansersättningen. Någon motsvarande avarbetning har inte behövts under 2021, vilket lett till att färre ärenden handlagts och att styckkostnaderna ökat. Antalet beslut per årsarbetare är samtidigt oförändrat från föregående år och de totala förvaltningskostnaderna för assistansersättningen har minskat.

En positiv utveckling kan ses för antalet utbetalningar, där antalet beslut om utbetalning per årsarbetskraft har ökat varje år sedan 2018. En bidragande orsak till ökningen är att delar av handläggningen har automatiserats.

Inom merkostnadsersättning och omvårdnadsbidrag har antalet beslut per årsarbetskraft minskat. Det totala antalet fattade beslut har dock ökat för båda förmånerna. Den negativa utvecklingen av styckkostnaderna är förväntad, framför allt till följd av den nyrekrytering som genomförts under året. De totala förvaltningskostnaderna för förmånerna har också ökat.

Mål för assistansersättningen

Mål: Försäkringskassans arbete med assistansersättning ska bidra till det nationella målet för funktionshinderspolitiken. Handläggningen ska präglas av hög kvalitet och rättssäkerhet så att den som är berättigad till ersättning också får det. Besluten ska vara likvärdiga över hela landet, för såväl flickor och pojkar som kvinnor och män. Försäkringskassan ska även säkerställa en god kontroll för ett effektivt och rättssäkert nyttjande av gemensamma resurser och därigenom förebygga och förhindra felaktiga utbetalningar och bidragsbrott.

Återrapportering: Försäkringskassan ska redovisa måluppfyllelsen och genomförda insatser för att uppnå målet. Vidare ska Försäkringskassan redovisa hur samverkan med Inspektionen för vård och omsorg har genomförts och på vilket sätt den har bidragit till att förbättra verksamheten.

Målet är uppfyllt.

Bedömning av måluppfyllelsen

Försäkringskassan bedömer att målet för assistansersättningen är uppfyllt.

Försäkringskassan bidrar till jämlika levnadsvillkor och delaktighet i samhället för personer med funktionsnedsättning genom att utreda och bevilja assistansersättning. Detta ger assistansberättigade möjlighet att leva ett liv som andra.

Utifrån de uppföljningar som gjorts under året bedöms den rättsliga kvaliteten i handläggningen av förmånen vara tillfredsställande och i huvudsak präglas av hög kvalitet och rättssäkerhet.

Andelen ansökningar som avslås är relativt lika över landet, liksom antalet beviljade timmar. Detta indikerar att besluten är likvärdiga.

Arbetet med att säkerställa god kontroll och motverka bidragsbrott har fortsatt under året, både genom åtgärder inom den manuella handläggningen och genom utveckling av handläggningssystemen. Sammantaget bedömer vi att vi har god kontroll inom ramen för vad som är möjligt med nuvarande lagstiftning. Vi bedömer dock att nuvarande regelverk inte ger de kontrollmöjligheter som är nödvändiga för att vi på ett effektivt sätt ska kunna motarbeta risken för brottslighet och oegentligheter.

Samverkan med Inspektionen för vård och omsorg (IVO) har fördjupats och breddats under året. Som ett resultat av detta har IVO under året återkallat flera tillstånd för utförare av assistans som av olika anledningar ansetts olämpliga.

Kvalitet och likvärdiga beslut

Försäkringskassan bedömer att den rättsliga kvaliteten i handläggningen av förmånen är tillfredsställande, se avsnittet Förmåner vid funktionsnedsättning, rättslig kvalitet.

Andelen avslag har minskat märkbart och ligger i år på i genomsnitt 74 procent, att jämföra med 81 procent under 2020.³⁵ Minskningen sammanfaller med den lagändring som kom den 1 juli 2020. Ändringen innebär att hela hjälpbehovet ska vara assistansgrundande när det gäller andning och måltider i form av sondmatning.

Den vanligaste orsaken till avslag är att den sökandes behov av hjälp med de grundläggande behoven inte uppgår till 20 timmar per vecka. En relativt stor del av avslagen beror även på att den sökande inte bedöms tillhöra den personkrets som kan ha rätt till assistansersättning. Bland de sökande som tillhör personkretsen är andelen avslag högst bland dem med utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd.

För samtliga sökanden, oavsett ålder, har andelen avslag minskat under 2021 och är i stort sett lika i hela landet, vilket indikerar att besluten är likvärdiga.

Andelen avslag är högre för vuxna än för barn. För vuxna är andelen avslag lika mellan könen, medan pojkar oftare får avslag än flickor. Skillnaden mellan pojkar och flickor har ökat något under 2021. Orsakerna till skillnaderna är inte kända. De geografiska variationer i andel avslag som finns mellan flickor och pojkar samt kvinnor och män är inte bestående över tid, vilket kan bero på att antalet beslut är relativt få.

De som beviljas förmånen för första gången får i genomsnitt ersättning för ungefär lika många timmar, oavsett var de bor i landet. Detta gäller även när man jämför beviljade timmar för grundläggande behov eller andra personliga behov.

Säkerställa god kontroll för ett effektivt och rättssäkert nyttjande

Försäkringskassan ska anmäla till IVO om det finns anledning att ifrågasätta en assistansanordnares lämplighet. Under året har 59 sådana anmälningar gjorts.³⁶ Försäkringskassan har också stoppat utbetalningarna till 10 anordnare som efter utredning bedömts vara olämpliga som betalningsmottagare av assistansersättning.

Arbetet med att säkerställa god kontroll och motverka bidragsbrott har fortsatt under året. Vi har påbörjat arbete med att förbättra förmågan att tidigt upptäcka och förhindra brottslighet och risk för felaktiga utbetalningar inom ramen för nuvarande lagstiftning. Vi har även identifierat behov av regeländringar som krävs för att skapa bättre förutsättningar för att motverka bidragsbrott inom förmånen. Det senare är nödvändigt, eftersom det med nuvarande regelverk inte är möjligt att systematiskt kontrollera om assistans verkligen utförts.

Under året har vi även fortsatt att utveckla handläggningssystemen. Bland annat har vissa slumpmässiga kontroller vid utbetalning ersatts med ett riskbaserat urval. Utifrån att delar av handläggningen av förmånen är mer komplexa och innebär högre risk utvecklar vi också systemet för att enligt förutbestämda regler kunna avgöra om en specifik utbetalning ska attesteras eller inte.

³⁵ Avser endast ärenden som fått bifall eller avslag, inte ärenden som avvisats eller avskrivits.

³⁶ Siffran går inte att jämföra med tidigare år på grund av förändrade rutiner.

En ny process för handläggning av betalningsmottagare har driftsatts under året. Försäkringskassan kommer att ha ett eget register över verksamheter som har tillstånd från IVO att utföra assistans för att säkerställa att ersättning inte betalas ut till verksamheter utan tillstånd. Samtidigt med registret infördes en maskinell kontroll som markerar tid som inte godkänd om assistansen utförts av en verksamhet som saknar tillstånd.

Samarbetet med andra myndigheter fortsätter i syfte att förhindra och upptäcka brottslighet. Bland annat biträder vi Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten i pågående förundersökningar. Vi har också en överenskommelse med Skatteverket om att lämna information om olämpliga anordnare.

Sammantaget bedömer vi att kontrollen är god utifrån de möjligheter som nuvarande regelverk ger. Vi bedömer dock att nuvarande regelverk inte ger de kontrollmöjligheter som är nödvändiga för att vi på ett effektivt sätt ska kunna motarbeta risken för brottslighet och oegentligheter.

Kontrollutredningar inom assistansersättning

Tabell 31 Kontrollutredningar inom assistansersättning

	Kvinnor			Män			Totalt ¹		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Antal avslutade kontrollutredningar	499	470	413	463	522	473	1 012	1 072	1 041
Andel avslutade ärenden med åtgärd, procent ²	11	24	20	14	22	17	16	27	23
Antal polisanmälningar	64	118	73	74	128	74	140	258	157
Konstaterade felaktiga utbetalningar och skadestånd, tusen kronor	28 988	191 989	192 659	59 635	178 077	135 709	133 152	464 255	461 422
Förhindrade felaktiga utbetalningar ³ , tusen kronor	23 470	73 146	74 531	43 480	107 022	77 718	70 754	183 972	158 472

¹ Uppgift om kön saknas i ett antal fall (exempelvis på grund av att personen i fråga har skyddade personuppgifter), men i totalsiffran ingår samtliga kontrollutredningar.

² Andelen åtgärder beräknas på annat underlag från 2020 och är därför inte jämförbar med andel åtgärder 2019.

³ Förhindrade felaktiga utbetalningar är en bedömning av hur mycket ersättning som skulle ha betalats ut felaktigt om ersättningen inte hade avslagits, dragits in eller minskats.

Försäkringskassan har avslutat 1 041 kontrollutredningar inom assistansersättning under 2021. Av dessa gällde 393 assistansberättigade och 400 assistenter. Övriga gällde assistansanordnare. Antalet avslutade kontrollutredningar är ungefär detsamma som under 2020.

Andelen avslutade kontrollutredningar som lett till en åtgärd har minskat jämfört med 2020.

De konstaterade felaktiga utbetalningarna i kontrollutredningarna ligger på ungefär samma nivå som förra året. Beloppet för förhindrade felaktiga utbetalningar har minskat. Det är dock en stor ökning från 2019. Se mer i avsnittet Mål för att minska felaktiga utbetalningar om varför beloppen kan skilja sig mycket mellan olika år.

Resultatet av utredningarna påverkas av att Försäkringskassan har begränsade utredningsmöjligheter i ärenden där det finns misstankar om att assistans inte har utförts i den omfattning som redovisats.³⁷

För assistansberättigade har fler kontrollutredningar gällt män, vilket förklaras av att fler män än kvinnor får assistansersättning. Kvinnor utgör dock en större andel av dem som polisanmäls. Sammantaget har 16 kvinnor och 13 män polisanmälts. Underlaget är så litet att det inte går att dra några slutsatser om eventuella könsskillnader.

³⁷ JO-beslut, beslutsdatum 2020-03-13, JO:s dnr 7011-2018 och JO-beslut, beslutsdatum 2008-05-08, JO:s dnr 2034-2007.

Samverkan med IVO

Försäkringskassan samverkar med IVO på nationell, regional och lokal nivå. Samverkan ska leda till bättre och mer effektivt utnyttjande av resurser och därmed ökad möjlighet att ge god service och ökade förutsättningar att stoppa olämpliga aktörer. På nationell nivå hålls regelbundna möten, och myndigheterna beskriver i en viljeinriktning³⁸ generella och specifika samarbetsformer. Sedan november finns även en ny framtagen samverkansrutin³⁹ mellan Försäkringskassan och IVO. Rutinen beskriver informationsutbytet mellan myndigheterna i tillsyns- eller tillståndsärenden som rör personlig assistans.

Även det operativa samarbetet har utvecklats ytterligare under 2021 för att öka möjligheten att agera samtidigt mot verksamheter och företrädare som bedöms olämpliga. Detta har även innefattat samarbete med Migrationsverket och Skatteverket.

Resultatet kan bland annat ses genom att IVO återkallat flera tillstånd.

³⁸ Viljeinriktning för samverkan mellan Inspektionen för vård och omsorg och Försäkringskassan, dnr 019929-2018.

³⁹ Samverkansrutin mellan Inspektionen för vård och omsorg och Försäkringskassan, dnr FK 2021/015752.

Förmåner vid sjukdom och nedsatt arbetsförmåga

I detta avsnitt redovisas resultaten avseende handläggningen av aktivitetsersättning, sjukersättning och sjukpenning och hur den har utvecklats med utgångspunkt i aspekterna rättslig kvalitet, skyndsamhet, service och produktivitet. Slutligen redovisas även resultatet för de tillfälliga förmåner och de förmåner som har fått förändrade regelverk i och med pandemin, ersättning för karensavdrag, ersättning till riskgrupper, ersättning till arbetsgivare för höga sjuklönekostnader och smittbärarsättning.

Pandemin har påverkat handläggningen av alla förmåner vid sjukdom och nedsatt arbetsförmåga. För aktivitetsersättning och sjukersättning ledde den till en ökad arbetsbörda när medarbetare tillfälligt flyttades för att stötta handläggningen i nya förmåner och andra förmåner där antalet ärenden ökade på grund av pandemin. För sjukpenning ledde den till betydligt fler ärenden, även om antalet ansökningar sjönk något från 2020. Flera regeländringar gjordes under året inom sjukpenningen. De tillfälliga reglerna från juli 2020 om att prövningen mot normalt förekommande arbete kan skjutas upp om vården har försenats på grund av covid-19 förlängdes.⁴⁰ Kravet på läkarintyg från dag 8 i sjukperioden återinfördes den 1 oktober.⁴¹

I februari 2021 beslutade Försäkringskassan att göra samlad genomlysning av förvaltningen av de förmåner som ingår i sjukförsäkringen, det vill säga aktivitetsersättning, sjukersättning, och sjukpenning. Syftet var att identifiera vad som behöver göras för att åstadkomma en långsiktig och stabil styrning av förvaltningen av sjukförsäkringen. Åtgärder som identifierats och beslutats inom ramen för genomlysningen är förstärkt rättslig styrning och rättsligt stöd, inrättandet av en intern tillsynsfunktion samt ökad kompetens inom psykisk ohälsa. Genomlysningen utgör underlag för ett program för att förnya förvaltningen av sjukförsäkringen. Programmets initiala uppgift är att utarbeta en samlad långsiktig målbild och förnyad verksamhetsidé för Försäkringskassans förvaltning av sjukförsäkringen.

Inom sjukpenning har även andra förändringar utan kopplingen till pandemin skett under året. Regeringen beslutade att tillfälligt stoppa bedömningen i förhållande till normalt förekommande arbete under inledningen av året⁴² inför att lagändringen om övervägande skäl skulle träda i kraft den 15 mars 2021. Lagändringen innebär att Försäkringskassan inte längre ska bedöma arbetsförmågan mot normalt förekommande arbete från och med dag 181 om övervägande skäl talar för att den försäkrade kan återgå i arbete hos arbetsgivaren eller det egna företaget senast dag 365 i rehabiliteringskedjan. Dessutom

⁴⁰ Detta har reglerats i en tillfällig förordning men bestämmelserna införs från 1 januari 2022 i socialförsäkringsbalken och gäller hela år 2022.

⁴¹ Regeringen beslutade i förordning att i sjukpenningärenden gäller krav på läkarintyg från dag 15 i sjukperioden, i stället för dag 8 i vanliga fall. Försäkringskassan beslutade därtill att under perioden 19 mars–31 oktober 2020 samt från den 15 december 2020 att avvakta med att begära in läkarintyg t.o.m. dag 21 i sjukperioden och i stället i större omfattning fatta interimistiska beslut.

⁴² Infördes från och med 8 februari och gällde retroaktivt från den 21 december 2020.

har vissa förändringar i organisationen gjorts under 2021. Från och med 15 september har handläggningen av ansökningar i nya sjukfall⁴³, utredningen av sjukpenninggrundande inkomst (SGI) och telefoniverksamheten koncentrerats nationellt. Syftet är att renodla uppdraget, skapa förutsättningar för att höja kompetensen inom det avgränsade området samt säkerställa bättre förutsättningar för att genomföra de utredningar och den samordning som uppdraget kräver utan att störas av variationer av antalet inkommande ärenden inom andra områden.⁴⁴

Rättslig kvalitet

Försäkringskassan bedömer att den rättsliga kvaliteten för aktivitetsersättning och sjukersättning är tillfredsställande. Utvecklingen för aktivitetsersättning är positiv, medan utvecklingen är oförändrad för sjukersättning.

Även för sjukpenning är den rättsliga kvaliteten tillfredsställande, med det finns utvecklingsområden. Eftersom ingen bedömning av den rättsliga kvaliteten gjordes 2020 går det inte att uttala sig om utvecklingen jämfört med föregående år, men jämfört med 2019 är den positiv.

Resultat av uppföljningar och granskningar

Aktivitetsersättning vid nedsatt arbetsförmåga

De kvalitetsuppföljningar som har gjorts i ett urval av ärenden visar att utredningar om försäkringstillhörighet, samordning med andra ersättningar och verkställande av beslut fungerar väl. Likaså är kvaliteten i brev om kommunikering och beslut tillfredsställande.

På grund av pandemin och arbetsläget gjordes det inte någon uppföljning av samordningen av rehabiliteringsinsatser och aktiviteter under 2020, vilket gör att vi inte kan uttala oss om utvecklingen. Årets uppföljning visar på att den planering, utifrån den försäkrades behov, av vad som ska ske under tiden med ersättning fungerar väl.

Uppföljningarna i år visar på förbättrade resultat inom områdena aktiv handläggning samt kommunikering och beslut. Förbättringen kan till viss del bero på åtgärder som vidtagits under 2020 utifrån resultatet av en processuppföljning som gjordes hösten 2019. Det förbättrade resultatet inom området kommunikering och beslut kan också bero på insatser som gjorts för att öka utredarnas förmåga skriva begripligare brev.

Flera åtgärder för att öka den rättsliga kvaliteten har blivit aktuella i samband med två granskningar som gjorts av Inspektionen för socialförsäkringen (ISF). Den ena granskningen handlar om variationen i andelen avslag inom aktivitetsersättning vid nedsatt arbetsförmåga,⁴⁵ medan den andra behandlar utredningsskyldigheten i ärenden där ansökan om aktivitetsersättning vid nedsatt arbetsförmåga har avslagits.⁴⁶ Vi har även vidtagit åtgärder utifrån ett regeringsuppdrag att förbättra stödet till unga som får avslag på ansökan om aktivitetsersättning. Läs mer om detta under rubrikerna *Behovsstyrd handläggning för att personer ska få effektivt stöd* och *Åtgärder för att förbättra den rättsliga kvaliteten*.

⁴³ Den 15 september koncentrerades ärenden inom det s.k. kundflöde 1 som är ärenden där den försäkrade är frisk vid ansökan. Under 2022 kommer även nya ansökningar inom kundflöde 2 att koncentreras, det är övriga ärenden där eventuella oklarheter om förutsättningarna för återgång i arbete utreds.

⁴⁴ Svar på regeringsuppdrag, Uppdrag om förbättrad kvalitet i ärenden om rätt till sjukpenning, diariernr 2020/001876.

⁴⁵ ISF-rapport 2020:9 Variationen inom aktivitetsersättningen.

⁴⁶ ISF-rapport 2021:3 Försäkringskassans utredningsskyldighet.

Aktivitetsersättning vid förlängd skolgång

Även de kvalitetsuppföljningar som gjorts inom aktivitetsersättning vid förlängd skolgång visar ett tillfredsställande resultat när det gäller utredning av försäkringstillhörighet, verkställande av beslut och hanteringen av kommunikering och beslut. Ett utvecklingsområde som identifierats i ett fåtal ärenden är information när ett ärende riskerar att väsentligt försenas.

Sjukersättning

De uppföljningar som har gjorts visar att utredning av försäkringstillhörighet, samordning med andra ersättningar och verkställande av beslut fungerar väl. Även utredning och bedömning av arbetsförmågans nedsättning samt brev om kommunikering och beslut är tillfredsställande. De viktigaste kontrollerna genomförs i all väsentlighet.

Under året har vi också följt upp efterlevnaden av handläggningsprocessen i sjukersättning. Resultatet visade att vi i stort sett följer processen. De utvecklingsområden som identifierades handlar om att man inte alltid haft muntlig kontakt med den försäkrade och att man inte dokumenterat alla arbetsmoment i utredningen enligt processen.

Sjukpenning

Försäkringskassan bedömer att de viktiga kontrollerna i handläggningen är genomförda i all väsentlighet. De uppföljningar som har gjorts visar att vi liksom tidigare är genomför inledande handläggningsmoment och tidiga bedömningar av rätten till sjukpenning på ett tillfredsställande sätt i merparten av ärendena. Men vi behöver fortfarande bli bättre på att utreda och bedöma arbetsförmågan i förhållande till ett normalt förekommande arbete samt att utreda och ta ställning till behovet av stöd för återgång i arbete, framför allt i längre sjukfall. Dessa utvecklingsområden är kända sedan tidigare och flera åtgärder har genomförts under året, vilket också har lett till en positiv utveckling.

Under året har två rättsliga uppföljningar⁴⁷ gjorts av tillämpningen av undantaget övervägande skäl vid dag 181 i rehabiliteringskedjan som infördes 15 mars. Syftet med uppföljningarna har varit att se vilket genomslag lagändringen fått i tillämpningen. Antalet ärenden som har granskats vid båda tillfällena har dock varit begränsat, och det har därför inte gått att dra några generella slutsatser. Den första uppföljningen omfattade beslut som fattats under april till maj och den andra omfattade beslut som fattats under juni till augusti. I den första uppföljningen noterades att det var vanligt att undantaget övervägande skäl inte prövades före bedömningen av arbetsförmågans nedsättning i ett normalt förekommande arbete. I den andra granskningen hade däremot den rätta ordningsföljden följts i så gott som samtliga ärenden. Det hade också skett en stor förbättring i den andra uppföljningen jämfört med den första när det gäller motiveringen av om det fanns övervägande skäl. I den andra uppföljningen fanns en sådan motivering i så gott som samtliga ärenden, oavsett om det gällde bifall eller avslag. Den stora diskrepans mellan journal och beslut som noterades i avslagsärendena i den första uppföljningen hade alltså försvunnit. Däremot visade den andra granskningen att kvaliteten i beslutsbrev kunde förbättras ytterligare, både gällande motiveringen men även att koppla bedömningen till lagbestämmelsen. Vid den första granskningen kunde noteras att utredningen i framför allt avslagsärendena i många fall var bristfällig. I samtliga granskade avslagsärenden i den andra uppföljningen bedömdes utredningen vara tillräcklig, medan utredningen i bifallsärenden kunde förbättras.

⁴⁷ Tillämpning av det nya undantaget övervägande skäl vid dag 181 i rehabiliteringskedjan i sjukpenning-ärenden, (beslutad 2021-06-22) diariennr FK 2021/009854, Fortsatt granskning av tillämpningen av undantaget övervägande skäl vid dag 181 i rehabiliteringskedjan i sjukpenningärenden (beslutad 2021-10-21) diariennr FK 2021/015499.

Indikatorer

Här redovisas ett antal indikatorer som är relevanta för bedömningen av den rättsliga kvaliteten i handläggningen av förmåner vid sjukdom och nedsatt arbetsförmåga.

Tabell 32 Sjukpenning, andel bedömningar av arbetsförmågan gjorda senast vid dag 91 respektive dag 181, procent (i enlighet med rehabiliteringskedjan)¹

	Kvinnor			Män			Totalt		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Dag 90, ärenden med läkarintyg i tid	74,4	79,2	74,6	73,3	78,0	73,6	74,0	78,7	74,2
Dag 90, samtliga ärenden	68,2	71,6	66,6	65,7	68,8	63,1	67,3	70,6	65,3
Dag 180, ärenden med läkarintyg i tid	76,5	72,1	71,3	75,0	72,2	69,8	76,0	72,1	70,8
Dag 180, samtliga ärenden	69,5	64,1	62,0	66,6	62,7	58,7	68,5	63,6	60,9

¹ Utfallet för tidigare år är justerade i förhållande till årsredovisningen 2020 på grund uppdateringar av statistiken.

Andelen ärenden där bedömningar har gjorts vid dag 90 och där läkarintyg fanns i tid har minskat sedan 2020. Även andelen bedömningar vid dag 180 och där läkarintyg fanns i tid har minskat något. Det finns inga skillnader mellan könen när det gäller bedömningarna.

Tabell 33 Upptäckta felaktiga utbetalningar, per förmån¹

	Kvinnor			Män			Totalt			
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021	
Aktivitetsersättning	Upptäckta felaktiga utbetalningar, antal	159	255	164	175	225	181	334	480	345
	Handlagda felaktiga utbetalningar, andel orsakade av Försäkringskassan, procent ²	28,2	25,0	22,6	31,2	28,4	14,4	29,8	26,5	18,3
Sjukersättning	Upptäckta felaktiga utbetalningar, antal	411	594	323	416	507	307	827	1 101	630
	Handlagda felaktiga utbetalningar, andel orsakade av Försäkringskassan, procent ²	23,8	14,8	17,1	23,6	17,4	28,5	23,7	16,1	22,7
Sjukpenning	Upptäckta felaktiga utbetalningar, antal	10 137	16 430	16 789	5 195	9 715	10 961	15 332	26 145	27 750
	Handlagda felaktiga utbetalningar, andel orsakade av Försäkringskassan, procent ²	48,5	39,3	36,3	42,3	34,9	30,8	46,4	37,8	34,1

¹ På grund av förändringar i datakällan har statistikfångsten för felaktiga utbetalningar utvecklats under 2021. Det gör att utfallet för tidigare år inte stämmer med årsredovisningen 2020.

² Andelen kan inte relateras till antalet felaktiga utbetalningar i den översta tabellraden, eftersom andelen har beräknats utifrån felaktiga utbetalningar som hanterats under året.

Antalet upptäckta felaktiga utbetalningar av aktivitetsersättning har minskat, men ligger på en något högre nivå än under 2019. Minskningen är större för kvinnor, men antalet felaktiga utbetalningar är fler för män. Utifrån tillgängliga underlag kan vi inte förklara skillnaden. Andelen felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan har också minskat. Minskningen gäller för både kvinnor och män men är större för män. Kvinnor får en högre andel felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan. Utifrån tillgängliga underlag kan vi inte förklara skillnaden.

Antalet upptäckta felaktiga utbetalningar för sjukersättning har minskat sedan föregående år medan andelen som orsakats av Försäkringskassan har ökat. Det görs fler felaktiga utbetalningar till kvinnor än män, men om man tar hänsyn till att fler kvinnor än män får sjukersättning är kvinnors andel lägre. Även när det gäller felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan är mäns andel större. Utifrån tillgängliga underlag kan vi inte förklara skillnaden.

Antalet upptäckta felaktiga utbetalningar av sjukpenning har fortsatt att öka. Ökningen är större för män än för kvinnor, men fortfarande får fler kvinnor än män felaktigt utbetald sjukpenning. Det beror delvis på att fler kvinnor än män får sjukpenning. Men dessutom är kvinnor är sjukskrivna på deltid i högre utsträckning än män, vilket innebär ökad risk för fel.⁴⁸

Antalet fel som orsakas av Försäkringskassan har ökat, men andelen fel som orsakas av Försäkringskassan har fortsatt att minska. Det beror på att antalet fel orsakade av de försäkrade har ökat kraftigt jämfört med föregående år. Det är vanligare att Försäkringskassan orsakat felutbetalningar till kvinnor, men utifrån tillgängliga underlag kan skillnaden inte förklaras.

Tabell 34 Intern försäkringskontroll, per förmån¹

		Kvinnor			Män			Totalt		
		2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Aktivitet ersättning	Antal granskade ärenden	–	1 005	996	–	1 039	1 062	1 254	2 044	2 058
	Andel med avvikelse, procent ²	–	–	1,6	–	–	1,6	1,2	0,8	1,6
Sjukersättning	Antal granskade ärenden	–	990	959	–	873	880	1 234	1 863	1 840
	Andel med avvikelse, procent ²	–	–	0,9	–	–	1,5	1,5	1,2	1,3
Sjukpenning	Antal granskade ärenden	–	6 529	2 076	–	3 515	1 281	1 225	10 044	3 382
	Andel med avvikelse, procent ²	–	–	8,5	–	–	6,6	4,7	5,0	8,3

¹ För 2019 kan statistiken inte delas upp per kön på grund av det gamla statistiksystemets uppbyggnad.

Antalet ärenden om aktivitet ersättning som har granskats i den interna försäkringskontrollen ligger på samma nivå som förra året. Andelen med avvikelse har ökat. Andelen har legat på en förhållandevis låg nivå de senaste åren och skiljer sig inte åt mellan könen. De vanligaste orsakerna till avvikelser är att tidpunkten för försäkringsfallet, det vill säga när den försäkrade uppfyllde villkoren för ersättning, har registrerats felaktigt, att avdrag har hanterats felaktigt och att samordning med andra ersättningar inte har gjorts på ett korrekt sätt.

Antalet sjukersättningsärenden som har granskats i den interna försäkringskontrollen ligger på samma nivå som förra året. Andelen med avvikelser ligger kvar på samma låga nivå som tidigare. Den vanligaste orsaken till avvikelser är att tidpunkten för försäkringsfallet har registrerats felaktigt.

Antalet sjukpenningärenden som har granskats i den interna försäkringskontrollen har minskat, framför allt på grund av att det under 2020 gjordes en riktad insats som innebar att fler ärenden granskades. Andelen ärenden med avvikelse har däremot ökat. En förklaring till det kan vara att den löpande kontrollen sedan juli 2020 inte omfattar periodiskt löpande utbetalningar av sjukpenning. Anledningen är att mycket få eller inga avvikelser förekommer bland dessa ärenden, och när de inte längre ingår i kontrollen bli andelen ärenden med risk för avvikelse högre.

Den vanligaste orsaken till avvikelser är fortfarande brister i utredningen av om den försäkrade får behålla mer än 10 procent av sin lön under sjukperioden. En ny blankett har dock gjort att avvikelserna har minskat sedan föregående år. En annan vanlig orsak till avvikelser är att utbetalningshistoriken inte uppdateras manuellt när utbetalning görs med en så kallad SR-kod.⁴⁹

⁴⁸ Socialförsäkringen i siffror 2021.

⁴⁹ Med hjälp av en SR-kod kan en utbetalning genomföras trots att en spärr slagit ut i utbetalningssystemet. SR-koder ska användas med försiktighet, eftersom aktuella historikuppgifter inte uppdateras och utbetalningen kan vara felaktig. Dokumentation och motivering till varför SR-kod har använts ska alltid finnas i journalen.

Tabell 35 Omprövningar, per förmån¹

		Kvinnor			Män			Totalt ²		
		2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Aktivitetsersättning	Inkomna ärenden	794	622	398	808	607	376	1 605	1 229	774
	Avgjorda ärenden	938	622	457	938	638	414	1 879	1 260	871
	Ändrade beslut, procent	11,4	11,3	19,0	13,6	11,0	18,1	12,7	11,1	18,6
Sjukersättning	Inkomna ärenden	2 981	2 536	1 801	1 979	1 724	1 276	4 961	4 260	3 077
	Avgjorda ärenden	3 502	2 530	1 929	2 357	1 751	1 329	5 859	4 281	3 258
	Ändrade beslut, procent	2,1	2,5	4,3	4,0	4,5	5,6	2,9	3,3	4,8
Sjukpenning	Inkomna ärenden	10 886	12 161	6 040	5 334	6 590	3 505	16 222	18 752	9 545
	Avgjorda ärenden	10 011	12 379	6 853	4 928	6 662	3 870	14 941	19 042	10 723
	Ändrade beslut, procent	8,1	7,1	11,9	9,1	8,9	15,5	8,4	7,7	13,2

¹ På grund av utveckling av statistikfångsten skiljer sig utfallet för tidigare år mot årsredovisningen 2020. Utfallet baseras på den senaste registreringen av vilken förmån eller ärendeslag som omprövningen avser. I utfallet för sjukpenning ingår även förebyggande sjukpenning och sjuklönegaranti.

² Den könsuppdelade statistiken summerar inte till totalen på grund av registreringar med okänt kön.

Antalet beslut om aktivitetsersättning som omprövas har minskat. Andelen beslut som ändras efter omprövning har däremot ökat. Det beror bland annat på att man vid omprövningen har gjort en annan bedömning av sambandet mellan funktionsnedsättningen och den förlängda skolgången i flera ärenden om aktivitetsersättning vid förlängd skolgång. Något fler kvinnor än män begär omprövning, vilket kan bero på att en högre andel kvinnor får avslag på sin ansökan. Andelen beslut som ändras är något högre för kvinnor än för män, men utifrån tillgängliga underlag kan vi inte förklara skillnaden.

Andelen sjukersättningsbeslut som ändras efter omprövning har ökat, men ligger fortfarande på en relativt låg nivå. Andelen är högre för män än för kvinnor, men utifrån tillgängliga underlag kan vi inte förklara skillnaden.

Antalet sjukpenningbeslut som omprövas har minskat markant, vilket sannolikt är en följd av att antalet avslag har minskat, se avsnitt Mål för sjukförsäkringen. Andelen beslut som ändras efter omprövning har däremot ökat. Den vanligaste anledning till att beslut ändras är att det kommit in nya underlag i samband med omprövningen. Det ökade antalet ändrade beslut i år beror dock på att det blivit vanligare att det vid omprövningen görs en annan bedömning av det underlag som låg till grund för ursprungsbeslutet. Denna ökning skedde framför allt under februari–mars och ledde även till att ändringsfrekvensen ökade och var historiskt hög under de månaderna. Ökningen hänger därmed med stor sannolikhet samman med regeländringen om övervägande skäl inklusive det tillfälliga stoppet av bedömningen mot normalt förekommande arbete⁵⁰ och att samma underlag under dessa månader prövades mot den nya lagstiftningen. Under övriga månader var den vanligaste ändringsanledningen att det kommit in nya underlag i samband med omprövningen.

Beslut som gäller män ändras oftare efter omprövning, men utifrån tillgängliga underlag kan vi inte förklara skillnaden mellan könen.

⁵⁰ Regeringen beslutade att tillfälligt stoppa bedömningen i förhållande till normalt förekommande arbete under inledningen av året inför att lagändringen om övervägande skäl skulle träda i kraft 15 mars. Det tillfälliga stoppet infördes 8 februari och gällde retroaktivt från 21 december 2020.

Tabell 36 Mål i förvaltningsrätt, per förmån

		2019	2020	2021
Aktivitetsersättning och sjukersättning ¹	Inkomna ärenden	3 536	2 603	1 898
	Avgjorda ärenden	2 548	3 356	2 680
	Ändrade beslut, procent	16,2	12,9	12,8
Sjukpenning ²	Inkomna ärenden	5 753	6 851	4 979
	Avgjorda ärenden	5 538	6 714	6 436
	Ändrade beslut, procent	14,5	14,3	13,8

¹ Aktivitetsersättning och sjukersättning särredovisas inte av Domstolsverket. Statistiken kan inte delas upp per kön på grund av att Domstolsverket inte har könsuppdelad statistik.

² Domstolsverkets uppdelning på måltypen stämmer inte helt överens med Försäkringskassans uppdelning på förmåner. I Domstolsverkets kategori ingår även graviditetspenning samt mål som gäller sjukpenninggrundade inkomst.

Källa: Domstolsverket.

Antalet beslut om sjukersättning och aktivitetsersättning som överklagas till förvaltningsrätten har minskat sedan föregående år medan andelen som ändras är oförändrad. Eftersom resultaten för aktivitetsersättning och sjukersättning redovisas samlat vet vi inte om minskningen gäller båda förmånerna i lika stor grad eller bara en av förmånerna. Den vanligaste anledningen till att förvaltningsrätten ändrar ett beslut är att de gör en annan bedömning än Försäkringskassan utifrån samma underlag.

Antalet sjukpenningbeslut som överklagas till förvaltningsrätten har minskat sedan föregående år. Även andelen beslut som ändras i förvaltningsrätten har minskat något. Den vanligaste anledningen till att ett beslut ändras är att förvaltningsrätten gör en annan bedömning än Försäkringskassan utifrån samma underlag, följt av att det kommer fram nya medicinska fakta i samband med överklagan.

Efterkontroller i sjukersättningsärenden

I ärenden där en försäkrad beviljats sjukersättning efter den 1 juli 2008 följer Försäkringskassan upp beslutet senast efter tre år. I uppföljningen ingår att utreda den försäkrades hälsotillstånd och informera om möjligheterna till rehabilitering och arbete med vilande sjukersättning.

Under året har 21 500 sådana uppföljningar avslutats, vilket är 3 200 färre än under 2020. För 193 försäkrade ledde uppföljningen till att de prövade att arbeta med vilande sjukersättning eller till att ersättningen ändrades. Andelen uppföljningar som leder till en ändring ligger på samma nivå som föregående år.

Under året har Försäkringskassan dessutom kontrollerat ärenden där försäkrade har både sjukersättning och förvärvsinkomster. 391 ärenden valdes ut för kontroll. Vid årets slut hade 277 av utredningarna avslutats. Av dessa resulterade utredningen i 50 ärenden till att ersättningen ändrades. Till skillnad från den lagstadgade uppföljningen omfattade denna kontroll även dem som beviljats ersättning enligt det tidigare regelverket.

De försäkrades upplevelse av den rättsliga kvaliteten

De försäkrades upplevelse av den rättsliga kvaliteten är oförändrad för alla förmåner inom området. Medelvärde på en femgradig skala ligger mellan 3,1 och 3,2. Det finns inga skillnader mellan könen.

Behovsstyrd handläggning för att personer ska få effektivt stöd

Försäkringskassans samordnande roll

Bedömningen av rättslig kvalitet och skyndsamhet i handläggningen innefattar även utredning och bedömning av vilket stöd en sjukskriven försäkrad behöver för att få

tillbaka sin arbetsförmåga och vilket stöd en försäkrad med aktivitetsersättning eller sjukersättning behöver för att kunna börja arbeta eller studera. Här har Försäkringskassan en samordnande roll som förutsätter samverkan med bland annat hälso- och sjukvården, arbetsgivare och Arbetsförmedlingen.

Samverkan för att skapa förutsättningar för individen

Försäkringskassans samordningsuppdrag har två perspektiv. Dels det arbete som sker på individnivå i handläggningen. Dels det som sker på strukturell nivå för att skapa förutsättningar för effektiv samverkan mellan flera aktörer så att arbetet på individnivå fungerar smidigt.

Arbetet för att samverkan i högre grad ska bidra till att ge individen ökat stöd har påverkats av pandemin. Utbudet av möjliga insatser har begränsats, såväl insatser på arbetsplatsen som insatser genom samordningsförbund och det förstärkta samarbetet med Arbetsförmedlingen. Exempelvis har möjligheten att arbetsträna med handledning minskat när många anställda har permitterats eller arbetat hemifrån.

Under 2020 bjöd Försäkringskassan in till rådslag om sjukförsäkringen med de centrala aktörerna i sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocessen. Rådslagen syftade bland annat till att diskutera vilka utmaningar det finns inom sjukförsäkringen och vilka förbättringar vi behöver göra tillsammans för att öka stödet till individen. Arbetet har fortsatt med att Försäkringskassan under 2021 bjudit in till så kallade rundabordssamtal om samordningsuppdraget. Samtalen har lett till bildandet av fyra arbetsgrupper där aktörerna tillsammans ska bedriva utvecklingsarbete inom fyra särskilt angelägna utvecklingsområden:

- Kunskapsuppbyggnad och metodutveckling av anpassnings- och rehabiliteringsåtgärder, inklusive kunskaper om psykisk ohälsa
- Utveckling av informationskanalerna på Försäkringskassan med särskilt fokus på information till små och medelstora arbetsgivare samt utveckling av kontaktvägarna mellan Försäkringskassan och arbetsgivare
- Utveckling av samarbetet mellan rehabiliteringskoordinatorerna i hälso- och sjukvården och arbetsgivare
- De fackliga organisationernas roll i rehabiliteringsprocessen⁵¹

Mer om vad som hänt inom samverkan med respektive samverkanspart redovisas i avsnittet Mål för sjukförsäkringen, under rubriken *Strukturell samverkan med andra aktörer för att uppnå målet*.

Tidiga kontakter med den sjukskrivne

Försäkringskassan har under året tagit en tidig telefonkontakt i cirka 199 800 ärenden, en minskning med knappt 2 procent jämfört med 2020 men en ökning med 18 procent jämfört med 2019. Syftet med att kontakta en sjukskriven person tidigt i ärendet är dels att informera om reglerna i sjukförsäkringen, dels att utreda förutsättningarna för återgång i arbete. Den genomsnittliga tiden till den första kontakten var 36 dagar vilket är en ökning med en dag jämfört med 2020. Vi kontaktar fler kvinnor än män, vilket ligger i linje med hur könsfördelningen ser ut inom förmånen. Det finns inga skillnader mellan könen i tiden till kontakt.

⁵¹ Se svar på regeringsuppdrag Uppdrag att stärka sjukförsäkringshandläggningen för att åstadkomma en välfungerande sjukskrivningsprocess, dnr 2021/019759.

Möten med den försäkrade för att utreda behovet av samordning

Försäkringskassan ska utreda behovet av samordning i sjukpenningärenden där det är svårt att bedöma den försäkrades förutsättningar för att återgå i arbete.⁵² Inom aktivitetsersättning ska Försäkringskassan utreda förutsättningarna för rehabiliteringsinsatser och aktiviteter. I dessa ärenden kan det behövas personliga möten med de försäkrade.

De senaste årens utveckling så att de personliga mötena kan genomföras digitalt gör det möjligt att genomföra fler möten och därmed också ge fler personer stöd. Möjligheten till digitala möten har varit särskilt viktig under pandemin. De personliga mötena ska hålla god kvalitet. För att säkerställa det har vi sedan tidigare utvecklat stödet för planering och genomförande av mötena i handlägningsprocesserna. Stödet har utvecklats ytterligare i och med de arbete som gjorts med att klargöra Försäkringskassans utredningsskyldighet, se *Åtgärder för att förbättra den rättsliga kvaliteten* nedan. Under året har vi tillsammans med Arbetsförmedlingen även utvecklat formerna för omställningsmöten, se under *Omställningsmöten* nedan.

Avstämningsmöten

Försäkringskassan ska verka för att andra aktörer såsom hälso- och sjukvården, arbetsgivare och Arbetsförmedlingen vidtar rehabiliteringsåtgärder så snart det är lämpligt. Detta kan exempelvis ske inom ramen för ett avstämningsmöte.

Tabell 37 Genomförda avstämningsmöten, sjukpenning¹

	Kvinnor			Män			Totalt		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Tid till första avstämningsmöte, antal dagar i genomsnitt	400	460	415	392	450	414	397	456	415
Avstämningsmöte, antal genomförda möten	26 621	25 803	33 690	12 258	12 710	16 472	38 879	38 513	50 162

¹ Denna statistik baseras på manuella registreringar. Resultaten ska tolkas med försiktighet eftersom viss underregistrering kan förekomma.

Antalet genomförda avstämningsmöten inom sjukpenning har ökat. Trots pandemin har vi kunnat genomföra det antal möten som vi planerat för genom att hålla mötena digitalt. Vi har fler avstämningsmöten med kvinnor än med män, vilket ligger i linje med hur könsfördelningen ser ut för långa sjukfall.

Tiden till första mötet har minskat, totalt och för både kvinnor och män. Det var endast en marginell skillnad i tiden till första mötet mellan kvinnor och män under 2021.

Gemensam kartläggning

Ett sätt att komma fram till vilken rehabilitering en person behöver är en gemensam kartläggning med Arbetsförmedlingen. Metoden används för personer som har sjukpenning eller aktivitetsersättning. Kartläggningen sker vid ett eller flera avstämningsmöten och avslutas med att personen tillsammans med arbetsförmedlare och handläggare gör en plan för vilka insatser som hen behöver för att närma sig arbetslivet. För vissa kan det handla om arbetsförberedande eller arbetslivsinriktade insatser hos Arbetsförmedlingen. För andra kan kartläggningen visa att de lämpligaste insatserna finns

⁵² Handläggningen av sjukpenning är differentierad, vilket innebär att den är uppdelad i tre kundflöden.

I vilket kundflöde ett ärende ska handläggas avgörs utifrån behovet av att utreda den försäkrades förutsättningar för återgång i arbete. Ärenden där den försäkrade är frisk vid ansökan handläggs i kundflöde 1 medan övriga ärenden börjar i kundflöde 2, där eventuella oklarheter om förutsättningarna för återgång i arbete utreds. Handläggningen övergår till kundflöde 3 först när det finns ett konstaterat behov av att utreda om det är aktuellt med arbetslivsinriktad rehabilitering.

hos någon annan aktör, eller att insatser ännu inte är meningsfulla.⁵³ Många av de som får aktivitetsersättning vid nedsatt arbetsförmåga har aldrig arbetat. De behöver inte en gemensam kartläggning, utan andra typer av insatser via ett samordningsförbund som ett första steg.⁵⁴

Tabell 38 Gemensamma kartläggningar¹

		Kvinnor			Män			Totalt		
		2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Aktivitetsersättning	Tid till första kartläggning, antal dagar, (medelvärde) ²	1 683	1 607	1 596	1 610	1 678	1 525	1 645	1 643	1 560
	Antal genomförda kartläggningar	791	874	723	865	871	735	1 656	1 745	1 458
Sjukpenning	Tid till första kartläggning, antal dagar i genomsnitt ³	930	1 049	1 084	855	913	939	904	1 000	1 030
	Antal genomförda kartläggningar ⁴	4 473	4 511	4 388	2 329	2 529	2 647	7 055	7 263	7 254

¹ Statistiken för tidigare år har uppdaterats i förhållande till årsredovisningen 2020 med anledning av att det finns en eftersläpning i registreringen av uppgifterna.

² Tiden till gemensam kartläggning beräknas utifrån den första genomförda gemensamma kartläggningen i respektive aktivitetsersättningsfall.

³ Tiden till gemensam kartläggning beräknas utifrån den första genomförda gemensamma kartläggningen, i den senaste omgången, i respektive sjukfall. En person kan vara med i flera omgångar av gemensam kartläggning och då är det tiden från sjukfall till första kartläggningen i den senaste omgången personen varit med i gemensam kartläggning.

⁴ Den könsuppdelade statistiken summerar inte till totalen på grund av viss problematik med att koppla ärendeinformationen mellan statistiksystemen.

På grund av omfattande underregistreringar kan vi inte uttala oss om utvecklingen av antalet genomförda gemensamma kartläggningar för aktivitetsersättning.

Antalet genomförda gemensamma kartläggningar för sjukpenning är oförändrat jämfört med 2020, men kartläggningarna görs senare i sjukfallen än tidigare år. Fler kvinnor än män får en gemensam kartläggning, vilket är i linje med hur könsfördelningen ser ut inom förmånen. Men det tar längre tid innan kvinnor får en gemensam kartläggning. Utifrån tillgängliga underlag kan vi inte förklara skillnaderna.

Omställningsmöten

När Försäkringskassan bedömer att en person inte längre har rätt till sjukpenning på grund av att hen har arbetsförmåga i andra arbeten på arbetsmarknaden, erbjuds personen ett omställningsmöte tillsammans med Arbetsförmedlingen. Detsamma gäller för en person som fått avslag på ansökan om aktivitetsersättning eller sjukersättning. Syftet är att informera om stöd från Arbetsförmedlingen, vilket underlättar övergången mellan myndigheterna. Omställningsmötet ska också bidra till att den försäkrade inte förlorar sin sjukpenninggrundande inkomst i övergången. Möten där flera olika aktörer deltar tydliggör aktörernas respektive roller och kan därigenom även öka individens möjlighet att förstå de beslut som fattas.⁵⁵

⁵³ Arbetet med gemensamma kartläggningar redovisas mer utförligt i återrapporteringen av arbetet med det årliga regeringsuppdraget Insatser för personer som är sjukskrivna och för unga med aktivitetsersättning. Där redovisas även vad som händer efter insatsen, det vill säga i vilken omfattning de som deltagit i insatser lämnar sjukförsäkringen. Återrapportering gjordes den 7 maj 2021, dnr 2020/001246. Nästa återrapportering sker den 22 maj 2022.

⁵⁴ För mer information om samordningsförbund se avsnittet Mål för sjukförsäkringen under rubriken *Strukturell samverkan med andra aktörer för att uppnå målet*.

⁵⁵ Arbetet redovisas mer utförligt i återrapporteringen av arbetet med det årliga regeringsuppdraget Förstärkt stöd för personer som är sjukskrivna och för unga med aktivitetsersättning. Nästa återrapportering sker den 22 maj 2022.

Tabell 39 Omställningsmöten¹

	Kvinnor			Män			Totalt		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Aktivitetsersättning, antal genomförda möten	–	–	101	–	–	127	537	304	228
Sjukersättning, antal genomförda möten	115	83	124	114	74	112	229	157	236
Sjukpenning, antal genomförda möten	2 526	2 525	1 164	1 330	1 318	719	3 856	3 843	1 883

¹ Denna statistik baseras på manuella registreringar. Resultaten ska tolkas med viss försiktighet eftersom viss underregistrering kan förekomma. För aktivitetsersättning finns inte uppgifter uppdelat på kön åren 2019 och 2020 på grund av detta inte registrerades fram till och med februari 2020.

Under 2021 har 228 omställningsmöten genomförts inom aktivitetsersättning. Det är en minskning jämfört med tidigare år. En förklaring är att antalet som får avslag har minskat och att en stor andel av de som erbjuds ett omställningsmöte har tackat nej till mötet. En orsak till det är att många redan har en pågående insats hos Arbetsförmedlingen, hälso- och sjukvården eller kommunen.⁵⁶

Under 2021 har 236 omställningsmöten genomförts inom sjukersättning, vilket är en ökning jämfört med 2020. En stor andel av de som erbjuds ett omställningsmöte tackar nej till mötet, troligtvis av samma orsaker som inom aktivitetsersättning.

Antalet omställningsmöten med försäkrade som får sjukpenning har minskat sedan föregående år. En förklaring till det är att undantagen i försäkringen har gjort att färre försäkrade är aktuella för omställningsmöten. Undantagen var först det tillfälliga stoppet av bedömning i förhållande till normalt förekommande arbete i väntan på att lagändringen om *överbäggande skäl* skulle träda i kraft 15 mars, och därefter lagändringen som innebär en utökad möjlighet att göra undantag från bedömningen i förhållande till normalt förekommande arbete. Fler kvinnor än män deltar i omställningsmöten, vilket beror på att fler kvinnor är långvarigt sjukskrivna.

Utveckling av formerna för omställningsmöten

Under året har Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen tillsammans utvecklat arbetssättet för att hantera övergången mellan myndigheterna. Det har handlat om att utveckla formerna för omställningsmöten för att de ska ge ett mer individuellt och behovsanpassat stöd. I arbetet har vi tagit tillvara erfarenheter från arbetet med regeringsuppdraget Förbättrat stöd till unga som får avslag på ansökan om aktivitetsersättning.⁵⁷ Ett resultat av arbetet är ett nytt metodstöd för sjuk- och aktivitetsersättning respektive sjukpenning.⁵⁸ Där beskrivs förbättrade rutiner för att ge anpassat stöd i olika skeden av omställningssituationen när en individ inte beviljas ersättning. Stödet förtydligar även Försäkringskassans respektive Arbetsförmedlingens ansvar för information och myndigheternas delade ansvar vid genomförandet av mötet.

Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen har även förbättrat informationen om omställningssituationen på myndigheternas respektive webbplatser. Den som tackar nej till möte hänvisas till att ta del av informationen på webben.

⁵⁶ Insatser för personer som är sjukskrivna och för unga med aktivitetsersättning 7 maj 2021, Dnr 2020/001246.

⁵⁷ Svar på regeringsuppdrag. Rapport – Uppdrag att förbättra stödet till unga som får avslag på ansökan om aktivitetsersättning 6 april 2021 (slutredovisning), dnr 2020/000180.

⁵⁸ IM 2021:193 och IM 2021:194. I metodstödet för sjukpenning finns även uppdaterade rutiner för kontaktmöten, som erbjuds vid dag 91 i rehabiliteringskedjan när det finns risk att den försäkrade inte kommer kunna återgå i arbete hos sin arbetsgivare före dag 181 i rehabiliteringskedjan, men hen troligen inte har nedsatt arbetsförmåga i förhållande till normalt förekommande arbeten på arbetsmarknaden.

Arbetsgivarens plan för återgång

Arbetsgivaren ska upprätta en plan för återgång i arbete när en arbetstagares arbetsförmåga har varit nedsatt i 30 dagar. Försäkringskassan kan hämta in planen eller fråga arbetsgivaren om innehållet när vi behöver ytterligare information om vilka förutsättningar som finns för att arbetstagaren ska kunna återgå i arbete hos arbetsgivaren. Informationen i planen kan också användas för att avgöra om det är aktuellt med arbetslivsinriktad rehabilitering hos arbetsgivaren, Arbetsförmedlingen eller med insatser via samordningsförbund.

Under 2021 har vi fortsatt att arbeta mer aktivt för att hämta in information från arbetsgivaren i samband med att vi utreder arbetsförmågans nedsättning och individens behov av rehabilitering. Vi ser att dessa insatser har gett effekt i handläggningen, läs mer i avsnittet Mål för sjukförsäkringen, *Uppföljning med anledning av uppdraget om förbättrad kvalitet*. Behovet av information från arbetsgivaren har blivit ännu större efter lagändringen om att bedömningen i förhållande till normalt förekommande arbete från och med dag 181 kan skjutas upp om övervägande skäl talar för att den försäkrade kan återgå i arbete hos arbetsgivaren eller det egna företaget senast dag 365 i rehabiliteringskedjan. Antalet planer för återgång som görs har också ökat, från cirka 14 300 under 2020 till cirka 26 900 under 2021.

Åtgärder för att förbättra den rättsliga kvaliteten

Försäkringskassans utredningsskyldighet

Försäkringskassan har under året fortsatt arbetet med att i styrande och stödjande dokument klargöra utredningsskyldigheten och beviskravet inom aktivitetsersättning, sjukersättning och sjukpenning. Utifrån det har vi uppdaterat utbildningarna i förvaltningsrätt och utredningsmetodik samt genomfört flera informations- och kompetensutvecklingsinsatser riktade till medarbetarna.⁵⁹

Under året har vi även påbörjat ett arbete med att stärka det rättsliga stödet. Läs mer under avsnittet Försäkringskassans kvalitet i handläggningen.

Förtydliganden om vilken information som behöver finnas i läkarintygen

Det behöver vara tydligt både för handläggare, läkare och den sjukskrivne vilken medicinsk information Försäkringskassan behöver för att kunna utreda och bedöma arbetsförmågans nedsättning och behovet av rehabilitering. Utan en klar bild av när ett medicinskt underlag ska ses som tillräckligt blir både bedömningar av arbetsförmågans nedsättning och rehabiliteringsarbete lidande. Vi har därför arbetat med att förtydliga vilken information som Försäkringskassan behöver och när det är aktuellt att begära in kompletterande uppgifter från hälso- och sjukvården. Arbetet har bedrivits i ett gemensamt regeringsuppdrag med Socialstyrelsen⁶⁰, där syftet var att förbättra samsynen mellan Försäkringskassan och hälso- och sjukvården.

Utveckling av metodstöd inom aktivitets- och sjukersättning

Vägledningarna för aktivitetsersättning och för sjukersättning har uppdaterats under året. Utöver förtydliganden om utredningsskyldighet har vi omarbetat metodstöden för

⁵⁹ För sjukpenning och sjukersättning se svar på regeringsuppdrag Uppdrag att stärka sjukförsäkringshandläggningen för att åstadkomma en välfungerande sjukskrivningsprocess, dnr 2021/019759. För aktivitetsersättning se Svar på ISF-rapport 2021:3 Försäkringskassans utredningsskyldighet, dnr 2021/005494.

⁶⁰ Uppdrag att vidareutveckla sjukförsäkringshandläggningen i dialog med hälso- och sjukvården, dnr 2020/001239.

analys och värdering av medicinska underlag för att ge bättre förståelse för innehållet i medicinska underlag och hur de ska analyseras.

Under året har vi även arbetat vidare med att utveckla och förbättra det digitala metodstödet *Strukturerad analys av medicinska underlag (SAMU)*. SAMU sorterar ut information om diagnoser, funktionsnedsättningar och aktivitetsbegränsningar i ett läkarutlåtande. Stödet syftar till att öka likformigheten i den försäkringsmedicinska analysen och att utveckla försäkringsutredarens kompetens i att analysera medicinska underlag. Implementeringen av SAMU kommer att ske successivt för att göra det möjligt att utvärdera och eventuellt justera stödet innan det börjar användas av samtliga. I början av 2021 fick en första grupp av försäkringsutredare tillgång till stödet.

Slutligen har vi under året genomfört seminarier om subventionerade anställningar, daglig verksamhet och sysselsättning för att öka kunskapen om förhållanden som är relevanta vid bedömning av arbetsförmågan.⁶¹

Förstärkt kvalitetssäkring inför beslut av sjukpenningärenden efter dag 180

I juni infördes en förstärkt kvalitetssäkring i ärenden där handläggaren överväger att avslå en ansökan om sjukpenning mellan dag 181 och 365 i rehabiliteringskedjan. Syftet är att säkerställa att beslut fattas på ett tillräckligt underlag, att motiveringen är begriplig, att eventuella synpunkter bemöts och att lagstiftningen tillämpas korrekt. Den förstärkta kvalitetssäkringen innebär att alla överväganden om att avslå ansökan om sjukpenning för att arbetsförmågan inte bedöms nedsatt granskas av två olika specialister vid olika verksamhetsområden. Denna förstärkta kvalitetssäkring görs både inför en kommunicering eller underrättelse och inför ett beslut fattas i ärendet.⁶²

Stärka kompetensen inom psykisk ohälsa

En allt större del av sjukfrånvaron beror på psykisk ohälsa.⁶³ Vi behöver därför förstärka förmågan att hantera psykiatriska diagnoser och rehabiliteringsinsatser knutna till dessa, och ökade kunskaper om psykisk ohälsa är därmed en viktig del i att förbättra kvaliteten i förvaltningen av sjukförsäkringen. Detta arbete har påbörjats under 2021, och bland annat har en workshop genomförts med handläggare för att identifiera utmaningar och utvecklingsbehov i ärenden där det finns psykisk ohälsa. Underlaget från workshopen kommer att ligga till grund för ytterligare kunskapshöjande åtgärder. Vi har också haft dialoger med berörda aktörer i sjukskrivningsprocessen där den psykiska ohälsan och utmaningarna kring den varit ett återkommande tema samt genomfört rundabordsamtal med expertis inom området.⁶⁴ Dialoger och samråd kommer att fortsätta, och utifrån samtalen kommer vi att bilda ett antal expertgrupper för att påbörja en process där berörda aktörer kan gå vidare med gemensam kunskapsutveckling för att förbättra individens möjligheter till återgång i arbete.⁶⁵

⁶¹ Se svar på regeringsuppdrag Uppdrag att stärka sjukförsäkringshandläggningen för att åstadkomma en välfungerande sjukskrivningsprocess, dnr 2021/019759.

⁶² Se svar på regeringsuppdrag Uppdrag att stärka sjukförsäkringshandläggningen för att åstadkomma en välfungerande sjukskrivningsprocess, dnr 2021/019759.

⁶³ Sjukfrånvaro i psykiatriska diagnoser – En registerstudie av Sveriges arbetande befolkning i åldern 20–69 år. Socialförsäkringsrapport 2020:8,

⁶⁴ Representanter från Sveriges Kommuner och Regioner, Socialstyrelsen och Karolinska institutet deltog.

⁶⁵ Se svar på regeringsuppdrag Uppdrag att stärka sjukförsäkringshandläggningen för att åstadkomma en välfungerande sjukskrivningsprocess, dnr 2021/019759.

Begripligare beslut

Försäkringskassans beslut ska uppfylla förvaltningslagens krav om en klagörande motivering. Skälen som ligger till grund för beslutet ska vara begripliga för den enskilde. Vi arbetar därför kontinuerligt för att förbättra hur besluten motiveras. Det handlar både om kompetensutveckling och stöd till medarbetare för att skriva kommuniseringsbrev och beslut.

Ett sådant stöd är riktlinjerna för att skriva kommuniseringsbrev och beslutsbrev. De har reviderats under året, bland annat genom att förtydliga att kommuniseringsbrev ska innehålla en redogörelse för Försäkringskassans bedömning motsvarande motiveringen i beslutsbrevet. Även i vägledningen Förvaltningsrätt i praktiken har vi förtydligat hur den enskilde ska informeras om det tänkta beslutet och ett eventuellt svar på kommunikation ska bemötas. Syftet är bland annat att säkerställa att den enskilde förstår hur underlaget i ärendet påverkar bedömningen.⁶⁶

Under året har vi därtill lanserat den andra delen av satsningen på begripliga beslut inom sjuk- och aktivitetsersättning.⁶⁷ Temat var svåra samtal, exempelvis besked om avslag på ansökan. För att höja medarbetarnas förmåga togs en film fram som belyser dilemman och vad man kan göra för att underlätta svåra samtal, samt dialogmaterial för att stötta medarbetarna i att fortsätta utveckla sin kompetens inom området.⁶⁸

En ny webbutbildning, *Att skriva begripliga beslut*, har också lanserats under året. Den vänder sig till handläggare som skriver komplexa beslutsmotiveringar och fokuserar på hur man skriver begripliga beslutsmotiveringar i bland annat ärenden om sjukpenning.⁶⁹ Den förstärkta kvalitetssäkringen som beskrivits ovan förväntas också öka begripligheten i avslagsbesluten för sjukpenningärenden.

Övriga åtgärder inom aktivitetsersättning

Försäkringskassan har identifierat arbetssätt som kan behöva utvecklas när det gäller att förbättra stödet till unga som får avslag.⁷⁰ Förutom behovet av förändrade arbetssätt för omställningsmöten behöver vi utveckla strukturer och samverkansformer med kommuner och regioner i syfte att lotsa individer som fått avslag till rätt aktör.

Att förändra arbetssätten och identifiera individuella behov innebär en mer omfattande utredning och ett utvidgat ansvar, vilket innebär att Försäkringskassan även i fortsättningen kommer att vara beroende av andra aktörer. Vi har därför i första hand prioriterat att utveckla arbetssätt för att individanpassa omställningsmötena, eftersom det vanligaste behovet vid avslag är stöd från Arbetsförmedlingen. En majoritet av dem som tackar ja till ett omställningsmöte behöver hjälp med att komma ut i arbete eller börja studera.

⁶⁶ Svar på regeringsuppdrag, Uppdrag om förbättrad kvalitet i ärenden om rätt till sjukpenning, dnr 2020/001876.

⁶⁷ Satsningen har tre teman: förståelse, svåra samtal och att skriva beslut, varav förståelse lanserades föregående år.

⁶⁸ Se svar på regeringsuppdrag Uppdrag att stärka sjukförsäkringshandläggningen för att åstadkomma en välfungerande sjukskrivningsprocess, dnr 2021/019759.

⁶⁹ Se svar på regeringsuppdrag Uppdrag att stärka sjukförsäkringshandläggningen för att åstadkomma en välfungerande sjukskrivningsprocess, dnr 2021/019759.

⁷⁰ Svar på regeringsuppdrag. Rapport-Uppdrag att förbättra stödet till unga som får avslag på ansökan om aktivitetsersättning 6 april 2021 (slutredovisning), dnr 2020/000180.

Skyndsamhet

Försäkringskassan bedömer att skyndsamheten inom aktivitetsersättning, sjukersättning och sjukpenning är tillfredsställande. Inom sjukersättning bedöms den ha utvecklats negativt medan den är oförändrad inom aktivitetsersättning och sjukpenning.

Tabell 40 Handläggningstider, antal dagar i genomsnitt per förmån

	Kvinnor			Män			Totalt			Förändring 2020–2021, procent
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021	
Aktivitetsersättning	82	65	69	79	64	68	80	64	68	7
Sjukersättning	92	81	93	90	79	89	91	80	91	14
Sjukpenning	27	20	23	28	21	24	28	20	23	15

Tabell 41 Pågående ärenden, antal per förmån¹

	Kvinnor			Män			Totalt		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Aktivitetsersättning	3 505	2 563	2 823	3 686	2 640	2 941	7 191	5 203	5 763
Sjukersättning	5 734	4 965	6 547	4 926	4 275	5 465	10 661	9 239	12 011
Sjukpenning fram till 2017	15 009	–	–	6 988	–	–	21 997	–	–
Sjukpenning från 2017	53 097	49 059	47 933	30 353	29 731	29 142	83 450	78 791	77 076

¹ Ett nytt systemstöd för handläggning av sjukpenning infördes under 2017. I samband med det ändrades också ärendeslagen i handläggningen. Det innebär att resultaten före och efter förändringen inte går att jämföra.

Den genomsnittliga handläggningstiden för aktivitetsersättning har ökat något, men ligger fortfarande på en lägre nivå än 2019. Handläggningstiden är något längre för kvinnor än för män, men skillnaden är liten och har inte ökat.

Antalet pågående ärenden om aktivitetsersättning har ökat sedan föregående år, men är fortfarande betydligt lägre än 2019. Ökningen beror troligtvis på att antalet årsarbetare har minskat och att flera medarbetare har lånats ut till andra förmåner under pandemin. Fler pågående ärenden gäller män.

Den genomsnittliga handläggningstiden för sjukersättning har ökat. Även antalet pågående ärenden har ökat under året. Ökningen beror på att antalet årsarbetare har minskat när medarbetare har flyttats eller lånats ut till andra förmåner.

Den genomsnittliga handläggningstiden för sjukpenning har ökat. Ökningen ska dock sättas i relation till att handläggningstiden minskade betydligt under 2020 då en stor mängd ärenden inkom till följd av pandemin, och där beslut kunde fattas inom ett fåtal dagar utan någon längre utredning. Samtidigt hade vi en särskild hantering av sjukpenninggrundande inkomst som innebar en snabbare hantering. Handläggningstiden är något längre för män än för kvinnor, men skillnaden är liten och har inte ökat. Den stora ökningen av antalet ansökningar 2020 ligger också bakom en minskning av antalet pågående ärenden. Tiden till telefonutredning har ökat med en dag, se *Tidiga kontakter med den sjukskrivne*.

De försäkrades upplevelse av skyndsamheten

De försäkrades upplevelse av skyndsamheten är oförändrad för förmånerna inom området med undantag för sjukpenning, där den har förbättrats och nu har betygsmedelvärdet 3,7 på en femgradig skala. För de övriga förmånerna är medelvärdet 3,4, utom för aktivitetsersättning vid förlängd skolgång där det ligger på 3,5. Det finns inga skillnader mellan könen i resultaten för några av förmånerna.

Service

Försäkringskassan bedömer att servicen inom aktivitetsersättning, sjukersättning och sjukpenning är tillfredsställande och har utvecklats positivt sedan föregående år.

Tillgänglighet och väntetider i telefon

Antalet telefonsamtal som gäller aktivitetsersättning har ökat från 35 200 till 40 300. Tillgängligheten har ökat från 94 till 95 procent sedan 2020. Den genomsnittliga väntetiden har minskat något, från 4 till 3 minuter.

Antalet samtal om sjukersättning har minskat, från 102 700 till 98 800. Tillgängligheten har minskat marginellt, från 90 till 89 procent. Den genomsnittliga väntetiden har minskat från 9 till 8 minuter.

Antalet samtal om sjukpenning har minskat, från cirka 1,3 till cirka 1,2 miljoner. Det ska sättas i relation till att antalet samtal till följd av pandemin ökade kraftigt under 2020. Det gällde speciellt i början av pandemin, innan vi hunnit vidta åtgärder för att möta den ökade efterfrågan på information. I år har både tillgängligheten i telefon och de genomsnittliga väntetiderna förbättrats. Tillgängligheten har ökat från 73 till 79 procent och den genomsnittliga väntetiden har minskat från 12 till 11 minuter.

Användning av e-tjänster

Tabell 42 Användning av e-tjänster per förmån, procent¹

		Kvinnor			Män			Totalt		
		2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Aktivitetsersättning	Andel ansökan via e-tjänst	62,4	69,5	75,1	50,5	59,0	66,0	56,6	64,4	70,6
	Andel elektroniska läkarutlåtanden, nedsatt arbetsförmåga	68,3	73,9	81,9	66,9	71,0	80,0	67,6	72,4	80,9
	Andel elektroniska läkarutlåtanden, förlängd skolgång	58,5	67,1	76,7	61,3	62,4	72,4	59,8	65,0	74,9
Sjukersättning	Andel som ansöker om sjukersättning via e-tjänst	56,0	63,9	69,4	46,5	54,0	60,4	52,1	59,8	65,6
	Andel elektroniska läkarutlåtanden	58,9	65,2	73,9	59,7	65,6	73,7	59,3	65,4	73,8
Sjukpenning	Andel ansökan om sjukpenning via e-tjänst	81,3	89,3	91,3	80,1	88,7	90,2	80,9	89,1	90,9
	Andel elektroniska läkarintyg	81,9	87,1	91,0	80,9	85,8	90,1	81,6	86,6	90,7

¹ Utfallet skiljer sig något från årsredovisningen 2020 eftersom definitionen av måttet har justerats.

Andelen som ansöker om aktivitetsersättning via e-tjänsten och andelen elektroniska läkarutlåtanden har successivt ökat de senaste åren. Fler kvinnor än män använder e-tjänsten och skickar in elektroniska läkarutlåtanden, men utifrån tillgängliga underlag kan vi inte förklara skillnaden.

Andelen som ansöker om sjukersättning via e-tjänsten har fortsatt öka. Fler kvinnor än män använder e-tjänsten, men inte heller här kan vi förklara skillnaden utifrån tillgängliga underlag.

Användningen av e-tjänsten för ansökan om sjukpenning har fortsatt att öka. De försäkrade styrs till e-tjänsterna genom bland annat hänvisningar på webben. Även andelen läkarintyg som skickas in elektroniskt har fortsatt att öka. Det finns endast en marginell skillnad mellan könen.

De försäkrades upplevelse av tillgänglighet och bemötande

Det sammanvägda resultatet i kundundersökningen för tillgänglighet och bemötande har förbättrats för sjukpenning, medelvärde för sjukpenning och aktivitetsersättning ligger nu

på 3,8 på en femgradig betygsskala. För sjukersättning ligger medelvärdet på 3,7 vilket är oförändrat sedan föregående år. Inom alla förmåner får bemötandet det bästa omdömet. Män är mer positiva än kvinnor till bemötandet inom aktivitetsersättning, och män som får ersättning vid nedsatt arbetsförmåga tycker också att det är lättare att förstå de skriftliga beskederna. I övrigt finns det inga skillnader mellan könen i resultaten.

Produktivitet

Försäkringskassan bedömer att produktiviteten inom aktivitetsersättning, sjukersättning och sjukpenning är tillfredsställande. Styckkostnaden har minskat för aktivitetsersättning och ökat för sjukersättning. Den har också ökat marginellt för sjukpenning, men är fortfarande lägre än 2019.

Tabell 43 Styckkostnad, per förmån¹

		2019	2020	2021	Förändring 2020–2021, procent	Förvaltnings- kostnad 2021, miljoner kronor
Aktivitetsersättning	Kronor per beslut, löpande pris	12 955	13 186	12 600	-4,4	438
	Kronor per beslut, fast pris	12 955	13 121	12 071	-8,0	419
Sjukersättning	Kronor per beslut, löpande pris	5 939	6 730	7 286	8,3	355
	Kronor per beslut, fast pris	5 939	6 697	6 980	4,2	341
Sjukpenning	Kronor per avslutat sjukfall, löpande pris	7 379	6 080	6 565	8,0	3 648
	Kronor per avslutat sjukfall, fast pris	7 379	6 050	6 290	4,0	3 495

¹ Basår för fast pris är 2019.

Antalet beslut per årsarbetskraft har ökat inom aktivitetsersättning och förvaltningskostnaderna har minskat. Personalomsättningen är lägre jämfört med föregående år, vilket sannolikt är en orsak till det förbättrade resultatet. En annan orsak är de insatser som genomförts i utredningsmetodik, vilket har lett till en effektivare handläggning och fler beslut per årsarbetskraft.

För sjukersättning har antalet beslut per årsarbetskraft minskat och styckkostnaden har ökat. Anledningen är att antalet medarbetare i handläggningen har minskat och de kvarvarande medarbetarna har fått en större arbetsbelastning. På grund av pandemin har medarbetare lånats ut eller flyttats till andra förmåner.

Styckkostnaden har ökat för sjukpenning och antalet avslutade sjukfall har minskat. Samtidigt har även förvaltningskostnaden minskat. Minskningen av avslutade sjukfall beror till en del på att det under 2020 kom in betydligt fler ansökningar på grund av pandemin. I många av dessa ärenden krävdes mindre utredning och de kunde avslutas under 2020. En annan förklaring till minskningen är lagändringen om övervägande skäl, som innebär en utökad möjlighet att göra undantag från bedömning mot normalt förekommande arbete, vilket gjort att färre ärenden avslutats.

Antalet beslut per årsarbetskraft har minskat sedan föregående år, men ligger fortfarande på en betydligt högre nivå än 2019. Även detta förklaras till stor del av det större antalet ansökningar till följd av pandemin, samt undantagen från bedömningen i förhållande till normalt förekommande arbete som beskrivits ovan. Minskningen kan också till viss del bero på att vi utreder mer än tidigare vilket tar längre tid.

Tillfälliga och anpassade förmåner under pandemin

I detta avsnitt redovisas resultat för tillfälliga förmåner som infördes under 2020 på grund av pandemin: ersättning för karensavdrag och ersättning till riskgrupper. Dessutom redovisas två förmåner vars regelverk ändrats på grund av pandemin: smittbärarsättning och ersättning till arbetsgivare för höga sjuklönekostnader. De tillfälliga förmånerna tillsammans med förändringarna i det befintliga regelverket syftade till att underlätta för försäkrade och arbetsgivare att följa rekommendationerna för att minska smittspridningen. De skulle också stödja arbetsgivarna ekonomiskt genom att låta staten stå för en större del av deras sjuklönekostnader.

När smittspridningen minskade under hösten beslutade regeringen att dessa förmåner inte längre skulle betalas ut eller att ordinarie regelverk återigen skulle gälla från och med den 1 oktober. Men när smittspridningen återigen tog fart under slutet av året beslutades att såväl tillfälliga förmåner som tillfälliga regelverk skulle återinföras och att det skulle gälla retroaktivt från den 8 december, förutom ersättning för höga sjuklönekostnader där förändringen gäller från och med december 2021. Det påverkar dock inte försäkringsutgifterna för 2021, eftersom den retroaktiva ersättningen betalas ut under 2022. Nedan redogörs närmare för utvecklingen för dessa förmåner under 2021.

Ersättning för karensavdrag

Ersättning för karensavdrag betalas till anställda som har fått karensavdrag på sin sjuklön och till egenföretagare som har karens i sjukperiodens början.

Försäkringskassan fattade under året cirka 3,6 miljoner beslut om ersättning för karensavdrag, varav de flesta helt automatiskt. Närmare 1,5 miljoner försäkrade fick ersättningen, vilket motsvarar cirka en fjärdedel av den arbetsföra befolkningen. Motsvarande siffra för april–december 2020 var 1,6 miljoner. En försäkrad kan ha ansökt om ersättning och fått utbetalning för flera olika ersättningsperioder. 57 procent av förmånstagarna var kvinnor och 43 procent män. Eftersom handläggningen till stor del varit automatiserad har de försäkrade fått sin ersättning snabbt, i genomsnitt inom 6 dagar.

Förmånsutgifterna uppgick till 3,3 miljarder kronor. Under pandemin gjordes inte avdrag för karens vid ansökan om sjukpenning för bland andra arbetslösa, vilket innebär att en extra dag med sjukpenning i stället belastade förmånen sjukpenning.

Ersättning till riskgrupper

Ersättning till riskgrupper består av två förmåner: viss förebyggande sjukpenning och viss smittbärappenning. Förmånerna ger ersättning dels till personer som tillhör en riskgrupp och därmed riskerar att bli allvarligt sjuka i covid-19, dels till vissa anhöriga.

Viss förebyggande sjukpenning⁷¹

Viss förebyggande sjukpenning kunde betalas ut till försäkrade med en anställning eller som var egenföretagare och helt eller delvis måste avstå från att arbeta för att undvika att smittas på arbetet.

Försäkringskassan fattade under 2021 beslut i cirka 9 400 ärenden om viss förebyggande sjukpenning. Cirka 4 000 försäkrade fick ersättningen, varav 55 procent var kvinnor och

⁷¹ Siffrorna för 2020 skiljer sig från de som redovisades i årsredovisningen 2020. Anledningen är byte av källa vilket gjort att vi kunnat matcha ärende med betalning och beslut på ett mer korrekt sätt.

45 procent män. Motsvarande siffror för juli–december 2020 var cirka 6 800 ärenden och cirka 3 400 försäkrade. Samma person kan ha ansökt om ersättning och fått utbetalning för flera olika ersättningsperioder. Den genomsnittliga handläggningstiden var 13 dagar, tre dagar kortare än under 2020.

Förmånsutgifterna uppgick till 419 miljoner kronor under 2021 och till 194 miljoner kronor under 2020.

Viss smittbärappenning

Viss smittbärappenning kunde betalas ut till personer som var tvungna att avstå från arbete för att undvika att smitta en närstående som ingår i en riskgrupp.

Försäkringskassan fattade under 2021 beslut i cirka 2 400 ärenden om viss smittbärappenning, en kraftig ökning från cirka 700 ärenden under 2020. Antalet försäkrade som fick ersättningen var cirka 1 200, varav 56 procent kvinnor och 44 procent män. Under 2020 var motsvarande siffror cirka 300 personer,⁷² varav 73 procent kvinnor och 27 procent män. Den genomsnittliga handläggningstiden ökade från 16⁷³ till 27 dagar. Det är troligtvis en följd av antalet ärenden har ökat samtidigt som resursen för att hantera ärendena inte ökat i samma omfattning.⁷⁴

Smittbärarersättning

Smittbärarersättning består av två delar: smittbärappenning och ersättning för resekostnader. Smittbärappenning kan betalas ut till en person som inte kan arbeta på grund av att hen har eller antas ha en smittsam sjukdom. Under pandemin har förmånen både fått förenklat regelverk och utökats till fler målgrupper.

Smittbärarersättning är normalt sett en liten förmån. Under 2019 kom det totalt in cirka 1 700 ansökningar om förmånen, varav 350 gällde smittbärappenning och cirka 1 400 ersättning för resekostnader. Men till följd av den ökade smittspridningen ökade antalet ansökningar om smittbärappenning under 2020 till cirka 29 400 och under 2021 till cirka 106 300. Det ökande antalet ansökningar har lett till att det bildats ärendeköer, trots att handläggare som normalt hanterar andra förmåner gått in och stöttat handläggningen. Antalet ansökningar om ersättning för resekostnader har ökat marginellt, till cirka 1 100.

Försäkringskassan har under 2021 fattat beslut i cirka 97 100 ärenden om smittbärarersättning, 311 procent fler än under 2020. Cirka 82 900 personer fick ersättning⁷⁵, varav 53 procent var kvinnor och 47 procent män. En person kan ha ansökt om och fått utbetalning för flera olika ersättningsperioder. Motsvarande siffror för 2020 var cirka 13 700⁷⁶ personer, varav 55 procent kvinnor och 45 procent män. Den genomsnittliga handläggningstiden ökade från 17 dagar till 28 dagar. Ökningen är en följd det stora antalet ansökningar. Förmånsutgifterna uppgick till 393 miljoner kronor, att jämföra med 127 miljoner kronor 2020 och 5 miljoner kronor 2019.⁷⁷

⁷² Siffran skiljer sig från den som redovisades i årsredovisningen 2020. Anledningen är byte av källa vilket gjort att vi kunnat matcha ärende med betalning och beslut på ett mer korrekt sätt.

⁷³ Siffran skiljer sig från den som redovisades i årsredovisningen 2020. Anledningen är byte av källa vilket gjort att vi kunnat matcha ärende med betalning och beslut på ett mer korrekt sätt.

⁷⁴ Förmånsutgifterna för viss smittbärappenning ingår i förmånsutgifterna för smittbärarersättning.

⁷⁵ I uppgiften ingår antalet förmånstagare för viss smittbärappenning.

⁷⁶ Siffran skiljer sig från den som redovisades i årsredovisningen 2020. Anledningen är byte av källa vilket gjort att vi kunnat matcha ärende med betalning och beslut på ett mer korrekt sätt.

⁷⁷ Förmånsutgiften inkluderar utgifterna för smittbärarersättning och viss smittbärappenning.

Ersättning för höga sjuklönekostnader

Förmånen ersättning för höga sjuklönekostnader⁷⁸ har anpassats för att stödja arbetsgivare vars sjuklönekostnader ökat på grund av pandemin.⁷⁹

Förmånsutgifterna för ersättning för sjuklönekostnader uppgick under året till 12,7 miljarder kronor, varav 12,1 miljarder kronor gällde pandemirelaterade kostnader. Det motsvarar en minskning med cirka 6,8 miljarder kronor eller 35 procent jämfört med 2020, men är en kraftig ökning jämfört med 2019 när förmånsutgifterna uppgick till cirka 1 miljard kronor. Beslut har tagits i cirka 921 600 ärenden, varav cirka 607 000 varit relaterade till pandemin. Det är en ökning jämfört med 2020, då beslut togs i cirka 870 500 ärenden varav cirka 454 700 var relaterade till pandemin.⁸⁰ En förklaring till att förmånsutgifterna minskat samtidigt som antalet beslut har ökat, är att det under perioden april–juli 2020 inte fanns något tak för hur stor ersättning arbetsgivaren kunde få.

Särskilda kontrollinsatser inom tillfälliga och anpassade förmåner

Kontrollutredning

Till följd av de risker för felaktiga utbetalningar som identifierades 2020 görs särskilda kontroller av ersättning för sjuklönekostnader till arbetsgivare. Sedan slutet av 2020 görs en också en särskild kontroll av karensersättning till egna företagare. Resultat från kontrollerna visar att andelen felaktiga utbetalningar är högre än för övriga förmåner. Se mer om resultaten av kontrollutredningar i avsnittet Mål för att minska felaktiga utbetalningar.

Intern försäkringskontroll

Sedan april 2020 görs ett löpande slumpputtag av smittbärrpenning i den interna försäkringskontrollen. Under året gjordes även riktade kontroller av ärenden där ersättning för karensersättning betalats ut för samma tid som en annan förmån, vilket lett till att flera kontrollutredningar startats.

En riktad kontroll har gjorts av viss förebyggande sjukpenning för personer i riskgrupp för allvarlig sjukdom i spåren av pandemin. En riktad kontroll har även gjorts av bidraget till personlig skyddsutrustning.

⁷⁸ Ersättning för höga sjuklönekostnader har anpassats och kallas under pandemin Ersättning för sjuklönekostnader.

⁷⁹ Arbetsgivarna fick ersättning för hela den sjuklönekostnad som de redovisade i arbetsgivardeklarationen under perioden april–juli 2020. Från augusti 2020 har sedan kostnaden för sjuklön ersatts enligt olika procentsatser beroende på hur höga de varit. Ersättningen betalas ut via företagets skattekonto och arbetsgivaren betalar ut sjuklön till anställda som vanligt. Utbetalningen till skattekontot görs under pandemin per månad i stället för per år.

⁸⁰ Ärenden som inte varit relaterade till pandemin avser perioden före april 2020 och efter 30 september 2021 och har därmed hanterats enligt ordinarie regelverk.

Mål för sjukförsäkringen

Mål: Sjukförsäkringen ska ge ekonomisk trygghet vid sjukdom och ett effektivt stöd för att individen ska återfå arbetsförmågan och återgå i arbete. Det av riksdagen beslutade målet är att frånvaron från arbete på grund av sjukdom ska ligga på en långsiktigt stabil och låg nivå. Försäkringskassans samlade arbete ska leda till att sjukpenningtalen minskar långsiktigt med fokus på förebyggande insatser, tidigare rehabiliteringsinsatser och bättre samordning. Tillämpningen av regelverket ska vara enhetlig och rättssäker för individen. Omotiverade skillnader i sjukpenningtal mellan kvinnor och män ska minska, liksom omotiverade regionala skillnader i sjukfrånvaro. För att nå målet ska rätt ersättning ges till rätt person och stöd ges för återgång i arbete genom samverkan med arbetsgivare, myndigheter och andra berörda aktörer. En del är insatser av andra berörda aktörer samt att sjukfrånvarons arbetsrelaterade orsaker undanröjs. Försäkringskassan ska även verka för att individen förstår myndighetens beslut.

Åtterrapporing: Försäkringskassan ska redovisa måluppfyllelsen och genomförda insatser, såväl de egna som de som vidtas i samverkan med andra aktörer, för att uppnå målet. Försäkringskassan ska redovisa hur myndigheten arbetar för att öka antalet avstämnings- och omställningsmöten och hur myndigheten arbetar för en god kvalitet i sådana möten samt i gemensamma kartläggningar. Försäkringskassan ska också redovisa vilka åtgärder som vidtas för att så långt som möjligt tillvarata långtidssjukskrivnas arbetsförmåga även i anpassade och skyddade arbeten.

Målet är delvis uppfyllt.

Sjukförsäkringen omfattar förmånerna sjukpenning, rehabiliteringsersättning, aktivitetsersättning och sjukersättning.

Bedömning av måluppfyllelse

Försäkringskassan bedömer att målet är delvis uppfyllt. Sedan 2011 ligger både ohälsotalet⁸¹ och sjukpenningtalet⁸² på en historiskt låg nivå. Sjukfrånvaron ligger sedan 2009 också i nivå med jämförbara länder i Europa.

Sjukpenningtalet har minskat till 9,2 dagar under 2021. Under året har också skillnaderna i sjukpenningtal mellan regionerna minskat, liksom skillnaderna mellan könen. Trots det är sjukpenningtalet fortfarande nästan dubbelt så högt för kvinnor. Den stora skillnaden mellan könen beror till stor del på bristande jämställdhet i arbetslivet och inom det obetalda hem- och omsorgsarbetet.

Ohälsotalet fortsätter att minska. Orsaken är främst att antalet personer med sjuk- eller aktivitetsersättning minskat, men även sjukpenningdelen av ohälsotalet minskar.

⁸¹ Ohälsotalet omfattar både tillfälligt och varaktigt nedsatt arbetsförmåga till följd av sjukdom.

⁸² Sjukpenningtalet anger det sammanlagda antalet nettodagar som ersätts med sjukpenning eller rehabiliteringspenning per registrerad försäkrad i åldern 16–64 år.

För att nå det långsiktiga målet med en sjukfrånvaro på en stabil och låg nivå är det av avgörande betydelse att alla aktörer aktivt bidrar utifrån sina ansvarsområden, i synnerhet hälso- och sjukvården, Arbetsförmedlingen och arbetsgivarna. Utifrån Försäkringskassans ansvarsområde har vi de senaste åren i högre grad fokuserat på att stärka den rättsliga kvaliteten, det vill säga att betala ut rätt ersättning, att identifiera dem som behöver stöd av andra aktörer för att kunna återgå i arbete och att samordna stödet. Arbetet behöver fortsätta, men det har bland annat lett till att den genomsnittliga tiden med sjukpenning minskade fram till 2020. Under 2021 ökade dock den genomsnittliga tiden, vilket var en följd av de utökade möjligheterna till undantag från bedömning i förhållande till normalt förekommande arbete som innebär att färre sjukfall avslutats efter 180 dagars sjukfrånvaro. I huvudsak bedömer vi att rätt ersättning betalas ut och att de individer som behöver samordnade insatser får de.

I arbetet med samordning är möten ett av flera verktyg. Under pandemin har möjligheten till att genomföra möten digitalt varit avgörande för att vi har kunnat upprätthålla antalet möten. Antalet genomförda avstämningsmöten har dessutom fortsatt att öka samtidigt som den genomsnittliga tiden till första mötet har minskat. Antalet gemensamma kartläggningar är oförändrat inom sjukpenning. Vi kan inte uttala oss om utvecklingen av antalet genomförda gemensamma kartläggningar för aktivitetsersättning på grund av omfattande underregistreringar under 2021. Inom sjukpenning och aktivitetsersättning har antalet omställningsmöten minskat men inom sjukersättning har antalet ökat. För sjukpenning är en förklaring till minskningen att undantagen i försäkringen gjort att färre försäkrade är aktuella för omställningsmöte. För aktivitetsersättning är förklaringen till minskningen att antalet som fått avslag har minskat och att en stor andel har tackat nej till mötet. Läs mer om Försäkringskassans arbete för att möten ska hålla god kvalitet i avsnittet Förmåner vid sjukdom och nedsatt arbetsförmåga.

Kvaliteten har förbättrats men vi behöver fortfarande bli bättre på att utreda behov och genomföra samordningsinsatser tidigare i sjukpenningärenden. På strukturell nivå fortsätter vi att utveckla samverkan med andra aktörer. Under 2021 har vi bland annat bjudit in de centrala aktörerna i sjukskrivningsprocessen till rundabordsamtal om samordningsuppdraget. Samtalen har lett till att gemensamma arbetsgrupper bildats kring särskilt angelägna utvecklingsområden.

Det är även inom ramen för samverkan med andra aktörer som förebyggande insatser kan göras. Under året har vi därför fortsatt att föra dialog med arbetsgivare med särskilt fokus på förebyggande insatser, arbetsplatsinriktade rehabiliteringsinsatser och arbetsgivarens plan för återgång i arbete.

Vi fortsätter också arbetet med att öka vår förmåga att kommunicera våra beslut på ett begripligt sätt. Under året har vi bland annat fortsatt att utbilda försäkringsutredare i att skriva begripliga beslut och publicerat två nya webbutbildningar om att skriva klarspråk. Vi har också omarbetat styrande dokument för att tydliggöra myndighetens utredningsskyldighet.

Läs mer om Försäkringskassans insatser för att öka kvaliteten i handläggningen i avsnittet Förmåner vid sjukdom och nedsatt arbetsförmåga.⁸³ Där redovisas även hur Försäkringskassan verkar för att individen ska förstå myndighetens beslut.

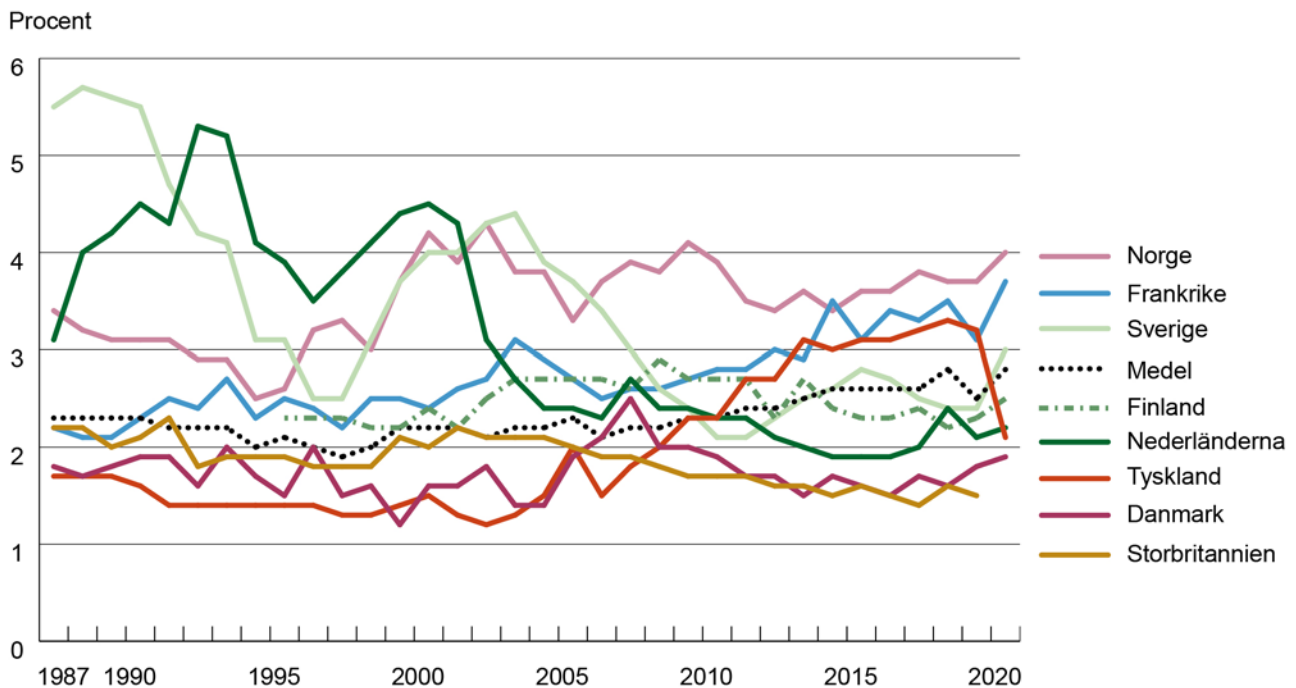
⁸³ Kvalitetsförbättrande insatser redovisas utförligt i återrapporteringen av regeringsuppdragen Uppdrag att stärka sjukförsäkringshandläggningen för att åstadkomma en välfungerande sjukskrivningsprocess, dnr 2021/019759 och Uppdrag om förbättrad kvalitet i ärenden om rätt till sjukpenning, dnr 2020/001876.

Sjukfrånvaron i Sverige och internationellt

I det inledande avsnittet behandlas kortfattat och övergripande sjukfrånvaron i Sverige ur ett internationellt perspektiv. I de följande avsnitten beskrivs ohälsotalet och sjukpenningtalet och de båda måttens utveckling över tid.

Sjukfrånvaro definieras i diagram 3 som en anställd persons heltidsfrånvaro från arbetet på grund av sjukdom eller skada, oavsett om frånvaron varit ersatt eller inte.⁸⁴

Diagram 3 Sjukfrånvaro som andel av anställda i åldern 20–64 år i åtta europeiska länder¹

¹ För 2020 saknas uppgiften om sjukfrånvaro bland anställda i Storbritannien vilket också medför att medelvärdet beräknats utan den.

Sjukfrånvaron bland anställda ökade under 2020⁸⁵ i sex av länderna i diagrammet. För Storbritannien saknas uppgift om sjukfrånvaro sedan brexit, och sett ur ett helårsperspektiv minskade sjukfrånvaron i Tyskland. Initialt under pandemin ökade sjukfrånvaron även i Tyskland, för att sedan gå ner till lägre nivåer.⁸⁶ Den ökade sjukfrånvaron berodde till största del på pandemin, men eftersom sjukfrånvaron sätts i relation till anställda i åldern 20–64 år så har även arbetsmarknaden och sysselsättningsgraden betydelse för måttet.

Sysselsättningsgraden är i internationell jämförelse hög i Sverige.⁸⁷ Till skillnad från flera andra länder arbetar Sverige också aktivt för att personer som befinner sig långt från arbetsmarknaden ska närma sig eller komma tillbaka till den. Sysselsättningsgraden bland framför allt äldre personer har ökat väsentligt, bland annat som en följd av att färre beviljas sjukersättning sedan 2009. Men samtidigt som sysselsättningsgraden är och har

⁸⁴ Se Expertgruppen för Studier i Offentlig Ekonomi (ESO), Ds 2002:49: Den svenska sjukan – sjukfrånvaron i åtta länder samt Socialförsäkringsrapport 2009:10: Sjukfrånvaron i Sverige – på väg mot europeiska nivåer? för information om metod och definitionen av måttet.

⁸⁵ Det är statistik för 2020 som redovisas, på grund av att statistik över 2021 inte finns tillgänglig ännu.

⁸⁶ Se <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/paid-sick-leave-to-protect-income-health-and-jobs-through-the-covid-19-crisis-a9e1a154/>

⁸⁷ Se https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/LFSI_EMP_A_H_custom_1666286/default/table?lang=en

varit hög i Sverige så har även sjukfrånvaron historiskt sett varit hög och fluktuerande. I dag har Sverige dock en väsentligt lägre och mer stabil sjukfrånvaro. Sedan 2009 ligger sjukfrånvaron bland anställda i Sverige i nivå med jämförbara länder i Europa, med undantag för 2015, då sjukfrånvaron i Sverige var något högre än genomsnittet för de jämförbara länderna.

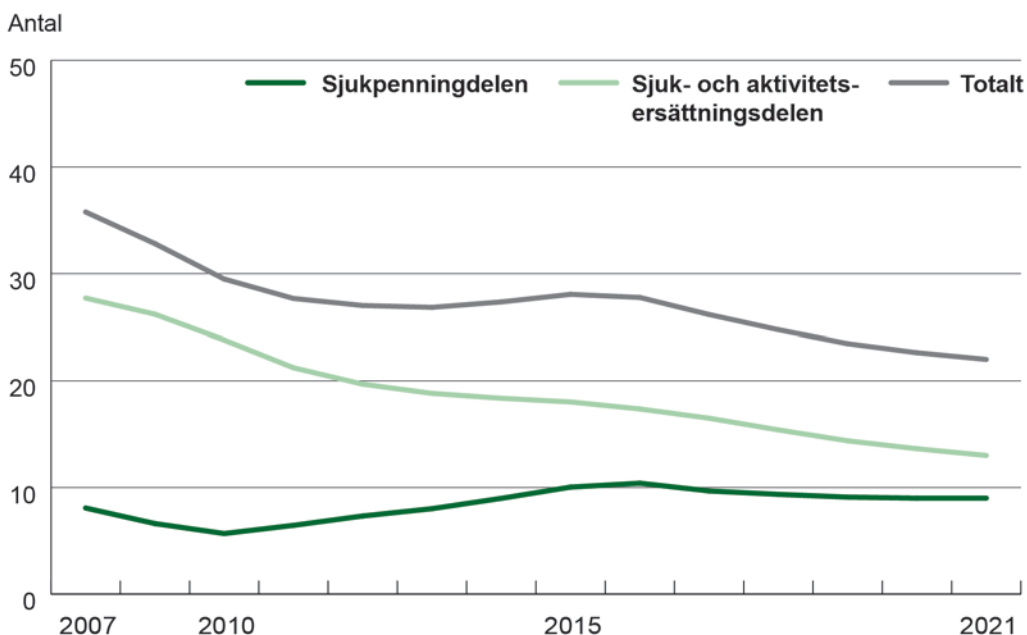
Under 2020 var sjukfrånvaron i Sverige återigen högre och låg på 3,0 procent, vilket kan jämföras med ett genomsnitt för de sju redovisade länderna på 2,8 procent. Men relationen mellan andelen i Sverige och den genomsnittliga andelen kan till stor del förklaras av att Storbritanniens bidrag till medelvärdet saknas för 2020 samt att Tyskland hade en jämförelsevis låg sjukfrånvaro 2020.

I alla länder som ingår i diagrammet har kvinnor högre sjukfrånvaro än män. Men i Sverige har skillnaden minskat från 68 procent högre sjukfrånvaro under 2019 till 51 procent högre under 2020. Detta mönster stämmer väl överens med den statistik Försäkringskassan tagit fram i samband med en analys av sjukförsäkringen under pandemin.⁸⁸

Ohälsotalets utveckling

Ohälsotalet definieras som antalet utbetalade nettodagar⁸⁹ inom hela sjukförsäkringen. Talet visar utvecklingen av utbetalade dagar med en sjukpenningdel som omfattar sjukpenning, arbetsskadesjukpenning och rehabiliteringspenning samt en del som omfattar sjukersättning och aktivitetsersättning per försäkrad person i åldrarna 16–64 år.

Diagram 4 Ohälsotalet¹

¹ Avser 12-månadersmedelvärdet

⁸⁸ Socialförsäkringsrapport 2021:1 och Sjukfrånvaro efter bransch (Korta Analyser 2021:3).

⁸⁹ Dagar med partiell ersättning räknas om till hela dagar, till exempel resulterar två dagar med halv ersättning i en nettodag.

Ohälsotalet minskar. Vid utgången av 2021 var ohälsotalet 22,0 dagar, att jämföra med 22,6 dagar vid utgången av 2020 och 23,5 dagar vid utgången av 2019. Aktivitets- och sjukersättningsdelen av ohälsotalet fortsätter att minska, medan minskningen av sjukpenningdelen har avstannat under 2021.

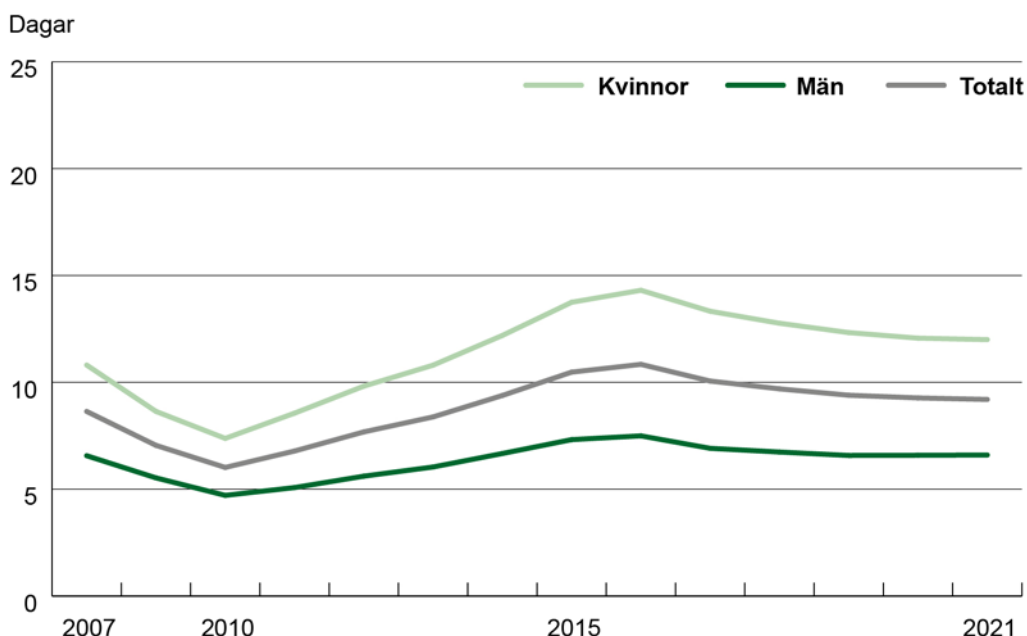
Minskningen under 2020 av sjukpenningdelen berodde till stor del på att fler sjukfall avslutades genom avslag i samband med bedömningen i förhållande till normalt förekommande arbete för personer som befinner sig mellan dag 181 och 365 i rehabiliteringskedjan. Det är därför naturligt att sjukpenningdelen började öka när regeringen beslutade att under en period från slutet av 2020 till och med största delen av första kvartalet 2021 tillfälligt stoppa den bedömningen. I mars 2021 beslutades också om utökade undantagsmöjligheter vid bedömningen av arbetsförmågan enligt rehabiliteringskedjan. Såväl det tillfälliga stoppet som de utökade undantagsmöjligheterna påverkar utvecklingen av sjukpenningdelen av ohälsotalet, och eftersom måttet baseras på utfallet de senaste 12 månaderna kan påverkan förväntas fortsätta.⁹⁰

Ohälsotalet för kvinnor ligger betydligt högre än ohälsotalet för män, 26,4 dagar respektive 17,8 dagar, en skillnad på 48 procent. Men skillnaden är något mindre än den under 2020, då skillnaden var 49 procent.

Sjukpenningtalets utveckling

Sjukpenningtalet är i likhet med ohälsotalet ett mått på antalet utbetalade nettodagar per försäkrad i åldrarna 16–64 år. Det som skiljer ohälsotalet från sjukpenningtalet är att det senare endast visar utvecklingen för sjukpenning och rehabiliteringspenning. För att förstå förändringar av sjukpenningtalet är det viktigt att följa både hur många personer som beviljas sjukpenning och sjukfallens längd.

Diagram 5 Sjukpenningtalet¹

¹ Avser 12-månadersmedelvärdet.

⁹⁰ Försäkringskassans utgiftsprognos för budgetåren 2021–2025, Rapport 2021-10-25, dnr FK 2021/000300.

Under våren 2020 ökade sjukpenningtalet tillfälligt till 9,5 dagar, till följd av den kraftiga ökningen av antalet startade sjukfall på grund av pandemin. Efter sommaren vände sjukpenningtalet ned igen och var 9,3 dagar för helåret 2020, att jämföra med 9,4 dagar för 2019. Sjukpenningtalet har minskat ytterligare under 2021 och under sommarmånaderna låg det på 9,0 dagar. För helåret 2021 har sjukpenningtalet därefter ökat till 9,2 dagar.

Under pandemin har sjukfrånvaro som inte beror på covid-19 minskat. Minskningen kan bero på flera saker. Det kan till exempel vara så att de förändrade arbetsätt som pandemin medfört för många har möjliggjort ett mer balanserat arbetsliv med mindre stressrelaterad ohälsa som följd. Det kan också vara så att den ökade andelen arbete hemifrån gjort det enklare att arbeta vid lindrigare åkommor som annars skulle krävt sjukskrivning. Att delar av arbetskraften varit permitterad under pandemin har förmodligen också bidragit.⁹¹

Det finns en skillnad mellan olika regioners sjukpenningtal, men skillnaden har minskat något under 2021. Den variation som finns kan bara till liten del förklaras av skillnader mellan regionerna när det gäller faktorer som individers ålder, kön och inkomst.

Skillnaden mellan kvinnors och mäns sjukpenningtal har också minskat något under 2021. Historiskt har ett minskande sjukpenningtal samvarierat med en minskande skillnad mellan kvinnors och mäns sjukpenningtal. Men trots att skillnaden minskar så har kvinnor ett nära dubbelt så högt sjukpenningtal: för kvinnor är det 12,0 dagar och för män 6,6. De stora skillnader som finns mellan kvinnors och mäns sjukfrånvaro beror till stor del på bristande jämställdhet i arbetslivet och det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Många kvinnor arbetar inom verksamheter med högre risk för bristande organisatorisk och social arbetsmiljö, exempelvis inom vård och omsorg. Kvinnor dubbelarbetar också mer och lägger mer tid på obetalt hem- och omsorgsarbete än vad män gör.⁹²

Riksrevisionen har i en granskning av sjukskrivningsprocessen också funnit att skillnaden i sjukfrånvaro mellan män och kvinnor med lindrig eller medelsvår psykisk ohälsa delvis förefaller osaklig och orsakad av att män och kvinnor med likvärdig arbetsförmåga sjukskrivs i olika utsträckning.⁹³

Aktiviteter som genomförs inom ramen för arbetet med jämställdhetsintegrering har som övergripande syfte att motverka omotiverade könsskillnader, se mer i avsnittet Arbetet med mänskliga rättigheter. Det handlar bland annat om att vi har integrerat jämställdhetsperspektivet i metodstöd till handläggarna.

Sjukpenning och rehabiliteringspenning

I det här avsnittet redovisas utvecklingen av antalet personer med sjukpenning eller rehabiliteringspenning. Utvecklingen beror till viss del på inflödet, det vill säga hur många som ansöker om och beviljas ersättning. Men utvecklingen påverkas även av varaktigheten som är ett mått på hur långa sjukfallen blir.

⁹¹ Försäkringskassans utgiftsprognos för budgetåren 2021–2025, Rapport 2021-10-25, dnr FK 2021/000300.

⁹² Socialförsäkringsrapport 2020:8, 2018:2 och 2014:14.

⁹³ RiR 2019:19 Jämställd sjukfrånvaro – bedöms män och kvinnor likvärdigt i sjukskrivningsprocessen?

Tabell 44 Antal personer som har fått utbetalning i december

	Kvinnor			Män			Totalt			Förändring 2020–2021, procent
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021	
Sjukpenning på normalnivå ¹	79 623	86 161	88 930	43 207	47 882	49 173	122 830	134 043	138 103	3,0
Sjukpenning på fortsättningsnivå	44 513	41 326	43 542	21 125	20 314	21 493	65 638	61 640	65 035	5,5
Fler dagar med sjukpenning på normalnivå	2 734	2 780	2 971	2 190	2 298	2 395	4 924	5 078	5 366	5,7
Förebyggande sjukpenning	1 458	1 171	921	805	697	550	2 263	1 868	1 471	-21,3
Rehabiliteringspenning	3 191	3 104	3 485	1 481	1 557	1 875	4 672	4 661	5 360	15,0

¹ Normalnivå betalas ut under 364 dagar under en ramtid om 450 dagar. Fortsättningsnivå betalas ut efter 364 dagar. Vid mycket allvarlig sjukdom kan fler dagar på normalnivå än 364 betalas ut.

I december 2021 fick 210 000 personer en utbetalning av någon form av sjukpenning: sjukpenning på normalnivå, sjukpenning på fortsättningsnivå, fler dagar med sjukpenning på normalnivå eller förebyggande sjukpenning. Av dem var 65 procent kvinnor och 35 procent män. Antalet personer som i december 2021 fick en utbetalning av sjukpenning var 4 procent fler än det antal personer som fick en utbetalning av sjukpenning i december 2020. I december 2021 var det likaså fler personer än i december 2019, då 196 000 personer fick en utbetalning av sjukpenning.

Förebyggande sjukpenning

Antalet personer med en utbetalning av förebyggande sjukpenning har minskat mycket mellan 2020 och 2021, och det från redan låga nivåer. I december 2021 hade 1 471 personer förmånen, en minskning med 21 procent från december 2020 då det var 1 868 personer. En del av minskningen beror troligtvis på att pandemin lett till att medicinsk rehabilitering har ställts in för personer som annars hade kunnat få förebyggande sjukpenning för att delta i rehabilitering.⁹⁴

Riksrevisionen har granskat om Försäkringskassan arbetar på ett effektivt och enhetligt sätt med att förebygga sjukskrivningar med särskilt fokus på förebyggande sjukpenning och arbetsplatsinriktad rehabiliteringsstöd. Riksrevisionens övergripande slutsats är att det finns brister i Försäkringskassans arbete med att förebygga sjukskrivningar, både när det gäller effektivitet och enhetlighet. Riksrevisionen konstaterar också att regeringen inte har gett Försäkringskassan ett tydligt uppdrag att förebygga sjukskrivningar, vilket ger sämre förutsättningar för att genomföra uppdraget.⁹⁵

Rehabiliteringspenning

Antalet personer med rehabiliteringspenning har minskat under ett antal år. Minskningen beror troligen dels på ändrade arbets sätt⁹⁶, dels på att vi arbetat med att höja kvaliteten inom handläggningen.⁹⁷ Men under 2020 avstannade minskningen och under 2021 har antalet ökat med 15 procent. I december 2021 fick 5 360 personer rehabiliteringspenning, vilket kan jämföras med 4 661 personer i december 2020. Att vi arbetat med att höja kvaliteten inom handläggningen är även en trolig förklaring till att antalet personer med rehabiliteringspenning nu ökat, se *Uppföljning med anledning av uppdraget om förbättrad kvalitet* nedan.

⁹⁴ Svar på regeringsuppdrag – Effekter som covid-19 har på sjukförsäkringen, dnr 2020/000065.

⁹⁵ RIR 2021:19 Försäkringskassans arbete med att förebygga sjukskrivningar – ett otydligt uppdrag

⁹⁶ Svar på regeringsuppdrag – Effekter som covid-19 har på sjukförsäkringen, dnr 2020/000065.

⁹⁷ Under 2016 visade en rättslig uppföljning (2016:2 Rehabiliteringsersättning) att många som får rehabiliteringspenning inte skulle ha haft det.

Inflödet och varaktigheten i sjukskrivningarna

Antalet pågående sjukfall bestäms av inflödet och varaktigheten, där inflöde innebär hur många personer som beviljas sjukpenning och varaktighet är sjukfallens längd. Det är viktigt att följa utvecklingen av både inflödet och varaktigheten för att förstå förändringar av antalet pågående sjukfall.

Inflödet påverkas av flera faktorer, både sådana som direkt eller indirekt påverkar hälsan och arbetsförmågan i befolkningen. Faktorer som påverkar hälsan och arbetsförmågan kan exempelvis vara arbetsmiljö, förebyggande insatser i arbetslivet, levnadsvanor samt hälso- och sjukvårdens kapacitet och förmåga att identifiera och behandla sjukdomar – samt givetvis sjukdomsspridning i samhället. Faktorer som inte handlar om hälsoförändringar kan vara förmågan till anpassningar på arbetsplatserna, inställningen till sjukskrivningar hos individer och sjukskrivningsprocessens övriga aktörer, liksom försäkringsadministrationens kapacitet och förmåga.

Antalet startade sjukfall var högre under 2021 än före pandemin, men ökningen var mindre än under 2020 när pandemin startade. I slutet av mars 2020 rekommenderade Folkhälsomyndigheten de arbetsgivare som kunde att tillåta sina anställda att arbeta på distans. Möjligheten att arbeta på distans kan ha minskat antalet sjukfall, dels genom att det gjort det enklare att kombinera arbets- och familjeliv, dels genom att man i högre utsträckning har kunnat fortsätta arbeta hemma vid lättare sjukdomssymtom.

Under perioden januari–oktober 2021 startade i genomsnitt 46 000 sjukfall per månad. Det är en minskning med 14 procent och kan jämföras med i genomsnitt 53 000 sjukfall per månad under motsvarande period 2020. 62 procent av sjukfallen gällde kvinnor och 38 procent gällde män.

Varaktigheten beräknas utifrån hur stor andel av sjukfallen som avslutas efter en viss tid. Den är viktig för att beskriva utvecklingen av antalet dagar i sjukskrivning på en aggregerad nivå. Varaktigheten påverkas av vilka diagnoser de sjukskrivna har, men även av de aktiviteter som Försäkringskassan och övriga aktörer genomför för att underlätta återgång i arbete.

Sjukfallens varaktighet har ökat under 2021, främst genom att färre sjukfall avslutats efter omkring 180 dagars sjukfrånvaro. Det är en följd dels av det tillfälliga stoppet under början av året av bedömningar av arbetsförmågan enligt rehabiliteringskedjan, dels av att riksdagen i mars 2021 beslutade om utökade undantagsmöjligheter vid bedömningen av arbetsförmågan enligt rehabiliteringskedjan.⁹⁸ Det tillfälliga stoppet och de utökade undantagsmöjligheterna har minskat antalet avslag i pågående sjukfall. En annan anledning till den ökade varaktigheten är att de kortare sjukfallen på grund av pandemin varit färre under 2021 än under 2020.

Avslag vid ansökan om sjukpenning

En person kan få avslag på sin ansökan om sjukpenning vid den första ansökan, men även under ett pågående sjukfall. Sedan juni 2021 görs en förstärkt kvalitetssäkring i sjukpenningärenden där handläggaren överväger att avslå en ansökan från och med dag 181, se avsnittet Förmåner vid sjukdom och nedsatt arbetsförmåga.

⁹⁸ Försäkringskassans utgiftsprognos för budgetåren 2021–2025, Rapport 2021-10-25, dnr FK 2021/000300.

Tabell 45 Avslag vid första ansökan om sjukpenning i ett sjukfall¹

	Kvinnor			Män			Totalt		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Antal avslag	13 787	15 305	6 960	6 624	8 183	3 935	20 411	23 488	10 895
Andel avslag, procent	4,0	3,6	1,9	3,3	3,2	1,8	3,7	3,5	1,9

¹ Mättet innefattar beslut om avslag på ansökan den första gången rätten till ersättning prövas i ett sjukfall.

Andelen avslag vid den första ansökan har minskat från 3,5 till 1,9 procent, vilket innebär att minskningen under de senaste åren har fortsatt i snabbare takt. Minskningen gäller för både kvinnor och män, men är större för kvinnor. Andelen avslag vid den första ansökan påverkas av hur inflödet ser ut – det vill säga antalet nya sjukfall och karaktären på dessa. Andelen påverkas också av hälso- och sjukvårdens arbetssätt, faktorer på arbetsmarknaden samt befolkningens sammansättning och attityder.

Det har fattats jämförelsevis få avslagsbeslut på sjukpenningansökningar med covidrelaterade diagnoser, vilket avspeglas i den minskade avslagsfrekvensen. Det förefaller även som att det tillfälliga stoppet och de utökade undantagsmöjligheterna indirekt påverkat avslagsfrekvensen vid den första ansökan. Undantaget under pandemin som innebar en utökad läkarintygfri period, från dag 8 till och med dag 14 och under perioder till och med dag 21, kan också vara en bidragande orsak till färre avslagsbeslut.

Kvinnor får avslag något oftare än män. Detta kan till viss del hänga samman med att kvinnor oftare sjukskrivs för en psykiatrisk diagnos, samt att det är vanligare med ett avslag på en första ansökan om sjukpenning där personen anger att arbetsförmågan är nedsatt på grund av en psykiatrisk diagnos.

Tabell 46 Avslutade sjukfall efter avslutsanledning¹

	Kvinnor			Män			Totalt		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Antal arbetsföra	270 888	342 593	300 803	166 130	219 221	193 802	437 018	561 814	494 605
Andel arbetsföra, procent	82,4	84,0	88,2	88,4	89,1	92,5	84,6	85,9	89,9
Antal arbetsförmåga ej nedsatt (Avslag) ²	23 872	30 539	10 852	12 840	16 714	6 947	36 712	47 253	17 799
Andel arbetsförmåga ej nedsatt (Avslag), procent ²	7,3	7,5	3,2	6,8	6,8	3,3	7,1	7,2	3,2
Antal aktivitetsersättning eller sjukersättning	2 172	2 146	1 761	1 570	1 517	1 335	3 742	3 663	3 096
Andel aktivitetsersättning eller sjukersättning, procent	0,7	0,5	0,5	0,8	0,6	0,6	0,7	0,6	0,6
Antal annan förmån ³	27 151	27 580	23 442	3 712	4 101	3 649	30 863	31 681	27 091
Andel annan förmån, procent ³	8,3	6,8	6,9	2,0	1,7	1,7	6,0	4,8	4,9
Antal övriga avslut	4 702	4 985	4 073	3 700	4 359	3 819	8 402	9 344	7 892
Andel övriga avslut, procent	1,4	1,2	1,2	2,0	1,8	1,8	1,6	1,4	1,4

¹ Andelen relaterar till totala antalet avslutade sjukfall.

² Mättet innefattar beslut om att inte bevilja ersättning för ytterligare dagar i ett sjukfall.

³ Exklusive övergångar till aktivitetsersättning eller sjukersättning. Vanligast är övergångar till föräldrapenning/graviditetspenning och aktivitetsstöd.

Andelen sjukfall där individen själv anser sig vara arbetsför och avslutar sjukfallet ökade under 2021. Det hänger till viss del samman med att färre sjukfall har avslutats under 2021 än under 2020. Det beror i sin tur framför allt på att ökningen av kortare sjukskrivningar på grund av pandemin var kraftigare under 2020 än under 2021. Antalet avslutade sjukfall där individen själv ansåg sig vara arbetsför minskade.

Både antalet och andelen sjukfall som avslutas med avslag minskade avsevärt under 2021. Att *antalet* minskade beror främst på regeringens beslut att tillfälligt stoppa bedömningar i förhållande till normalt förekommande arbete för personer mellan dag

181 och 365 i rehabiliteringskedjan samt införandet av utökade undantagsmöjligheter vid bedömningen av arbetsförmågan enligt rehabiliteringskedjan. Att andelen minskade är även en följd av att andelen sjukfall där individen själv anser sig vara arbetsför ökade. Andelen sjukfall som avslutades genom avslag uppgick under 2021 till 3,2 procent, att jämföra med 7,2 procent under 2020. Andelen var något lägre för kvinnor än för män.

Antalet personer som gick över till aktivitetsersättning eller sjukersättning minskade under året, men andelsmässigt finns ingen skillnad. Även antalet som gick över till någon annan förmån inom socialförsäkringen minskade. Andelen som gick över till en annan förmån var däremot något högre under 2021. Bland kvinnor är det relativt vanligt att gå över från sjukpenning till föräldrapenning eller graviditetspenning.

Arbetslivsinriktad rehabilitering med rehabiliteringspenning

En sjukskriven person som bedöms behöva arbetslivsinriktad rehabilitering får rehabiliteringspenning.⁹⁹ Som redovisats ovan har antalet personer med rehabiliteringspenning minskat under ett antal år. En trolig förklaring till minskningen är dels ändrade arbetssätt¹⁰⁰, dels att vi arbetat med att höja kvaliteten inom handläggningen.¹⁰¹ Under 2020 avstannade minskningen och under 2021 har antalet ökat. Andelen kvinnor som får förmånen är 65 procent, vilket i princip motsvarar andelen kvinnor i långa sjukfall.

Antalet dagar som en person har fått sjukpenning innan hen får rehabiliteringspenning har fortsatt att öka. I år var medianen 647 dagar, en ökning från 633 dagar under 2020. Det är rimligt att anta att pandemin har bidragit till ökningen även i år. Det har blivit svårare att hitta arbetsplatser där personen kan arbetsträna, vilket lett till att personen fått sjukpenning i stället för rehabiliteringsersättning.¹⁰²

Andelen personer som lämnar sjukförsäkringen efter att ha deltagit i arbetslivsinriktad rehabilitering har minskat något, från 30 till 29 procent. Även här kan pandemin haft en viss påverkan. Andelen kvinnor som lämnar sjukförsäkringen är lägre än andelen män som gör det, 27 jämfört med 33 procent.¹⁰³ Orsaken är troligen att det bland kvinnor är betydligt vanligare med långvarig sjukfrånvaro för stressrelaterad psykisk ohälsa som hänger ihop med sociala och organisatoriska förhållanden på arbetsplatsen.¹⁰⁴ Detta kan sannolikt försvåra möjligheten till verkningfulla arbetslivsinriktade rehabiliteringsåtgärder.

Åtgärder för att tillvarata arbetsförmåga i anpassade och skyddade arbeten

Försäkringskassan har i uppdrag att bedöma om det finns rehabiliteringsinsatser som kan förbättra en persons arbetsförmåga. Det innebär att vi ska se till att åtgärder vidtas för en effektiv rehabilitering om en sjukskriven person har arbetsförmåga som kan tas tillvara, oavsett om det är i ett normalt förekommande arbete eller i ett skyddat eller anpassat arbete.

⁹⁹ Behov av arbetslivsinriktad rehabilitering identifieras i de allra flesta fall i sjukpenningärendet, och om insatsen omfattar minst en fjärdedel kan personen få rehabiliteringspenning.

¹⁰⁰ Svar på regeringsuppdrag – Effekter som covid-19 har på sjukförsäkringen, dnr 2020/000065.

¹⁰¹ Under 2016 visade en rättslig uppföljning (2016:2 Rehabiliteringsersättning) att många som får rehabiliteringspenning inte skulle ha haft det.

¹⁰² Effekter som covid-19 har på sjukförsäkringen, Delrapport 2. Dnr FK 2020/000065.

¹⁰³ Avser personer som lämnar sjukförsäkringen helt. För 2021 avses perioden januari–september. På grund av efterregistreringar kan uppgifterna inte jämföras med årsredovisningen 2020.

¹⁰⁴ Sjukfrånvaro i psykiatriska diagnoser – En registerstudie av Sveriges arbetande befolkning i åldern 20–69 år. Socialförsäkringsrapport 2020:8.

Om en person är arbetslös eller inte kan återgå till sin ordinarie anställning och behöver stöd för att ta tillvara sin arbetsförmåga ska Försäkringskassan initiera en insats genom samordningsförbund eller en gemensam kartläggning med Arbetsförmedlingen. Målet är att personen genom rehabiliteringsinsatser ska uppnå en arbetsförmåga i ett normalt förekommande eller i ett anpassat arbete. Vilken anpassning som behövs bedöms av Arbetsförmedlingen, liksom nivån på eventuell lönesubvention. Arbetsförmedlingen kan också bedöma att personen i stället behöver en skyddad anställning hos till exempel Samhall. Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen har under 2021 inlett en dialog om möjligheten för myndigheterna att i rehabiliteringssamverkan i högre utsträckning ta tillvara arbetsförmåga hos den som är sjukskriven, till exempel i ett skyddat arbete.

Försäkringskassan och Samhall har en överenskommelse om fördjupad samverkan. Syftet med överenskommelsen är att stärka handläggningen och förbättra stödet till individer med utökade behov i sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocessen. Överenskommelsen ska bland annat säkerställa att både Försäkringskassans handläggare och Samhalls chefer har tillräcklig kunskap och kompetens om vad som gäller vid sjukskrivning i en skyddad anställning. Försäkringskassan har särskilt utsedda kontaktpersoner i uppdraget och upprättar årliga aktivitetsplaner tillsammans med Samhall om ömsesidigt och kontinuerligt informationsutbyte och stöd vid kompetensutveckling kring sjukförsäkringen och Samhalls uppdrag.

Syftet med samverkan är att den anställde ska kunna stanna kvar i eller återgå till sin anställning hos Samhall. Under 2021 kom Försäkringskassan och Samhall överens om att alltid genomföra ett avstämningsmöte när Försäkringskassan överväger att inte längre betala ut sjukpenning i pågående ärenden där den anställde har en skyddad anställning hos Samhall. Mötet ska säkerställa en bra övergång från sjukförsäkringen till arbetslivet genom att både den försäkrade och arbetsgivaren är införstådda med vilket beslut Försäkringskassan överväger att fatta. På så sätt ökar möjligheten för Samhall att ta tillvara medarbetarens återstående arbetsförmåga, och risken minskar för att medarbetaren ska förlora sin sjukpenninggrundande inkomst. Om medarbetaren inte bedöms kunna återgå till tidigare arbetsuppgifter ska Samhall initiera ett omställningsarbete för att hitta lämpliga arbetsuppgifter åt medarbetaren genom omplacering eller anpassningar på arbetsplatsen.

Uppföljning med anledning av uppdraget om förbättrad kvalitet i sjukpenningärenden

I enlighet med regeringsuppdraget¹⁰⁵ har vi undersökt hur kvaliteten har utvecklats i ärenden om sjukpenning mellan 2019 och 2021¹⁰⁶.

¹⁰⁵ Försäkringskassan har i svaret på regeringsuppdrag Uppdrag om förbättrad kvalitet i ärenden om rätt till sjukpenning (2020/001876) redovisat vilka åtgärder vi genomfört och planerar att genomföra för att förbättra kvaliteten. Framst betonas åtgärder som gäller ledning och styrning, åtgärder för att förtydliga utredningsskyldigheten samt åtgärder för att stärka handläggningen i bland annat svåra samtal och möten.

¹⁰⁶ Som underlag för analysen använder vi en aktstudie, en intervjustudie som omfattar elva handläggare och data från våra register. I aktstudien jämför vi ärenden från samma tidsperiod 2019 och 2021 för att kunna påvisa en eventuell förändring. Alla ärenden som granskades hade pågått minst 180 dagar, och den dagen inföll i juni eller juli respektive år. Vi har enbart analyserat sjukskrivna som har en anställning och vi har analyserat det som hände i ärendet från dag 1 till dag 240 i rehabiliteringskedjan i 300 ärenden från respektive år.

Regeringen efterfrågar särskilt att Försäkringskassan redovisar i vilken utsträckning de åtgärder som vidtagits lett till

- att behovet av rehabiliteringsinsatser utreds tillräckligt, och
- att rehabiliteringsinsatser som behövs görs så tidigt som möjligt i ärendet.¹⁰⁷

Tecken på att kvaliteten har förbättrats

På flera av de områden som regeringsuppdraget omfattar kan vi se tecken på förbättrad kvalitet. Det gäller såväl kartläggning av rehabiliteringsbehov och samordnade åtgärder, som bedömning av rätten till ersättning. Nästan samtliga handläggare som intervjuats anger att förbättringen dels beror på åtgärder som genomförts för att förbättra kvaliteten, såsom arbete med utredningsskyldigheten, dels på införandet av övervägande skäl som undantag i rehabiliteringskedjan. Det senare har skapat ett arbetssätt med mer fokus på att utreda förutsättningarna för återgång i arbete generellt, eftersom regeländringen innebär att handläggaren inför prövningen av övervägande skäl måste utreda om den försäkrade kan återgå i arbete. Det är dock svårt att dra några slutsatser om åtgärdernas effekt för individens återgång i arbete, eftersom det har gått för kort tid mellan uppföljningen och det att åtgärderna genomförts. Det har inte heller varit möjligt att analysera i vilken utsträckning aktiviteter genomförs tidigare i rehabiliteringskedjan.

Sammanfattningsvis så ser vi en förändring där vi i dag i enskilda ärenden

- hämtar in mer information från den försäkrade
- oftare för dialog med arbetsgivaren inför utredningen av den försäkrades återgång i arbete
- oftare följer upp de försäkrades återgång i arbete
- oftare agerar på information om rehabilitering
- i mindre utsträckning begär in kompletterande uppgifter av läkarintygen från hälso- och sjukvården.
- gör mer heltäckande utredningar.

Mer information hämtas in från den försäkrade

Hur Försäkringskassan utreder och med vem eller vilka parter utredningen görs påverkar möjligheterna att identifiera den försäkrades behov av rehabilitering. I arbetet med att förtydliga vad utredningsskyldigheten innebär har vi betonat vikten av att den försäkrades uppgifter ingår som en del av beslutsunderlaget.

¹⁰⁷ De utredande åtgärder som studeras används för att kunna bedöma såväl rätten till ersättning som för att klarlägga behov av rehabilitering och samordna eventuella rehabiliteringsinsatser, men vi har försökt synliggöra vad som är tydligare kopplat till det senare.

Tabell 47 Information som handläggaren hämtat in från den försäkrade vid utredning av återgång i arbete, andel i procent

	2019	2021
Allmänna uppgifter om hälsotillstånd och sjukskrivning	71	84*
Uppgifter om arbetssituation och arbetsfaktorer som kan påverka återgång	68	80*
Uppgifter om medicinsk rehabilitering	31	37
Uppgifter om sociala faktorer som kan påverka återgång	13	19*

*Skillnaden mellan åren är statistiskt säkerställd. Källa: Aktstudie 2021¹⁰⁸.

Andelen ärenden där handläggare har varit i kontakt med den försäkrade har ökat från 90 till 94 procent mellan 2019 och 2021. Tabellen ovan visar att det jämfört med 2019 har blivit vanligare att handläggaren hämtar in uppgifter från den försäkrade om hälsotillstånd, arbete och sociala situation¹⁰⁹. Handläggaren hämtar också in uppgifter på fler områden än tidigare. Det har blivit vanligare att telefonutredningar görs i ärenden innan de pågått i 90 dagar¹¹⁰. Andelen har ökat från 42 till 53 procent¹¹¹. I ärenden som pågått längre är det ännu vanligare att handläggaren har gjort en telefonutredning: i ärenden som pågått i 90 men inte 180 dagar har andelen ökat från 59 till 67 procent¹¹².

Samtliga handläggare som intervjuats uppger att de utöver läkarintyget nu hämtar in information från den försäkrade oftare än tidigare. Nästan alla säger också att de nu lägger mycket större vikt vid dessa uppgifter än tidigare. Mer om detta återfinns under rubriken om kompletteringar av läkarintyg nedan.

Mer dialog med arbetsgivaren inför utredning av återgång i arbete

Att Försäkringskassan för en dialog med arbetsgivaren är betydelsefullt för möjligheterna att identifiera den försäkrades behov av rehabilitering.

Tabell 48 Uppgifter om arbetsgivarens plan för återgång som framkommit i dialog med arbetsgivaren, andel i procent

	2019	2021
Arbetsgivaren avser att ta fram plan	18	24
Arbetsgivaren har tagit fram plan	12	23*
Den framtagna planen		
är skriftlig och inkommen till Försäkringskassan	11	16
har förmedlats muntligt av arbetsgivaren till Försäkringskassan	1	8*

*Skillnaden mellan åren är statistiskt säkerställd. Källa: Aktstudie 2021.

Det har blivit vanligare att handläggaren försökt att kontakta arbetsgivaren i syfte att diskutera individens förutsättningar för återgång i arbete; andelen har ökat från 43 procent 2019 till 61 procent 2021. Oftast lyckas också handläggaren etablera kontakt och få information, andelen ärenden där detta skett ökade från 40 till 57 procent. I de fall där man får kontakt med arbetsgivaren har det blivit vanligare att arbetsgivaren uppger att det finns möjligheter till rehabiliteringsåtgärder på arbetsplatsen. Den vanligaste åtgärden är

¹⁰⁸ Beräkningar i aktstudien är inte uppdelade på kvinnor och män. Aktstudier är mycket resurskrävande och fokus här är skillnader över tid. Indelning i mindre grupper riskerar att skillnaderna inte blir statistiskt säkerställda. Det finns inte heller några indikationer på att det finns skillnader i handläggning mellan kvinnor och män.

¹⁰⁹ Uppgifter i denna och föregående mening bygger på analyser i aktstudien.

¹¹⁰ Uppgifter i denna och nästa mening bygger på analyser av data från våra register. Ärendena kan ha avslutats innan de blir 90 dagar men de kan vid tidpunkten för avläsning inte ha blivit längre än så.

¹¹¹ Alla förändringar som presenteras i text men inte finns i tabell är statistiskt säkerställda.

¹¹² I beräkningarna av att det har blivit vanligare görs enbart för ärenden som klassificeras som kundflöde 2 och kundflöde 3.

anpassade arbetsuppgifter. Andelen ärenden där arbetsgivaren erbjuder sådana har ökat från 41 till 55 procent.

I kontakten med arbetsgivaren kan handläggaren efterfråga arbetsgivarens plan för återgång i arbete. Vi kan se i akterna att det blivit något vanligare att handläggaren och arbetsgivaren för en dialog om denna plan. Oftast handlar det om att arbetsgivaren uppger att de avser att ta fram en plan, men ännu inte har gjort det. Men andelen ärenden i studien som faktiskt innehåller arbetsgivarens plan för återgång har ändå nästan fördubblats under tidsperioden. De flesta av planerna är skriftliga, men det har även blivit vanligare att handläggaren dokumenterar att de fått muntlig information om att arbetsgivaren har en plan. Analyser av statistik visar till exempel att andelen ärenden som innehåller en plan ökat från 5 till 12 procent i ärenden som pågått max 180 dagar.¹¹³ Det är vanligare att det finns en plan i ärenden som pågått mellan 180 och 365 dagar.

Handläggaren följer oftare upp den försäkrades återgång i arbete

Försäkringskassans uppföljning av ärendena syftar till flera saker. Den ska säkerställa att den försäkrade kan återgå i arbete som planerat, att eventuella insatser fungerar som planerat och vid behov kan revideras.

Tabell 49 Handläggarens uppföljning av den försäkrades återgång i arbete, andel i procent

	2019	2021
Ärendet följs upp med den försäkrade	67	85*
Ärendet följs upp med arbetsgivaren	8	16*
Ärendet följs upp med hälso- och sjukvården	6	6

*Skillnaden mellan åren är statistiskt säkerställd. Källa: Aktstudie 2021.

Andelen ärenden där handläggaren följer upp den försäkrades återgång i arbete¹¹⁴ har ökat från 69 till 86 procent mellan 2019 och 2021. Både uppföljning med den försäkrade och arbetsgivare har ökat. Det har dessutom blivit vanligare att handläggaren i ett ärende följer upp med fler än en aktör.

Vid handläggningen används även avstämningmöten som en del av uppföljningen. I avsnittet Förmåner vid sjukdom och nedsatt arbetsförmåga framgår att antalet avstämningmöten har ökat mellan 2019 och 2021. I våra analyser ser vi att de nu genomförs tidigare i rehabiliteringskedjan. I jämförelse med 2019 görs en något större andel av genomförda avstämningmöten 2021 innan ärendet pågått 365 dagar.

Handläggarna agerar oftare på information om rehabilitering

För att nå hög kvalitet i handläggningen är det viktigt att vi uppfyller utrednings-skyldigheten; finns det oklarheter som kan ha betydelse för utfallet i ärendet så behöver dessa utredas vidare. I aktstudien analyserade vi därför hur handläggaren hanterar ny information om rehabilitering eller återgång i arbete¹¹⁵. Det kan handla om information från en rehabiliteringskoordinator, uppgifter i läkarintyget om behov av rehabilitering eller samordning, eller signaler om problem på arbetsplatsen. Resultaten visar att handläggarna i allt större utsträckning tar hand om och agerar utifrån ny information

¹¹³ I beräkningarna ingår enbart ärenden som klassificeras som kundflöde 2 eller 3. Jämförelsen avser utfallet för sista kvartalet 2019 och andra kvartalet 2021.

¹¹⁴ Beräkningarna avser aktstudien. Uppföljning med den försäkrade kan till exempel omfatta återgång i arbete eller om den försäkrade får den rehabilitering som planerats från vården. Uppföljning med arbetsgivaren kan till exempel vara att påminna om att ta fram en plan för den försäkrades återgång.

¹¹⁵ Impulser om rehabilitering fanns i en dryg tredjedel av de granskade ärendena både 2019 och 2021.

som kommer in i ärendet i sin handläggning; andelen har sedan 2019 ökat från 41 till 55 procent.

Handläggarna begär in kompletteringar av läkarintygen från hälso- och sjukvården i mindre utsträckning

Det har blivit mindre vanligt att handläggare begär kompletteringar av läkarintyg.¹¹⁶ Andelen ärenden där sådan kompletteringar gjordes minskade från 37 till 22 procent mellan 2019 och 2021. Andra utredningar med hälso- och sjukvården, som inte gäller komplettering av läkarintyg, har också blivit mindre vanliga. Andelen minskade från 40 till 31 procent mellan 2019 och 2021.

I intervjuerna med handläggarna framkommer att de som underlag för sina bedömningar tidigare enbart eller främst använde läkarintyget, men att de nu i mycket större utsträckning använder andra underlag som till exempel uppgifter från den försäkrade. Förändringen bekräftas i aktstudien som visar att underlag från både den försäkrade och arbetsgivaren används i bedömningen inför dag 181 i rehabiliteringskedjan. Ärenden där handläggaren använde den försäkrades berättelse som underlag ökade från 4 till 17 procent mellan 2019 och 2021. Användningen av underlag från arbetsgivaren ökade under samma period från 2 till 11 procent.

Sedan 2019 har läkarintygen reviderats och den nuvarande versionen ger handläggaren ett mer omfattande underlag. Dessutom har det förtydligats i verksamheten att handläggaren kan hämta information från flera parter. Den försäkrade kan till exempel själv lämna uppgifter om sina aktivitetsbegränsningar för att komplettera informationen i läkarintygen. Utöver detta har handläggarna avvaktat med att efterfråga kompletteringar från hälso- och sjukvården i syfte att avlasta vården under pandemin.

Om minskningen gällande kompletteringar av läkarintyg beror på att handläggarna i och med den nya versionen av läkarintyget och information från den försäkrade och arbetsgivaren har tillräckligt underlag för sin bedömning så är det en positiv utveckling. Det förändrade arbetssättet under pandemin kan dock också ha påverkat utfallet. Ytterligare studier behövs för att kunna uttala sig om detta.

Mer heltäckande utredningar

Flera av handläggarna menar i intervjuerna att de numera överlag gör djupare utredningar. Jämfört med 2019 har det också blivit mindre vanligt med uppenbara luckor¹¹⁷ i utredningen av sjukpenningärenden. Andelen ärenden med uppenbara luckor minskade från 39 till 26 procent mellan 2019 och 2021. Tabellen nedan beskriver de tre typer av luckor som vi på förhand definierade och visar att alla tre har blivit mindre vanliga.

Tabell 50 Förekomst av uppenbara luckor i utredningen, andel i procent

	2019	2021
Möjligheterna hos arbetsgivaren är inte utredda	32	22*
Information saknas som borde ha inhämtats	24	16*
Det finns motstridiga uppgifter i ärendet som inte utreds	5	2*

*Skillnaden mellan åren är statistiskt säkerställd. Källa: Aktstudie 2021.

¹¹⁶ Beräkningarna i stycket avser aktstudien.

¹¹⁷ I aktstudien avgränsades uppenbara luckor till att avse sådana som skulle kunna förändra hela ärendets inriktning eller utfall.

Sjukersättning

I det här avsnittet redovisas antalet pågående och nybeviljade sjukersättningar, avslag på ansökan om sjukersättning samt antalet personer som har en vilande sjukersättning för att prova på att arbeta eller studera.

Pågående ärenden om sjukersättning

I december 2021 hade 222 000 personer sjukersättning. Det är en minskning sedan december 2020, då det var 234 000 personer. Av dem som hade sjukersättning i december 2021 hade 126 000 personer beviljats förmånen med stöd i 2008 års regelverk och 96 000 personer enligt det regelverk som gällde tidigare. Bland dem som omfattas av 2008 års regelverk är 59 procent kvinnor och 41 procent män. Bland dem som omfattas av det äldre regelverket är 57 procent kvinnor och 43 procent män. Orsaken till det är att fler kvinnor än män ansöker om sjukersättning.

Antalet personer med sjukersättning förväntas fortsätta att minska. Många av dem som har förmånen är äldre och sjukersättningen upphör vid 65 års ålder, när den försäkrade i stället kan få ålderspension. Ytterligare en faktor som kommer bidra till att minskningen fortsätter är om den förhållandevis låga nivån av nybeviljanden består.¹¹⁸

Nybeviljande av sjukersättning

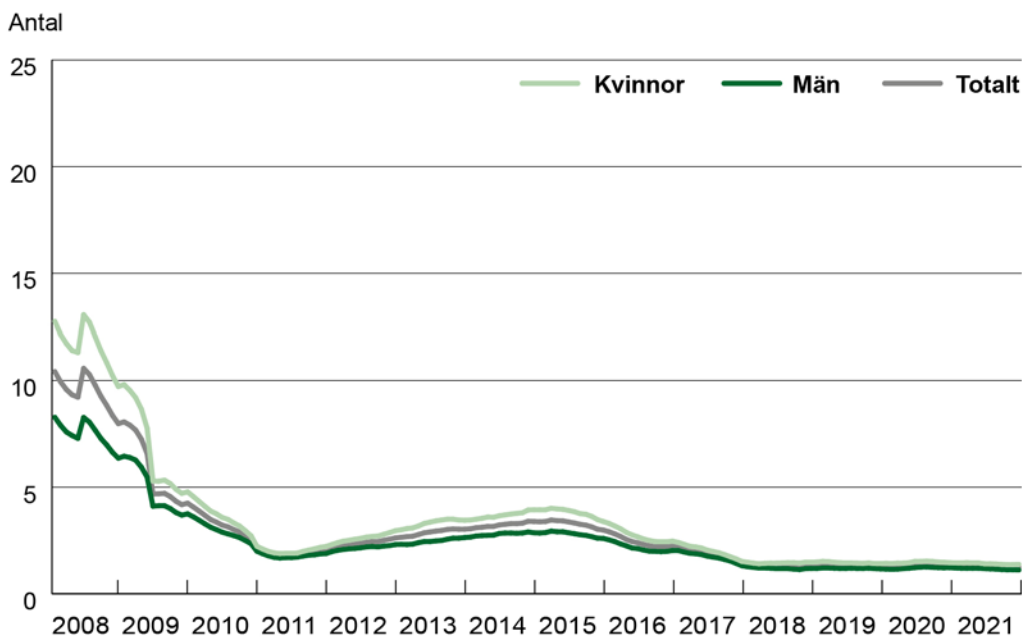
Antalet nybeviljanden är historiskt lågt, vilket är en effekt av de regeländringar som infördes 2008 och som innebar att kraven för att få sjukersättning skärptes.¹¹⁹ Under 2021 nybeviljades 5 433 personer sjukersättning – en minskning med 6 procent från 2020, då antalet var 5 769 personer. Under 2021 var antalet nybeviljanden 1,3 sjukersättningar per 1 000 försäkrade, vilket är oförändrat sedan 2018.

Skillnaden mellan kvinnor och män i antal nybeviljade sjukersättningar per 1 000 försäkrade har minskat mellan 2020 och 2021. Men antalet är fortfarande högre för kvinnor, 1,4 i jämförelse med 1,1 för män. Det högre antalet beror till viss del på att det är fler kvinnor som har långvariga sjukskrivningar och att det ofta är långa sjukskrivningar som föregår sjukersättning. Det högre antalet beror även på att det är fler kvinnor än män som ansöker om sjukersättning.

Sedan februari 2017 kan en person som är yngre än 30 år få sjukersättning om hen har en så omfattande funktionsnedsättning att rehabilitering och inträde eller återgång i arbete aldrig kommer att bli aktuellt. Av de som nybeviljades sjukersättning under 2021 var 99 personer yngre än 30 år, jämfört med 112 personer under 2020. I den gruppen ingår inte personer som gått direkt från aktivitetsersättning till sjukersättning.

¹¹⁸ Försäkringskassans utgiftsprognos för budgetåren 2021–2025, Rapport 2021-10-25, dnr FK 2021/000300.

¹¹⁹ Se svar på regeringsuppdrag Uppföljning av sjukfrånvarons utveckling 2020, dnr 001382-20.

Diagram 6 Nybeviljade sjukersättningar per 1 000 försäkrade (30–64 år)¹

¹ Avser 12-månaders rullande medelvärden.

Bland de personer som beviljats sjukersättning under januari till oktober 2021 har 78 procent själva ansökt om förmånen. I övriga fall har Försäkringskassan tagit initiativ till att byta sjukpenning mot sjukersättning. Under januari till oktober 2021 ansökte 4 303 personer själva om sjukersättning, vilket kan jämföras med 3 785 personer under januari till oktober 2020.

Avslag vid ansökan om sjukersättning

Antal och andel avslag som redovisas här gäller den initiala ansökan om sjukersättning. Den höga andelen avslag beror till stor del på det restriktiva regelverket.

Tabell 51 Avslag vid ansökan om sjukersättning¹

	Kvinnor			Män			Totalt		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Antal avslag	7 602	6 215	4 311	5 808	4 772	3 250	13 410	10 987	7 561
Andel avslag, procent	72,1	68,4	61,5	64,9	62,9	55,5	68,8	65,9	58,8

¹ Avser initial ansökan. På grund av efterregistreringar kan antalet skilja sig från årsredovisningen 2020, vilket även gör att andelen kan skilja sig.

Under 2021 har 7 600 initiala ansökningar om sjukersättning avslagits. Det är färre än under 2020, då 11 000 avslags. Andelen avslag har också minskat, från 66 till 59 procent. Att andelen avslag minskar kan bero på en dom i Högsta förvaltningsdomstolen 2019 som förtydligade begreppet förvärvsarbete på arbetsmarknaden. Andelen avslag är fortfarande högre för kvinnor än för män, men utifrån tillgängliga underlag går det inte att förklara den skillnaden.

Arbete och studier under tid med sjukersättning

Den som har sjukersättning enligt det nya regelverket kan prova att arbeta eller studera med vilande sjukersättning. Under 2021 provade i genomsnitt 769 personer per månad att arbeta. Motsvarande antal under 2020 var 887. Det var fler personer som provade att studera under 2021 än under 2020, 130 personer i genomsnitt per månad i jämförelse

med 122. Av dem som använde sig av möjligheten till vilande ersättning var 71 procent kvinnor och 29 procent män. Den högre andelen bland kvinnor beror sannolikt på skillnader i diagnoser mellan könen.¹²⁰

Även de som har beviljats sjukersättning enligt det äldre regelverket kan prova att arbeta utan att rätten till sjukersättning påverkas. För dem påverkar inte inkomster upp till ett fribelopp¹²¹ sjukersättningen. Under januari till november 2021 har per månad i genomsnitt 4 029 personer någon gång utnyttjat denna möjlighet.

Aktivitetsersättning

I det här avsnittet redovisas antalet pågående och nybeviljade aktivitetsersättningar, avslag på ansökan om aktivitetsersättning, antalet personer som har vilande aktivitetsersättning för att prova på att arbeta eller studera samt antalet personer som lämnat aktivitetsersättningen.

Pågående aktivitetsersättningar

I december 2021 hade 28 900 personer aktivitetsersättning. Det är färre än i december 2020, då antalet var 29 300. Av dem som hade aktivitetsersättning i december 2021 fick 4 900 personer ersättningen för förlängd skolgång, medan 23 700 personer fick den på grund av nedsatt arbetsförmåga.

Av dem som har aktivitetsersättning för antingen förlängd skolgång eller vid nedsatt arbetsförmåga är 46 procent kvinnor och 54 procent män. Vid förlängd skolgång är andelen kvinnor 49 procent och andelen män 51 procent och vid nedsatt arbetsförmåga är andelen kvinnor 45 procent och andelen män 55 procent. Skillnaden beror sannolikt på skillnader i diagnoser mellan könen.¹²² Andelen kvinnor som får aktivitetsersättning vid förlängd skolgång har minskat från 50 procent år 2020. Andelen kvinnor som får aktivitetsersättning för nedsatt arbetsförmåga var oförändrad.

En viktig förklaring till att färre har aktivitetsersättning är att många av dem som haft ersättningen fyller 30 år och därmed inte längre tillhör målgruppen. Ytterligare en orsak är lagändringen i februari 2017 som innebar att en person kan få sjukersättning från 19 års ålder, och att en del personer därför fått sjukersättning i stället för aktivitetsersättning.

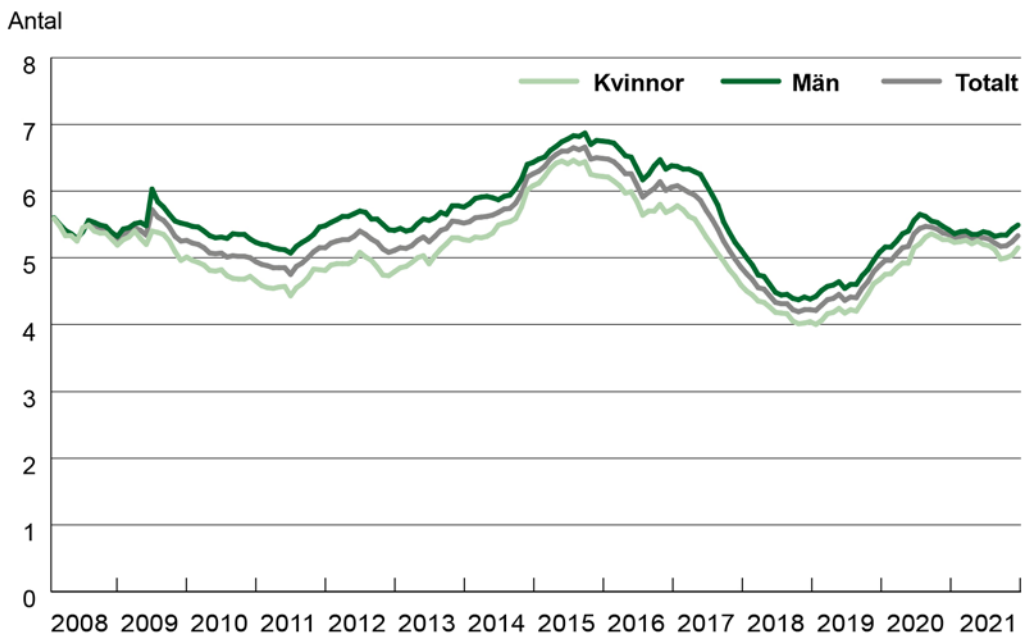
Antalet nybeviljade aktivitetsersättningar

Under 2021 nybeviljades 6 713 personer aktivitetsersättning. Det är en minskning med 2 procent sedan 2020, då det var 6 860 personer.

¹²⁰ Se svar på regeringsuppdrag Uppföljning av sjukfrånvarons utveckling 2020, dnr 001382 20.

¹²¹ Storleken på fribeloppet är beroende av omfattningen på personens sjukersättning. Vid hel sjukersättning uppgick fribeloppet under år 2021 till 47 600 kronor.

¹²² Se svar på regeringsuppdrag Uppföljning av sjukfrånvarons utveckling 2020, dnr 001382 20.

Diagram 7 Nybeviljade aktivitets- och sjukersättningar per 1 000 försäkrade för personer i åldern 19–29 år¹

¹ Nybeviljade aktivitets- och sjukersättningar per 1 000 försäkrade baseras på medelantalet beslut under en rullande 12-månadersperiod. Sedan lagändringen i februari 2017 finns en möjlighet att beviljas sjukersättning från 19 års ålder.

För att komplettera bilden av antalet nybeviljanden av aktivitetsersättning visas i diagram 7 ett mått där antalet personer som nybeviljats aktivitetsersättning och sjukersättning sätts i relation till antalet försäkrade i åldern 19–29 år.

Antalet personer per 1 000 försäkrade som nybeviljas ersättning började efter en ökningsperiod att minska under hösten 2015, och minskningen fortsatte fram till och med 2018. Under 2019 började antalet nybeviljande ersättningar att öka igen, och ökningen fortsatte under första halvåret 2020. Ökningen berodde både på att fler personer ansökte och på att andelen beviljanden ökade.¹²³

Från hösten 2020 minskade antalet nybeviljade ersättningar, om än långsamt. Under sista kvartalet 2021 ökar nybeviljandet återigen och 5,3 personer av 1 000 försäkrade beviljades ersättning. Det är dock något färre än under 2020 då det var 5,4 personer. Det finns en liten skillnad mellan könen. Bland kvinnor beviljades 5,2 personer per 1 000 försäkrade ersättning, medan siffran för män var 5,5 personer per 1 000 försäkrade.

Avslag vid ansökan om aktivitetsersättning

Sammantaget avslogs 2 916 ansökningar om aktivitetsersättning under 2021. Det är 37 procent färre än under 2020, då 4 629 ansökningar avslogs. Även andelen avslag har minskat, både vid ansökan om aktivitetsersättning vid nedsatt arbetsförmåga och vid förlängd skolgång.

¹²³ Se svar på regeringsuppdrag Uppföljning av sjukfrånvarons utveckling 2020, dnr 001382 20.

Avslag vid ansökan om aktivitetsersättning vid nedsatt arbetsförmåga

Tabell 52 Avslag vid ansökan om aktivitetsersättning vid nedsatt arbetsförmåga¹

	Kvinnor			Män			Totalt		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Antal avslag vid initial ansökan	1 452	1 204	857	1 434	1 185	841	2 887	2 389	1 698
Andel avslag vid initial ansökan, procent	50,4	44,6	35,7	48,6	41,2	32,8	49,5	42,9	34,2
Antal avslag vid förlängningsansökan	929	505	289	964	553	272	1 893	1 058	561
Andel avslag vid förlängningsansökan, procent	15,5	9,4	6,0	14,5	9,4	5,0	15,0	9,4	5,5

¹ På grund av efterregistreringar kan antalet skilja sig från årsredovisningen 2020, vilket även gör att andelen kan skilja sig.

Under 2021 fick 1 698 personer avslag på sin initiala ansökan om aktivitetsersättning vid nedsatt arbetsförmåga. Det är färre än under 2020, då det var 2 389 personer. Andelen personer som fått avslag på sin initiala ansökan har också minskat, från 43 procent till 34 procent. Avslagsandelen skiljer sig mellan kvinnor och män, men skillnaden har minskat något. Under 2021 fick 36 procent av kvinnorna och 33 procent av männen avslag på sin initiala ansökan, men vi kan utifrån tillgängliga underlag inte förklara den skillnaden.

Andelen avslag på förlängningsansökningar var under året 6 procent. Det motsvarar 561 avslag, vilket är färre än under 2020 då 1 058 ansökningar avslogs. Även vid förlängningsansökan var avslagsandelen högre för kvinnor än för män. Att andelen avslag minskar vid både initial ansökan och förlängningsansökan skulle kunna bero på delvis förändrad rättspraxis efter en dom i Högsta förvaltningsdomstolen från oktober 2019.¹²⁴ Domen förtydligar begreppet förvärvsarbete på arbetsmarknaden, vilket har bidragit till minskningen av andelen avslag.

Avslag vid ansökan om aktivitetsersättning vid förlängd skolgång

Tabell 53 Avslag vid ansökan om aktivitetsersättning vid förlängd skolgång¹

	Kvinnor			Män			Totalt		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Antal avslag	579	639	364	516	543	293	1 095	1 182	657
Andel avslag, procent	18,1	18,4	12,9	15,7	16,7	10,3	16,9	17,6	11,6

¹ På grund av efterregistreringar kan antalet skilja sig från årsredovisningen 2020, vilket även gör att andelen kan skilja sig.

Under 2021 fick 657 personer avslag på ansökan om aktivitetsersättning vid förlängd skolgång. Det är färre än under 2020, när det var 1 182 personer. Andelen som fått avslag har också minskat, från 18 procent under 2020 till 12 procent under 2021. Kvinnor fick avslag i större utsträckning än män – 13 procent av kvinnors ansökningar avslogs, medan det var 10 procent av männens ansökningar. Vi kan utifrån tillgängliga underlag inte förklara skillnaden.

Arbete och studier under tid med aktivitetsersättning

Personer med aktivitetsersättning kan prova att arbeta eller studera med vilande ersättning. Under 2021 hade i genomsnitt 391 personer per månad vilande ersättning, varav 48 procent var kvinnor och 52 procent män. Färre hade vilande ersättning under 2021 än under 2020, då det var i genomsnitt 529 personer per månad.

¹²⁴ Se domsnytt 2019:027 angående dom i HFD 11 oktober 2019 i mål nr 707:19 (HFD 2019 ref. 48).

Aktiviteter för unga med aktivitetsersättning

Alla som beviljas aktivitetsersättning ska erbjudas möjlighet till aktiviteter. Aktiviteterna ska antas ha en gynnsam inverkan på sjukdomstillstånd eller den fysiska och psykiska prestationsförmågan. Försäkringskassan och den försäkrade sätter tillsammans upp ett mål för aktiviteten.

För de kostnader som uppstår i samband med aktiviteterna betalar Försäkringskassan ut särskild ersättning. Utgifterna för särskild ersättning har minskat de senaste åren. Under 2021 betalades cirka 21 miljoner ut i ersättning, att jämföra med cirka 24 miljoner under 2019 och 23 miljoner under 2020. Ersättning gällde framför allt kostnader för idrottsaktiviteter, resor mellan bostaden och aktiviteten samt kursavgifter.

Personer som lämnar aktivitetsersättningen

Under 2021 lämnade 5 270 personer aktivitetsersättningen, vilket kan jämföras med 5 376 personer under 2020. Av dem som lämnade ersättningen under 2021 var 49 procent kvinnor och 51 procent män.

Den som fyller 30 år har inte längre rätt till aktivitetsersättning. Under 2021 lämnade i genomsnitt 242 personer per månad aktivitetsersättningen av det skälet. Av dem som lämnat ersättningen under perioden juli 2020 till juni 2021 på grund av att de fyllt 30 år hade 51 procent inom ett halvår ansökt om och beviljats sjukersättning.¹²⁵ Andelen som fick sjukpenning i särskilda fall¹²⁶ var 28 procent, medan andelen som fick sjukpenning baserad på en tidigare inkomst var 6 procent. Övriga hade antingen börjat arbeta eller studera, skrivit in sig hos Arbetsförmedlingen, beviljats föräldrapenning eller försörjningsstöd eller försörjde sig på annat sätt.

Efter period med aktivitetsersättning

Tabell 54 Resultat efter period med aktivitetsersättning¹

	Kvinnor			Män			Totalt		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Arbete, antal	583	478	387	663	454	396	1 246	932	783
Arbete, andel procent	6,0	5,5	4,4	6,2	4,9	4,2	6,1	5,2	4,3
Studier, antal	486	288	222	375	176	129	861	464	351
Studier, andel procent	5,0	3,3	2,5	3,5	1,9	1,4	4,2	2,6	1,9

¹ Informationen utgår från Försäkringskassans registrering vid avslutad period. Observera att tabellen endast anger antal och andel som går till arbete och studier efter en avslutad period med aktivitetsersättning och behöver inte innebära att personen lämnar ersättningen helt. Det går därför inte att sätta andelen som går till arbete eller studier i relation till det antal personer som lämnade aktivitetsersättningen under 2021.

Andelen personer som börjar arbeta efter en period med aktivitetsersättning har minskat sedan föregående år. Även andelen som börjar studera minskar. En högre andel av kvinnorna börjar studera och en något större andel börjar också arbeta. Utifrån tillgängliga underlag kan vi inte förklara skillnaden. Cirka 1,5 procent av dem som haft aktivitetsersättning är arbetssökande, jämfört med 2020 då det var 2,7 procent.

¹²⁵ Uppgifterna som redovisas i stycket är en halvårsuppföljning av dem som lämnat aktivitetsersättningen. Exempelvis följs de som lämnade i juli 2020 upp i januari 2021 och de som lämnade i juni 2021 följs upp i december 2021.

¹²⁶ Sjukpenning i särskilda fall kan beviljas den som haft tidsbegränsad sjukersättning eller aktivitetsersättning och har en låg eller ingen sjukpenninggrundande inkomst.

Andelen personer som går vidare till arbete eller studier efter en period med aktivitetsersättning är liten. Samtidigt är det många som haft aktivitetsersättning som aldrig har arbetat och många har också relativt stora funktionsnedsättningar. Att andelen personer som både börjar arbeta och studera minskar även i år kan även bero på pandemin och därmed ändrade förutsättningar för arbete eller studier.

Strukturell samverkan med andra aktörer för att uppnå målet

Samverkan med hälso- och sjukvården¹²⁷

Försäkringskassan har en väl utbyggd struktur för samverkan med hälso- och sjukvården. Det finns bland annat en strategisk samverkansgrupp som hanterar nationella frågor inom ramen för aktuella överenskommelser¹²⁸ och gemensamma frågor som rör sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocessen. Vi diskuterar också fortlöpande de utmaningar som finns i sjukskrivningsprocessen med samtliga regioner. De forum där samverkan sker har under 2020–2021 till stor del fått ta hand om pandemins konsekvenser i form av ändrade förutsättningar, både utifrån resursmässig påverkan i regionerna och utifrån konsekvenser av regelförändringar. De ändrade förutsättningarna har också haft inverkan på möjligheten att realisera andra utvecklingsbehov kopplade till exempelvis sjukskrivningsfrågorna.

Försäkringskassan har under 2021 haft en förstärkt dialog med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) för att hantera pandemirelaterade frågeställningar och säkerställa att regionerna löpande har fått ta del av information om förändringar i sjukförsäkringen. Utöver detta pågår löpande dialog om gemensamma frågor för att ge förutsättningar för en god dialog mellan Försäkringskassan och regionerna i den lokala och regionala samverkan. Avvikelser eller frågor som uppkommer i samverkan för en välfungerande sjukskrivningsprocess ska hanteras inom ramen för de regionalt överenskomna arbetssätten och i de samverkansforum som finns mellan Försäkringskassan och hälso- och sjukvården i varje region.

Under 2021 har insatser pågått inom ramen för det gemensamma regeringsuppdraget med Socialstyrelsen. Myndigheterna har genomfört utvecklingsinsatser inom områdena samarbete för bättre försäkringsmedicinska underlag, bättre stöd och utveckling av hälso- och sjukvårdens försäkringsmedicinska arbete samt strukturer och arbetsformer för dialog.¹²⁹

Särskilda medel för att utveckla sjukskrivningsprocessen

Regeringen har sedan 2006 avsatt särskilda medel för att stimulera bland annat hälso- och sjukvården att bidra till att utveckla sjukskrivningsprocessen. Under 2021 har Försäkringskassan betalat ut sammanlagt 902 miljoner kronor. Av dessa har 805 miljoner kronor gått till regionerna. Utbetalningarna har skett i enlighet med villkoren i överenskommelsen En kvalitetssäker och effektiv sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocess 2020 och tillhörande Tilläggsöverenskommelse till överenskommelsen En kvalitetssäker och effektiv sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocess 2020.

¹²⁷ Se svar på regeringsuppdrag Uppdrag att stärka sjukförsäkringshandläggningen för att åstadkomma en välfungerande sjukskrivningsprocess, dnr 2021/019759.

¹²⁸ Det finns nationella överenskommelser mellan Socialdepartementet och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR).

¹²⁹ Uppdrag att vidareutveckla sjukförsäkringshandläggningen i dialog med hälso- och sjukvården, dnr 2020/001239.

Samverkan med Arbetsmiljöverket¹³⁰

Försäkringskassan och Arbetsmiljöverket har sedan 2017 en nationell överenskommelse om samverkan. Utöver den nationella överenskommelsen upprättas årligen en plan för aktiv samverkan.¹³¹ Målet med samverkan är att bidra till ett hållbart arbetsliv och i förlängningen en låg och stabil sjukfrånvaro. Detta bedöms även bidra till arbetet med att minska skillnaderna i sjukpenningtal mellan kvinnor och män, eftersom arbetsplatser i kommuner och regioner ofta är kvinnodominerade och har hög sjukfrånvaro.

Myndigheternas nationella samverkan har liksom 2020 främst skett inom ramen för Arbetsmiljöverkets tillsyn av det systematiska arbetsmiljöarbetet i politikerstyrda organisationer. Försäkringskassans roll i tillsynen är att vid återkopplingsmöten med kommun- och regionledningar föra dialog om förbyggande förmåner, aktuell sjukskrivningsstatistik och hur sjukskrivningsprocessen fungerar generellt. Arbetsmiljöverket och Försäkringskassan har i samarbetet kunnat stärka varandra i sina olika uppdrag inom ohälso- och rehabiliteringsområdet.

Försäkringskassan har under året även arbetat för att bli bättre på att identifiera arbetsgivare som brister i sitt arbetsanpassnings- och rehabiliteringsansvar och föra en dialog med Arbetsmiljöverket om eventuella åtgärder. Internt på Försäkringskassan har arbetet främst handlat om information- och kommunikationsinsatser.

Samverkan med arbetsgivare¹³²

De flesta arbetsgivare ska få tillräckligt stöd på Försäkringskassans webbplats, av Kundcenter för partner och genom kontakter i handläggningen. En fördjupad samverkan med arbetsgivare kan också etableras efter dialog och behovsbedömning. Åtgärderna inom ramen för den fördjupade samverkan anpassas till de behov som arbetsgivaren och Försäkringskassan är överens om och dokumenteras i en överenskommelse. De flesta av dessa överenskommelser görs mellan Försäkringskassan och kommuner eller regioner som arbetsgivare.

På nationell nivå träffar Försäkringskassan återkommande de stora arbetsgivar- och arbetstagarorganisationerna. Dessa möten är viktiga för dialogen om våra gemensamma utmaningar i sjukskrivningsprocessen.

Försäkringskassan genomförde under våren en inventering av lokala goda exempel i arbetsgivar-samverkan som gett kvantitativa eller kvalitativa effekter på arbetsgivares arbete med sjukfrånvaro hos sina anställda, Försäkringskassans handläggning vid utredning och samordning samt samverkan mellan arbetsgivare och Försäkringskassan i individärenden. De framgångsfaktorer som framkom vid inventeringen används dels i Försäkringskassans fortsatta verksamhetsutveckling lokalt och nationellt, dels i de arbetsgrupper som Försäkringskassan har bildat tillsammans med andra aktörer i sjukskrivningsprocessen efter rundabordssamtal om Försäkringskassans samordningsansvar och hur Försäkringskassan kan stödja arbetsgivarnas rehabiliteringsarbete, se avsnitt Förmåner vid sjukdom och nedsatt arbetsförmåga.

Under året har vi fortsatt att föra dialoger med arbetsgivare med särskilt fokus på förebyggande insatser, arbetsplatsinriktade rehabiliteringsinsatser och arbetsgivarens plan

¹³⁰ Se svar på regeringsuppdrag Uppdrag att stärka sjukförsäkringshandläggningen för att åstadkomma en välfungerande sjukskrivningsprocess, dnr 2021/019759.

¹³¹ Överenskommelse om samverkan mellan Arbetsmiljöverket och Försäkringskassan 2021-2024, dnr. FK 2020/004786.

¹³² Se svar på regeringsuppdrag Uppdrag att stärka sjukförsäkringshandläggningen för att åstadkomma en välfungerande sjukskrivningsprocess, dnr 2021/019759.

för återgång i arbete. Till exempel har vi bjudit in till olika former av samtal, ibland med endast arbetsgivare och ibland med representanter från hälso- och sjukvården. Initiativen har riktat sig till arbetsgivares högsta ledning, första linjens chefer och HR, liksom till fackliga ombud och skyddsombud i lokala arbetstagarorganisationer. Den förväntade eller önskade effekten har handlat om stöd till individen, både i förebyggande syfte och för återgång i arbete eller vid omställning.

Därtill har vi fortsatt vår dialog med de större arbetsgivarorganisationerna om hur vi gemensamt kan arbeta för en mer effektiv rehabilitering. I dessa dialoger har det framkommit att arbetsgivarorganisationerna ser ett behov av tidiga rehabiliteringsåtgärder med låg tröskel för försäkrade. De har också framfört att de ser ett behov av en möjlighet för de anställda att arbetspröva hos sin arbetsgivare med bibehållen sjukpenning. Utifrån detta har vi under året förtydligat vilka aktiviteter som är möjliga för en sjukskriven att utföra med bibehållen sjukpenning. Det pågår även ett arbete med att utreda vilka rättsliga möjligheter som finns att förenkla administrationen av rehabiliteringsersättning för att skapa enklare övergångar mellan förmånerna.¹³³

Bidrag för arbetsplatsinriktat rehabiliteringsstöd

Försäkringskassan handlägger och administrerar bidrag för köp av arbetsplatsinriktat rehabiliteringsstöd. Syftet med bidraget är att stödja arbetsgivare som anlitar expertstöd för att förebygga sjukfall och underlätta återgång i arbete efter sjukdom. Stödet omfattar insatser för att utreda, initiera, planera, genomföra och följa upp åtgärder för arbetstagarens återgång i arbete.

För 2021 fanns 150 miljoner kronor avsatta för bidraget och Försäkringskassan har betalat ut 49 miljoner kronor till 1 220 arbetsgivare.

Samverkan med Arbetsförmedlingen¹³⁴

När det gäller sjukförsäkringen samverkar Försäkringskassan med Arbetsförmedlingen främst inom det förstärkta samarbetet¹³⁵, samordningsförbunden och projektverksamhet inom ramen för den Europeiska socialfonden (ESF). Det förstärkta samarbetet är ett årligt uppdrag i myndigheternas regleringsbrev. Det består av två delar: dels att myndigheterna ska utreda behovet av rehabiliteringsinsatser som förkortar tiden i sjukförsäkringen och genomföra dessa, dels att ge försäkrade som inte längre har ersättning från sjukförsäkringen stöd i övergången till Arbetsförmedlingen.

Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen har en nationell samverkansgrupp (NSG) där myndigheterna samverkar kring strategiska frågor i det förstärkta samarbetet. NSG ansvarar bland annat för budgetfördelning, uppföljning och strategisk utveckling av samarbetet. Myndigheterna gör en årlig överenskommelse och en samarbetsplan på nationell nivå. Det finns regionala och lokala samverkansgrupper som följer arbetet och gör överenskommelser på respektive nivåer.

¹³³ Eftersom vi med nuvarande lagstiftning inte ser någon möjlighet att fullt ut tillgodose de behov som lyfts av arbetsgivarorganisationerna har gjort en hemställan till regeringen om möjligheten till arbetsprövning med bibehållen sjukpenning.

¹³⁴ Se svar på regeringsuppdragen Uppdrag att stärka sjukförsäkringshandläggningen för att åstadkomma en välfungerande sjukskrivningsprocess, dnr 2021/019759 och Uppdrag om förbättrad kvalitet i ärenden om rätt till sjukpenning, dnr 2020/001876.

¹³⁵ Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan har sedan 2014 en gemensam process som beskriver ett överenskommet arbetssätt för myndigheternas rehabiliteringssamverkan. Det förstärkta samarbetet utförs och leds i respektive myndighets linjeorganisation och regeringen anslår särskilda medel för det gemensamma uppdraget.

Under 2021 har det förstärkta samarbetet med Arbetsförmedlingen präglats av pandemin och de förändringar som sker på Arbetsförmedlingen med anledning av myndighetens reformering. Trots dessa utmaningar har myndigheterna lyckats bibehålla stödet till individer, mycket tack vare den struktur med samverkansgrupper på alla nivåer som gör att myndigheternas chefer tillsammans kunnat agera snabbt vid förändringar. Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen har under året betonat vikten av att den enskilde även i fortsättningen får ett individuellt stöd trots pandemin.

Under året har Försäkringskassans och Arbetsförmedlingens gemensamma dialogmaterial som heter *Ge fler möjlighet – våga prova* fortsatt att implementerats. Materialet syftar till att fler sjukskrivna ska få ta del av rehabiliteringsinsatser via det förstärkta samarbetet genom ett myndighetsgemensamt förhållningssätt. Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen har också vidareutvecklat sitt arbete med att säkerställa att individer ges goda och individuellt anpassade förutsättningar i övergången mellan myndigheterna, se avsnitt Förmån vid sjukdom och nedsatt arbetsförmåga.

Samordningsförbund för bättre samverkan och rehabilitering

Samordningsförbund¹³⁶ är en frivillig form av samverkan mellan Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, en eller flera kommuner och en eller flera regioner. Samverkan med samordningsförbund syftar till att personer ska uppnå eller förbättra sin arbetsförmåga. Samordningsförbunden finansierar individinriktade och strukturövergripande insatser. De individinriktade insatserna är arbetslivsinriktade, aktiverande och motiverande, behandlande eller förebyggande. De strukturövergripande insatserna syftar till att stärka stödet till individerna genom att stödja samverkan mellan myndigheterna och öka kunskapen om olika gruppers behov av arbetslivsinriktad rehabilitering. Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen ska arbeta för att samordningsförbunden ska prioritera finansiering av insatser för långtidssjukskrivna, unga med funktionsnedsättning och unga som har aktivitetsersättning. Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen ska också bidra till att alla parter i samverkan tar ansvar för samordningsförbundens insatser.¹³⁷

Försäkringskassan bidrar med statens andel, motsvarande hälften av resurserna, till den finansiella samordningen. Kommuner och regioner bidrar med var sin fjärdedel. För 2021 avsatte staten 339 miljoner kronor till den finansiella samordningen. När Försäkringskassan har fördelat de statliga medlen till förbunden är det styrelsen som förfogar över dem.

Vid utgången av 2021 fanns det 76 samordningsförbund som omfattade 273 av landets 290 kommuner och samtliga regioner. Försäkringskassan har utsett både ordinarie ledamot och suppleant till samtliga styrelser i förbunden. Därutöver ingår medarbetare från Försäkringskassan i den beredningsgrupp som finns hos respektive samordningsförbund. Försäkringskassan har också bidragit med personal till de insatser som parterna bedriver och samordningsförbunden finansierar.

¹³⁶ Ett samordningsförbund bildas när samtliga förbundsmedlemmar har tagit beslut om en gemensam förbundsordning. Förbundsmedlemmarna utgörs av Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, en eller flera kommuner och en eller flera regioner. Dessa kan påverka samordningsförbundens verksamhet genom förbundsordning, medelstilldelning, beredningsgrupp och medlemssamråd. Samordningsförbunden är fristående juridiska personer. De leds av en styrelse som fattar beslut om mål och riktlinjer för förbundets verksamhet och vilka insatser som ska finansieras med den egna budgeten.

¹³⁷ Arbetet kommer att redovisas utförligt i återrapporteringen av regeringsuppdraget Återrapportering för uppdrag för att identifiera fler individer med behov av stöd genom rehabiliteringssamverkan och samordningsförbunden. Återrapporteringen sker den 9 maj 2022.

Försäkringskassan arbetar löpande med att stärka samverkan inom ramen för samordningsförbund. Målet är bland annat att öka kunskapen om de lokala insatser som finansieras genom samordningsförbund så att fler individer med ersättning från Försäkringskassan kan hänvisas till relevanta insatser. Målet är också att Försäkringskassan ska ta initiativ till att fler samordnande insatser startar. I detta arbete ingår också att på ett bättre och mer effektivt sätt identifiera vilka sjukskrivna som är i behov av insatser via samordningsförbund och att lyfta de behov av insatser som Försäkringskassan har identifierat för våra målgrupper till förbunden. Detta arbete har påverkats av pandemin när planerade insatser inte har kunnat genomföras fullt ut på grund av begränsningar i tillgång på arbetsträningssatser, mötesplatser för projekt-deltagare med mera. Under 2021 har Försäkringskassan tillsammans med de andra parterna i Nationella rådet¹³⁸ tagit fram ett digitalt kunskapsstöd som ska ge parterna och förbundens medarbetare ett samlat kvalitetssäkrat stöd och vägledning för arbetet.¹³⁹

Samverkan med Svenska ESF-rådet

Svenska ESF-rådet är förvaltande myndighet för socialfonden i Sverige. Arbetet med socialfonden pågår i sjuårsperioder, i enlighet med EU:s långtidsbudget, och kallas för programperioder.¹⁴⁰ Försäkringskassan samverkar strukturellt med Svenska ESF-rådet på lokal, regional och nationell nivå inom ramen för uppdraget med socialfonden.

Liksom samordningsförbunden finansierar socialfonden såväl strukturövergripande som individinriktade projekt. Syftet med fonden är att förebygga och bekämpa arbetslöshet, med fokus på de som har en särskild utsatt position på arbetsmarknaden. Projekten kan exempelvis handla om att stödja sjukskrivna att återgå i arbete.¹⁴¹

Ett exempel på ett projekt med samarbete på strukturell nivå är 4ESS, som avslutades i början av 2020.¹⁴² 4ESS startade till följd av den ökande sjukfrånvaron med psykisk ohälsa och diffus smärtproblematik hos kommunanställda kvinnor. De arbetsmetoder som användes inom projektet är etablerade hos Försäkringskassan och har använts sedan tidigare i vår strukturella samverkan. Däremot har kombinationen av metoderna som projektet använde och den omfattande utvärderingen bidragit till att ytterligare öka våra kunskaper om metoderna och vilka effekter de kan ge.

Försäkringskassan har under 2021 internt spritt de arbetsmetoder som inom projektet visat sig bidra till att arbetsgivaren i högre utsträckning hittar sin roll och arbetar mer aktivt med arbetsanpassning, både i det förebyggande arbetet och när medarbetare varit sjukskrivna.¹⁴³

¹³⁸ För att stödja utvecklingen av finansiell samordning genom samordningsförbund finns ett Nationellt råd. I rådet ingår representanter för Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, Socialstyrelsen och Sveriges Kommuner och Regioner.

¹³⁹ Kunskapsstödet finns publicerat på Finsam.se.

¹⁴⁰ Under programperiod 2014–2020 hette fonden Europeiska socialfonden (ESF), men har bytt namn till Europeiska socialfonden Plus (ESF+) för programperiod 2021–2027 då fonden även omfattar fattigdoms- och ungdomsfrågor.

¹⁴¹ Se svar på regeringsuppdrag i regleringsbrev 2021 om de nationella programmen för Europeiska socialfonden (ESF) 2014–2020 och Europeiska socialfonden plus (ESF+) 2021–2027, dnr FK 2021/019345.

¹⁴² 4ESS står för Smart Samverkan Småland Sydost, som var området i vilket projektet bedrevs. Projektet pågick perioden 1 februari 2017 till och med 31 januari 2020.

¹⁴³ Se svar på regeringsuppdrag Uppdrag att stärka sjukförsäkringshandläggningen för att åstadkomma en välfungerande sjukskrivningsprocess, dnr 2021/019759.

Övriga förmåner

I detta avsnitt redovisas resultaten avseende handläggningen av aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning samt statligt tandvårdsstöd och hur de har utvecklats med utgångspunkt i aspekterna rättslig kvalitet, skynsamhet, service och produktivitet.

Aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning

Pandemin har även under 2021 påverkat handläggningen av aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning, främst genom att antalet ansökningar fortsatte att öka under första halvåret. Ökningen har upphört, men antalet ansökningar är fortfarande större än före pandemin. Orsaken är ökad arbetslöshet och att fler personer därför deltar i arbetsmarknadspolitiska program.

Rättslig kvalitet

Försäkringskassan bedömer att den rättsliga kvaliteten inom aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning är tillfredsställande med en oförändrad utveckling sedan föregående år.

Resultat av uppföljningar och granskningar

Handläggningen håller genomgående god kvalitet och de viktigaste kontrollerna har genomförts i all väsentlighet. En rättslig uppföljning av beslut som ändrats på grund av uppenbara fel visar dock att det finns förbättringsområden, framför allt när det gäller beslutsfattande, beslutsmotiveringar och dokumentation.¹⁴⁴ Dessa brister bekräftas även av lokala uppföljningar.

Interna granskningar

Under året har två interna granskningar gjorts som visar att det finns brister i handläggarnas kontroller av beräkningen av ersättningens storlek. Den ena gällde ärenden där deltagaren samtidigt fick föräldrapenning, medan den andra gällde utbetalning av utvecklingsersättning till deltagare under 18 år. Utbetalningen av utvecklingsersättning till deltagare under 18 år granskades även förra året, och årets granskning visade att andelen fel minskat och samt att handläggarna upptäcker och åtgärdade felen i större utsträckning.

Indikatorer

Här redovisas ett antal indikatorer som är relevanta för den samlade bedömningen av den rättsliga kvaliteten i handläggningen av aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning.

¹⁴⁴ Rättslig uppföljning; Aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning – grundbeslut och ändringsbeslut enligt 113 kap.3§ SFB, dnr FK 2021/009034.

Tabell 55 Upptäckta felaktiga utbetalningar, aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning¹

	Kvinnor			Män			Totalt		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Upptäckta felaktiga utbetalningar, antal	9 376	8 881	11 592	12 360	10 747	13 596	21 736	19 628	25 188
Handlagda felaktiga utbetalningar, andel orsakade av Försäkringskassan, procent ²	35,9	24,6	29,8	31,0	21,3	28,6	33,1	22,8	29,2

¹ På grund av förändringar i datakällan har statistikfångsten för felaktiga utbetalningar utvecklats under 2021. Det gör att utfallet för tidigare år inte stämmer med årsredovisningen 2020.

² Andelen kan inte relateras till antalet felaktiga utbetalningar i den översta tabellraden, eftersom andelen har beräknats utifrån felaktiga utbetalningar som hanterats under året.

Antalet upptäckta felaktiga utbetalningar har ökat sedan förra året på grund av att det totala antalet utbetalningar har ökat. Dock har även andelen som Försäkringskassan orsakat ökat. Den vanligaste orsaken till felaktiga utbetalningar som orsakas av Försäkringskassan är att information som kommit in efter att ett beslut har fattats inte har uppmärksammat innan utbetalningen gjorts. Det kan i sin tur bero på att vi har prioriterat att betala ut ersättningen i rätt tid.

Fler av de upptäckta felaktiga utbetalningarna har gjorts till män än till kvinnor, vilket delvis kan förklaras av att andelen män som får förmånerna är större. Andelen felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan är däremot större för kvinnor än för män. Utifrån tillgängliga underlag kan vi inte förklara skillnaden.

Utökade kontroller för att minska de felaktiga utbetalningarna

Även i år har vi kontrollerat ärenden där deltagarna kan lämna felaktiga uppgifter. En av kontrollerna gäller uppgifter om frånvaro som deltagaren anger på ansökan. I 46 procent av ärendena som kontrollerades fanns det felaktiga uppgifter i ansökan. I dessa ärenden har vi beslutat om avslag och därmed förhindrat felaktiga utbetalningar. I ett fåtal fall har vi även krävt tillbaka pengar.

I ärenden där deltagaren lämnat uppgifter om lön i ansökan har vi på samma sätt som under 2020 jämfört med uppgifter om pensionsgrundande inkomst från Skatteverket. I 28 procent av de kontrollerade ärendena stämde inte uppgifterna från deltagaren. I dessa fall har vi beslutat om återkrav av sammanlagt 36,3 miljoner kronor. Denna typ av felaktiga utbetalningar är svåra att förebygga, eftersom Försäkringskassan inte har uppgifter om inkomst från Skatteverket när besluten fattas.

Under året har en ny kontroll införts av om deltagare befinner sig utomlands under tid med ersättning.¹⁴⁵ I 90 procent av de kontrollerade ärendena betalades ersättning ut felaktigt, och totalt 9,4 miljoner kronor har ställts i återkrav i dessa ärenden. Den höga andelen felaktiga utbetalningar som upptäckts beror på att de ärenden som kontrollerats är sådana där man redan konstaterat att det är sannolikt att deltagaren befinner sig utomlands. Mer statistik om kontrollutredningar inom aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning redovisas i avsnittet Mål för att minska felaktiga utbetalningar.

¹⁴⁵ Kontroll genomförs av om Arbetsförmedlingen förlagt deltagarens program utanför Sverige och om deltagaren har rätt till ersättning utifrån förpliktelserna i programmet.

Tabell 56 Intern försäkringskontroll, aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning¹

	Kvinnor			Män			Totalt		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Antal granskade ärenden	–	3 267	3590	–	3 614	3724	3 745	6 881	7 314
Andel med avvikelse, procent ²	–	–	1,6	–	–	1,7	3,1	1,4	1,7

¹ För 2019 kan statistiken inte delas upp per kön på grund av det gamla statistiksystemets uppbyggnad.

Fler ärenden har granskats 2021 än under förra året. Andelen avvikelser har ökat marginellt. En förklaring till ökningen är troligen övergången till en ny handläggningsprocess i samband med att handläggningen av enklare ärenden automatiserades. Den nya processen kan innebära att handläggaren får ta över ärendet mitt i processen när handläggningen av någon anledning inte kan slutföras i systemet.

I den interna försäkringskontrollen har även ärenden granskats som handlagts helt maskinellt. Inga brister har hittats i denna granskning.

Omprövningar

Tabell 57 Omprövningar, aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning¹

	Kvinnor			Män			Totalt ²		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Inkomna ärenden, antal	2 892	3 217	5 110	2 945	3 419	5 430	5 837	6 636	10 540
Avgjorda ärenden, antal	2 648	3 411	4 995	2 699	3 617	5 327	5 347	7 028	10 322
Ändrade beslut, procent	11,3	13,0	26,1	10,0	12,3	21,8	10,7	12,6	23,9

¹ På grund av utveckling av statistikfångsten skiljer sig utfallet för tidigare år mot årsredovisningen 2020. Utfallet baseras på den senaste registreringen av vilken förmån eller ärendeslag som omprövningen avser.

² Den könsuppdelade statistiken summerar inte till totalen på grund av registreringar med okänt kön.

Antalet beslut som omprövas har fortsatt att öka. En förklaring till det är att antalet ansökningar ökat. En annan förklaring är att ärenden som tidigare kunde ändras av en specialist numera ska handläggas som en begäran om omprövning. Andelen beslut som ändras efter omprövning har också ökat. En vanlig orsak till att beslut ändras är att nya underlag tillkommer i samband med omprövningen. I regel handlar det om att deltagaren har missförstått e-tjänsten och lämnat felaktiga uppgifter, vilket medfört att hen har fått för lite ersättning.

Män har begärt omprövning av något fler beslut än kvinnor, vilket stämmer med att andelen män som får förmånerna är större. Däremot är andelen ändrade beslut högre för kvinnor. Utifrån tillgängliga underlag kan vi inte förklara skillnaden.

Mål i förvaltningsrätt

Tabell 58 Mål i förvaltningsrätt, aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning¹

	Kvinnor			Män			Totalt		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Inkomna ärenden, antal	383	396	476	408	474	592	791	870	1 068
Avgjorda ärenden, antal	300	362	495	308	439	607	608	801	1 102
Ändrade beslut, procent	4,1	5,2	13,3	4,1	6,4	9,4	4,1	5,9	11,2

¹ Även förmånerna bostadsersättning och etableringstillägg ingår i statistiken.

Källa. Domstolsverket och ÄHS

Antalet beslut om aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning som överklagas har fortsatt att öka, vilket beror på att också antalet ansökningar har ökat och

därmed en ökning av antalet avslag. Förvaltningsrätten har avgjort fler ärenden i år än tidigare och andelen beslut som ändrats har ökat. Den vanligaste anledningen till att ett beslut ändras är att förvaltningsrätten gör en annan bedömning utifrån samma underlag.

Fler män har överklagat sina beslut än kvinnor, vilket beror på att andelen män som får förmånerna är större. Däremot är andelen ändrade beslut högre för kvinnor. Utifrån tillgängliga underlag kan vi inte förklara skillnaden.

Deltagarnas upplevelse av den rättsliga kvaliteten

Deltagarnas upplevelse av den rättsliga kvaliteten är oförändrad. Medelvärde på en femgradig skala ligger på 3,6. Det finns inga skillnader i resultaten mellan könen.

Skyndsamhet

Försäkringskassan bedömer att skyndsamheten inom aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning är tillfredsställande och att utvecklingen är oförändrad. Andelen som får sin utbetalning i tid har dock minskat något, även om majoriteten av deltagarna fortfarande får sina pengar i tid.

Tabell 59 Handläggningstider, andel utbetalda i tid¹

	Kvinnor			Män			Totalt			Förändring 2020–2021, procentenhet
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021	
Aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning	97,0	97,0	95,3	96,7	96,5	94,8	96,8	96,7	95,0	-2,0

¹ Avser andel utbetalningar av ansökningar om ersättning som kommit in senast den sjunde och som betalas ut senast den 26:e varje månad.

Andelen utbetalningar som görs i tid är något lägre än förra året. De främsta orsakerna till att ersättning inte betalats ut i tid är att ansökan har avslagits eller behöver kompletteras.¹⁴⁶ Anledningen till att andelen som får sin utbetalning i tid har minskat är främst att ansökan som helt avslås har ökat något men även att alla utbetalningar inte hann verkställas i tid under semesterperioden i juli 2021.

Handläggningstiderna är ungefär desamma för kvinnor och män.

Deltagarnas upplevelse av skyndsamheten

Deltagarnas upplevelse av skyndsamheten är oförändrad. Medelvärde på en femgradig skala uppgår på 3,8. Det finns inga skillnader mellan könen.

Service

Försäkringskassan bedömer att servicen inom aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning inte är tillfredsställande och har utvecklats negativt.

Tillgänglighet och väntetider i telefon

Antalet telefonsamtal har ökat från 271 400 under 2020 till 445 900 under 2021. Det beror till en del på pandemin som lett till att fler är inskrivna i arbetsmarknadspolitiska program. Men det beror även på att en ny e-tjänst har lanserats, vilket har lett till fler samtal med frågor om hur ansökan ska fyllas i. Tillgängligheten har minskat från 93 till

¹⁴⁶ Antalet ansökningar som kommer in senast den sjunde innehåller alla unika ansökningar. Andelen ställs sedan mot antalet utbetalningar som verkställts samma månad. Därav förekommer ansökningar som avslagits i statistiken för andelen som inte har fått sin ersättning i tid.

66 procent och den genomsnittliga väntetiden har ökat från 5 till 14 minuter. En orsak till det försämrade resultatet är att det ökade antalet ansökningar gjort att det inte funnits personal tillgänglig för att också svara i telefon.

Användning av e-tjänster

Tabell 60 Användning av e-tjänster inom aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning, procent¹

	Kvinnor			Män			Totalt		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Andel ansökningar via e-tjänst	89,0	92,8	95,1	89,9	92,5	94,5	89,5	92,6	94,8

¹ Utfallet skiljer sig något från årsredovisningen 2020 eftersom definitionen av måttet har justerats.

Användningen av e-tjänsten har fortsatt öka. Under året har e-tjänsten utvecklats, bland annat med en kalenderfunktion.

Deltagarnas upplevelse av tillgänglighet och bemötande

Det sammanvägda resultatet i form av ett medelvärde för tillgänglighet och bemötande inom aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning är oförändrat från föregående år. Medelvärdet på en femgradig skala uppgår i år till 3,9. Det bästa omdömet får bemötandet, medan deltagarna är mindre positiva när det gäller möjligheten att komma i kontakt på rätt person. Det finns inga skillnader mellan könen i resultaten.

Produktivitet

Försäkringskassan bedömer att produktiviteten inom aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning är tillfredsställande och styckkostnaden har minskat.

Tabell 61 Styckkostnad, aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning¹

	2019	2020	2021	Förändring 2020–2021, procent	Förvaltningskostnad 2021, miljoner kronor
Kronor per beslut, löpande pris	331	279	226	-19,2	520
Kronor per beslut, fast pris	331	278	216	-22,2	499

¹ Basår för fast pris är 2019.

Styckkostnaden har fortsatt att minska. Orsaken till det är framför allt att de enklaste ärendena sedan april handläggs helt automatiskt. Dessa utgör cirka 23 procent av alla ärenden.

Statligt tandvårdsstöd

Efter en kraftig minskning under 2020 när många patienter valde att skjuta på sina tandläkarbesök på grund av pandemin har inflödet av nya ärenden under 2021 återgått till mer normala nivåer. De medarbetare som lånats ut till andra förmåner har som en följd av det gått tillbaka till handläggningen inom tandvårdsstödet.

Så mycket som 99 procent av alla ärenden om statligt tandvårdsstöd handläggs helt automatiskt och antalet ärenden som handläggs manuellt har fortsatt att minska.

Försäkringskassan gör efterhandskontroller för att säkerställa att rätt ersättning har betalats ut från tandvårdsstödet. De kontroller som genomförts under året har varit

effektiva, och det felaktigt utbetalda beloppet som återkrävts efter kontrollerna har ökat sedan föregående år.

Rättslig kvalitet

Försäkringskassan bedömer att den rättsliga kvaliteten inom tandvårdsstödet är tillfredsställande och som helhet oförändrad sedan föregående år.

Resultat av uppföljningar och granskningar

Den automatiska handläggningen av tandvårdsstödet ger goda förutsättningar för en korrekt och likformig tillämpning. De kontroller som är inbyggda i systemet och som ska se till att rätt ersättning betalas ut har fungerat utan problem. Även i ärenden som handlagts manuellt genomförs kontrollerna korrekt.

Indikatorer

Här redovisas ett antal indikatorer som är relevanta för den samlade bedömningen av den rättsliga kvaliteten i handläggningen av statligt tandvårdsstöd.

För sent inskickade ärenden

Vårdgivaren ska rapportera in utförd tandvård till Försäkringskassan inom två veckor. Om inrapporteringen görs senare handläggs ärendet manuellt och begäran om ersättning godkänns bara om det finns särskilda skäl. Under 2021 fattades beslut i 14 400 sådana ärenden, en minskning från 17 800 under 2020. Andelen ärenden där de särskilda skäl som vårdgivaren angett har godkänts har minskat till 57 procent från 63 procent under 2019 och 59 procent under 2020.

Vårdgivarna har de senaste åren i allt större utsträckning sett till att skicka in begäran om ersättning i tid. Det är en förväntad effekt av att färre begäran om ersättning som kommer in för sent godkänns.

Efterhandskontroller

Tabell 62 Efterhandskontroller, statligt tandvårdsstöd

	2019	2020	2021
Kontrollerade ärenden, antal ¹	53 132	39 269	31 008
Återkrävt belopp, kronor	36 356 279	32 395 850	38 411 570

¹ Innefattar både riktade och slumpmässiga efterhandskontroller.

Antalet kontrollerade ärenden har minskat med 8 261 stycken jämfört med 2020. Det totala återkrävda beloppet har däremot ökat med drygt 6 miljoner kronor eller 19 procent. Det innebär också att det återkrävda beloppet per beslutad efterhandskontroll har ökat.

En av orsakerna till att antalet kontrollerade ärenden minskat är att medarbetare har slutat under året och inte har kunnat ersättas med nyrekryteringar. Ökningen av det återkrävda beloppet per ärende beror på att andelen kontroller som görs slumpmässigt har minskat, Riktade kontroller genererar större återkrav eftersom de valts ut på basis av misstanke om felaktigheter.

Sanktioner, nekade anslutningar och upphörande av anslutning

När en vårdgivare bryter mot reglerna i det statliga tandvårdsstödet kan Försäkringskassan besluta om sanktioner. Sanktionernas syfte är att förhindra ytterligare felaktiga utbetalningar. Beslut om sanktioner fattas restriktivt och endast när de kan ge eftersträvd effekt.

Det finns två typer av sanktioner: innehållande av ersättning och föreläggande om förhandsprövning. Under 2021 fattades 5 beslut om innehållande av ersättning, vilket är en ökning från 3 beslut under 2020. Endast ett beslut om föreläggande om förhandsprövning fattades. Förra året fattades inga sådana beslut. Före år 2020 låg antalet beslut per år om innehållande av ersättning på en högre nivå. Under 2019 fattades exempelvis 12 sådana beslut. Den stora nedgången beror främst på en regeländring som kom den 1 maj 2019 och som ger Försäkringskassan möjlighet att stänga av vårdgivare som allvarligt åsidosätter reglerna inom det statliga tandvårdsstödet.

Under 2021 stängdes 3 vårdgivare av, en minskning från 2020 då 8 vårdgivare stängdes av. Sannolikt beror minskningen på att de vårdgivare som historiskt har missbrukat tandvårdsstödet mest var bland de första som stängdes av och sedan har hållits utanför stödet.

Under 2021 nekades 13 vårdgivare anslutning till tandvårdsstödet, en minskning från 18 stycken under 2020. En ansökan om anslutning kan avslås om vårdgivaren inte uppfyller grundkriterierna för att bli ansluten eller om det finns misstanke om att vårdgivaren vid anslutning kommer att missbruka tandvårdsstödet.

Anmälan till andra myndigheter

Om Försäkringskassan upptäcker allvarliga brister i den inrapporterade tandvården kan vi göra en anmälan till Inspektionen för vård och omsorg (IVO). Under 2021 gjordes 15 anmälningar till IVO, lika många som föregående år.

Försäkringskassan polisanmälde 7 vårdgivare, fler än under 2020 då 3 stycken polisanmälades. Att en vårdgivare åsidosatt sina skyldigheter i tandvårdsstödet betyder inte nödvändigtvis att brott har begåtts.

Försäkringskassan kan också anmäla missförhållanden till Läkemedelsverket och Strålsäkerhetsmyndigheten. En sådan anmälan gjordes under året.

Omprövningar

Tabell 63 Omprövningar, statligt tandvårdsstöd¹

	Kvinnor			Män			Totalt ²		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Inkomna ärenden, antal	373	374	339	413	418	352	941	994	717
Avgjorda ärenden, antal	469	438	312	505	412	325	1 133	1 058	662
Ändrade beslut, procent ³	49,5	38,8	–	48,5	44,4	–	47,5	40,5	–

¹ På grund av utveckling av statistikfångsten skiljer sig utfallet för tidigare år mot årsredovisningen 2020. Utfallet baseras på den senaste registreringen av vilken förmån eller ärendeslag som omprövningen avser.

² Den könsuppdelade statistiken summerar inte till totalen på grund av registreringar med okänt kön.

³ På grund av byte av diarierhanteringssystem ingår inte samtliga omprövningsärenden av statligt tandvårdsstöd i underlaget för ändringsfrekvensen från och med november 2020. Det gör att ändringsfrekvens inte kan beräknas för 2021. Förändringen rör enbart ärenden som rör organisationer.

Både antalet inkomna begäran om omprövning och antalet avgjorda ärenden har minskat sedan 2020. Fördelningen mellan könen är jämn. Det saknas uppgift om hur stor andel av besluten som ändras efter omprövning.

Mål i förvaltningsrätt

Tabell 64 Mål i förvaltningsrätt, statligt tandvårdsstöd¹

	2019	2020	2021
Inkomna ärenden	146	152	107
Avgjorda ärenden	137	142	189
Ändrade beslut, procent	4,4	9,2	29,6

¹ Statistiken kan inte delas upp per kön på grund av att Domstolsverket inte har könsuppdelad statistik.

Källa: Domstolsverket.

Antalet beslut som överklagas till förvaltningsrätten har minskat sedan föregående år medan antalet avgjorda ärenden har ökat. Andelen beslut som ändrats har ökat, men underlag som kan förklara ökningen saknas.

Skyndsamhet

Försäkringskassan bedömer att skyndsamheten inom det statliga tandvårdsstödet är tillfredsställande och har utvecklats positivt sedan föregående år.

Vårdgivarna rapporterar in uppgifter om den utförda tandvården elektroniskt. Deras upplevelse av skyndsamheten avgörs därför till stor del av hur systemet fungerar. Cirka 99,1 procent av alla inrapporterade ärenden beslutas direkt och ger vårdgivarna omedelbar återkoppling.

Tabell 65 Pågående ärenden, antal¹

	Kvinnor			Män			Totalt		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Statligt tandvårdsstöd	15 081	7 782	7 527	19 244	9 845	9 137	34 442	17 668	16 747

¹ Pågående ärenden innefattar endast ärenden som handläggs manuellt.

Antalet pågående manuellt handlagda ärenden har minskat påtagligt de senaste åren. Det beror dels på att färre begäran om ersättning kommer in för sent och dels på att handläggningstiden har kortats i ärenden där patientens försäkringstillhörighet behöver utredas. Utredning av försäkringstillhörighet är den vanligaste orsaken till att ett ärende behöver handläggas manuellt.

Utredning av om en patient omfattas av svensk socialförsäkring

Ärenden där patientens försäkringstillhörighet behöver utredas måste handläggas manuellt. Under 2021 fattades beslut i totalt 62 200 sådana ärenden, vilket är färre än år 2020 då motsvarande siffra var 70 700. I 66 procent av ärendena hade patienten rätt till statligt tandvårdsstöd. Den genomsnittliga handläggningstiden för dessa ärenden var 77 dagar, en minskning från 117 dagar under 2020. Minskningen beror bland annat på att delar av handläggningen automatiserades under 2020.

Service

Försäkringskassan bedömer att servicen inom det statliga tandvårdsstödet är tillfredsställande och oförändrad sedan föregående år. Tillgängligheten i telefonin är oförändrad och väntetiden har minskat något jämfört med förra året. Servicenivån för vårdgivarna avgörs främst av tillgängligheten för inrapportering av utförd tandvård via journalsystem eller Försäkringskassans tandvårdsportal. Under 2021 har tillgängligheten i genomsnitt för dessa varit hög, 100 respektive 99,7 procent.

Tillgänglighet och väntetider i telefon

Under 2021 kom det in totalt 46 300 samtal från privatpersoner och vårdgivare, vilket är i nivå med 2020. Tillgängligheten är oförändrad jämfört med föregående år och uppgår till 94 procent. Den genomsnittliga väntetiden har minskat och var 3,4 minuter under året.

Produktivitet

Försäkringskassan bedömer att produktiviteten inom tandvårdsstödet är tillfredsställande men styckkostnaden har ökat.

Tabell 66 Styckkostnad, statligt tandvårdsstöd¹

	2019	2020	2021	Förändring 2020–2021, procent	Förvaltnings- kostnad 2021, miljoner kronor
Kronor per beslut, löpande pris	17	19	22	16,1	195
Kronor per beslut, fast pris	17	19	21	11,8	187

¹ Basår för fast pris är 2019.

Den ökade styckkostnaden beror till stor del på en förändring i fördelningen av it-kostnader som innebär att statligt tandvårdsstöd belastas med en större andel av dessa.¹⁴⁷ En ytterligare förklaring är att medarbetare som under pandemin varit utlånade till andra förmåner har kommit tillbaka till tandvårdsstödet samt att fler medarbetare har anställts i syfte att utöka kontrollverksamheten inom tandvården.

¹⁴⁷ För mer information se avsnitt Resultatredovisningens uppbyggnad, Produktivitet.

Mål för att minska felaktiga utbetalningar

Försäkringskassan har i uppgift att säkerställa att felaktiga utbetalningar inte görs och att motverka bidragsbrott. Här redovisas arbetet för att minska de felaktiga utbetalningarna, resultatet av interna kontroller och arbetet för att upptäcka och motverka bidragsbrott. Slutligen redogörs för återkrav och fordringar. Information om arbetet för att säkerställa korrekta utbetalningar finns också i avsnittet Försäkringskassans kvalitet i handläggningen, i de förmånspecifika avsnitten och i avsnittet Mål för assistansersättning.

Mål för att minska felaktiga utbetalningar

Mål: Försäkringskassan ska bidra till det övergripande målet om minskade felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Andelen felaktiga utbetalningar från de bidragssystem/ersättningssystem som Försäkringskassan hanterar ska därför minska.

Åtterrapporering: Försäkringskassan ska redovisa måluppfyllelsen och genomförda insatser för att uppnå målet. Redovisningen ska, när så är möjligt, delas upp på misstänkta bidragsbrott och övriga fel.

Redovisningen ska omfatta följande:

Upptäckta felaktiga utbetalningar, antal återkrav och antal polisanmälningar och en analys av hur dessa har utvecklats

Upptäckta felaktiga utbetalningar i förhållande till de totala utbetalningarna och till den senaste uppskattningen av den totala omfattningen av felaktiga utbetalningar

Betydande risker för felaktiga utbetalningar, utvecklingen av dessa risker och en bedömning av vilka ersättningssystem som är särskilt riskfyllda

Upptäckta felaktiga utbetalningar i de särskilt riskfyllda ersättningssystemen i förhållande till systemens totala utgifter och i förhållande till den senaste uppskattningen av felaktiga utbetalningar från systemen

Vidtagna åtgärder för att minska felaktiga utbetalningar och en bedömning av åtgärdernas effekter

Målet är delvis uppfyllt.

Bedömning av måluppfyllelse

Försäkringskassan bedömer att målet delvis är uppfyllt. Försäkringskassan och andra har konstaterat att det finns en omfattande bidragsbrottslighet och andra felaktiga utbetalningar inom det svenska välfärdssystemet.¹⁴⁸ Inom socialförsäkringen bedömer Försäkringskassan att bidragsbrott är det mest betydande riskområdet, följt av andra fel orsakade av enskild genom att ändrade förhållanden inte anmäls.

Försäkringskassan har under 2021 kraftigt stärkt arbetet med att framför allt motverka bidragsbrott. De största förstärkningarna har gjorts inom kontrollutredningsverksamheten. En strategisk enhet inom kontrollutredning har inrättats, fler riskbaserade kontroller genomförs och cirka 50 kontrollutredare har anställts för att utreda misstänkta bidragsbrott, en utökning av utredningskapaciteten med cirka 25 procent. Satsningen bedöms få sin fulla effekt under nästa år när många utredningar som nyanställda kontrollutredare arbetat med under detta år kommer att slutföras. Ytterligare satsningar under året gäller förmågan att upptäcka och förhindra fel och bidragsbrott. Samverkan med andra myndigheter har förstärkts och kunskapsuppbyggnad, regelutveckling och informationskampanjer har genomförts. Satsningar som samlat förväntas ge effekt inom de närmaste åren och på längre sikt. Även kontrollinsatser på försäkringsavdelningarna bidrar till att bidragsbrott och andra fel upptäcks och förhindras. Vissa avdelningar har dock tvingats att dra ned på sitt kontrollarbete för att klara det ökade inflödet av ärenden på grund av pandemin.

Att det upptäckta felaktigt utbetalda beloppet fortsätter att ligga på en hög nivå liksom antalet polisanmälningar av misstänkta bidragsbrott indikerar att Försäkringskassans arbete bidrar till att minska de felaktiga utbetalningarna. Det förstärkta arbetet förväntas bidra till att det upptäckta felaktiga utbetalda beloppet ökar redan nästa år. De skattningar som har gjorts av den totala omfattningen av felaktiga utbetalningar visar dock att andelen felaktiga utbetalningar som inte upptäcks är mycket stor inom vissa förmåner. Det innebär att även om arbetet för att motverka felaktiga utbetalningar har stärkts krävs ytterligare satsningar och utveckling för att nå målet.

Betydande risker för felaktiga utbetalningar och särskilt riskfyllda förmåner

I detta avsnitt presenteras en analys av Försäkringskassans betydande risker för felaktiga utbetalningar och vilka förmåner som bedöms vara särskilt riskfyllda. De två stora riskområdena som identifieras är bidragsbrott och övriga fel orsakade av enskilda. Det finns vissa skillnader mellan kvinnor och män, till exempel i det polisanmälda beloppet avseende vad kontrollutredningen handlade om. Vi har inte utifrån tillgängliga underlag haft möjlighet att analysera och förklara dessa skillnader.

Orsaker till felaktiga utbetalningar

Sett till beloppet för felaktiga utbetalningar har enskilda eller andra aktörer¹⁴⁹ orsakat 89 procent av de upptäckta felaktiga utbetalningarna år 2021. Det innebär att fel orsakade av Försäkringskassan utgör en liten del av beloppet för upptäckta felaktiga utbetalningar.

¹⁴⁸ SOU 2019:59.

¹⁴⁹ Annan aktör är till exempel företag, assistansanordnare och andra myndigheter.

Tabell 67 Andel av beloppet för upptäckta felaktiga utbetalningar orsakade av enskild eller annan aktör i relation till totala beloppet för upptäckta felaktiga utbetalningar, procent

	Kvinnor			Män			Totalt		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Aktivitetsersättning	80	91	94	79	91	90	80	91	92
Aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning	66	91	84	68	90	85	67	91	84
Assistansersättning ¹	83	97	99	94	96	95	90	98	99
Barnbidrag	89	92	92	86	91	91	88	92	92
Bostadsbidrag	93	93	95	84	89	88	91	92	93
Bostadstillägg	86	85	86	87	88	89	86	86	87
Föräldrapenning	76	82	82	90	93	94	83	89	89
Merkostnadsersättning ²	–	22	74	–	50	67	–	41	71
Omvårdnadsbidrag	53	64	81	60	55	70	54	62	78
Sjukersättning	94	99	98	97	97	97	96	98	97
Sjukpenning	59	67	69	73	82	80	65	74	75
Tillfällig föräldrapenning	95	95	92	98	96	95	96	96	94
Underhållsstöd	86	91	90	88	86	92	86	90	90
Övriga förmåner ³	78	85	84	76	94	87	77	90	86
Totalt	81	89	87	85	92	89	83	92	89

¹ Uppgift om kön saknas i ett antal fall (exempelvis på grund av att utredningen gällt organisationer), men i totalsiffran ingår samtliga utredningar.

² Inga återkravsutredningar avslutades under år 2019.

³ Statistik för beloppet för upptäckta felaktiga utbetalningar inom ersättning för höga sjuklönekostnader och statligt tandvårdsstöd saknas på grund av statistiksystemets uppbyggnad.

Skattningar av omfattningen av felaktiga utbetalningar

Skattningar baserade på slumpmässiga urval visar också att betydligt större summor betalas ut på grund av fel orsakade av enskild eller annan aktör jämfört med fel orsakade av Försäkringskassan. Tabellen nedan visar skattningar av de felaktiga utbetalningarnas omfattning för fel orsakade av Försäkringskassan baserad på intern försäkringskontrollens slumpmässiga kontroller.¹⁵⁰ Det totala skattade beloppet orsakat av Försäkringskassan är cirka 133 miljoner kronor år 2021. Det kan jämföras med skattningar inom tillfällig föräldrapenning och föräldrapenning av felaktiga utbetalningar som beror på att föräldern inte avstår arbete eller att barnet är närvarande i förskola eller skola. För år 2020 är den skattade omfattningen inom tillfällig föräldrapenning cirka 1,2 miljarder kronor och inom föräldrapenning är motsvarande skattning cirka 1,1 miljarder kronor. Försäkringskassan har även skattat omfattningen för år 2018 av felaktiga utbetalningar av statligt tandvårdsstöd orsakade av vårdgivare till cirka 351 miljoner kronor.

¹⁵⁰ Den interna försäkringskontrollen gör slumpmässiga kontroller inom ett antal förmåner och kontrollerar bland annat om det finns fel i handläggningen som har orsakat felaktiga utbetalningar. Statistik förs över de felaktiga utbetalningar som upptäcks. Beräkningar har gjorts för de fel där Försäkringskassan har betalat ut för mycket pengar för att skatta hur stora de felaktiga utbetalningarna skulle vara om hela populationen under ett år hade kontrollerats.

Tabell 68 Skattning av beloppet för felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan utifrån resultat från intern försäkringskontroll, slumpmässigt urval, tusen kronor¹

	2019	2020 ²	2021 ²
Aktivitetsersättning	–	0	91
Aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning	–	639	17 703
Assistansersättning	–	0	0
Barnbidrag	–	251	236
Bostadsbidrag	–	6 663	2 733
Föräldrapenning	–	27 572	16 273
Merkostnadsersättning	–	286	57
Omvårdnadsbidrag	–	254	316
Sjukersättning	–	69	214
Sjukpenning	–	82 282	68 932
Smittbärrpenning	–	–	3 667
Statligt tandvårdsstöd	–	0	87
Tillfällig föräldrapenning	–	25 129	21 501
Underhållsstöd	–	3 030	742

¹ Statistiken kan inte delas upp per kön på grund av statistiksystemets uppbyggnad.

² I de fall skattningen är 0 har inga felaktiga utbetalningar av ett för stort belopp upptäckts vid granskningen.

Fel orsakade av enskild eller annan aktör

Som framgick ovan står enskild eller annan aktör för merparten av det upptäckta felaktigt utbetalda beloppet. Fel orsakade av enskild eller annan aktör kan grovt delas upp i misstänkta bidragsbrott och övriga fel. För att beskriva omfattningen av misstänkta bidragsbrott redovisas i tabellen nedan andel misstänkta bidragsbrott av beloppet för samtliga felaktiga utbetalningar orsakade av enskild eller annan aktör. Med misstänkta bidragsbrott avses här de ärenden som har polisanmälts till följd av en kontrollutredning.

Tabell 69 Andel misstänkta bidragsbrott¹ av beloppet för upptäckta felaktiga utbetalningar fördelat per förmån, procent²

	Kvinnor			Män			Totalt		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Aktivitetsersättning	13	28	24	14	28	4	14	28	14
Aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning	15	21	19	12	24	21	13	23	20
Assistansersättning ³	92	99	84	53	60	67	78	55	55
Barnbidrag	35	35	42	26	31	44	33	34	43
Bostadsbidrag	53	50	61	28	35	46	48	47	58
Bostadstillägg	11	9	7	18	16	7	15	13	7
Föräldrapenning	36	38	37	43	47	45	40	43	42
Merkostnadsersättning ⁴	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Omvårdnadsbidrag ⁴	–	6	51	–	20	69	–	9	55
Sjukersättning	53	56	47	64	72	73	60	64	61
Sjukpenning	36	36	30	56	50	35	46	43	33
Tillfällig föräldrapenning	84	66	56	87	70	55	86	68	56
Underhållsstöd	33	21	40	9	5	6	29	18	34
Totalt	45	48	43	45	48	40	48	44	40

¹ Det polisanmälda beloppet inkluderar både upptäckta felaktiga utbetalningar och skadeståndsbelopp.

² Statistik för beloppet för upptäckta felaktiga utbetalningar inom ersättning för höga sjuklönekostnader och statligt tandvårdsstöd saknas på grund av statistiksystemets uppbyggnad.

³ Uppgift om kön saknas i ett antal fall (exempelvis på grund av att utredningen gällt organisationer), men i totalsiffran ingår samtliga utredningar.

⁴ Andel saknas för att inga polisanmälningar har gjorts, alternativt att uppgift om polisanmält felaktigt utbetalt belopp saknas.

Enligt skattningen ovan utgör det polisanmälda beloppet för misstänkta bidragsbrott 40 procent av beloppet för upptäckta felaktiga utbetalningar orsakade av enskild eller annan aktör. Detta är troligen en underskattning av andelen misstänkta bidragsbrott. För

det första är det rimligt att anta att bidragsbrott är svårare att upptäcka än andra typer av fel. För det andra polisanmäls sällan misstänkta bidragsbrott där det felaktigt utbetalda beloppet understiger 5 000 kronor. För det tredje är Försäkringskassans möjligheter att upptäcka misstänkta bidragsbrott begränsade av kontrollutredningsverksamhetens resurser. Vi bedömer därför att bidragsbrott är den allvarligaste risken för felaktiga utbetalningar, även om övriga fel orsakade av enskilda också utgör en betydande risk. Andra aktörer bedöms stå för en mindre del av dessa övriga fel.

I de följande avsnitten analyseras de två fastställda riskområdena, bidragsbrott och övriga fel orsakade av enskilda, mer i detalj.

Betydande risker för bidragsbrott

I tabellen nedan presenteras det felaktigt utbetalda beloppet samt skadeståndsbeloppet för polisanmälningar uppdelade på vad kontrollutredningen handlade om.

Tabell 70 Polisanmälningar – belopp för upptäckta felaktiga utbetalningar eller skadeståndsbelopp fördelat på utredningstyp, tusen kronor¹

	Kvinnor			Män			Totalt ²		
	2019 ¹	2020	2021	2019 ¹	2020	2021	2019 ¹	2020	2021
Arbete trots förmån	–	77 831	50 586	–	116 026	79 909	–	193 857	130 495
Assistans har inte utförts i enlighet med tidredovisning	–	41 779	59 855	–	54 650	49 649	–	131 765	132 146
Bor inte i bostaden	–	1 069	730	–	1 965	2 146	–	3 034	3 512
Deltar inte i program/åtgärd	–	402	730	–	1 990	1 057	–	2 393	1 787
Felaktiga inkomstuppgifter	–	7 452	2 725	–	2 354	7 656	–	9 806	10 719
Felaktigt uppgivna kostnader	–	157	661	–	306	466	–	1 069	8 769
Felaktigt uppgivna medicinska besvär	–	65 971	32 686	–	31 710	3 787	–	97 681	52 756
Fritidsaktiviteter som kan påverka rätten till förmån	–	48	144	–	1 472	806	–	1 520	950
Förfalskade underlag	–	1 275	529	–	1 474	254	–	2 749	784
Oriktiga underlag	–	24 193	3 691	–	22 959	7 896	–	47 151	12 237
Sammanboende/skenseparation	–	37 158	41 290	–	3 226	1 912	–	40 385	43 202
Uppdrag som kan påverka rätten till förmån	–	622	–	–	8	916	–	630	916
Utlandsvistelse/-bosättning	–	56 838	66 596	–	34 089	37 501	–	90 927	104 097
Övrigt/flera saker	–	35 797	25 243	–	35 259	58 532	–	71 149	106 316
Totalt²	–	350 591	286 104	–	307 490	252 486	–	694 117	608 685

¹ Statistik över utredningstyp började föras under slutet av 2019. Siffror för 2019 redovisas inte, eftersom de bara finns för delar av året.

² Uppgift om kön saknas i ett antal fall (exempelvis på grund av att utredningen gällt organisationer), men i totalsiffran ingår samtliga utredningar.

Baserat på de upptäckta felaktiga utbetalningarna som har polisanmälts bedöms bidragsbrott inom assistansersättning, arbete trots förmån och bosättning vara betydande risker. Bosättning används här som ett samlingsbegrepp för felaktig folkbokföring inom Sverige eller att personen vistas eller har flyttat utomlands utan att ha meddelat Försäkringskassan.

Att arbete trots förmån är en betydande risk stärks även av Försäkringskassans skattningar baserade på slumpmässiga kontroller inom tillfällig föräldrapenning och föräldrapenning. Skattningarna indikerar att stora belopp betalas ut felaktigt, framför allt på grund av att föräldern inte har avstått arbete. De förmåner som bedöms som särskilt riskfyllda på grund av arbete trots förmån är tillfällig föräldrapenning, föräldrapenning, sjukpenning, sjukersättning och aktivitetsstöd.

Inom bosättning är möjligheterna att upptäcka bidragsbrott begränsad, särskilt för fel kopplade till skenseparation, misstänkt sammanboende eller att en person inte bor på uppgiven adress. Det innebär att mörkertalet misstänks vara betydande inom detta område.

Bidragsbrott inom assistansersättning bedöms vara en betydande risk baserat på de stora upptäckta felaktiga utbetalningarna som polisanmäls. Framför allt upptäcks att assistans inte är utförd enligt tidredovisning, men även felaktigt uppgivna medicinska besvär är relativt vanligt. Assistansersättning står för merparten av det polisanmälda beloppet för felaktigt uppgivna medicinska besvär. Att upptäcka bidragsbrott inom assistansersättning är svårt och mörkertalet bedöms därför vara stort.

Tabell 71 Utredningstyp – belopp för förhindrade felaktiga utbetalningar vid kontrollutredningar som medfört polisanmälan, tusen kronor¹

	Kvinnor			Män			Totalt ³		
	2019 ²	2020	2021	2019 ²	2020	2021	2019 ²	2020	2021
Arbete trots förmån	–	47 577	32 333	–	70 033	43 834	–	117 611	76 167
Assistans har inte utförts i enlighet med tidredovisning	–	3 964	18 790	–	16 738	18 847	–	24 506	37 637
Bor inte i bostaden	–	1 889	1 416	–	3 266	1 998	–	5 156	3 414
Deltar inte i program/åtgärd	–	609	795	–	1 568	1 454	–	2 177	2 249
Felaktiga inkomstuppgifter	–	1 183	447	–	326	814	–	1 508	1 484
Felaktigt uppgivna kostnader	–	–	42	–	111	2 892	–	515	5 094
Felaktigt uppgivna medicinska besvär	–	25 897	10 493	–	16 099	2 326	–	41 996	12 819
Fritidsaktiviteter som kan påverka rätten till förmån	–	39	–	–	759	46	–	797	46
Förfalskade underlag	–	86	–	–	171	25	–	258	25
Oriktiga underlag	–	5 221	722	–	3 202	601	–	8 423	2 179
Sammanboende/skenseparation	–	67 040	73 532	–	2 810	3 121	–	69 850	76 652
Uppdrag som kan påverka rätten till förmån	–	30	78	–	12	900	–	42	978
Utlandsvistelse/-bosättning	–	126 309	154 256	–	42 566	56 772	–	168 875	211 028
Övrigt/flera saker	–	6 029	6 076	–	6 954	7 959	–	13 266	14 101
Totalt²	–	285 873	298 980	–	164 615	141 590	–	454 981	443 874

¹ Förhindrade felaktiga utbetalningar är en bedömning av hur mycket ersättning som skulle ha betalats ut felaktigt om ersättningen inte hade avslagits, dragits in eller minskats.

² Statistik över utredningstyp började föras under slutet av 2019. Siffror för 2019 redovisas inte, eftersom de bara finns för delar av året.

³ Uppgift om kön saknas i ett antal fall (exempelvis på grund av att utredningen gällt organisationer), men i totalsiffran ingår samtliga utredningar.

Förhindrade felaktiga utbetalningar är en uppskattning av den ersättning som skulle ha betalats ut felaktigt om det misstänkta bidragsbrottet inte hade upptäckts. De största förhindrade felaktiga utbetalningarna för polisanmälningar gäller sammanboende/skenseparation och utlandsvistelse/-bosättning. Detta visar att det är viktigt att upptäcka bidragsbrott inom bosättning tidigt, eftersom ersättning kan betalas ut under en längre tid utan att nya beslut om ersättning tas. De förmåner som bedöms som särskilt riskfyllda på grund av sammanboende/skenseparation är bostadsbidrag och underhållsstöd. För bosättning eller vistelse utomlands är barnbidrag och föräldrapenning särskilt riskfyllda förmåner.

Betydande risker för övriga fel orsakade av enskild

Ett andra riskområde utöver bidragsbrott är övriga fel orsakade av enskilda som beror på att felaktiga uppgifter lämnas vid ansökan eller att ändrade förhållanden under tid med ersättning inte anmäls. För att undersöka när dessa fel främst uppstår, det vill säga vid ansökan eller under tid med ersättning, så studeras endast upptäckta felaktiga

utbetalningar som inte har varit föremål för kontrollutredning.¹⁵¹ Att enskilda inte anmäler ändrade förhållanden är orsaken till 74 procent av beloppet för upptäckta felaktiga utbetalningar. Vi bedömer därför att detta utgör ett betydande riskområde. Försäkringskassan har i dag inte tillräckligt detaljerad information i statistiksystemet om vilka ändrade förhållanden den enskilde missar att anmäla. De särskilt riskfyllda förmånerna i förhållande till denna risk är bostadstillägg, underhållsstöd, sjukpenning och föräldrapenning, sett till det upptäckta felaktigt utbetalda beloppet.

Tabell 72 Belopp för upptäckta felaktiga utbetalningar orsakade av att enskild inte har anmält ändrade förhållanden, tusen kronor¹

	Kvinnor			Män			Totalt		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Aktivitetsersättning	1 758	1 203	1 512	2 251	1 071	2 212	4 009	2 274	3 725
Aktivitetstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning	271	456	285	257	378	477	528	834	763
Assistansersättning	851	641	–	188	1 716	84	1 040	2 357	84
Barnbidrag	12 971	15 327	19 544	4 412	4 484	7 102	17 384	19 811	26 646
Bostadsbidrag	10 052	10 563	10 548	4 527	4 288	3 927	14 579	14 851	14 475
Bostadstillägg	25 632	39 984	68 004	21 119	37 196	66 344	46 750	77 180	134 348
Föräldrapenning	13 593	15 169	16 369	10 228	14 831	13 821	23 821	30 001	30 191
Merkostnadsersättning	–	14	70	–	34	71	–	48	141
Omvårdnadsbidrag	4	216	598	4	25	102	7	241	699
Sjukersättning	5 556	5 603	1 705	4 405	5 855	2 173	9 960	11 458	3 878
Sjukpenning	15 096	20 083	25 815	12 023	14 481	23 644	27 119	34 563	49 458
Tillfällig föräldrapenning	389	395	475	372	191	326	761	586	801
Underhållsstöd	21 016	28 495	24 853	7 931	10 908	8 223	28 947	39 403	33 076
Övriga förmåner	4 102	5 087	12 054	7 175	9 646	27 892	11 277	14 732	39 946
Totalt	111 290	143 235	181 832	74 892	105 103	156 398	186 181	248 339	338 230

¹ Statistik över om den upptäckta felaktiga utbetalningen var föremål för kontrollutredning började föras under 2019. Året som redovisas i tabellen är beslutsår för återkravsärendet. En del av återkravsärendena som beslutades under denna tidsperiod inkluderar ärenden som inte har klassificerats utifrån om de var föremål för kontrollutredning. Dessa ärenden har exkluderats från beräkningen av det sammantagna beloppet (2019: 6 procent, 2020: 9 procent, 2021: 6 procent).

Ökningen inom bostadstillägg förklaras av att fler efterhandskontroller har genomförts under året. Det innebär att felaktiga utbetalningar har förhindrats i fler fall jämfört med föregående år, eftersom de annars hade fortsatt betalats ut felaktigt. Utifrån befintliga underlag kan vi inte förklara ökningen inom sjukpenning.

Upptäckta felaktiga utbetalningar

I följande avsnitt redovisas antal och belopp för upptäckta felaktiga utbetalningar.¹⁵² De upptäckta felaktiga utbetalningarna relateras också till de totala utbetalningarna inom förmånerna samt till de senaste skattningarna av omfattningen av felaktiga utbetalningar. Det finns vissa skillnader mellan kvinnor och män, till exempel i antal upptäckta felaktiga utbetalningar. Vi har inte utifrån tillgängliga underlag haft möjlighet att analysera och förklara dessa skillnader.

¹⁵¹ På grund av statistiksystemets uppbyggnad är det inte möjligt att direkt koppla kontrollutredningsärenden som har polisanmälts till återkravsärenden. Därför görs skattningen av övriga fel orsakade av enskild utifrån återkravsärenden som inte har lett till kontrollutredning vid misstänkt bidragsbrott. Statistiken inkluderar dock vissa ärenden som efter avslutad återkravsutredning har blivit föremål för kontrollutredning, vilket är fallet framför allt inom aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning. Uppgifterna baserade på denna data ska därför ses som en skattning av övriga fel.

¹⁵² Felaktiga utbetalningar kan upptäckas i handläggning, via olika former av kontroller efter utbetalning eller externa impulser från till exempel andra myndigheter eller allmänheten. Försäkringskassan genomför också kontroller före utbetalning, vilket förhindrar att en felaktig utbetalning sker. Dessa förhindrade felaktiga utbetalningar ingår inte i statistiken över upptäckta felaktiga utbetalningar.

Hur många felaktiga utbetalningar som upptäcks och hur stort det totala upptäckta beloppet är påverkas av vilka kontroller som Försäkringskassan gör och hur omfattande de är. Om fler kontroller efter utbetalning görs kommer med stor sannolikhet fler felaktiga utbetalningar att upptäckas.

I redovisningen av upptäckta felaktiga utbetalningar är det viktigt att särskilja antal och belopp. Detta är särskilt viktigt i analysen av resultat där andelar redovisas utifrån vem som har orsakat den felaktiga utbetalningen. Exempelvis står Försäkringskassan för 21 procent av de felaktiga utbetalningarna sett till antalet, men bara för 11 procent sett till beloppet.

Antal och belopp för upptäckta felaktiga utbetalningar

Antalet upptäckta felaktiga utbetalningar har minskat sedan föregående år. Även beloppet har minskat, men ligger fortfarande på en hög nivå jämfört med 2019.

Tabell 73 Antal upptäckta felaktiga utbetalningar¹

	Kvinnor			Män			Totalt ²		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Aktivitetsersättning	159	255	164	175	225	181	334	480	345
Aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning	9 376	8 881	11 592	12 360	10 747	13 596	21 736	19 628	25 188
Assistansersättning	305	412	334	393	480	375	698	1 136	905
Barnbidrag	14 210	14 961	12 785	5 266	5 072	3 998	19 615	20 225	16 908
Bostadsbidrag ³	4 828	5 126	4 407	2 601	2 539	2 147	7 429	7 666	6 554
Bostadstillägg	8 442	8 905	9 169	6 033	7 251	7 519	14 475	16 156	16 688
Ersättning för höga sjuklönekostnader	–	–	–	–	–	–	173	5 937	4 066
Föräldrapenning	10 989	10 442	8 631	7 047	7 986	6 185	18 036	18 428	14 816
Merkostnadsersättning	–	13	32	–	19	25	–	32	57
Omvårdnadsbidrag	–	55	153	–	15	53	8	70	206
Sjukersättning	411	594	323	416	507	307	827	1 101	630
Sjukpenning	10 137	16 430	16 789	5 195	9 715	10 961	15 332	26 145	27 750
Statligt tandvårdsstöd ⁴	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Tillfällig föräldrapenning	5 403	5 685	3 747	3 259	3 563	2 500	8 662	9 248	6 247
Underhållsstöd	7 358	7 974	6 356	3 005	3 098	2 655	10 363	11 072	9 011
Övriga förmåner	3 802	4 808	3 697	3 257	3 756	2 316	7 103	8 631	6 035
Totalt	75 430	84 549	78 180	49 013	54 980	52 822	124 792	145 955	135 406

¹ Uppgifterna inkluderar inte sådana åter- eller tilläggsbetalningar som görs inom för preliminärt respektive slutligt bostadsbidrag. De inkluderar inte heller åter- och tilläggsbetalningar som sker inom ramen för de särskilda regler om s.k. steglös avräkning av sjukersättning som gäller för försäkrade som beviljats sjukersättning enligt regler som gällde före juli 2008. På grund av förändringar i datakällan har statistikfångsten för felaktiga utbetalningar utvecklats under 2021. Det gör att utfallet för tidigare år inte stämmer med årsredovisningen 2020.

² I totalen ingår även felaktiga utbetalningar till organisationer. Den könsuppdelade statistiken summerar därför inte.

³ Cirka en procent av felutbetalningarna varje år gäller sammanboende hushåll med bostadsbidrag. För dessa utgör könsbestämningen i statistiken en mer eller mindre slumpvis uppdelning. Antalet bedöms som försumbart i detta sammanhang.

⁴ Statistik saknas på grund av statistiksystemets uppbyggnad.

Tabell 74 Belopp för upptäckta felaktiga utbetalningar fördelat per förmån, miljoner kronor

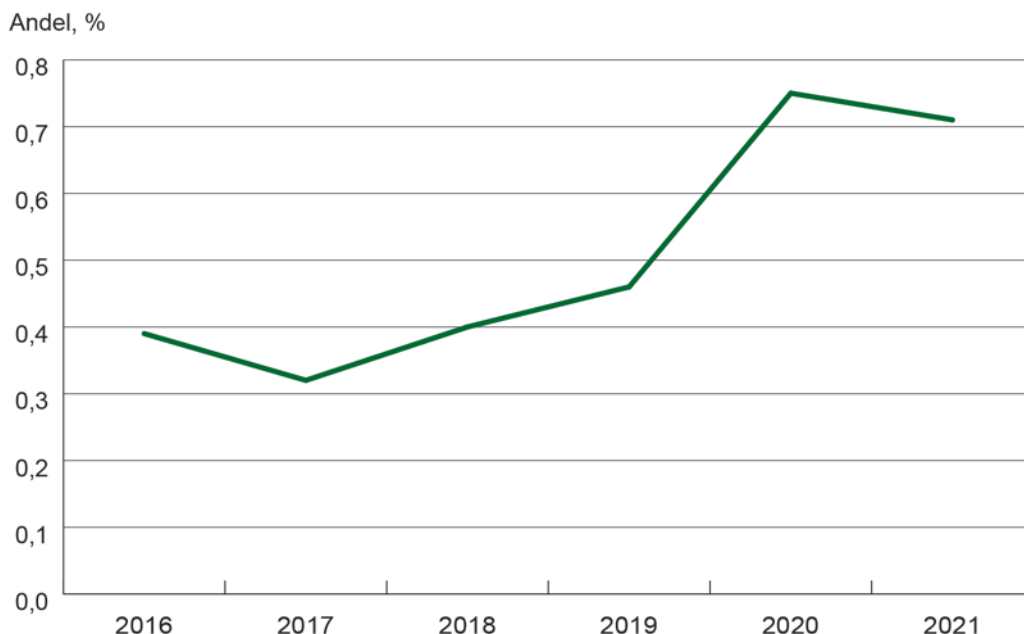
	Kvinnor			Män			Totalt		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Aktivitetsersättning	3,1	3,4	2,9	4,6	2,6	2,8	7,7	6,0	5,6
Aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning	55,4	66,2	47,6	77,6	86,0	66,3	133,0	152,2	113,9
Assistansersättning ¹	48,6	150,9	123,8	110,6	199,3	105,7	159,2	548,1	424,2
Barnbidrag	38,8	73,1	72,2	12,3	23,7	24,9	51,2	96,8	97,1
Bostadsbidrag	45,9	58,0	58,3	12,5	16,1	15,8	58,4	74,1	74,1
Bostadstillägg	42,8	70,4	116,0	37,5	63,5	103,6	80,3	133,9	219,5
Föräldrapenning	50,4	68,9	61,4	52,4	91,2	87,6	102,8	160,1	149,0
Merkostnadsersättning ²	–	0,1	0,1	–	0,1	0,1	–	0,2	0,3
Omvårdnadsbidrag	0,04	0,5	1,4	0,01	0,1	0,4	0,05	0,6	1,8
Sjukersättning	36,7	64,3	33,6	48,7	74,6	41,9	85,4	138,9	75,5
Sjukpenning	69,0	90,7	136,1	58,5	80,9	146,3	127,4	171,6	282,4
Tillfällig föräldrapenning	45,6	32,7	29,2	36,9	31,2	30,7	82,6	63,9	59,9
Underhållsstöd	55,7	94,5	62,6	12,9	22,3	11,4	68,6	116,8	74,0
Övriga förmåner ³	26,4	25,5	34,8	42,8	29,3	51,1	69,2	54,8	85,8
Totalt	518,5	799,2	779,8	507,4	720,9	688,6	1 025,9	1 718,0	1 663,2

¹ I totalen ingår även felaktiga utbetalningar till organisationer. Den könsuppdelade statistiken summerar därför inte.

² Inga återkravsutredningar avslutades under år 2019.

³ Statistik för beloppet för upptäckta felaktiga utbetalningar inom ersättning för höga sjuklönekostnader och statligt tandvårdsstöd saknas på grund av statistiksystemets uppbyggnad.

För att kontrollera för ökade försäkringsutgifter redovisas i diagrammet nedan upptäckta felaktiga utbetalningar i relation till totala utbetalningar. Diagrammet visar att andelen upptäckta felaktiga utbetalningar har ökat sedan 2017. Ökningen av de upptäckta felaktiga utbetalningarna kan alltså inte förklaras av ökade försäkringsutgifter.

Diagram 8 Andel upptäckta felaktiga utbetalningar av totala utbetalningar, procent¹

¹ Beloppet för felaktiga utbetalningar och beloppet för totala utbetalningar inkluderar inte statligt tandvårdsstöd eller ersättning för höga sjuklönekostnader.

Det upptäckta felaktigt utbetalda beloppet ligger kvar på en hög nivå inom framför allt assistansersättning, barnbidrag, bostadstillägg, föräldrapenning, sjukpenning och underhållsstöd.

Inom sjukersättning har det upptäckta felaktigt utbetalda beloppet minskat jämfört med föregående år. Under år 2020 genomfördes särskilda kontroller av personer som fått hel sjukersättning samtidigt som de fått lön från arbete, vilket innebar att ett större felaktigt utbetalt belopp upptäcktes. Sådana kontroller har också genomförts under år 2021, men har inte avslutats och det finns ännu inget resultat från dessa.

Inom assistansersättning ligger det upptäckta felaktigt utbetalda beloppet kvar på en hög nivå, även om det har minskat sedan föregående år. Ärenden om assistansersättning kan omfatta stora utbetalningar, vilket innebär att små förändringar i antalet ärenden där felaktiga utbetalningar upptäcks kan få stor påverkan på det totala beloppet för felaktiga utbetalningar under ett år. Den stora ökningen i det upptäckta felaktigt utbetalda beloppet mellan 2019 och 2020 sammanfaller med att det under hösten 2019 bildades en särskild enhet som utreder assistansärenden där det finns anledning att misstänka felaktigheter eller brottslighet. I de fall utredningen visar på fel eller oegentligheter utreds dessa upp till 10 år tillbaka i tiden, vilket i många fall är längre tillbaka än vad som gjordes i tidigare utredningar. Detta medför att de felaktigt utbetalda belopp som upptäckts i många fall är betydligt större än tidigare.

Inom aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning har det upptäckta felaktigt utbetalda beloppet minskat under 2021. Minskningen har framför allt gällt fel orsakade av att den enskilde lämnar oriktiga uppgifter. Den beror troligen på att färre kontroller gjorts av personer med program som även fått inkomst från arbete. Även inom underhållsstöd är det upptäckta beloppet lägre. Minskningen rör i huvudsak fel orsakade av att den enskilde inte har anmält ändrade förhållanden.

Inom bostadstillägg och sjukpenning är det upptäckta beloppet högre. Inom sjukpenning består ökningen framför allt av fel som har orsakats av att den enskilde har lämnat oriktiga uppgifter. En möjlig förklaring är att fler fel kan ha upptäckts inom ersättning för karensavdrag, men det går inte att avgöra eftersom statistiken för upptäckta felaktiga utbetalningar inom sjukpenning och ersättning för karensavdrag inte särredovisas. Inom bostadstillägg har ett större felaktigt utbetalt belopp upptäckts för fel orsakade av att enskilda inte har anmält ändrade förhållanden. Troligen beror ökningen på att fler efterkontroller har genomförts under året.

Upptäckta felaktiga utbetalningar i relation till totala utbetalningar

För att få en bättre förståelse för omfattningen av de upptäckta felaktiga utbetalningarna redovisas relationen mellan beloppet för de upptäckta felaktiga utbetalningarna och beloppet för de totala utbetalningarna per förmån.

Tabell 75 Andel upptäckta felaktiga utbetalningar av totala utbetalningar fördelat per förmån, procent

	Kvinnor			Män			Totalt		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Aktivitetsersättning	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2
Aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning	0,9	0,9	0,5	1,1	1,1	0,6	1,0	1,0	0,6
Assistansersättning	0,4	1,2	1,0	0,7	1,3	0,7	0,6	2,0	1,5
Barnbidrag	0,1	0,3	0,3	0,2	0,4	0,3	0,2	0,3	0,3
Bostadsbidrag	1,5	1,6	1,7	0,9	1,0	1,1	1,3	1,4	1,6
Bostadstillägg ¹	–	–	–	–	–	–	1,6	2,7	4,4
Föräldrapenning	0,2	0,3	0,3	0,4	0,7	0,7	0,3	0,5	0,4
Merkostnadsersättning ²	–	0,1	0,1	–	0,2	0,1	–	0,2	0,1
Omvårdnadsbidrag	0,02	0,03	0,1	0,01	0,04	0,1	0,02	0,03	0,1
Sjukersättning	0,2	0,3	0,2	0,3	0,5	0,3	0,2	0,4	0,2
Sjukpenning	0,3	0,4	0,6	0,4	0,6	1,0	0,4	0,5	0,7
Tillfällig föräldrapenning	1,1	0,6	0,5	1,0	0,7	0,6	1,0	0,6	0,6
Underhållsstöd	1,7	3,0	1,9	2,3	4,0	2,0	1,8	3,1	1,9
Övriga förmåner	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Totalt	0,4	0,6	0,6	0,6	0,9	0,8	0,5	0,8	0,7

¹ Könsuppdelad statistik saknas.

² Inga återkravsutredningar avslutades under år 2019.

År 2021 utgjorde de upptäckta felaktiga utbetalningarna 0,7 procent av de totala utbetalningarna. Inom de flesta förmåner utgör de upptäckta felaktiga utbetalningarna mindre än en procent. Andelen är högst inom bostadstillägg, underhållsstöd, bostadsbidrag och assistansersättning. Med undantag för assistansersättningen är dessa förmåner små och har försäkringsutgifter på mellan 3,8 och 5 miljarder kronor vardera.

Upptäckta felaktiga utbetalningar i relation till den senaste skattningen av omfattning

De upptäckta felaktiga utbetalningarna kan också sättas i relation till skattningar av de felaktiga utbetalningarnas omfattning. Inom ramen för arbetet i Delegationen för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen skattades omfattningen av felaktiga utbetalningar. Skattningarna är i flera fall osäkra, men indikerar att de felaktiga utbetalningarna är omfattande. Tabellen nedan visar upptäckta felaktiga utbetalningar som andel av den senaste skattningen av omfattningen av felaktiga utbetalningar, omräknade till 2021 års försäkringsutgifter.

Tabell 76 Upptäckta felaktiga utbetalningar i förhållande till den senaste uppskattningen av den totala omfattningen av felaktiga utbetalningar, procent

	Omfattning, skattad andel fel ¹	Uppskattat felaktigt utbetalt belopp, mkr ³	Andel upptäckta av uppskattade felaktiga utbetalningar
Aktivitetsersättning	3,5	121	5
Aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning	4,2	866	13
Assistansersättning	11,4	3 268	13
Barnbidrag	0,2	67	145
Bostadsbidrag	3,5	167	44
Bostadstillägg	3,5	174	126
Ersättning för höga sjuklönekostnader ²	1,2	152	–
Föräldrapenning	2,2	773	19
Sjukersättning	4,1	1 326	6
Sjukpenning	3,6	1 361	21
Statligt tandvårdsstöd ²	5,5	373	–
Tillfällig föräldrapenning	20,7	2 087	3
Underhållsstöd	3,5	134	55

¹ Skattad omfattning av felaktiga utbetalningar från SOU 2019:59, Rapport 6: Läckaget i välfärdssystemen, del 2.

² Statistik för upptäckta felaktiga utbetalningar saknas på grund av statistiksystemets uppbyggnad.

³ Uppskattat felaktigt utbetalt belopp baserat på totala utbetalningar per förmån år 2021, miljoner kronor.

Resultaten visar att det finns ett stort felaktigt utbetalt belopp som inte upptäcks inom förmåner där det finns säkrare skattningar av de felaktiga utbetalningarnas omfattning, som inom tillfällig föräldrapenning och föräldrapenning där skattningarna är baserade på slumpmässiga urval, eller där det finns konstaterade stora problem med felaktiga utbetalningar, som inom assistansersättning. Det är också rimligt att anta att det finns stora mörkertal inom flera förmåner där det inte finns lika god kunskap om de felaktiga utbetalningarnas omfattning.

Att flera av dessa skattningar är osäkra framgår också av andelen upptäckta felaktiga utbetalningar i relation till den uppskattade omfattningen. Inom vissa förmåner överstiger denna andel 100 procent, vilket visar att den totala omfattningen av felaktiga utbetalningar är underskattad inom dessa förmåner. Detta gäller barnbidrag och bostadstillägg. Även omfattningen av felaktiga utbetalningar inom underhållsstöd verkar vara underskattad, eftersom andelen är över 50 procent.

Resultat från kontrollutredningar

Fakta – kontrollutredning

En kontrollutredning startar genom en underrättelse från en myndighet eller en förmånshandläggare. Den kan också starta efter en anmälan från allmänheten eller kontroller som Försäkringskassan initierar.

Kontrollutredningarna är inriktade på att identifiera och åtgärda fel där en person eller en annan aktör avsiktligt lämnat felaktiga uppgifter i syfte att få ersättning. Eftersom kontrollutredningarna i regel är omfattande genomförs de av utredare med särskild kompetens och inte i de ordinarie handlägningsprocesserna.

Orsaker till felaktiga utbetalningar som upptäcks i kontrollutredningarna återkopplas till de handläggande avdelningarna för att användas i deras utvecklingsarbete.

Försäkringskassan gör kontrollutredningar för att upptäcka och stoppa misstänkta bidragsbrott. Under året har fler kontrollutredningar genomförts än tidigare. Det har både lett till att vi i efterhand har upptäckt felaktiga utbetalningar till ett högt belopp och att många felaktiga utbetalningar har kunnat förhindras.

Tabell 77 Antal avslutade kontrollutredningar fördelat per förmån¹

	Kvinnor			Män			Totalt ²		
	2019 ³	2020	2021	2019 ³	2020	2021	2019 ³	2020	2021
Aktivitetsersättning	32	58	70	24	50	56	56	109	126
Aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning	357	940	868	660	1 394	1 479	1 018	2 337	2 348
Assistansersättning	499	470	413	463	522	473	1 012	1 072	1 041
Barnbidrag	1 076	1 733	2 161	429	834	1 028	1 506	2 567	3 189
Bostadsbidrag	1 937	2 564	3 055	604	747	819	2 550	3 312	3 874
Ersättning för höga sjuklönekostnader	0	1	4	0	1	2	7	336	446
Ersättning för karensavdrag ⁴	–	–	580	–	–	1 045	–	–	1 629
Föräldrapenning	1 045	1 530	1 546	1 754	2 790	2 708	2 802	4 320	4 255
Merkostnadsersättning ⁵	–	8	9	–	3	7	–	11	16
Omvårdnadsbidrag ⁵	–	36	86	–	13	26	–	49	112
Sjukersättning	639	902	921	664	842	888	1 309	1 745	1 810
Sjukpenning	1 434	1 739	2 018	1 288	1 659	2 007	2 725	3 408	4 032
Tillfällig föräldrapenning	2 605	2 300	1 788	2 160	2 381	2 119	4 773	4 682	3 909
Underhållsstöd	906	1 308	1 532	127	202	195	1 036	1 512	1 727
Övriga förmåner	1 045	1 013	1 047	886	2 289	975	1 943	1 918	3 680
Totalt	11 575	14 602	16 098	9 059	12 333	13 827	20 737	27 378	30 565

¹ Resultat för kontrollutredningar av statligt tandvårdsstöd ingår inte i statistiken.

² Uppgift om kön saknas i ett antal fall (exempelvis på grund av att personen har skyddade personuppgifter), men i totalsiffran ingår samtliga utredningar.

³ Statistikregistreringen ändrades under senare delen av 2019, vilket innebar att resultatet för 2019 inte är helt jämförbara med 2021 och 2020.

⁴ Förmånen infördes under pandemin och statistik finns sedan mars 2021.

⁵ Resultat för 2019 saknas på grund av att förmånerna infördes 2019 och att det genomförts kontroller först under 2020.

Cirka 30 600 kontrollutredningar genomfördes under 2021. Det är en ökning sedan föregående år och beror på att verksamheten fått ökade resurser. Ökningen gäller framför allt barnbidrag, bostadsbidrag och sjukpenning. Antalet utredda ärenden hade ökat ytterligare om inte medarbetare under året hade lånats ut för att stötta handläggningen av de tillfälliga och anpassade pandemiförmånerna. Pandemin är också orsaken till att färre utredningar har gjorts inom föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning, eftersom utredningen av tillfälliga och anpassade förmåner har prioriterats under pandemin.

Inom vissa förmåner finns skillnader mellan könen i antalet kontrollutredningar som görs. En sådan förmån är föräldrapenning, där en oproportionerligt stor andel av utredningarna gäller män. De flesta av dessa utredningar startas på grund av externa anmälningar, ofta från a-kassorna. Försäkringskassan har inte någon förklaring till varför a-kassorna oftare anmäler män än kvinnor. Eventuella skillnader kan vi inte förklara utifrån tillgängligt underlag.

Tabell 78 Andel avslutade kontrollutredningar med åtgärd fördelat per förmån, procent¹

	Kvinnor			Män			Totalt ²		
	2019	2020 ³	2021	2019	2020 ³	2021	2019	2020 ³	2021
Aktivitetsersättning	22	24	18	17	23	14	20	24	16
Aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning	46	56	54	38	55	48	41	56	50
Assistansersättning	11	24	20	14	22	17	16	27	23
Barnbidrag	44	63	61	43	60	62	44	62	61
Bostadsbidrag	31	42	38	27	46	45	30	43	39
Ersättning för höga sjuklönekostnader	–	–	–	–	–	–	43	60	78
Ersättning för karensavdrag ⁴	–	–	68	–	–	72	–	–	70
Föräldrapenning	52	57	57	57	65	66	55	62	63
Merkostnadsersättning ⁵	–	0	0	–	0	0	–	0	0
Omvårdnadsbidrag ⁵	–	25	30	–	13	19	–	21	27
Sjukersättning	18	32	25	21	34	23	19	33	24
Sjukpenning	23	30	34	28	34	41	25	32	38
Tillfällig föräldrapenning	70	71	71	66	67	70	68	69	70
Underhållsstöd	43	46	41	43	42	34	43	46	40
Övriga förmåner	16	32	39	21	39	41	19	35	39
Totalt	40	49	49	42	54	56	41	52	53

¹ Resultat för kontrollutredningar av statligt tandvårdsstöd ingår inte i statistiken.

² Uppgift om kön saknas i ett antal fall (exempelvis på grund av att personen i fråga har skyddade personuppgifter), men i totalsiffran ingår samtliga utredningar.

³ Andel avslutade kontrollutredningar med åtgärd beräknas från och med år 2020 på ett annat underlag och går inte att jämföra med resultat för 2019.

⁴ Statistik finns sedan mars 2021.

⁵ Resultat för 2019 saknas på grund av att förmånerna infördes 2019 och att det genomförts kontroller först under 2020.

Andelen avslutade kontrollutredningar som lett till åtgärder¹⁵³ är högre än tidigare år. Den är hög inom de tillfälliga och anpassade pandemiförmånerna ersättning för höga sjuklönekostnader och ersättning för karensavdrag. Detta kan delvis förklaras med att regelverket för ersättning för höga sjuklönekostnader har ändrats under pandemin, medan ersättning för karensersättning är en helt ny förmån. Det handlar om snabba förändringar som inneburit mer automatiserad handläggning och begränsade möjligheter till kontroller innan utbetalning. Andelen avslutade kontrollutredningar som lett till åtgärder är fortsatt hög inom tillfällig föräldrapenning, föräldrapenning och barnbidrag.

¹⁵³ Med åtgärd avses att beslut har fattats om att en ersättning ska upphöra eller sättas ned, beslut har fattats om att en ansökan ska avslås eller att felaktiga utbetalningar ska återkrävas. För aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning avses med åtgärd även avstängningsbeslut.

Konstaterade och förhindrade felaktiga utbetalningar efter kontrollutredning

Tabell 79 Konstaterade felaktiga utbetalningar eller skadeståndsbelopp samt förhindrade felaktiga utbetalningar vid kontrollutredningar, tusen kronor¹

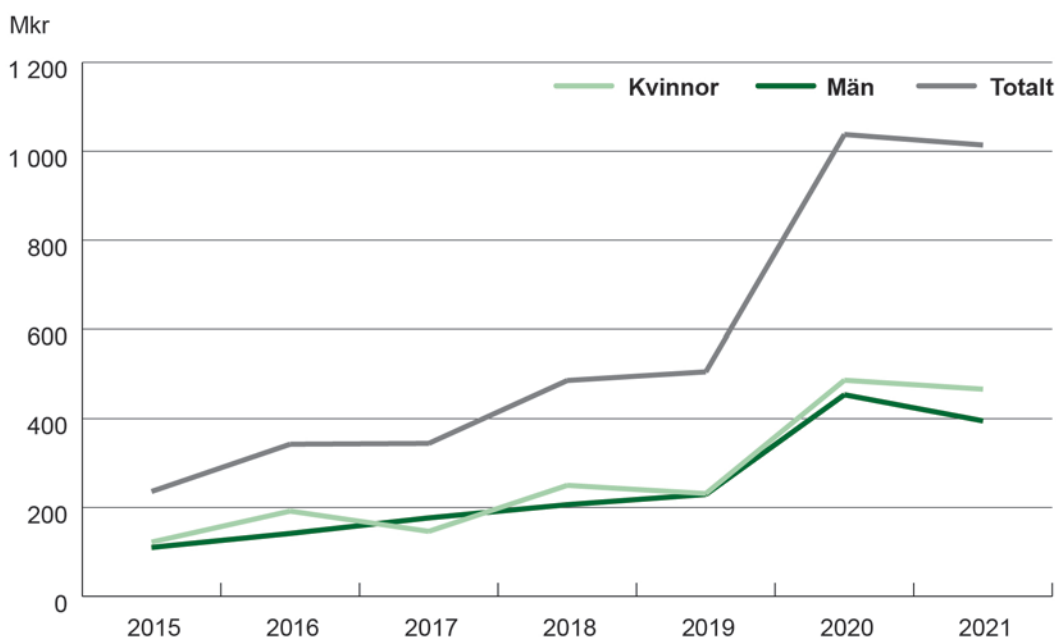
	Kvinnor			Män			Totalt ²		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Konstaterade felaktiga utbetalningar/ begärda skadestånd	231 177	486 324	466 197	229 334	453 652	394 839	505 148	1 037 941	1 014 160
Förhindrade felaktiga utbetalningar ³	326 822	551 727	570 057	152 674	298 706	259 687	483 875	860 054	853 617

¹ Resultat för kontrollutredningar av statligt tandvårdsstöd ingår inte i statistiken.

² Uppgift om kön saknas i ett antal fall (exempelvis på grund av att utredningen gällt ett företag), men i totalsiffran ingår samtliga utredningar.

³ Förhindrade felaktiga utbetalningar är en bedömning av hur mycket ersättning som skulle ha betalats ut felaktigt om ersättningen inte hade avslagits, dragits in eller minskats.

Diagram 9 Konstaterade felaktiga utbetalningar eller skadeståndsbelopp, totalt

De totala beloppen för konstaterade felaktiga utbetalningar och för förhindrade felaktiga utbetalningar är ungefär samma som förra året. Beloppen är betydligt högre för 2020 och 2021 än för tidigare år. Den främsta orsaken är fler avslutade kontrollutredningar och mer träffsäkra riskbaserade kontroller, men det beror även på fler anmälningar från andra myndigheter och aktörer.

Polisanmälningar

Tabell 80 Antal polisanmälningar, per förmån¹

	Kvinnor			Män			Totalt ²		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Aktivitetsersättning	4	4	4	2	4	1	6	8	5
Aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning	66	266	268	100	428	428	166	694	696
Assistansersättning	64	118	73	74	128	74	140	258	157
Barnbidrag	231	446	507	78	180	238	309	626	745
Bostadsbidrag	312	394	487	74	127	152	386	521	639
Ersättning för höga sjuklönekostnader	0	0	0	0	0	1	0	14	32
Ersättning för karensavdrag ²	–	–	164	–	–	327	–	–	492
Föräldrapenning	252	381	334	457	732	683	709	1 113	1 017
Merkostnadsersättning ³	–	1	0	–	–	0	–	1	0
Omvårdnadsbidrag ³	–	2	11	–	1	3	–	3	14
Sjukersättning	65	115	62	97	133	81	162	248	143
Sjukpenning	154	158	187	204	210	271	358	368	459
Tillfällig föräldrapenning	863	621	419	743	707	531	1 607	1 328	950
Underhållsstöd	204	231	266	23	30	19	227	261	285
Övriga förmåner	75	95	126	101	123	128	178	218	255
Totalt⁴	2 290	2 832	2 908	1 953	2 803	2 937	4 248	5 661	5 889

¹ Resultat för kontrollutredningar av statligt tandvårdsstöd ingår inte i statistiken.

² Statistik över ersättning för karensavdrag började föras under mars 2021. Utredningar av ersättning för karensavdrag som avslutats dessförinnan ingår i Övriga förmåner.

³ Resultat för 2019 saknas på grund av att förmånerna infördes 2019 och att det genomförts kontroller först under 2020.

⁴ Uppgift om kön saknas i ett antal fall (exempelvis på grund av att personen har skyddade personuppgifter), men i totalsiffran ingår samtliga utredningar.

Antalet polisanmälningar har ökat något jämfört med förra året. Färre polisanmälningar har gjorts inom tillfällig föräldrapenning, vilket beror på att färre utredningar har gjorts. Statistik för utredningar inom ersättning för karensavdrag började föras mars 2021 och sedan dess har 492 polisanmälningar gjorts inom ersättning för karensavdrag. Troligtvis har flera polisanmälningar inom den här ersättningen gjorts även före mars 2021.

Resultat från myndighetsimpulser

Tabellerna nedan visar resultatet av de impulser till kontrollutredningar som kommit från regionala underrättelsecenter (RUC), regionala samverkansråd (RSR), Nationellt underrättelsecentrum (NUC) samt resultat av impulser från övriga myndigheter.

Tabell 81 Resultat för impulser från RUC, RSR, NUC¹ och LUS-projekt

	Kvinnor			Män			Totalt ²		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Antal utredningar	322	414	489	232	308	435	574	743	956
Andel med åtgärd, procent	45	49	48	38	51	47	43	51	49
Antal polisanmälningar	73	128	147	62	127	123	136	258	277
Konstaterade felaktiga utbetalningar/ska-destånd, tusen kronor	11 601	26 238	22 017	16 858	40 357	21 343	42 913	120 886	50 061
Förhindrade felaktiga utbetalningar ³ , tusen kronor	22 557	40 653	29 937	5 826	24 686	17 125	28 520	65 339	48 122

¹ Resultat för kontrollutredningar av statligt tandvårdsstöd ingår i statistiken.

² Uppgift om kön saknas i ett antal fall (exempelvis på grund av att personen i fråga har skyddade personuppgifter), men i totalsiffran ingår samtliga utredningar.

³ Förhindrade felaktiga utbetalningar är en bedömning av hur mycket ersättning som skulle ha betalats ut felaktigt om ersättningen inte hade avslagits, dragits in eller minskats.

Tabell 82 Resultat för impulser från övriga myndigheter¹

	Kvinnor			Män			Totalt ²		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Antal utredningar	3 034	3 763	4 871	2 827	4 168	5 060	5 881	7 949	9 953
Andel med åtgärd, procent	45	60	56	47	60	60	46	60	58
Antal polisanmälningar	623	874	980	587	907	1 078	1 212	1 781	2 059
Konstaterade felaktiga utbetalningar/ska-destånd, tusen kronor	60 651	110 010	91 922	46 043	114 022	95 429	114 231	225 044	211 518
Förhindrade felaktiga utbetalningar ³ , tusen kronor	104 329	192 666	213 658	35 840	74 625	76 753	140 196	267 290	296 634

¹ Resultat för kontrollutredningar av statligt tandvårdsstöd ingår i statistiken.

² Uppgift om kön saknas i ett antal fall (exempelvis på grund av att personen i fråga har skyddade personuppgifter), men i totalsiffran ingår samtliga utredningar.

³ Förhindrade felaktiga utbetalningar är en bedömning av hur mycket ersättning som skulle ha gått ut felaktigt om ersättningen inte hade avslagits, dragits in eller minskats.

Antalet kontrollutredningar har ökat jämfört med 2020 och det är nästan samma andel utredningar som lett till åtgärd. Beloppet för felaktiga utbetalningar som upptäckts efter kontrollutredningar som startats efter impulser från RUC, NUC och RSR är dock lägre än förra året, vilket främst beror på färre utredningar inom assistansersättning.

Riktade insatser från intern försäkringskontroll

Fakta – intern försäkringskontroll

Den interna försäkringskontrollen görs utifrån varje förmåns risker och innefattar ett slumpmässigt urval av utbetalningar, riskfyllda transaktioner samt riktade kontroller. Riskfyllda transaktioner är utbetalningar av höga belopp och lokala utbetalningar. Kontrollen av de riskfyllda transaktionerna kan antingen vara 100 procent vid högrisktransaktion, eller utgöra en andel av det totala antalet utförda transaktioner. Kontrollnivåer och urval av risktransaktionerna ändras regelbundet och anpassas till varje förmåns risker, vilket gör att resultaten inte går att jämföra år från år.

I samband med särskilda riskanalyser identifieras risker som inte tas om hand i den löpande kontrollen. Det kan handla om dubbelutbetalningar, brister i samordning mellan förmåner, brister i it-stöden med mera. I de fall en identifierad risk bedöms ha ett kontrollvärde görs en riktad kontroll. Beroende på riskens art och omfattning görs kontrollen antingen som engångsåtgärd eller över längre tid.

Intern försäkringskontroll genomförs inom alla förmåner för att upptäcka och motverka felaktiga utbetalningar, misstänkta interna överträdelser, systematiska avvikelser som kan leda till felaktiga utbetalningar samt avvikelser som gäller registrerade kontonummer. Det är också ett sätt att följa upp att de manuella och maskinella kontrollerna innan utbetalning fungerar och är ändamålsenliga. Den interna försäkringskontrollen ger Försäkringskassan möjlighet att göra undantag från dualitetsprincipen, det vill säga att utbetalningar ska verkställas först när två personer godkänt utbetalningen.

Alla avvikelser som upptäcks i den interna försäkringskontrollen återkopplas till berörd handläggare och dennes chef för åtgärd. Återkopplingen är en del av det systematiska kvalitetsutvecklingsarbetet.

I detta avsnitt redovisas kontroller av löpande riskfyllda transaktioner och riktade kontroller. Resultat från den slumpmässiga kontrollen redovisas i förmånsavsnitten under rättslig kvalitet, i Försäkringskassans kvalitet i handläggningen och i Målet för att minska de felaktiga utbetalningarna.

Kontroll av riskfyllda transaktioner

Med riskfyllda transaktioner avses utbetalningar av höga belopp och lokala utbetalningar med manuella moment. Vid höga belopp kontrolleras enbart att inga interna överträdelse skett. Vid lokala utbetalningar kontrolleras att de manuella momenten för utbetalningen har fungerat samt att utbetalningen är attesterad och har gjorts till rätt mottagare.

Under 2021 kontrollerades 12 434 ärenden där det gjorts riskfyllda transaktioner. Andelen avvikelser är 0,5 procent.

De avvikelser som upptäckts handlar främst om att attestanten är obehörig eller att attest saknas vid lokala utbetalningar.

Riktade kontroller

Riktade kontroller ger kunskap om kvalitetsbrister och möjliggör åtgärder för att minska antalet felaktiga utbetalningar på sikt. De riktade kontrollerna kan visa om de kontroller som görs innan utbetalning inte fungerar på ett tillfredsställande sätt och om maskinella utbetalningar borde ha fallit ut för manuell handläggning, till exempel när det finns flera anspråk för samma dag.

Återkoppling från de riktade kontrollerna har lett till ändringar i vägledning, handlägningsprocesser och it-stöd. Den har också lett till ändrade rutiner för när en utbetalning som normalt görs maskinellt ska hanteras manuellt och till förbättringar i de riskbaserade kontrollerna. Flera kontrollutredningar har också startats efter återkoppling från riktade kontroller.

Urvalen till de riktade kontrollerna görs genom särskilda riskanalyser inom den interna försäkringskontrollen. Under 2021 genomfördes 19 riktade kontroller inom områden där risker för felaktiga utbetalningar har identifierats. Resultaten från en av dessa redovisas nedan.

Redovisad assistanstid som sammanfaller med utbetald dagersättning

En riktad kontroll har genomförts för att undersöka om personliga assistenter redovisar arbetstid samtidigt som de får hel sjukpenning, föräldrapenning eller tillfällig föräldrapenning. Granskningen gäller ärenden där assistenter under januari–december 2020 redovisat arbetstid för samma dagar som de fått hel dagersättning.

Under 2020 var 116 917 personer registrerade som assistenter hos Försäkringskassan. Av dessa var det totalt 14 510 assistenter eller 12 procent som under 2020 har redovisat arbetstid för samma dagar som de har fått hel dagersättning.¹⁵⁴

Det går inte att utifrån granskningen uttala sig om hur stora belopp som eventuellt har betalats ut felaktigt eller var i handlägningsprocessen det kan ha blivit fel. Vi har varken möjlighet att kontrollera att samtliga försäkrade verkligen avstår arbete vid ansökan om en dagersättning eller att samtliga assistenter faktiskt utfört assistans. Myndigheten arbetar därför vidare med att analysera resultatet för att se vilka åtgärder som ska vidtas.

¹⁵⁴ 7 590 assistenter har fått hel sjukpenning för 1 dag till som mest 203 dagar samtidigt som de har redovisat arbetstid, 2 759 assistenter har fått hel föräldrapenning enligt sjukpenningnivå för 1 dag till som mest 168 dagar samtidigt som de har redovisat arbetstid och 4 161 assistenter har fått hel tillfällig föräldrapenning 1 dag till som mest 96 dagar samtidigt som de har redovisat arbetstid.

Kontroll

Registrering av kontouppgifter bedöms som särskilt riskfyllt, och därför kontrolleras alla registreringar mot bankgirot och bankerna. Under året återkopplade bankgirot och bankerna avvikelser i 14 722 ärenden. Av dessa var 296 felhanterade av Försäkringskassan, 274 var felregistrerade och i 22 fall hade konton registrerats utan underlag.

Antalet avvikelser har dock minskat stadigt de senaste åren, vilket sannolikt beror på förbättrat it-stöd och att intern försäkringskontroll återkopplar avvikelserna till berörda handläggare.

Misstanke om interna överträdelser

Intern försäkringskontroll har under 2021 lämnat 6 impulser om misstänkta interna överträdelser.¹⁵⁵

Åtgärder för att minska felaktiga utbetalningar

I detta avsnitt redovisas de åtgärder som Försäkringskassan har vidtagit för att minska felaktiga utbetalningar. Det gäller åtgärder mot bidragsbrott genom kontrollutredningar, samverkan med andra myndigheter, riskbaserade kontroller genom dataanalys, åtgärder inom förmånshandläggningen och generella åtgärder som till exempel att skapa rättsliga förutsättningar för att minska felaktiga utbetalningar.

Förstärkt arbete mot bidragsbrott

Under året har cirka 50 kontrollutredare anställts. Vi har förstärkt både den ordinarie verksamheten och de riktade insatserna för att upptäcka avancerad brottslighet mot de välfärdssystem som Försäkringskassan administrerar. Rekryteringar och introduktion av nya medarbetare har skett löpande under året och det är därför för tidigt att se resultatet.

Försäkringskassan deltar i flera projekt enligt lagen (2016:774) om uppgiftsskyldighet vid samverkan mot viss organiserad brottslighet som gäller brott mot välfärdssystemet. Arbetet i projekten leder till att fler kontrollutredningar startas.

En förutsättning för att arbetet mot bidragsbrott ska bli effektivare är att Försäkringskassan har de utredningsmöjligheter som krävs. Vi har därför lämnat flera författningsförslag som skulle ge oss större möjligheter för att utreda sådana ärenden, effektivisera handläggningen och återkräva felaktiga utbetalningar.

Samverkan med andra myndigheter

Försäkringskassan arbetar för att fördjupa samverkan med andra myndigheter. Det är nödvändigt, eftersom vi saknar möjlighet att själva identifiera och åtgärda vissa typer av bidragsbrott. Det handlar i huvudsak om brott mot socialförsäkringen som begås av nätverk av personer eller företag som tillsammans och systematiskt försöker få ersättning på felaktiga grunder.

Pandemin har inneburit att all samverkan och kontakt med andra myndigheter i princip skett digitalt. Det har också medfört att det hållits färre samverkansmöten på central nivå.

¹⁵⁵ Med intern överträdelse menas att en anställd, praktikant eller uppdragsgivare gör sig skyldig till brott enligt brottbalken eller annan författning eller till avsteg från interna styrande dokument. Se riktlinjerna (2018:03) Hanteringen av misstänkta interna överträdelser och brott mot Försäkringskassan.

Samverkan med Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten

Försäkringskassan samverkar med Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten både på nationell och regional nivå. Samverkan sker i flera olika nätverk inom olika frågor och områden.

- Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten deltar tillsammans med andra myndigheter i initiativet Motståndskraft hos utbetalande och rättsvårdande myndigheter, mot missbruk och brott i välfärdssystemen (MUR) och i ett myndighetsgemensamt nätverk. Från och med 2021 kommer även Ekobrottsmyndigheten att delta.
- Försäkringskassan Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten deltar i samverkan om pandemirelaterade förmåner, där även sju andra myndigheter medverkar. Syftet är i första hand att förhindra felaktiga utbetalningar av förmåner och ersättningar relaterade till pandemin.
- Försäkringskassan har under året samverkat med Nationellt bedrägericentrum om standardisering av Försäkringskassans polisanmälningar. Syftet är att öka Försäkringskassans likabedömning och göra det lättare för Polismyndigheten att avgöra om en förundersökning ska inledas.

Vi kan inte uttala oss om effekterna av samverkan med Polis- och Åklagarmyndigheterna, eftersom statistiken gällande återrapporterade polisanmälningar inte är tillräckligt tillförlitlig.

Initiativet MUR

Försäkringskassan tog i slutet av 2019 initiativ till ett fördjupat samarbete med andra myndigheter för att stärka arbetet mot bidragsbrott och missbruk av välfärdssystemet. Initiativet fick namnet Motståndskraft hos utbetalande och rättsvårdande myndigheter, mot missbruk och brott i välfärdssystemen (MUR), och i nuläget deltar 22 myndigheter¹⁵⁶ i initiativet. Myndighetscheferna träffas två gånger per år, senast i oktober 2021.

Arbetet i MUR bedrivs inom fem arbetsgrupper med specifika uppdrag inom olika områden. Fokus är att utveckla de generella förutsättningarna för att förebygga, förhindra och upptäcka missbruk av välfärdssystemen. Det har bland annat lett till

- att en begäran har lämnats till regeringen om att landets 21 regioner ska omfattas av lagen (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen och att underrättelser ska kunna lämnas elektroniskt mellan myndigheterna¹⁵⁷
- nya metoder för samverkan för att hantera myndighetsöverskridande risker och för samverkan vid beredning av remisser av exempelvis författningsändringar.

Vi har även inlett samverkan som syftar till att öka möjligheterna att gemensamt kartlägga och undersöka brottsliga upplägg samt vidta åtgärder mot specifika individer och organisationer.

¹⁵⁶ Deltagande myndigheter är Arbetsförmedlingen, Arbetsmiljöverket, Bolagsverket, Brottsförebyggande rådet, CSN, Domstolsverket, Ekobrottsmyndigheten, Ekonomistyrningsverket, Försäkringskassan, Inspektionen för socialförsäkringen, Inspektionen för vård och omsorg, Kriminalvården, Kronofogdemyndigheten, Migrationsverket, Pensionsmyndigheten, Polismyndigheten, Skatteverket, Skolinspektionen, Skolverket, Socialstyrelsen, Tillväxtverket, Åklagarmyndigheten.

¹⁵⁷ I Försäkringskassans årsredovisning från 2020 stod det felaktigt att denna lämnades under 2020.

I maj 2021 inrättades en styrgrupp¹⁵⁸ för initiativet som leds av Försäkringskassan. Styrgruppen ska framför allt stötta och styra arbetsgrupperna. I september 2021 inrättades även ett kansli på Försäkringskassan med uppdrag att utveckla, samordna och administrera arbetet. Kansliet bemannas av Försäkringskassans medarbetare, men även övriga myndigheter erbjuds att delta i kansliets arbete.

Myndighetsgemensam kontroll för att motverka brottslighet i arbetslivet

Försäkringskassan är en av åtta myndigheter¹⁵⁹ som fått i uppdrag av regeringen att genom samverkan motverka fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet. Uppdraget startade 2018 och myndigheterna fick januari 2021 ett fortsatt uppdrag.¹⁶⁰ Arbetsmiljöverket samordnar uppdraget.

Myndigheterna ska fortsätta utveckla metoder för och genomföra myndighetsgemensamma kontroller. Det ska vara särskilt fokus på att skapa förutsättningar för varaktig samverkan. Myndigheterna ska bland annat delta i gemensamma kontroller utifrån sina uppdrag, ta fram indikatorer för uppföljning och genom förebyggande informationsinsatser öka allmänhetens kunskap och förändra attityder.

Möjligheterna att göra kontroller i form av arbetsplatsbesök och inspektioner har varit begränsade under pandemin. Men en extern informationskampanj har genomförts från november 2021 i syfte att informera allmänheten om arbetslivskriminalitet samt påverka attityder och normer.

Samverkan mot organiserad brottslighet

Försäkringskassan deltar sedan 2009 tillsammans med elva andra myndigheter¹⁶¹ i en myndighetsgemensam satsning mot den organiserade brottsligheten. Satsningen har gett goda resultat under de senaste åren, se mer i tabell 81. Arbetet under året har bland annat handla om att ta fram en myndighetsgemensam lägesbild av den organiserade brottsligheten och dess utveckling.

De deltagande myndigheterna har haft två regeringsuppdrag som båda har slutrapporterats den 1 oktober 2021.¹⁶²

Riskbaserade kontroller genom dataanalys

Syftet med riskbaserade kontroller är att minimera risken för felaktiga utbetalningar. Under året har användningen av riskbaserade kontroller i handläggningssystemen ökat i enlighet med en långsiktig myndighetstrategi. Vi har förstärkt handläggningen med nya och förbättrade riskbaserade kontroller inom bland annat assistansersättning, arbetshjälpmedel, arbetsskadeliivränta, försäkringstillhörighet och sjukpenninggrundande inkomst.

¹⁵⁸ Övriga myndigheter i styrgruppen är Arbetsförmedlingen, Migrationsverket, Pensionsmyndigheten, Polisen och Skatteverket.

¹⁵⁹ Deltagande myndigheter är Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, Arbetsmiljöverket, Ekobrottsmyndigheten, Jämställdhetsmyndigheten, Migrationsverket, Polismyndigheten och Skatteverket.

¹⁶⁰ Regeringsbeslut, A2021/00085, Arbetsmarknadsdepartementet, 2021-01-14.

¹⁶¹ Deltagande myndigheter är Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, Ekobrottsmyndigheten, Kriminalvården, Kronofogdemyndigheten, Kustbevakningen, Migrationsverket, Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen, Tullverket och Åklagarmyndigheten.

¹⁶² *Felaktig folkbokföring, kopplad till organiserad brottslighet*, Fi 2020/02991 samt *Inrätta pilotprojekt som riktar sig mot näringsverksamhet kopplad till organiserad brottslighet i utsatta områden*, Ju2020/02483/PO.

Åtgärder inom förmånshandläggningen

Under året har åtgärder genomförts inom ett antal förmåner i syfte att motverka felaktiga utbetalningar. En stor del av dessa åtgärder handlar om att göra det lättare att meddela ändrade förhållanden till Försäkringskassan. Men vi har även förbättrat informationen om när man ska meddela ändrade förhållanden. För att göra det enklare för den sökande att lämna korrekta uppgifter vid ansökan har vi också uppdaterat information på webbplatsen och i ansökningsblanketter och e-tjänster. Även andra informationsinsatser har genomförts. Nedan redovisar vi några exempel på åtgärder som vidtagits under året.

Inom bostadstillägg har vi förtydligat texterna i e-tjänsten för att anmäla ändringar, till exempel när det gäller typ av bostad. De uppgifter som krävs för prövningen måste nu fyllas i vid ändringsanmälan. Syftet är att säkerställa att den som har beviljats ersättning lämnar korrekta uppgifter om ändrade förhållanden som kan ha betydelse för rätten till ersättning.

I samverkan med CSN och Skatteverket har vi tagit fram ett gemensamt utskick till personer som studerar utomlands samt lagt till gemensam information i CSN:s bekräftelsebrev till dem som ansöker om studiemedel för utlandsstudier. Syftet är att det ska leda till fler anmälningar om utvandring till Skatteverket. Det skulle minska risken för felaktiga utbetalningar, eftersom vi utgår från Skatteverkets folkbokföring i bedömningen av rätten till förmåner.

En informationskampanj som riktar sig till föräldrar som ansöker om föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning har genomförts i flera kanaler. Syftet är att informera om skyldigheten att lämna korrekta uppgifter vid ansökan och att meddela om förhållanden ändras.

Generella åtgärder

Försäkringskassan har lämnat flera förslag till regeringen som syftar till att förbättra förutsättningarna för arbetet med att säkerställa korrekta utbetalningar:

- utökade kontrollmöjligheter av att assistansersättning har använts för att betala assistans till den assistansberättigade. Detta skulle kunna göra det lättare att ställa återkrav till assistansberättigade och till anordnare som påstår sig inte ha känt till att ersättning har betalats ut felaktigt
- utökad möjlighet för Försäkringskassan att lämna ut personnummer och samordningsnummer digitalt i syfte att inhämta uppgifter som enligt lag eller annan författning får lämnas till Försäkringskassan
- en översyn av regelverket för sekretess för att underlätta informationsutbyte mellan myndigheter.

Försäkringskassan har också stärkt arbetet med att ta fram fördjupade kunskapsunderlag om felaktiga utbetalningar och bidragsbrott. Kunskapsunderlagen har bidragit med en bättre förståelse för de allvarligaste riskerna för felaktiga utbetalningar och bidragsbrott. Arbetet syftar till att stödja arbetet med att utforma ändamålsenliga åtgärder och följa upp effekterna av åtgärderna.

Återbetalning

Återbetalningsverksamheten är uppdelad i återkrav och fordringshantering. Syftet med verksamheten är huvudsakligen att rätta till myndighetens felaktiga utbetalningar och därigenom säkerställa att rätt ersättning har tillfallit rätt person.

I en återkravsutredning prövar Försäkringskassan om den enskilde är återbetalnings-skyldig eller inte. Om den enskilde är återbetalningsskyldig prövar vi även möjligheten till eftergift. Om pengarna inte har betalats tillbaka inom 30 dagar efter att beslutet om återkrav fattats påbörjas fordringshanteringen, som innebär att vidta indrivningsåtgärder för att få tillbaka felaktigt utbetalda pengar till staten.

Resultat återkrav

Tabell 83 Återkravsärenden, återbetalningsskyldighet och eftergift, antal och belopp

	Kvinnor			Män			Totalt ¹		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Avslutade återkravsärenden, antal ²	113 597	117 360	136 502	65 814	65 395	74 387	208 266	211 981	249 311
Avslutade återkravsärenden, totalt belopp miljoner kronor ²	794	1 061	1 182	612	822	830	1 691	2 365	2 575
Återbetalningsskyldighet, antal ärenden ³	70 874	74 766	98 528	42 272	43 360	54 434	142 001	147 347	191 384
Återbetalningsskyldighet, totalt belopp miljoner kronor ³	730	999	1 136	566	760	790	1 581	2 238	2 489
Eftergift (hel eller delvis), antal ärenden	1 853	7 023	5 352	1 351	3 112	3 350	3 204	10 135	8 702
Eftergift (hel eller delvis), totalt belopp miljoner kronor	22	74	72	31	35	54	53	109	126

¹ I totalen ingår även återkrav som inte kan delas upp på kön. Det innefattar solidariska bostadsbidrag och återkravsärenden i assistansersättning på organisationer. På grund av statistiksystemets uppbyggnad ingår inte andra återkravsärenden på organisationer i utfallet

² Inkluderar återkrav av slutligt beslut om bostadsbidrag över 1 200 kronor samt felaktiga utbetalningar som hanterats enligt nuvarande beloppsgräns på 2 000 kronor.

³ Inkluderar återkrav av slutligt beslut om bostadsbidrag över 1 200 kronor.

Resultatet visar att det återkrävda beloppet sedan 2020 legat på en avsevärt högre nivå än tidigare, vilket beror på att vi har prioriterat återkravsutredningar till följd av kontrollutredningar. Dessa återkravsärenden, så kallade kontrollkrav, avser ofta större belopp än övriga återkravsutredningar. Ökningarna av antal och belopp i avslutade återkravsärenden och återbetalningsskyldighet för 2021 förklaras av återkrav av slutligt bostadsbidrag vilket beskrivs nedan.

Den fortsatta ökningen av belopp i eftergift beror sannolikt på de insatser som gjorts under 2021 med att avsluta äldre återkravsärenden. Försäkringskassans dröjsmål med att utreda en felaktig utbetalning är en faktor som kan tala för eftergift.

Beloppsgräns för återkravsutredning

Sedan 2015 utreds inte felaktiga utbetalningar som är lägre än 2 000 kronor. Det möjliggör för oss att i stället fokusera resurserna på återkravsärenden till följd av kontrollutredningar som gäller högre belopp. Totalt uppgick de felaktiga utbetalningar som inte utreddes för återkrav till 50 miljoner kronor under 2021, varav 63 procent gått till kvinnor och 37 procent till män. Detta är en liten minskning sedan 2020, då den totala summan var 51 miljoner kronor. Fördelningen mellan könen var ungefär densamma.

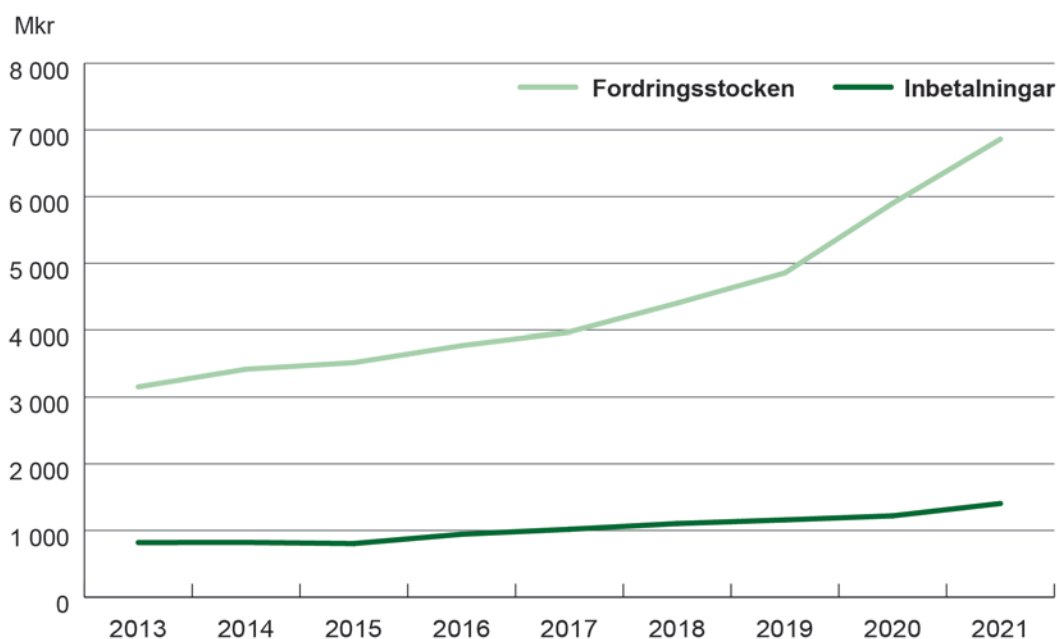
Vi har under året utrett förutsättningar för ett nytt regelverk för återkrav i socialförsäkringsbalken med syftet att kunna hantera alla felaktiga utbetalningar. Utredningen är avsedd att vara underlag för ett eventuellt lagförslag.

Slutligt bostadsbidrag

47 procent av återkravsärendena gäller slutligt bostadsbidrag. Det är en följd av bostadsbidragets konstruktion med preliminära beslut som baseras på den försäkrades uppskattning av sin årsinkomst. För 2021 var återbetalningsbeloppet för slutligt bostadsbidrag 911 miljoner kronor fördelat på 118 000 återkrav. Det är en kraftig ökning sedan 2020, då beloppet var 647 miljoner kronor fördelat på 83 600 återkrav. Det beror på en förändring av inkomstavstämningen i bostadsbidraget som gör att 2021 utgör ett övergångsår under vilket det har skett avstämningar för två olika bidragsår. 49 procent av återkraven gällde kvinnor, 19 procent män och 32 procent sammanboende hushåll. Återkravsbeloppets fördelning var 44 procent för kvinnor, 16 procent för män och 40 procent för sammanboende hushåll.

Resultat fordringshantering

Diagram 10 Försäkringskassans fordringsstock med inbetalningar, miljoner kronor

Diagrammet ovan visar att fordringsstocken, det vill säga den totala fordran, har ökat kontinuerligt sedan 2013. Det beror på att återkraven inte betalas av i samma takt som nya återkrav tillkommer. Sedan två år tillbaka ser vi en kraftig ökning samtidigt som inbetalningarna ligger på en i stort sett oförändrad nivå. Inbetalningarna uppgick 2021 till 1,4 miljarder kronor och mellan 2020 och 2021 ökade fordringsstocken från 5,9 miljarder till 6,9 miljarder kronor.

Orsaken till den kraftiga ökningen av fordringsstocken är komplex. Utvecklingen påverkas både av faktorer i samhället i stort och orsaker som är specifika för socialförsäkringen och Försäkringskassan.

När det gäller specifika orsaker hos Försäkringskassan så är ökningen dels en följd av prioriteringen av kontrollkrav som vi visat på ovan. När vi blir allt bättre på att upptäcka felaktiga utbetalningar så blir det en utmaning att hantera den ökade mängden återkravsärenden och fordringar. Dels är ökningen en följd av att övergångsåret i bostadsbidrag inneburit en kraftig ökning återkrav av bostadsbidrag under 2021. Därutöver har den senare av de två avstämningarna 2021 skett i slutet av året vilket får direkta konsekvenser för fordringsstockens storlek per den 31 december. Bland annat så inträffar inte förfallodagen för en del av dessa återkrav förrän i januari 2022.

Åtgärder för att stärka återkrav och fordringshantering

Försäkringskassan genomför och planerar att genomföra en rad åtgärder för att göra verksamheten mer effektiv och ändamålsenlig:

- **Utökad personal.** Vi har under året gjort personalrekryteringar på cirka 60 årsarbetare inom återkrav och fordringshantering, men bedömer att det tar drygt sex månader innan de nyanställda producerar fullt. Därutöver har vi en utmaning med en stor personalomsättning.
- **Arbets sätt.** Vi utvecklar våra arbets sätt genom att bland annat se över i vilka situationer vi ska vända oss till Kronofogden. Det försvåras dock av att återkravsbesluten inte är direkt verkställbara hos Kronofogden, och det är både tids- och resurskrävande att ansöka om betalningsföreläggande eller väcka talan i domstol för att kunna driva in fordran.
- **Automatisering.** Mycket av fordringshanteringen går att automatisera, eftersom arbetsuppgifterna i stor utsträckning är administrativa. En förstudie pågår för att ta fram en plan för hur automatiseringen ska gå till. Utmaningen är att vi har ett föråldrat it-stöd som kräver förflyttning till ny systemmiljö, vilket innebär stora investeringskostnader.
- **Maskinell beräkning.** Vi utvecklar en maskinell beräkning av den enskildes betalningsförmåga för att frigöra tid i handläggningen.
- **Tillgänglig statistik.** Vi har även börjat ett utvecklingsarbete för att göra statistik om fordringshanteringen tillgänglig genom Försäkringskassans statistiksystem Store.

Det är dock ännu för tidigt att se några resultat av dessa åtgärder.

Samverkan med Pensionsmyndigheten om fordringshantering

Försäkringskassan handlägger Pensionsmyndighetens fordringar, tillhandahåller it-stöd samt ansvarar för process och vägledning för handläggningen av fordringar.

Innehållet i samverkan mellan myndigheterna har varierat genom åren. Sedan ett par år har vi månadsvisa möten med verksamhetsutvecklare och it-personal från respektive myndighet för att hantera behov av utveckling och förvaltning av tjänsten. Pensionsmyndigheten finns även alltid med i styrgruppen när vi bedriver it-utveckling. Vi återrapporterar tjänstens utförande, statistik och kostnader tertialvis till Pensionsmyndigheten.

Försäkringskassan anser att samverkan med Pensionsmyndigheten fungerar bra och kommer verka för en fortsatt god samverkan utifrån båda myndigheternas behov.

Gemensamma nyckeltal och nyckeltal per förmån

I detta avsnitt redovisas en sammanställning av ett antal viktiga nyckeltal som finns tillgängliga på förmånsnivå.

Resultaten redovisas så långt som möjligt i historiska treårsvisa serier. Om det inte är möjligt kommenteras det särskilt. Mindre differenser i statistikuppgifter kan förekomma mellan åren. Större differenser och förändringar till följd av utveckling av statistiken kommenteras i noter till tabellerna. Summeringsdifferenser kan förekomma på grund av avrundningar. Uppgifter som relaterar till enskild redovisas inte om det gäller färre än fyra personer.

För ersättning för höga sjuklönekostnader, ersättning för karensavdrag och ersättning till riskgrupper förmåner finns inte utfall för hela treårsserien eftersom förmånerna införts eller har fått förändrat regelverk i och med pandemin. Från och med den 1 oktober upphörde de nya tillfälliga förmånerna och förändrade regelverk att gälla.¹⁶³

För ersättning till riskgrupper redovisas utfallet för viss förebyggande sjukpenning, viss smittbärrersättning redovisas i utfallet för smittbärrersättning.

¹⁶³ Regelverket för ersättning för höga sjuklönekostnader ändrades från och med den 1 april 2020. Från och med augusti 2020 ändrades ersättningsnivåerna. Ersättning för karensavdrag infördes från och med den 11 mars 2020, och ersättning till riskgrupper infördes från och med den 1 juli 2020. Regeringen och riksdagen beslutade den 2 februari 2022 att återinföra ersättning för karensdag och ersättning till riskgrupper samt det tillfälliga regelverket för ersättning för höga sjuklönekostnader. Bestämmelserna gäller retroaktivt från och med den 8 december 2021 förutom för ersättning för höga sjuklönekostnader som gäller från och med december 2021.

Tabell 84 Försäkringsutgifter, miljoner kronor¹

	Kvinnor			Män			Totalt			Förändring 2020–2021, procent	Andel av totala försäkrings- utgifterna, procent
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021		
Aktivitetsersättning ²	1 607	1 585	1 583	1 879	1 861	1 864	3 486	3 446	3 446	0,0	1,4
Aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning ³	6 364	7 202	9 426	7 091	8 125	11 187	13 455	15 328	20 613	34,5	8,2
Assistansersättning, brutto ⁴	12 760	12 330	12 678	15 775	15 431	15 991	28 536	27 761	28 669	3,3	11,4
Assistansersättning, inbetalt från kommunerna*	–	–	–	–	–	–	4 449	4 485	4 470	–	–
Assistansersättning, netto*	–	–	–	–	–	–	24 087	23 276	24 199	–	–
Barnbidrag	27 065	26 552	25 965	6 114	6 758	7 412	33 179	33 310	33 377	0,2	13,2
Bostadsbidrag	3 151	3 615	3 346	1 435	1 631	1 428	4 586	5 246	4 773	–9,0	1,9
Ersättning för höga sjuklönekostnader varav Ersättning för sjuklönekostnader under pandemin ³	–	–	–	–	–	–	1 091	19 497	12 660	–35,1	5,0
Ersättning för karensavdrag ³	–	1 921	1 904	–	1 399	1 391	–	3 321	3 294	–0,8	1,3
Ersättning till riskgrupper ³	–	95	205	–	99	214	–	194	419	116,0	0,2
Föräldrapenning	23 092	22 977	23 038	12 691	12 443	12 120	35 784	35 420	35 158	–0,7	13,9
Merkostnadsersättning	7	60	97	6	51	82	13	112	180	60,7	0,1
Omvårdnadsbidrag	261	1 493	2 395	51	305	513	312	1 798	2 908	61,8	1,2
Sjukersättning	20 000	19 129	18 113	15 556	14 949	14 218	35 556	34 077	32 331	–5,1	12,8
Sjukpenning ³	22 671	23 521	23 466	13 484	14 311	14 326	36 154	37 832	37 792	–0,1	15,0
Smittbärarsättning	3	68	197	1	58	196	5	127	393	210,4	0,2
Statligt tandvårdsstöd	3 401	3 030	3 469	3 236	2 927	3 305	6 637	5 957	6 774	13,7	2,7
Tillfällig föräldrapenning	4 264	5 325	5 343	3 806	4 651	4 738	8 070	9 976	10 080	1,0	4,0
Underhållsstöd	3 257	3 198	3 267	553	553	568	3 810	3 751	3 835	2,2	1,5
Underhållsstöd, inbetalt av bidragsskyldiga*	–	–	–	–	–	–	1 054	1 158	1 190	–	–
Underhållsstöd, netto*	–	–	–	–	–	–	2 756	2 593	2 645	–	–
Övriga förmåner ⁵	–	–	–	–	–	–	18 402	15 877	15 419	–2,9	6,1
Totalt⁶	–	–	–	–	–	–	229 074	253 028	252 124	–0,4	100,0

* Ingår inte i de totala försäkringsutgifterna.

¹ I försäkringsutgifterna ingår även statliga ålderspensionsavgifter och avskrivna återkravsfordringar. Eftersom dessa utgifter inte går att härleda till person har de fördelats per kön utifrån fördelningen av försäkringsutgifterna i övrigt. De statliga ålderspensionsutgifterna utgör cirka 5 procent av försäkringsutgifterna.

² I utfallet för aktivitetsersättning ingår även ersättningen särskilt bidrag för aktivitetsersättning, vilket gör att resultat för tidigare år skiljer sig från tidigare redovisning. Särskilt bidrag för aktivitetsersättning redovisade tidigare under Övriga förmåner.

³ Utfallet per kön stämmer inte med tidigare redovisade siffror då modellen för fördelning har utvecklats.

⁴ I utgifterna ingår ersättning för personlig skyddsutrustning till assistansanordnare med anledning av pandemin med 23 miljoner kronor för 2020 och 18 miljoner kronor för 2021.

⁵ Statistiken kan inte delas upp per kön på grund av statistiksystemets uppbyggnad. Förmånsutgifter inom Övriga förmåner är mindre än i tidigare årsredovisningar på grund av att fler förmåner nu ingår i redovisningen.

⁶ Totalen för 2021 skiljer sig från totalen för transfereringar i resultaträkningen eftersom lämnade bidrag till forskning inom socialförsäkringsområdet om 8 miljoner inte ingår.

Tabell 85 Förvaltningskostnader, miljoner kronor

	2019	2020	2021
Aktivitetsersättning	540	503	438
Aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning	545	527	520
Assistansersättning	457	444	422
Barnbidrag	157	150	152
Bostadsbidrag	337	358	387
Ersättning för höga sjuklönekostnader	15	36	30
Ersättning för karensavdrag	–	82	62
Ersättning till riskgrupper	–	30	22
Föräldrapenning	643	632	586
Merkostnadsersättning	109	183	228
Omvårdnadsbidrag	243	447	706
Sjukersättning	432	395	355
Sjukpenning	3 787	3 830	3 648
Smittbärarsättning	1	22	90
Statligt tandvårdsstöd	165	150	195
Tillfällig föräldrapenning	536	532	529
Underhållsstöd	380	380	376
Övriga förmåner ¹	951	771	790
Övrigt ²	376	409	438
Totalt	9 674	9 880	9 973

¹ Uppgiften för 2019 har korrigerats och stämmer därför inte med vad som redovisades i årsredovisningen för 2020.

² I posten ingår kostnader för annan verksamhet än förmåner, till exempel tjänster som levereras till Pensionsmyndigheten, tjänster inom ramen för samordnad och säker statlig it-drift (SSSID), Electronic Exchange of Social Security Information (EESSI), finansiell samordning av rehabiliteringsinsatser samt uppdraget om officiell statistik. Jämförelsevärdena för år 2019 har räknats om.

Tabell 86 Antal personer med utbetalning av förmån under respektive år¹

	Kvinnor			Män			Totalt			Förändring 2020–2021, procent
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021	
Aktivitetsersättning	17 599	16 826	16 598	20 350	19 450	19 403	37 949	36 276	36 001	–0,8
Aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning	119 680	129 157	152 383	130 477	137 558	162 951	250 157	266 715	315 350	18,2
Assistansersättning	6 720	6 570	6 476	8 067	7 960	7 849	14 787	14 530	14 325	–1,4
Barnbidrag	1 103 423	1 112 385	1 118 376	454 240	497 186	540 958	1 557 668	1 609 572	1 659 354	3,1
Bostadsbidrag	171 806	173 274	156 265	101 070	102 001	88 461	272 876	275 275	244 727	–11,1
Ersättning för karensavdrag ²	–	927 040	849 995	–	681 451	639 517	–	1 608 491	1 489 515	–7,4
Ersättning till riskgrupper	–	1 844	2 183	–	1 523	1 815	–	3 367	3 998	18,7
Föräldrapenning	479 257	462 534	445 474	411 488	394 506	378 103	890 745	857 040	823 583	–3,9
Merkostnadsersättning	459	2 562	4 381	336	2 065	3 589	795	4 627	7 970	72,2
Omvårdnadsbidrag	5 232	25 789	50 438	1 125	6 432	12 653	6 357	32 221	63 091	95,8
Sjukersättning	157 840	149 059	140 696	110 245	105 060	100 174	268 085	254 119	240 870	–5,2
Sjukpenning	375 022	421 230	383 051	215 966	258 390	235 901	590 988	679 620	618 952	–8,9
Smittbärarsättning	150	7 497	43 725	65	6 237	39 214	215	13 734	82 939	503,9
Statligt tandvårdsstöd ²	2 154 978	1 974 578	2 136 195	1 882 325	1 731 844	1 843 183	4 037 303	3 706 422	3 979 380	7,4
Tillfällig föräldrapenning	494 616	499 791	479 278	439 749	450 384	434 793	934 365	950 175	914 071	–3,8
Underhållsstöd	123 950	120 074	115 813	26 601	24 740	24 295	150 551	144 814	140 108	–3,2

¹ På grund av efterregistreringar kan antalet skilja sig från årsredovisningen 2020.

² I totalsumman för ersättning för karensavdrag och tandvårdsstöd ingår även individer av okänt kön.

Tabell 87 Personer med utbetalning av förmån under respektive år, andel per kön¹

	Kvinnor			Män		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Aktivitetsersättning	46,4	46,4	46,1	53,6	53,6	53,9
Aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning	47,8	48,4	48,3	52,2	51,6	51,7
Assistansersättning	45,4	45,2	45,2	54,6	54,8	54,8
Barnbidrag	70,8	69,1	67,4	29,2	30,9	32,6
Bostadsbidrag	63,0	62,9	63,9	37,0	37,1	36,1
Ersättning för karensavdrag	–	57,6	57,1	–	42,4	42,9
Ersättning till riskgrupper	–	54,8	54,6	–	45,2	45,4
Föräldrapenning	53,8	54,0	54,1	46,2	46,0	45,9
Merkostnadsersättning	57,7	55,4	55,0	42,3	44,6	45,0
Omvårdnadsbidrag	82,3	80,0	79,9	17,7	20,0	20,1
Sjukersättning	58,9	58,7	58,4	41,1	41,3	41,6
Sjukpenning	63,5	62,0	61,9	36,5	38,0	38,1
Smittbärarsättning	69,8	54,6	52,7	30,2	45,4	47,3
Statligt tandvårdsstöd	53,4	53,3	53,7	46,6	46,7	46,3
Tillfällig föräldrapenning	52,9	52,6	52,4	47,1	47,4	47,6
Underhållsstöd	82,3	82,9	82,7	17,7	17,1	17,3

¹ På grund av efterregistreringar kan andel per kön skilja sig från årsredovisningen 2020.

Tabell 88 Volymer, antal beslut

	Kvinnor			Män			Totalt			Förändring 2020–2021, procent
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021	
Aktivitetsersättning	21 305	19 502	17 710	20 357	18 630	17 013	41 662	38 132	34 723	–8,9
Aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning	807 662	931 503	1 139 955	839 831	955 079	1 166 557	1 647 493	1 886 582	2 306 512	22,3
Assistansersättning	2 325	2 524	2 305	2 982	3 386	2 940	5 307	5 910	5 245	–11,3
Barnbidrag ¹	325 446	319 299	313 444	242 739	233 717	236 122	568 189	553 020	549 573	–0,6
Bostadsbidrag	251 475	285 550	279 566	169 836	181 915	159 559	421 311	467 465	439 125	–6,1
Ersättning för höga sjuklönekostnader varav Ersättning för sjuklönekostnader under pandemin	–	–	–	–	–	–	505 741	870 520	921 594	5,9
Ersättning för karensavdrag ²	–	2 332 041	2 170 320	–	1 461 045	1 455 487	–	3 793 096	3 625 815	–4,4
Ersättning till riskgrupper ³	–	3 682	4 917	–	3 098	4 497	–	6 780	9 414	38,8
Föräldrapenning	1 938 968	1 906 217	1 821 333	1 317 229	1 289 206	1 214 231	3 256 197	3 195 423	3 035 564	–5,0
Merkostnadsersättning	4 645	14 915	15 205	1 779	7 180	7 704	6 424	22 095	22 909	3,7
Omvårdnadsbidrag	8 654	31 533	43 699	2 468	10 019	15 828	11 122	41 552	59 527	43,3
Sjukersättning	43 728	34 884	28 527	28 972	23 826	20 268	72 700	58 710	48 795	–16,9
Sjukpenning ⁴	329 075	395 244	348 105	184 165	234 665	207 494	513 240	629 009	555 599	–11,8
Smittbärarsättning ⁵	–	–	–	–	–	–	301	23 629	97 134	311,1
Statligt tandvårdsstöd ²	5 062 904	4 195 273	4 724 767	4 468 813	3 754 843	4 153 795	9 532 643	7 950 819	8 879 400	11,7
Tillfällig föräldrapenning	2 606 314	2 754 220	2 747 797	1 753 431	1 895 415	1 926 803	4 359 746	4 649 635	4 674 600	0,5
Underhållsstöd	104 113	101 652	90 724	88 215	87 262	81 022	192 328	188 914	171 746	–9,1
Övriga förmåner ⁶	–	–	–	–	–	–	364 047	305 500	283 668	–7,1
Totalt⁶	–	–	–	–	–	–	21 498 451	24 687 691	25 720 943	4,2

¹ I resultatet ingår även utfallet för flerbarnstillägg. Redovisning för tidigare år stämmer därför inte med årsredovisningen 2020.

² I totalsumman för ersättning för karensavdrag och statligt tandvårdsstöd ingår även individer av okänt kön.

³ Utfallet för tidigare år stämmer inte med årsredovisningen 2020 på grund av att vi har utvecklat modellen för datafångst.

⁴ För sjukpenning redovisas antalet avslutade sjukfall.

⁵ Statistiken kan inte delas upp per kön på grund av statistiksystemets uppbyggnad.

⁶ Statistiken kan inte delas upp per kön på grund av statistiksystemets uppbyggnad. Utfallet för tidigare år stämmer inte med tidigare redovisade uppgifter på grund av utvecklad datafångst.

Tabell 89 Volymer, beslut, andel per kön

	Kvinnor			Män		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Aktivitetsersättning	51,1	51,1	51,0	48,9	48,9	49,0
Aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning	49,0	49,4	49,4	51,0	50,6	50,6
Assistansersättning	43,8	42,7	43,9	56,2	57,3	56,1
Barnbidrag	57,3	57,7	57,0	42,7	42,3	43,0
Bostadsbidrag	59,7	61,1	63,7	40,3	38,9	36,3
Ersättning för höga sjuklönekostnader	–	–	–	–	–	–
Ersättning för karensavdrag	–	61,5	59,9	–	38,5	40,1
Ersättning till riskgrupper	–	54,3	52,2	–	45,7	47,8
Föräldrapenning	59,5	59,7	60,0	40,5	40,3	40,0
Merkostnadsersättning	72,3	67,5	66,4	27,7	32,5	33,6
Omvårdnadsbidrag	77,8	75,9	73,4	22,2	24,1	26,6
Sjukersättning	60,1	59,4	58,5	39,9	40,6	41,5
Sjukpenning	64,1	62,7	62,7	35,9	37,3	37,3
Smittbärarsättning ¹	–	–	–	–	–	–
Statligt tandvårdsstöd	53,1	52,8	53,2	46,9	47,2	46,8
Tillfällig föräldrapenning	59,8	59,2	58,8	40,2	40,8	41,2
Underhållsstöd	54,1	53,8	52,8	45,9	46,2	47,2

¹ Statistiken kan inte delas upp per kön på grund av statistiksystemets uppbyggnad.

Tabell 90 Volymer, antal utbetalningar¹

	Totalt			Förändring 2020–2021, procent
	2019	2020	2021	
Aktivitetsersättning	366 059	362 218	359 866	–0,6
Aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning	1 404 920	1 799 464	2 121 549	17,9
Assistansersättning	162 658	162 106	162 435	0,2
Barnbidrag	28 596 454	30 189 799	31 314 806	3,7
Bostadsbidrag	1 970 473	2 030 670	1 938 544	–4,5
Ersättning för höga sjuklönekostnader	47 909	448 786	456 138	1,6
varav Ersättning för sjuklönekostnader under pandemin	–	397 333	411 244	–
Ersättning för karensavdrag ²	–	3 804 958	3 614 624	–5,0
Ersättning till riskgrupper ²	–	11 938	28 921	142,3
Föräldrapenning	4 537 222	4 382 328	4 122 767	–5,9
Merkostnadsersättning	2 807	33 537	74 322	121,6
Omvårdnadsbidrag	22 936	247 175	559 638	126,4
Sjukersättning	3 050 510	2 946 099	2 795 296	–5,1
Sjukpenning	2 675 256	2 758 518	2 675 514	–3,0
Smittbärarsättning	299	15 563	88 230	466,9
Statligt tandvårdsstöd	6 729 513	5 896 090	6 584 196	11,7
Tillfällig föräldrapenning	2 810 936	3 005 741	3 010 807	0,2
Underhållsstöd	1 520 659	1 519 913	1 473 765	–3,0
Övriga förmåner ³	3 985 159	3 354 589	3 044 060	–9,3
Totalt³	57 883 770	62 969 492	64 425 478	2,3

¹ Statistiken kan inte delas upp per kön på grund av statistiksystemets uppbyggnad.

² Utfallet för tidigare år stämmer inte med årsredovisningen 2020 på grund av att vi har utvecklat modellen för datafångst.

³ Utfallet för tidigare år stämmer inte med tidigare redovisade uppgifter på grund av utvecklad datafångst.

Tabell 91 Styckkostnader, kronor per beslut, löpande priser¹

	2019	2020	2021
Aktivitetsersättning	12 955	13 186	12 600
Aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning	331	279	226
Assistansersättning	86 173	75 124	80 480
Barnbidrag	277	270	277
Bostadsbidrag	799	765	881
Ersättning för höga sjuklönekostnader ²	30	42	32
Ersättning för karensavdrag	–	22	17
Ersättning till riskgrupper ³	–	4 369	2 315
Föräldrapenning	197	198	193
Merkostnadsersättning	17 005	8 270	9 948
Omvårdnadsbidrag	21 883	10 753	11 861
Sjukersättning	5 939	6 730	7 286
Sjukpenning ⁴	7 379	6 080	6 565
Smittbärarsättning	3 378	932	928
Statligt tandvårdsstöd	17	19	22
Tillfällig föräldrapenning	123	114	113
Underhållsstöd	1 977	2 014	2 190

¹ Redovisning av kostnader i löpande priser uttrycker det faktiska värdet och är inte rensat för värdeförändringar. Statistiken kan inte delas upp per kön på grund av tidredovisningssystemets uppbyggnad.

² Uppgifter för 2020 är rättade i förhållande till årsredovisningen 2020.

³ Utfallet för tidigare år stämmer inte med årsredovisningen 2020 på grund av att vi har utvecklat modellen för datafångst.

⁴ För sjukpenning redovisas kostnad per avslutat sjukfall.

Tabell 92 Styckkostnader, kronor per beslut, fasta priser¹

	2019	2020	2021
Aktivitetsersättning	12 955	13 121	12 071
Aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning	331	278	216
Assistansersättning	86 173	74 756	77 103
Barnbidrag	277	269	265
Bostadsbidrag	799	762	844
Ersättning för höga sjuklönekostnader	30	42	31
Ersättning för karensavdrag	–	21	16
Ersättning till riskgrupper	–	4 348	2 218
Föräldrapenning	197	197	185
Merkostnadsersättning	17 005	8 230	9 530
Omvårdnadsbidrag	21 883	10 701	11 363
Sjukersättning	5 939	6 697	6 980
Sjukpenning ²	7 379	6 050	6 290
Smittbärarsättning	3 378	928	889
Statligt tandvårdsstöd	17	19	21
Tillfällig föräldrapenning	123	114	108
Underhållsstöd	1 977	2 004	2 098

¹ Redovisning av kostnader i fasta priser uttrycker värdet i priser från en tidigare period, rensat för värdeförändringar. Basåret för fasta priser är 2019. Statistiken kan inte delas upp per kön på grund av tidredovisningssystemets uppbyggnad.

² För sjukpenning redovisas kostnad per avslutat sjukfall.

Tabell 93 Handläggningstider, antal dagar i genomsnitt

	Kvinnor			Män			Totalt		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Aktivitetsersättning	82	65	69	79	64	68	80	64	68
Aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning ¹	97,0	97,0	95,3	96,7	96,5	94,8	96,8	96,7	95,0
Assistansersättning	148	121	105	152	130	108	150	126	107
Barnbidrag ²	26	22	17	20	19	16	24	21	17
Bostadsbidrag	31	31	29	34	32	32	32	31	30
Ersättning för höga sjuklönekostnader	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Ersättning för karensavdrag	–	4	6	–	4	6	–	4	6
Ersättning till riskgrupper ³	–	14	12	–	17	15	–	16	13
Föräldrapenning	8	4	5	9	5	5	8	4	5
Merkostnadsersättning	186	273	325	194	299	336	188	281	329
Omvårdnadsbidrag	204	274	296	195	270	274	202	273	292
Sjukersättning	92	81	93	90	79	89	91	80	91
Sjukpenning	27	20	23	28	21	24	28	20	23
Smittbärarersättning ³	20	17	28	17	17	28	19	17	28
Statligt tandvårdsstöd	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Tillfällig föräldrapenning	11	6	7	10	6	6	11	6	6
Underhållsstöd	59	43	43	57	43	44	59	43	43

¹ Avser andel ärenden utbetalade i tid vid fast utbetalningsdag, procent.

² I resultatet ingår även utfallet för flerbarnstillägg. Utfall för tidigare år stämmer därför inte med årsredovisningen 2020.

³ Utfallet för tidigare år stämmer inte med årsredovisningen 2020 på grund av att vi har utvecklat modellen för datafångst.

Tabell 94 Pågående ärenden, antal

	Kvinnor			Män			Totalt		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Aktivitetsersättning	3 505	2 563	2 823	3 686	2 640	2 941	7 191	5 203	5 763
Aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning ¹	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Assistansersättning	6 152	4 881	4 587	7 687	5 990	5 571	13 839	10 871	10 158
Barnbidrag	20 222	14 772	10 337	10 820	8 591	5 842	31 042	23 364	16 179
Bostadsbidrag	18 348	19 210	17 966	13 099	12 594	10 804	31 447	31 804	28 770
Ersättning för höga sjuklönekostnader	–	–	–	–	–	–	775	397	786
Ersättning för karensavdrag	–	25 773	32 828	–	16 452	21 964	–	42 225	54 792
Ersättning till riskgrupper	–	705	199	–	763	229	–	1 468	429
Föräldrapenning	49 802	24 456	28 994	37 927	16 321	18 756	87 729	40 777	47 750
Merkostnadsersättning	7 491	12 946	11 618	3 482	6 213	6 101	10 973	19 159	17 720
Omvårdnadsbidrag	15 758	29 904	23 181	3 879	7 272	5 032	19 637	37 176	28 213
Sjukersättning	5 734	4 965	6 547	4 926	4 275	5 465	10 661	9 239	12 011
Sjukpenning från 2017 ²	53 097	49 059	47 933	30 353	29 731	29 142	83 450	78 791	77 076
Sjukpenning fram till 2017 ²	15 009	–	–	6 988	–	–	21 997	–	–
Smittbärarersättning	41	895	3 968	37	848	3 772	78	1 743	7 741
Statligt tandvårdsstöd	15 081	7 782	7 527	19 244	9 845	9 137	34 442	17 668	16 747
Tillfällig föräldrapenning	72 556	34 148	44 362	44 659	22 595	30 289	117 216	56 743	74 651
Underhållsstöd	7 477	5 341	4 541	2 355	1 622	1 522	9 832	6 963	6 063

¹ Inom aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning mäts skyndsamheten i form av handläggningstid från inkommen försäkran till utbetalning.

² Ett nytt systemstöd för handläggning av sjukpenning infördes under 2017. I samband med det ändrades också ärendeslagen i handläggningen. Det innebär att resultaten före och efter förändringen inte går att jämföra.

Tabell 95 Upptäckta felaktiga utbetalningar, antal¹

	Kvinnor			Män			Totalt ²		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Aktivitetsersättning	159	255	164	175	225	181	334	480	345
Aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning	9 376	8 881	11 592	12 360	10 747	13 596	21 736	19 628	25 188
Assistansersättning	305	412	334	393	480	375	698	1 136	905
Barnbidrag	14 210	14 961	12 785	5 266	5 072	3 998	19 615	20 225	16 908
Bostadsbidrag (enskilt)	4 530	4 809	4 082	1 702	1 787	1 436	6 232	6 597	5 518
Bostadsbidrag (solidariskt) ³	298	317	325	899	752	711	1 197	1 069	1 036
Ersättning för höga sjuklönekostnader	–	–	–	–	–	–	173	5 937	4 066
Föräldrapenning	10 989	10 442	8 631	7 047	7 986	6 185	18 036	18 428	14 816
Merkostnadsersättning	–	13	32	–	19	25	–	32	57
Omvårdnadsbidrag	–	55	153	–	15	53	8	70	206
Sjukersättning	411	594	323	416	507	307	827	1 101	630
Sjukpenning	10 137	16 430	16 789	5 195	9 715	10 961	15 332	26 145	27 750
Smittbärarsättning	–	67	305	–	29	245	8	96	550
Statligt tandvårdsstöd ⁴	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Tillfällig föräldrapenning	5 403	5 685	3 747	3 259	3 563	2 500	8 662	9 248	6 247
Underhållsstöd	7 358	7 974	6 356	3 005	3 098	2 655	10 363	11 072	9 011
Övriga förmåner	12 239	13 646	12 561	9 287	10 978	9 590	21 570	24 691	22 173
Totalt	75 430	84 549	78 180	49 013	54 980	52 822	124 792	145 955	135 406

¹ Uppgifterna inkluderar inte sådana åter- eller tilläggsbetalningar som görs inom för preliminärt respektive slutligt bostadsbidrag. De inkluderar inte heller åter- och tilläggsbetalningar som sker inom ramen för de särskilda regler om s.k. steglös avräkning av sjukersättning som gäller för försäkrade som beviljats sjukersättning enligt regler som gällde före juli 2008. På grund av förändringar i datakällan har statistikfångsten för felaktiga utbetalningar utvecklats under 2021. Det gör att utfallet för tidigare år inte stämmer med årsredovisningen 2020.

² I totalen ingår även felaktiga utbetalningar till organisationer. Den könsuppdelade statistiken summerar därför inte.

³ Cirka en procent av felutbetalningarna varje år gäller sammanboende hushåll med bostadsbidrag. För dessa utgör könsbestämelsen i statistiken en mer eller mindre slumpvis uppdelning. Antalet bedöms som försumbart i detta sammanhang.

⁴ Statistik saknas på grund av statistiksystemets uppbyggnad.

Tabell 96 Handlagda felaktiga utbetalningar, andel orsakade av Försäkringskassan, procent¹

	Kvinnor			Män			Totalt		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Aktivitetsersättning	28,2	25,0	22,6	31,2	28,4	14,4	29,8	26,5	18,3
Aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning	35,9	24,6	29,8	31,0	21,3	28,6	33,1	22,8	29,2
Assistansersättning	24,2	24,0	33,3	25,4	31,0	47,5	24,9	27,9	41,4
Barnbidrag	13,8	8,0	6,2	27,6	13,2	9,2	17,6	9,3	6,9
Bostadsbidrag (enskilt)	16,0	17,5	14,9	20,6	23,2	19,8	17,2	19,0	16,1
Bostadsbidrag (solidariskt) ²	17,0	19,3	12,1	18,0	15,8	17,3	17,8	16,9	15,7
Ersättning för höga sjuklönekostnader	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Föräldrapenning	25,4	19,3	16,5	17,6	11,6	8,5	22,4	16,0	13,0
Merkostnadsersättning	–	40,0	42,1	–	41,7	36,4	–	40,9	39,0
Omvårdnadsbidrag	50,0	58,6	40,2	50,0	37,5	47,6	50,0	54,1	41,7
Sjukersättning	23,8	14,8	17,1	23,6	17,4	28,5	23,7	16,1	22,7
Sjukpenning	48,5	39,3	36,3	42,3	34,9	30,8	46,4	37,8	34,1
Smittbärarsättning	–	67,4	42,9	–	56,5	40,4	22,2	63,8	41,9
Statligt tandvårdsstöd ³	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Tillfällig föräldrapenning	13,2	11,9	10,9	9,5	7,0	5,4	11,8	10,0	8,6
Underhållsstöd	13,9	13,8	10,9	13,3	13,7	10,3	13,7	13,8	10,7
Övriga förmåner	31,3	25,8	25,8	28,0	21,9	20,9	29,8	24,1	23,6
Totalt	25,8	20,3	20,9	26,4	19,4	20,8	26,0	19,9	20,9

¹ Uppgifterna inkluderar inte sådana åter- eller tilläggsbetalningar som görs inom för preliminärt respektive slutligt bostadsbidrag. De inkluderar inte heller åter- och tilläggsbetalningar som sker inom ramen för de särskilda regler om s.k. steglös avräkning av sjukersättning som gäller för försäkrade som beviljats sjukersättning enligt regler som gällde före juli 2008. Andelen har beräknats utifrån felaktiga utbetalningar som hanterats under året. På grund av förändringar i datakällan har statistikfångsten för felaktiga utbetalningar utvecklats under 2021. Det gör att utfallet för tidigare år inte stämmer med årsredovisningen 2020. På grund av statistiksystemets uppbyggnad ingår inte återkrav ställda till organisationer i utfallet.

² Cirka en procent av felutbetalningarna varje år gäller sammanboende hushåll med bostadsbidrag. För dessa utgör könsbestämelsen i statistiken en mer eller mindre slumpvis uppdelning. Antalet bedöms som försumbart i detta sammanhang.

³ Statistik saknas på grund av statistiksystemets uppbyggnad.

Tabell 97 Intern försäkringskontroll, antal granskade ärenden¹

	Kvinnor			Män			Totalt		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Aktivitetsersättning	–	1 005	996	–	1 039	1 062	1 254	2 044	2 058
Aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning	–	3 267	3 590	–	3 614	3 724	3 745	6 881	7 314
Assistansersättning	–	698	699	–	870	850	3 348	1 568	1 549
Barnbidrag	–	1 246	1 275	–	711	769	1 324	1 957	2 044
Bostadsbidrag	–	1 875	1 940	–	1 012	1 144	1 334	2 887	3 091
Ersättning för höga sjuklönekostnader	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Ersättning för karensavdrag	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Ersättning till riskgrupper	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Föräldrapenning	–	1 241	1 287	–	722	759	1 349	1 963	2 046
Merkostnadsersättning	–	1 042	1 105	–	882	972	671	1 924	2 077
Omvårdnadsbidrag	–	1 413	1 448	–	511	636	810	1 924	2 084
Sjukersättning	–	990	959	–	873	880	1 234	1 863	1 840
Sjukpenning	–	6 529	2 076	–	3 515	1 281	1 225	10 044	3 382
Statligt tandvårdsstöd	–	–	–	–	–	–	–	199	1 495
Tillfällig föräldrapenning	–	1 201	1 178	–	796	802	1 350	1 997	1 980
Underhållsstöd	–	1 770	1 859	–	717	837	1 325	2 487	2 701
Övriga förmåner	–	1 001	3 802	–	580	3 323	12 461	1 581	7 128
Totalt	–	23 278	22 214	–	15 842	17 039	31 430	39 319	40 789

¹ För 2019 kan statistiken inte delas upp per kön på grund av det gamla statistiksystemets uppbyggnad.

Tabell 98 Intern försäkringskontroll, andel med avvikelse¹

	Kvinnor			Män			Totalt		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Aktivitetsersättning	–	–	1,6	–	–	1,6	1,2	0,8	1,6
Aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning	–	–	1,6	–	–	1,7	3,1	1,4	1,7
Assistansersättning	–	–	0,1	–	–	0,0	1,0	0,3	0,1
Barnbidrag	–	–	1,6	–	–	2,0	2,3	2,0	1,8
Bostadsbidrag	–	–	6,3	–	–	10,8	8,2	5,5	8,1
Ersättning för höga sjuklönekostnader	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Ersättning för karensavdrag	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Ersättning till riskgrupper	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Föräldrapenning	–	–	1,9	–	–	2,0	1,2	1,3	1,9
Merkostnadsersättning	–	–	1,1	–	–	1,4	2,7	1,8	1,3
Omvårdnadsbidrag	–	–	1,2	–	–	0,9	0,9	2,4	1,1
Sjukersättning	–	–	0,9	–	–	1,5	1,5	1,2	1,3
Sjukpenning	–	–	8,5	–	–	6,6	4,7	5,0	8,3
Statligt tandvårdsstöd	–	–	–	–	–	–	–	9,5	4,6
Tillfällig föräldrapenning	–	–	1,9	–	–	2,5	0,8	1,5	2,1
Underhållsstöd	–	–	3,5	–	–	3,3	5,5	5,1	3,6
Övriga förmåner	–	–	9,5	–	–	8,7	5,3	7,1	9,2
Totalt	–	3,4	4,1	–	2,7	4,1	3,7	3,1	4,2

¹ För 2019 kan statistiken inte delas upp per kön på grund av det gamla statistiksystemets uppbyggnad. På grund av förändringar i urvalet under 2020 då automathandlagda ärenden sedan juli inte längre ingår, ska jämförelser mellan åren göras med försiktighet.

Tabell 99 Inkomna omprövningar, antal¹

	Kvinnor			Män			Totalt ²		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Aktivitetsersättning	794	622	398	808	607	376	1 605	1 229	774
Aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning	2 892	3 217	5 110	2 945	3 419	5 430	5 837	6 636	10 540
Assistansersättning	626	641	442	825	917	660	1 475	1 599	1 161
Barnbidrag	753	747	687	441	460	419	1 196	1 208	1 106
Bostadsbidrag	3 954	4 602	4 106	2 357	2 812	2 069	6 313	7 415	6 175
Ersättning för höga sjuklönekostnader	106	121	83	46	31	28	192	209	254
Ersättning för karensavdrag	–	69	83	–	44	105	–	113	188
Ersättning till riskgrupper	–	24	18	–	31	36	–	55	54
Föräldrapenning	663	658	535	669	792	632	1 333	1 451	1 167
Merkostnadsersättning	74	676	638	42	320	355	116	997	993
Omvårdnadsbidrag	218	1 412	1 643	50	329	369	268	1 742	2 012
Sjukersättning	2 981	2 536	1 801	1 979	1 724	1 276	4 961	4 260	3 077
Sjukpenning	10 886	12 161	6 040	5 334	6 590	3 505	16 222	18 752	9 545
Smittbärarsersättning	–	40	112	–	22	98	–	62	210
Statligt tandvårdsstöd ³	373	374	339	413	418	352	941	994	717
Tillfällig föräldrapenning	2 300	2 747	2 037	1 515	1 813	1 420	3 815	4 560	3 457
Underhållsstöd	2 196	2 125	1 812	2 585	2 524	2 279	4 781	4 649	4 091
Övriga förmåner	6 770	6 687	5 529	4 734	4 514	3 752	11 528	11 234	9 281
Totalt	35 588	39 459	31 413	24 744	27 367	23 161	60 586	67 165	54 802

¹ På grund av utveckling av statistikfångsten skiljer sig utfallet för tidigare år mot årsredovisningen 2020. Utfallet baseras på den senaste registreringen av vilken förmån eller ärendeslag som omprövningen avser.

² Den könsuppdelade statistiken summerar inte till totalen på grund av registreringar med okänt kön.

Tabell 100 Avgjorda omprövningar, antal

	Kvinnor			Män			Totalt ¹		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Aktivitetsersättning	938	622	457	938	638	414	1 879	1 260	871
Aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning	2 648	3 411	4 995	2 699	3 617	5 327	5 347	7 028	10 322
Assistansersättning	642	664	409	810	968	609	1 464	1 679	1 103
Barnbidrag	795	745	667	475	461	409	1 272	1 206	1 076
Bostadsbidrag	4 222	3 833	4 925	2 538	2 361	2 570	6 760	6 194	7 495
Ersättning för höga sjuklönekostnader	–	–	–	–	–	–	177	219	264
Ersättning för karensavdrag	–	68	83	–	44	105	–	112	188
Ersättning till riskgrupper	–	17	25	–	21	46	–	38	71
Föräldrapenning	735	655	554	703	814	603	1 439	1 470	1 157
Merkostnadsersättning	53	512	795	24	237	443	77	749	1 238
Omvårdnadsbidrag	131	1 222	1 834	35	261	436	166	1 483	2 270
Sjukersättning	3 502	2 530	1 929	2 357	1 751	1 329	5 859	4 281	3 258
Sjukpenning	10 011	12 379	6 853	4 928	6 662	3 870	14 941	19 042	10 723
Smittbärarsersättning	–	35	112	–	20	99	–	55	211
Statligt tandvårdsstöd	469	438	312	505	412	325	1 133	1 058	662
Tillfällig föräldrapenning	2 385	2 732	1 975	1 555	1 812	1 373	3 940	4 544	3 348
Underhållsstöd	2 383	2 048	1 871	2 695	2 463	2 289	5 078	4 511	4 160
Övriga förmåner	7 503	6 787	5 878	5 148	4 631	4 003	12 676	11 448	9 881
Totalt	36 508	38 835	33 759	25 455	27 207	24 277	62 211	66 377	58 298

¹ Den könsuppdelade statistiken summerar inte till totalen på grund av registreringar med okänt kön.

Tabell 101 Ändrade beslut vid omprövning, procent

	Kvinnor			Män			Totalt ¹		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Aktivitetsersättning	11,4	11,3	19,0	13,6	11,0	18,1	12,7	11,1	18,6
Aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning	11,3	13,0	26,1	10,0	12,3	21,8	10,7	12,6	23,9
Assistansersättning ²	5,5	7,2	10,0	4,3	5,4	11,0	4,8	6,0	9,9
Barnbidrag	15,7	17,3	14,8	15,8	15,8	14,9	15,7	16,7	14,9
Bostadsbidrag	32,0	29,1	29,3	31,7	32,5	31,5	31,9	30,4	30,1
Ersättning för höga sjuklönekostnader ²	–	–	–	–	–	–	18,1	16,4	–
Ersättning för karensavdrag	–	48,5	42,2	–	40,9	18,1	–	45,5	28,7
Ersättning till riskgrupper	–	17,6	20,0	–	4,8	15,2	–	10,5	16,9
Föräldrapenning	41,5	41,4	45,8	47,8	46,1	46,4	44,5	43,9	46,2
Merkostnadsersättning	1,9	5,5	5,5	8,3	9,3	7,0	3,9	6,7	6,1
Omvårdnadsbidrag	2,3	5,3	6,8	5,7	3,1	5,3	3,0	4,9	6,5
Sjukersättning	2,1	2,5	4,3	4,0	4,5	5,6	2,9	3,3	4,8
Sjukpenning	8,1	7,1	11,9	9,1	8,9	15,5	8,4	7,7	13,2
Smittbärarsersättning	–	34,3	54,5	–	20,0	50,5	–	29,1	52,6
Statligt tandvårdsstöd ²	49,5	38,8	–	48,5	44,4	–	47,5	40,5	–
Tillfällig föräldrapenning	63,9	63,2	66,4	62,1	60,1	62,9	63,2	62,0	65,0
Underhållsstöd	14,5	12,6	11,8	6,7	8,5	5,8	10,4	10,4	8,5
Övriga förmåner	29,2	38,4	38,2	30,8	33,5	33,4	29,8	36,3	36,2
Totalt	20,3	20,4	24,6	20,3	20,4	23,6	20,4	20,5	24,2

¹ Den könsuppdelade statistiken summerar inte till totalen på grund av registreringar med okänt kön.

² På grund av byte av diariehanteringssystem ingår inte samtliga omprövningsärenden av assistansersättning, ersättning för höga sjuklönekostnader och statligt tandvårdsstöd i underlaget för ändringsfrekvensen från och med november 2020. Förändringen rör enbart ärenden som rör organisationer. Det gör att ändringsfrekvens för ersättning för höga sjuklönekostnader och statligt tandvårdsstöd inte kan beräknas för 2021. Utfallet för assistansersättning påverkas i mindre utsträckning eftersom ärenden som rör organisationer är färre och påverkar därför inte möjligheten att redovisa ändringsfrekvensen.

Övrig åter- rapportering

- Regleringsbrev
- Förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag
- Förordning (2009:1174) med instruktion för Försäkringskassan

Förtroende

I detta avsnitt redovisas utvecklingen av förtroendet för myndigheten samt vilka åtgärder som vidtagits för att stärka detta.

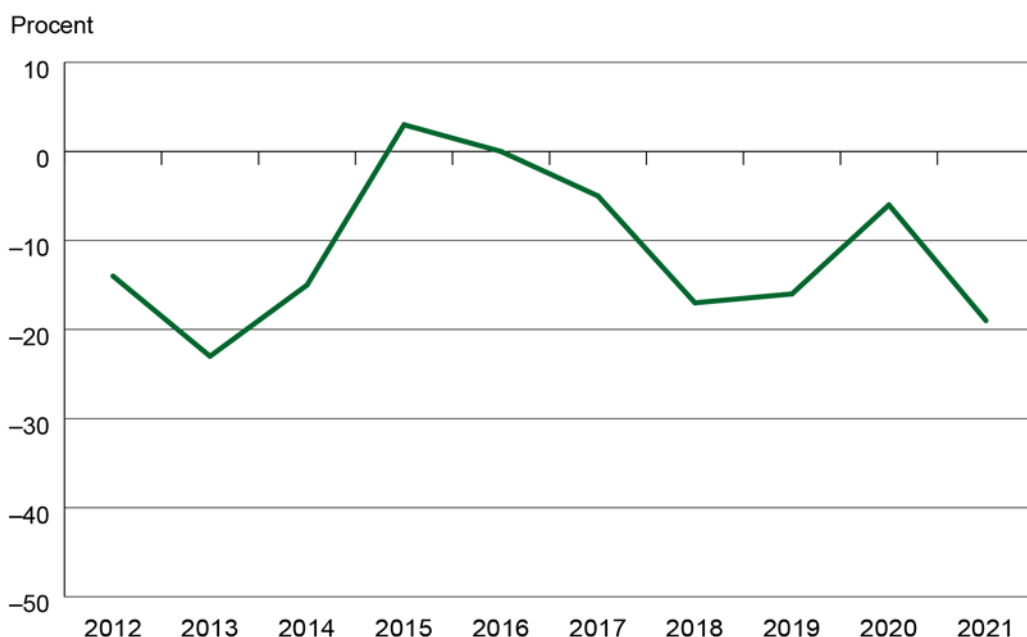
Förtroendet för Försäkringskassan

Försäkringskassan följer utvecklingen av allmänhetens förtroende för myndigheten med hjälp av flera årliga undersökningar. För att belysa hur förtroendet har utvecklats redovisas här de senaste resultaten från dessa undersökningar.

Sammanfattningsvis visar undersökningarna att förtroendet för Försäkringskassan har legat på en jämn och låg nivå sedan 2017, undantaget förändringarna i SOM-institutets mätning 2020. De av allmänheten som har varit i kontakt med Försäkringskassan har ett högre förtroende för myndigheten än övriga.

SOM-institutets mätning av förtroendet

Diagram 11 Förtroendet för Försäkringskassan 2012–2021 (SOM-institutets förtroendeundersökning)

SOM-institutet har mätt och följt utvecklingen av allmänhetens förtroende för Försäkringskassan och andra myndigheter sedan 1999. SOM-institutet redovisar förtroendet genom ett balansmått.¹⁶⁴ Under 2021 har institutet gjort två studier för att undersöka om förtroendet för myndigheterna förändrats under pandemin.

¹⁶⁴ Förtroendebalans bland dem med åsikt avser andelen som svarat 'mycket' eller 'ganska stort förtroende' minus andelen som svarat 'mycket' eller 'ganska litet förtroende'.

I den senare av de två studier som SOM-institutet genomförde under 2021 hamnar Försäkringskassans balansmätt på minus 19 procent. Det är en tydlig försämring från 2020 när det låg på minus 6 procent, och något sämre än 2019 när det låg på minus 16 procent. Vi kan alltså se att förtroendet ökade tillfälligt under 2020 för att sedan gå tillbaka till tidigare nivåer. Det finns inga större skillnader mellan män och kvinnor avseende förtroende för Försäkringskassan. 21 procent av kvinnorna och 20 procent av männen uppger ett stort eller mycket stort förtroende för Försäkringskassan, det är en minskning med 4 respektive 5 procentenheter jämfört med 2020.¹⁶⁵

Försäkringskassans image- och förtroendeundersökning

Sedan 2008 har Försäkringskassan följt utvecklingen av allmänhetens förtroende för myndigheten genom en egeninitierad image- och förtroendeundersökning, utförd av Kantar Sifo. I denna uppgår medelvärdet för förtroendet under 2021 till 2,8 på en femgradig skala, vilket är oförändrat sedan 2020. Andelen med stort eller mycket stort förtroende för Försäkringskassan är 23 procent, medan andelen med litet eller inget förtroende är 36 procent, vilket är en liten förbättring jämfört föregående år. Sammantaget visar undersökningen att drygt 6 av 10 hyser oförändrat förtroende för Försäkringskassan. Det fanns inga skillnader mellan män och kvinnor i andelen som uppgav att de hade högt förtroende för Försäkringskassan, men signifikant fler män än kvinnor uppgav ett uttalat lågt förtroende för Försäkringskassan, 39 respektive 32 procent. Förtroendet är större hos personer som har varit i kontakt med Försäkringskassan och har eller har haft ett pågående ärende hos Försäkringskassan. Andelen som angav att de har stort till mycket stort förtroende är 37 procent, vilket är i nivå med föregående år.

De som anger ett minskat förtroende för Försäkringskassan motiverar det i öppna svar främst med hanteringen av sjukförsäkringen och andras återberättande av negativa erfarenheter. Även felaktiga utbetalningar, dålig kontroll och förmåga att upptäcka fusk nämns.

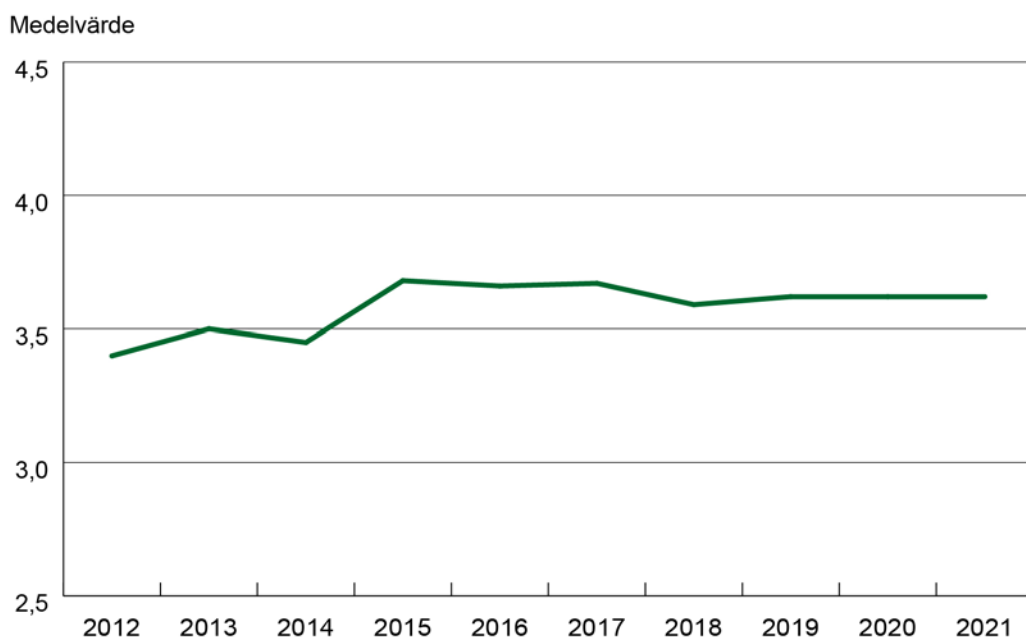
Förtroende är högre för Försäkringskassan än för socialförsäkringen. 23 procent uppger att de har högt eller mycket högt förtroende för Försäkringskassan medan 21 procent uppger att de har högt eller mycket högt förtroende för socialförsäkringen.¹⁶⁶

¹⁶⁵ Myndighetsförtroende under pandemin 2020–2021.

¹⁶⁶ Försäkringskassans image – och varumärkesundersökning 2021_220112 (Kantar Sifo 2022).

Den nationella kundundersökningen

Diagram 12 Förtroendet för Försäkringskassan 2012–2021 (Försäkringskassans nationella kundundersökning)

Försäkringskassan gör varje år en kundundersökning bland dem som haft ett aktivt ärende hos myndigheten. I årets undersökning är medelvärdet för förtroendet 3,6 på en femgradig skala. För män uppgår medelvärdet till 3,7 och för kvinnor till 3,5. Det betyder att det bara rört sig marginellt under de senaste sex åren. Av deltagarna i undersökningen har 62 procent stort till mycket stort förtroende, medan 18 procent har litet eller mycket litet förtroende för myndigheten. Bägge siffrorna är likvärdiga med föregående år. Bland våra förmåner finns högst andel missnöjda inom sjukförsäkringen och assistansersättningen, 22 respektive 23 procent.

Försäkringskassans arbete med att stärka förtroendet för myndigheten

Försäkringskassan analyserade i en rapport 2020 vilka faktorer som påverkar medborgarnas bristande och varierande förtroende för myndigheten. I rapporten dras slutsatsen att de variationer som visats i förtroendemätningarna över tid har att göra med framför allt två saker. Dels den ökade andelen avslag inom framför allt sjukpenningen. Dels bilden av, och i vilken utsträckning det förekommer felaktiga utbetalningar och missbruk av socialförsäkringen. Detta innebär inte att andra faktorer saknar betydelse, men dessa två bedöms vara de mest centrala för att förstå utvecklingen av förändringen i förtroendesiffrorna över tid.¹⁶⁷ Rapporteringen av åtgärder för att stärka förtroendet utgår från de faktorer som identifierats som drivande för förtroendet. Dessa åtgärder ska ses som en del i ett långsiktigt arbete med att förstärka förtroendet för myndigheten och socialförsäkringen. Vi förväntar oss inte och kan inte heller se kortsiktiga effekter av 2021 års arbete i förtroendemätningarna.

¹⁶⁷ Medborgarnas bristande och över tid varierande förtroende för Försäkringskassan
 Analys av orsaker och förslag på förtroendehöjande åtgärder, Försäkringskassan (PM 2020:4).

Utveckling av förvaltningen av sjukförsäkringen

Under 2021 påbörjades en samlad genomlysning av Försäkringskassans förvaltning av sjukförsäkringsförmånerna. Syftet med genomlysningen var att identifiera vad vi behöver göra för att åstadkomma en långsiktig och stabil styrning av förvaltningen av sjukförsäkringen.

Bakgrunden till genomlysningen är bland annat att avslagsfrekvensen varierat över tid på ett sätt som inte kan förklaras av förändringar i regelverk eller av förändringar i omvärlden, såsom folkhälsa eller arbetsmarknadens krav.

Genomlysningen har gett underlag till att starta ett flerårigt program, vars initiala uppgift är att utarbeta en samlad långsiktig målbild och förnyad verksamhetsidé för Försäkringskassans förvaltning av sjukförsäkringen. Förslagen som lämnas ska bidra till att öka människors förtroende för Försäkringskassans förmåga att fatta materiellt korrekta beslut i enlighet med gällande rätt. Programmet ska vidare föreslå en ändamålsenlig organisation och effektiv styrning av alla delar av förvaltningen av sjukförsäkringen. Förslaget ska vara anpassat till de olika verksamhetslogiker som sjukförsäkringen motiverar.

Strategiskt kommunikationsarbete

Allmänhetens förtroende för Försäkringskassan påverkas av en rad faktorer kopplade till kommunikation. För att långsiktigt och hållbart bidra till ett ökat förtroende har flera arbeten inom kommunikation inletts och genomförts under året:

- utveckling av kommunikationen om Försäkringskassans arbete med sjukförsäkringen och assistansersättning, inklusive en granskning av hur vi tillgodoser de försäkrades behov utifrån livssituationer och livshändelser
- en ny vägledning för en samlad gemensam tonalitet i kommunikationen
- en enhetlig beskrivning av Försäkringskassans roll och uppgift, hur vi ser på oss själva och dem vi är till för.

Arbete mot felaktiga utbetalningar inom Försäkringskassans förmåner

Vi har under året förstärkt arbetet med att motverka felaktiga utbetalningar och bidragsbrott, läs mer i avsnittet Mål för att minska felaktiga utbetalningar.

Mörkertal inom bostadstillägg

I detta avsnitt redovisas en skattning av underutnyttjandet av bostadstillägg bland personer med sjuk- eller aktivitetsersättning och hur det påverkar andelen med låg ekonomisk standard. Även genomförda insatser för att öka andelen som ansöker om bostadstillägg redovisas.

Bostadstillägget ska bidra till skälig levnadsnivå och bostadsstandard för ålderspensionärer och försäkrade som får sjuk- eller aktivitetsersättning. Men förmånen nyttjas inte av alla som har rätt till den. Under 2019–2021 har mellan 244 000 och 268 000 försäkrade haft sjukersättning. Av dessa har cirka 40 procent också fått bostadstillägg. Antalet försäkrade med aktivitetsersättning har varierat mellan 36 000 och 38 000, varav cirka 60 procent har fått bostadstillägg.

Här redogörs för det uppskattade underutnyttjandet av bostadstillägget för försäkrade med sjuk- eller aktivitetsersättning, det så kallade mörkertalet. Vi beskriver också vilken betydelse detta har för hur många som lever i hushåll med låg ekonomisk standard¹⁶⁸ och vilka åtgärder som vidtagits för att fler ska nyttja förmånen.

Det kan finnas flera anledningar till att försäkrade med sjuk- eller aktivitetsersättning inte ansöker om bostadstillägg. Därför krävs också flera typer av åtgärder. De åtgärder som vidtagits under året har utgått från rekommendationerna i Riksrevisionens rapport Mörkertal inom bostadstillägg.¹⁶⁹ Fokus har legat på proaktiva insatser för att öka den andel som ansöker om bostadstillägg direkt efter att de beviljats sjukersättning eller aktivitetsersättning. Syftet har dessutom varit att få kunskap om vilka insatser som ger störst effekt för att kunna använda vid kommande insatser riktade till försäkrade som sedan tidigare beviljats sjukersättning eller aktivitetsersättning, men som inte ansökt om bostadstillägg.

¹⁶⁸ Låg ekonomisk standard (LES) avser en ekonomisk standard (hushåll med disponibel inkomst) som är lägre än 60 procent av medianvärdet i befolkningen.

¹⁶⁹ RIR 2019:22.

Uppskattat underutnyttjande av bostadstillägg och koppling till ekonomisk standard

Nedan redovisas det uppskattade underutnyttjandet av bostadstillägg bland försäkrade med sjuk- eller aktivitetsersättning och hur detta påverkar antalet som lever i hushåll med låg ekonomisk standard. För att uppskatta underutnyttjandet och antal som lever i hushåll med låg ekonomisk standard har SCB:s fördelningsanalytiska statistiksystem för inkomster och transfereringar (FASIT) använts.¹⁷⁰

Tabell 102 Uppskattat underutnyttjande av bostadstillägg bland försäkrade med sjuk- eller aktivitetsersättning, antal och andel av uppskattat antal berättigade mottagare av bostadstillägg

	Kvinnor			Män			Totalt		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020
Sjukersättning, antal	17 700	16 400	15 800	13 300	13 000	12 800	31 000	29 400	28 700
Sjukersättning, andel	24	23	23	22	22	22	23	23	23
Aktivitetsersättning, antal	2 800	2 800	2 700	3 200	2 700	2 600	6 000	5 600	5 300
Aktivitetsersättning, andel	22	24	24	21	20	20	21	22	22

Källa: SCB FASIT Star.

Tabellen ovan visar dels antalet försäkrade som uppskattas ha rätt till bostadstillägg men som inte ansökt om förmånen, dels hur stor andel de utgör av alla som har rätt till bostadstillägg – cirka en femtedel.¹⁷¹ Det uppskattade underutnyttjandet är marginellt högre bland kvinnor än bland män.

Nedan redovisas dels en uppskattning av antalet och andelen försäkrade med sjuk- eller aktivitetsersättning som lever i hushåll med låg ekonomisk standard, dels hur det uppskattade underutnyttjandet av bostadstillägg påverkar denna andel.

Med underutnyttjande visar en uppskattning av situationen, som den är för tillfället, när personer med rätt till bostadstillägget inte ansökt om det.

Utan underutnyttjande visar en uppskattning av hur situationen hade sett ut om personer med rätt till bostadstillägget ansökt om det.

¹⁷⁰ I urvalet ingår endast personer som är folkbokförda vid årets slut och har en disponibel inkomst som skiljer sig från noll, och hushåll där alla individer i hushållet fanns i hushållet både 1 januari och 31 december.

¹⁷¹ I analysen definieras underutnyttjandet för 2018 och 2019 som antalet som har rätt till bostadstillägg minus antalet individer som mottagit bostadstillägg enligt simuleringsmodellen FASIT. På grund av en 2-årig eftersläpning i den ingående grunddata till FASIT baseras underutnyttjandet 2020 på en framskrivning baserad på 2019 års grunddata.

Tabell 103 Uppskattat antal och andel mottagare av sjuk- eller aktivitetsersättning som lever i hushåll med låg ekonomisk standard, med och utan underutnyttjat bostadstillägg

Förekomst av låg ekonomisk standard	Kvinnor			Män			Totalt		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020
Bland sjukersättningsmottagare									
Med underutnyttjande, antal	45 700	47 500	46 300	44 600	45 600	44 100	90 300	93 000	90 500
Utan underutnyttjande, antal	41 500	43 000	42 200	39 100	39 300	38 500	80 600	82 300	80 600
Med underutnyttjande, andel	28	31	32	41	45	45	33	37	37
Utan underutnyttjande, andel	26	28	29	36	38	39	30	32	33
Bland aktivitetsersättningsmottagare									
Med underutnyttjande, antal	8 000	7 600	7 300	9 700	8 500	8 200	17 700	16 100	15 400
Utan underutnyttjande, antal	7 600	7 200	7 000	9 000	8 300	7 900	16 600	15 500	14 900
Med underutnyttjande, andel	43	44	44	44	43	44	44	44	44
Utan underutnyttjande, andel	41	42	43	41	42	42	41	42	43

Källa: SCB FASIT Star.

Det är alltså en relativt stor andel av dem som har sjuk- eller aktivitetsersättning som lever i hushåll med låg ekonomisk standard. Beräkningen visar att om de som potentiellt hade rätt till bostadstillägg hade sökt och fått tillägget skulle den totala andelen minska med några procentenheter.¹⁷²

Av dem som hade sjukersättning skulle cirka 9 900 försäkrade lyftas över gränsen för låg ekonomisk standard om de hade fått bostadstillägg under 2020. Motsvarande siffra för aktivitetsersättning var cirka 500 försäkrade.

Den totala andelen försäkrade med sjukersättning som lever i hushåll med låg ekonomisk standard skulle därmed ha minskat med 3 procentenheter under 2018, med 5 procentenheter under 2019 och med 4 procentenheter under 2020. Den totala andelen försäkrade med aktivitetsersättning som lever i hushåll med låg ekonomisk standard skulle ha minskat med 3 procentenheter under 2018, 2 procentenheter under 2019 och med 1 procentenhet under 2020.

Det finns en skillnad mellan könen när det gäller sjukersättning, där män i högre utsträckning än kvinnor lever i hushåll med låg ekonomisk standard.

Insatser för att minska mörkertalet inom bostadstillägg

Brev med information om bostadstillägg

Sedan våren 2020 används en automatisk urvalsprofil för att söka ut försäkrade som kan vara berättigade till bostadstillägg. Vi skickar ut brev med information om bostadstillägg till försäkrade som beviljats aktivitets- eller sjukersättning och inte ansökt om bostadstillägg efter tre månader. Brevet hänvisar också till ett verktyg på webbplatsen där man kan göra en preliminär beräkning för att se om man har rätt till bostadstillägg.

¹⁷² Låg ekonomisk standard baseras på hushållets inkomst och är framför allt ett mått på relativa inkomstskillnader. Det gör det till en indikator över den ekonomiska betydelsen av bostadstillägget, som är en ersättning på individnivå. Det är därför möjligt att bostadstillägget kan fylla syftet att bidra till en skälig levnadsnivå och bostadsstandard, även om det inte påverkar hushållets disponibla inkomst per konsumtionsenhet, relativt medianinkomsten i befolkningen, i någon större omfattning.

Upp emot 30 procent av dem som fått brevet har sedan ansökt om bostadstillägg. Vissa som fick brevet i en digital brevlåda ansökte via Mina sidor redan samma dag som de fick brevet, vilket visar på vikten av väl fungerande digitala tjänster.

Vi arbetar med att utvidga informationsinsatsen även till försäkrade som beviljades ersättning före 2020, och planerar att börja skicka brev till dem under 2022.

Kvalitetsuppföljning av avslagsärenden

Riksrevisionens visade i sin rapport också att vissa av dem som fått avslag på sin ansökan om bostadstillägg i själva verket uppfyllde villkoren för förmånen.¹⁷³ Problemet var att de inte klarade av att på egen hand sammanställa och lämna all den information om sin ekonomi och sitt boende som Försäkringskassan behöver för att kunna fatta beslut om bostadstillägg.

För att ta reda på om vi gör vad som krävs för att ärendena blir tillräckligt utredda har vi därför granskat ärenden om bostadstillägg där den sökande fått avslag. Granskningen gjordes inom ramen för den systematiska kvalitetsuppföljningen. Den visade att handläggaren vidtagit åtgärder för att hjälpa den sökande att lämna rätt information i 89 procent av de granskade ärendena. Resultatet av granskningen kommer att användas för att skapa riktade insatser som kan förbättra resultatet ytterligare.

Uppdateringar av handlägningsprocesser

Under året har en ny handlägningsprocess införts där arbetsmoment för att minska underutnyttjandet av bostadstillägg arbetats in. Bland annat ska vi enligt processen alltid påminna den sökande om vi inte fått de uppgifter som behövs för att pröva rätten till bostadstillägg. Vi har även gett handläggarna utökade möjligheter att rimlighetsbedöma uppgifter vilket minskar behovet av att begära in kompletterande uppgifter.

Även processen för sjukersättning har uppdaterats så att den täcker in fler tillfällen där personer får information om bostadstillägget.

Nytt handläggningssystem

Under året har arbete inletts med ett nytt it-stöd för bostadstillägg. I samband med att det nya it-stödet börjar användas 2023 kommer vi även att se över blanketter, e-tjänster och handlägningsprocessen. Det ska vara enkelt att hitta information om bostadstillägg, ansökan ska vara enkel att fylla i och e-tjänsterna lätta att använda. Även besluten ska vara tydliga och det ska vara enkelt att förstå sina skyldigheter och hur man anmäler förändringar. Sammantaget bedömer vi att det nya it-stödet och de förändringar vi gör kopplade till det kommer göra det enklare att få information, ansöka om och få bostadstillägg och därigenom också minska underutnyttjandet.

¹⁷³ Mörkertal inom bostadstillägget (RiR 2019:22).

Medarbetare och kompetensförsörjning

Försäkringskassans kompetensförsörjning bedöms utifrån hur väl vi lyckas attrahera, rekrytera, utveckla, behålla och avveckla personal. En god kompetensförsörjning är en förutsättning för att kunna utföra kärnuppdraget effektivt och rättssäkert med hög kvalitet och god service. Här redovisas åtgärder som har vidtagits i syfte att säkerställa detta, samt en bedömning av åtgärdernas resultat.

Pandemin har påverkat vår verksamhet och kompetensförsörjning på ett omfattande sätt, men sammantaget bedöms kompetensförsörjningen inom verksamheten ha fungerat tillfredsställande.

Personalstruktur

Vid utgången av 2021 hade Försäkringskassan 14 344 anställda.

Tabell 104 Antal anställda, årsarbetskrafter och genomsnittsålder

	Kvinnor			Män			Totalt		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Antal anställda ¹	10 782	10 539	10 712	3 547	3 579	3 632	14 329	14 118	14 344
Medeltal anställda ²	10 748	10 608	10 591	3 518	3 551	3 595	14 266	14 159	14 185
Årsarbetskrafter ³	9 112	9 325	9 162	3 229	3 346	3 306	12 341	12 671	12 468
Genomsnittligt antal årsarbetskrafter ⁴	9 120	9 219	9 244	3 198	3 288	3 326	12 317	12 506	12 570
Genomsnittsålder ⁵	43	44	43	43	43	43	43	43	43

¹ Totalt antal anställda den 31 december.

² Baserat på mätningar den 1 januari och den 31 december.

³ Baserat på månadsvärde för tolv månader dividerat med arbetstid (1 920 timmar).

⁴ Baserat på månadsuppgifter 1 januari till 31 december.

⁵ Genomsnittsålder för alla anställda den 31 december.

Medelåldern hos de anställda var under året 43 år. 30 procent var över 50 år och 10 procent var över 60 år.

Tabell 105 Könsfördelning anställda, procent

	2019	2020	2021
Kvinnor	75	75	75
Kvinnor i chefsposition	70	71	71
Män	25	25	25
Män i chefsposition	30	29	29

Av Försäkringskassans anställda är 75 procent kvinnor. Kvinnor är fortfarande något underrepresenterade på chefspositioner i relation till könsfördelningen bland samtliga anställda.

Attrahera och rekrytera rätt kompetens

Försäkringskassan har under 2021 gjort 3 229 rekryteringar. Av dessa var 2 015 externa, och 1 615 ledde till en tillsvidareanställning. Det är en ökning sedan 2020, då 1 176 personer anställdes genom extern rekrytering och 872 rekryteringar ledde till en tillsvidareanställning.

Det har varit en utmaning att rekrytera och introducera nya medarbetare under pandemin eftersom vi i hög grad har arbetat hemifrån, men det har överlag fungerat väl. I huvudsak har vi också gott om kvalificerade sökande. På vissa orter och för vissa tjänster har det dock varit svårt att hitta rätt kompetens.

Under 2021 har vi påbörjat arbetet med att implementera vårt arbetsgivarvarumärke. Syftet med varumärket är att stärka förmågan att attrahera, rekrytera och behålla medarbetare med rätt kompetens.

Rekrytering med särskilda anställningsformer

Försäkringskassan har i uppdrag av regeringen att tillhandahålla praktikplatser för nyanlända och personer med funktionsnedsättning. Under året har 23 personer påbörjat sådan praktik. Det är färre än föregående år, då det var 34 personer.

Växla och avveckla kompetens

Försäkringskassan använder primärt medarbetarsamtal för att fånga behov av utveckling.

Det finns riktlinjer som bland annat beskriver hur en omställning¹⁷⁴ kan förebyggas, hur omställningen går till och hur partsgemensamma omställningsmedel kan stödja en omställningsprocess.

Totalt har vi under året beviljat 6,8 miljoner kronor i partsgemensamma omställningsmedel, vilket är mindre än 2020 då 9,3 miljoner kronor beviljades. Dessa medel finansierar även coachning som stöd i utveckling och vid individuell omställning för medarbetare och chefer.

Statlig närvaro i landet

Sedan 2018 har vi som en del av arbetet med vår kompetensförsörjning aktivt prövat var i landet vi ska rekrytera. Det har lett till att vi har ökat vår bemanning utanför storstadsområden med drygt 500 medarbetare under perioden 2018–2021. Vid utgången av 2021 var 65 procent av Försäkringskassans medarbetare placerade utanför storstadsområden. Ökningen har i huvudsak åstadkommits genom förläggning av ny och utökad verksamhet utanför storstadsområdena.

¹⁷⁴ Omfördelning eller minskning av antalet medarbetare på grund av verksamhetsförändring eller åtgärder som genomförs när en medarbetare bedöms behöva byta arbetsuppgifter eller yrkesroll.

Behålla personal och utveckla rätt kompetens

I detta avsnitt beskrivs bland annat personalomsättning och sjukfrånvaro.

Personalomsättning

Minskad extern personalomsättning fortsätter att vara ett prioriterat område som vi följer kontinuerligt. Personalomsättningen ska vara anpassad efter verksamhetens behov och minska i de delar av verksamheten där den är alltför hög.

Tabell 106 Personalomsättning tillsvidareanställda

	Kvinnor			Män			Totalt		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Antal tillsvidareanställda	10 417	10 091	10 268	3 419	3 442	3 478	13 836	13 533	13 746
Antal som börjat	1 682	711	1 055	594	310	365	2 276	1 021	1 420
Antal som slutat	1 503	979	910	507	286	333	2 010	1 265	1 243
Personalomsättning i procent	14,5	9,6	8,9	15,0	8,4	9,6	14,6	9,3	9,1
Genomsnittlig anställningstid, antal år	10,0	10,3	9,8	8,8	9,3	9,2	9,7	10,0	9,6

Tabell 107 Avgångsorsaker, procent

	Kvinnor			Män			Totalt		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Pension ¹	19	22	19	14	14	9	18	20	16
Egen uppsägning	55	58	62	58	58	68	56	58	63
Visstidsanställning upphört ²	6	14	17	9	19	22	7	15	19
Övrigt ³	20	6	2	19	9	1	20	7	2

¹ I pension ingår avgång enligt övergångsbestämmelse, avgång i pensioneringssyfte, avgång med sjukersättning och avgång med ålderspension.

² I visstidsanställning ingår allmän visstidsanställning, arbetstagare 67, nystartsjobb, tim- och daglönsanställda samt vikariat.

³ I övrigt ingår arbetsbrist, avliden, avsked och uppsägning av personliga skäl, flyttat till annan statlig tjänst och provanställning upphör. Under 2019 har 370 personer flyttat till annan statlig tjänst. Fördelningen av avgångsorsaker 2019 påverkades kraftigt av att medarbetare på servicekontoren gick över till Statens servicecenter.

Personalomsättningen uppgick under 2021 till 9,1 procent. Det är en minskning med 0,2 procentenheter från 2020. Den genomsnittliga anställningstiden har minskat marginellt och var 9,6 år. Andelen pensionsavgångar minskade och egna uppsägningar ökade under året. Avgångsorsaken ”visstidsanställning upphört” har ökat under 2021. Förändringarna gäller både kvinnor och män.

Åtgärder för att minska personalomsättningen

Vi följer och analyserar kontinuerligt personalomsättningen, vad som ligger bakom den och vilka effekter den har för verksamheten. Materialet utgörs av statistik, avgångssamtal samt stanna-kvar-samtal¹⁷⁵. Utifrån våra uppföljningar och analyser har vi vidtagit åtgärder, både inom rekrytering och introduktion av nyanställda och för att få fler medarbetare att stanna kvar längre. Det är inte möjligt att säkert avgöra hur mycket åtgärderna har bidragit till att personalomsättningen har minskat något, men vi bedömer att de har haft effekt. I år kan också pandemin ha bidragit till minskningen, vilket gör bedömningen ännu mer osäker.

¹⁷⁵ Samtal som genomförs för att identifiera de framgångsfaktorer som gör att medarbetare väljer att arbeta kvar hos oss.

De åtgärder som vi vidtagit är:

- **Rekratering och introduktion.** Vi har sett över yrkesrollsbeskrivningar, utformningen av annonser och beskrivningen av uppdraget under intervjun.
- **Stärkta förutsättningar för chefer.** Vi har arbetat med att ge stöd för kommunikation, förändringsledning och för att förbättra dialogen med medarbetarna om uppdraget, förutsättningar och prestation. Trygga chefer bidrar till att också medarbetarna känner sig trygga i sin yrkesroll och vill stanna på Försäkringskassan.
- **Utveckling av det systematiska arbetsmiljöarbetet.** För att skapa en god arbetsmiljö och ge medarbetarna goda förutsättningar utvecklar vi kontinuerligt det systematiska arbetsmiljöarbetet. Under året har vi utvecklat den årliga uppföljningen av arbetet och förbättrat riskbedömningar. Majoriteten av våra enheter har nu också handlingsplaner för arbetet.

Utbildningar

Pandemin har påverkat både formen för och omfattning av de utbildningar som getts under året. Vi har enbart genomfört utbildningar på distans.

Det finns vissa prioriterade utbildningar som är myndighetsgemensamma, bland annat vissa chefsutbildningar och en nationell introduktionsutbildning som ska ge en grundläggande förståelse för Försäkringskassans uppdrag, socialförsäkringens roll i Sverige, den statliga värdegrunden samt för hur förvaltningslagen och övrig lagstiftning styr vår myndighetsutövning i handläggning, beslut och bemötande. Utbildningen är obligatorisk för nyanställda, och har getts som en lärarledd utbildning på plats. Men på grund av pandemin har introduktionsutbildningen under hela 2021 getts som en lärarledd distansutbildning.

De myndighetsgemensamma chefsutbildningarna gavs också på distans under året. Det gällde chefsintroduktion samt utbildningar i arbetsmiljö och förändringsledning. För att stödja cheferna i deras uppdrag under pandemin har vi även gjort kortare utbildningsinsatser i att leda på distans.

Antalet deltagare i våra utbildningar har i likhet med 2020 varit betydligt lägre jämfört med tidigare år. Sammantaget under året levererades myndighetsgemensamma utbildningar till 82 900 deltagare, vilket är 6 100 färre än under 2020. De lärarledda utbildningarna hade 11 300 deltagare jämfört med 11 900 deltagare föregående år.

Webbutbildningarna hade 71 600 deltagare jämfört med 77 000 deltagare föregående år. Minskningen av antalet deltagare i våra utbildningar jämfört med tidigare år beror sannolikt på verksamhetens prioritering. Medarbetarnas tid har i mycket högre utsträckning behövts i försäkringshandläggningen, och utbildningarna har därför prioriterats ner.

Hälsa och sjukfrånvaro

Sjukfrånvaron på Försäkringskassan ska vara låg och stabil. Minskad intern sjukfrånvaro fortsätter därför att vara ett prioriterat område, med särskilt fokus på långtidsfrånvaro.

Tabell 108 Sjukfrånvaro

	2019	2020	2021
Sjukfrånvaro, procent			
Totalt	5,5	4,5	5,1
Kvinnor	6,2	5,1	5,7
Män	3,5	3,0	3,4
Anställda –29 år	4,4	3,6	3,6
Anställda 30–49 år	5,5	4,6	5,3
Anställda 50 år–	5,9	4,8	5,2
Sjukfrånvarons längd, andel av sjukfrånvaron ≥ 60 dagar			
Totalt	47,2	46,3	47,8
Kvinnor	49,0	48,2	49,2
Män	38,0	37,1	41,0
Kostnader för sjukfrånvaro, miljoner kronor¹			
Totalt	99,3	87,1	75,3
Dag 2–14	80,4	72,4	56,7
Dag 15–90	16,7	12,4	16,4
Dag 90–	2,3	2,3	2,2

¹ Kostnader för sjukfrånvaro avser utbetald sjuklön.

Den totala sjukfrånvaron är högre än föregående år. Ökningen gäller båda könen och anställda som är 30 år eller äldre. Kostnaderna för sjukfrånvaron har minskat, minskningen gäller främst dag 2–14. Kostnaderna för dag 15–90 har däremot ökat.

En viktig faktor för ett hållbart arbetsliv är en balanserad arbetssituation. Därför följer vi hur behovet av övertid utvecklas. Under året har övertidsuttaget ökat. Uttaget var totalt 214 200 timmar, vilket innebär 15 timmar i genomsnitt per anställd 2021, jämfört med totalt 98 700 timmar och 7 timmar i genomsnitt per anställd föregående år.

Försäkringskassan har under 2021 fortsatt att fokusera på att förebygga långtidssjukfrånvaro. Vi har utvecklat stödet till cheferna, bland annat genom att ta fram en plan för att säkerställa enhetlighet och effektivitet i rehabiliteringsarbetet. Vi har också utvecklat samarbetet med företagshälsovården, exempelvis när det gäller arbetsförmågebödelningar och nya tjänster inom arbetsanpassning och skadligt bruk. Även utvecklingen av strukturen för det systematiska arbetsmiljöarbetet har fortsatt.

Det är svårt att avgöra i vilken utsträckning de åtgärder som vidtagits har haft effekt på sjukfrånvaron. Men vi bedömer ändå att det arbete som pågått under en längre tid kan ha bidragit på ett positivt sätt. Vilken bidragande effekt den pågående pandemin har haft på sjukfrånvaron under 2021 är svårt att bedöma.

Arbete hemifrån

Försäkringskassan har följt Folkhälsomyndighetens rekommendationer och regeringens beslut under pandemin. Arbetet hemifrån under 2020, då samtliga medarbetare arbetade hemifrån om deras arbetsuppgifter tillät det, fortsatte fram till och med september 2021. Trots detta bedömer vi att verksamheten överlag har fungerat väl. Arbetet hemifrån har dock inneburit utmaningar i arbetsmiljön. Vi har därför uppdaterat och tagit fram olika stödmaterial för chefer och medarbetare. Företagshälsan har även erbjudit flera tjänster digitalt, bland annat inom ergonomi på arbetsplatsen i hemmet. Vi har också tillhandahållit kontorsutrustning för de medarbetare som har behövt det.

Från den 1 oktober påbörjades en successiv återgång till kontoren. På grund av ökad smittspridning avbröts återgången den 23 december.

Hot och kränkningar

Varje år utsätts ett antal medarbetare för otillåten påverkan genom hot, kränkningar eller trakasserier av personer som har kontakt med Försäkringskassan. Under 2021 rapporterades 1 907 otillåtna påverkansförsök, jämfört med 2 434 under 2020. Av dessa var 910 stycken suicidhot medan 512 var kränkningar och trakasserier av medarbetare, 268 hot mot medarbetare och 2 gällde våld mot medarbetare. Försäkringskassan har sedan tidigare både processer och stödmaterial för att hjälpa medarbetare som utsätts för detta. Under 2021 har även ett myndighetsövergripande samverkansforum konkretiserats där fokus ligger på att skapa gemensamma processer för att hantera otillåten påverkan och skapa ett bättre skydd för medarbetarna.

Ett annat hot mot medarbetarnas fysiska säkerhet är när obehöriga tar sig in i och vistas i Försäkringskassans lokaler. Under 2021 har 13 sådana incidenter inträffat, att jämföra med 21 under 2020 och 44 under 2019. Minskningen under 2021 jämfört med 2020 och 2019 kan tillskrivas effekten av att medarbetare arbetar hemifrån. Detta gör att in- och utpasseringar på kontoren har minskat och därmed minskar även möjligheten för obehöriga att komma in i lokalerna.

Verksamhetsutveckling

I detta avsnitt redovisas de viktigaste insatserna inom verksamhets- och it-utveckling som Försäkringskassan gjort under 2021 och planerar för perioden 2022–2025. Därutöver redogörs för insatsernas förväntade och realiserade nytta. Slutligen beskrivs större framtida utmaningar där utvecklingsarbete ännu inte har inletts.

I huvudsak redovisas verksamhetsutveckling med it-inslag. För övrig verksamhetsutveckling hänvisas till tidigare avsnitt i årsredovisningen. I den mån en utvecklingsinsats omfattar flera rubriker har den redovisats under den rubrik som motsvarar det huvudsakliga syftet. Uppdrag och insatser som redovisas i särskild ordning tas inte upp här, vilket till exempel gäller uppdraget att erbjuda samordnad och säker it-drift till andra myndigheter.

Verksamhetsutveckling med it-inslag

Modernisering och utbyte av föråldrade it-system och underliggande tekniska plattformar

Många av Försäkringskassans it-system och underliggande tekniska plattformar är föråldrade, vilket begränsar möjligheterna till effektiv handläggning i modern miljö. De föråldrade it-systemen är också svåra och dyra att förvalta och utveckla. På sikt kan det leda till att Försäkringskassan riskerar att inte kunna fullgöra uppdraget att administrera socialförsäkringen på ett tillfredsställande sätt.

Därför har vi under året gjort stora investeringar för att modernisera både de föråldrade it-systemen och deras underliggande plattformar. Investeringarna ska ge verksamheten långsiktigt hållbara, ändamålsenliga och säkra it-system som är enkla att utveckla och förvalta. Sådana it-system är också en grundläggande förutsättning för fortsatt effektivisering och förbättrad service genom digitalisering.

Nedan redovisas både genomförda och planerade investeringar. Fram till 2025 kommer en stor del av Försäkringskassans investeringar att gå till modernisering av föråldrade it-system och plattformar, men investeringsbehovet bedöms vara fortsatt högt även efter 2025.

Moderniserad teknisk plattform och förbättrade utvecklings- och produktionsmiljöer

Försäkringskassan har driftsatt en ny underliggande teknisk plattform under 2021. Därutöver har vi moderniserat miljöerna för både it-utveckling och it-produktion. Utvecklingen ska bland annat skapa förutsättningar för att flytta verksamhetens it-system från föråldrade plattformar, och förväntas också bidra till en stabilare it-utveckling och it-drift. Arbetet med detta kommer att fortsätta också under 2022.

Modernisering av verksamhetens it-system

Handläggningen av bilstöd och slutligt bostadsbidrag har under året flyttats till den nya tekniska plattformen och ett nytt it-system. Handläggningen sker nu i en modernare miljö med hjälp av system som är lättare att förvalta och utveckla. Övriga delar av handläggningen och it-systemet av bostadsbidrag kommer att flyttas under de närmaste åren, vilket förväntas ge effekt efter 2023. Flytten är försenad bland annat på grund av att arbetet med den föreslagna förmånen familjedagspenning prioriterades under året.

Även handläggningen av sjukpenning, förebyggande sjukpenning och rehabiliteringsersättning sker nu i en modern miljö, vilket är det första steget i att flytta dessa förmåner till ett modernt it-system. Förflyttningen till det nya systemet kommer att fortsätta under de närmaste åren och effekterna förväntas realiseras efter 2023.

Den förflyttning av it-systemen för utbetalningar som påbörjades tidigare har fortsatt under året och kommer att fortsätta fram till 2025.

En flytt av it-systemen till modernare miljö och nya plattformar har även påbörjats för bostadstillägg, den externa webbplatsen, tandvårdsstöd samt sektorsövergripande uppföljning av samverkan inom rehabiliteringsområdet. För tandvårdens del är det kommande utvecklingsarbetet omfattande och beräknas pågå fram till 2025.

Utöver vad som nämnts ovan kommer vi fram till 2025 även att behöva göra insatser för att flytta sjukersättning, aktivitetsersättning, återbetalning och underhållsstöd till nya plattformar och it-system.

Moderniserad plattform för kundmöte

En moderniserad plattform för kundmöte har driftsatts under året. Plattformen bygger på ett antal standardprodukter och tjänster som integreras till en ny lösning som driftas i egen regi.

Framtidssäkrad lagring av försäkringsrelaterade dokument

Ett it-system för framtidssäkrad lagring av försäkringsrelaterade dokument har tagits fram. Under 2022 ska ett 20-tal förmåner flyttas till det framtidssäkrade systemet.

Utveckling för att implementera regeländringar

I avsnitten nedan redovisas genomförda och planerade investeringar som gjorts eller ska göras på grund av regeländringar. Därutöver har ytterligare insatser gjorts där kompetensförsörjning och implementering i verksamheten utgjort större delen av utvecklingen men eftersom it-inslaget där bara utgör en mindre del redovisas inte detta här. Ytterligare utvecklingsinsatser med anledning av nya och förändrade förmåner förväntas under perioden fram till 2025.

Familjedagspenning

På särskilt uppdrag från regeringen har Försäkringskassan under 2021 arbetat med att utveckla it-system och ta fram processer för den nya förmånen familjedagspenning. Arbetet avbröts dock i slutet av året eftersom familjedagspenningen inte ingick i riksdagens budgetbeslut.

Tillgänglighetsdirektivet och tillgänglighetslagen

Webbplatser och e-tjänster har under 2021 vidareutvecklats för att uppfylla kraven i tillgänglighetsdirektivet och tillgänglighetslagen. Fokus har varit att anpassa befintliga

e-tjänster för arbetsgivare. De närmaste åren kommer det också att behövas ytterligare utvecklingsinsatser, eftersom alla e-tjänster ännu inte når upp till lagkraven.

Etableringsjobb

Införandet av den nya förmånen etableringsjobb har förskjutits till våren 2022 på grund av riksdagens budgetbeslut.

Förbättringar i kundmötet

En rad olika insatser har gjorts som bidrar till ökad säkerhet och bättre service till användare och försäkrade.

Förbättrad säkerhet i digitala möten

Under 2021 utvecklades en lösning för att identifiera deltagare i digitala möten med e-legitimation. Lösningen gäller både medarbetare och externa användare och används i dag i möten med hälso- och sjukvården, Arbetsförmedlingen, arbetsgivare och försäkrade inom handläggningen av sjukpenning och rehabiliteringsersättning.

Ytterligare funktionalitet i den moderniserade plattformen för kundmöte kommer att driftsättas under 2022. Bland annat kommer det att bli möjligt för de försäkrade att identifiera sig med bank-id, både vid samtal med handläggare och i mejlkonversationer.

Fler brev skickas ut digitalt

Under 2021 har ett 20-tal olika brevtyper digitaliserats, vilket innebär att en stor del av myndighetens utskick nu sker digitalt, se vidare avsnittet Användning av e-tjänster ökar och färre fysiska brev tas emot och skickas.

Utvecklade e-tjänster kan användas av fler

Befintliga e-tjänster har vidareutvecklats under året och kan nu användas av fler. Bland annat finns nu dubbelsignering för föräldrar som vill ändra vem som får barnbidragsutbetalningen samt åtkomst för ställföreträdare. Ytterligare ett tiotal e-tjänster har blivit tillgängliga för personer med skyddad identitet. En ny app har lanserats där det bland annat är möjligt att ansöka om tillfällig föräldrapenning.

Större möjligheter att följa sina ärenden på Mina sidor

Försäkringskassans Mina sidor har utvecklats för att göra det möjligt för de försäkrade att i större utsträckning följa status i sina ärenden. I ett första steg kan den som ansöker om graviditetspenning följa vad som händer i ärendet, se vilka blanketter och brev som har kommit in eller skickats ut och om hen behöver agera på något sätt. På Mina sidor kan nu också de flesta av dem som fått bostadsbidrag få besked om sitt slutliga bidrag betydligt tidigare än förut, något som blivit möjligt genom flytten av handläggningen till ett nytt it-system och ny plattform.

Bättre service i internationella ärenden

En pågående utvecklingsinsats inom internationell vård kommer under de närmaste åren att göra att de sökande får korrekt ersättning snabbare. Utveckling pågår också för att göra det möjligt att logga in med utländska e-legitimationer, eIDAS, för att lämna uppgifter om arbete och bosättning i Sverige.

Effektiviseringar i handläggningen

Investeringar som primärt syftar till att effektivisera handläggningen utgör en mindre del av myndighetens totala investeringar. Men under året har ny funktionalitet effektiviserat handläggningen av aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning samt av assistansersättning.

Ytterligare funktionaliteter för att effektivisera handläggningen kommer att tillkomma under perioden fram till 2025. Det gäller bland annat tidskrävande administrativa moment i verksamheten för kontrollutredningar, manuell hantering i samband med utbetalningar och it-systemen för omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning.

Insatser för att minska felaktiga utbetalningar

Försäkringskassan har under 2021 fortsatt att göra insatser för att minska felaktiga utbetalningar. Insatserna är nära knutna till arbetet med att upptäcka brottsligt utnyttjande av socialförsäkringen och därmed skapa bättre underlag för de rättsvårdande myndigheterna att lagföra brott.

Effektivare kontrollutredningsarbete och ökad automatisering

Tre nya it-system har driftsatts under året för att effektivisera arbetet mot felaktiga utbetalningar och misstänkta bidragsbrott. Ett effektiviserar kontrollutredningar av föräldrapenningförmåner genom att bland annat säkerställa korrekta beräkningar vid beslut om rätten till ersättning. Ett annat automatiserar hanteringen av polisanmälningar och bidrar till effektivare handläggning vid misstänkt brott. Det tredje driftsattes i slutet av året och möjliggör automatisk registrering av personer som ”ej försäkrade” om de inte lämnat uppgifter om flytt till eller arbete i utlandet, trots att de enligt Skatteverket har utvandrat.

Inom förmånerna aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning har it-systemet utvecklats så att det kan fatta automatiserade beslut, vilket bidrar till att minska de felaktiga utbetalningarna.

Slutligen pågår en kartläggning av processen för kontrollutredningar inom assistansersättning för att på sikt skapa ett bättre digitalt stöd för utredningarna.

Informationsinhämtning från Migrationsverket

Under 2021 driftsattes ett it-system som efter förfrågan hos Migrationsverket identifierar om en person uppfyller villkoren för att vara försäkrad i Sverige eller saknar tillstånd för att bo eller arbeta i Sverige. Ännu så länge används systemet av ett fåtal förmåner, och effekter i form av minskade felaktiga utbetalningar förväntas uppstå först när fler förmåner under 2022 börjar använda systemet.

E-tjänst riktad till arbetsgivare

En ny interaktiv e-tjänst där arbetsgivare kan lämna uppgifter om arbetstid och frånvaro för anställda som ansöker om föräldrapenningförmåner är under utveckling. Leveransen är planerad till sommaren 2022. Förväntade effekter är att kontroll kan göras innan utbetalning samt effektivare handläggning och minskade kostnader för arbetsgivare.

Artificiell intelligens som stöd för analyser inom tandvården och fler riskbaserade kontroller

Inom statligt tandvårdsstöd vidareutvecklar vi artificiell intelligens och analysbaserade modeller som ska underlätta för handläggarna att identifiera och hantera avvikelser. Under 2021 har en insats pågått för att ta fram flera riskbaserade kontroller för att motverka felaktiga utbetalningar. Insatsen kommer att fortsätta under 2022–2023.

Förbättrade möjligheter till digital samverkan och informationsutbyte med andra aktörer

Under 2021 har Försäkringskassan påbörjat två pilotprojekt. Dels ett som genomförs tillsammans med Arbetsförmedlingen inom ramen för samarbetet Säker digital kommunikation. Dels ett som gäller informationsutbyte med företagshälsovården. Därutöver har vi tillsammans med Sveriges Kommuner och Regioner tecknat en avsiktsförklaring om utveckling av framtida infrastruktur för informationsutbyte med hälso- och sjukvården.

Inom E-samverkansprogrammet har vi tillsammans med Arbetsförmedlingen, Migrationsverket och Skatteverket fortsatt att utveckla tjänsten Flytta. Den syftar till att göra det enklare att flytta till Sverige, och ska under 2022 utvidgas så att den även kan användas av EU-medborgare som flyttar till Sverige för att arbeta.

Slutligen förbereder vi utveckling som ska göra det möjligt att utbyta information med myndigheter i andra EU/EES-länder från och med december 2023.¹⁷⁶

Förbättrad säkerhet genom skanning i egen regi och moderniserade it-system och plattformar

Försäkringskassan har under året tagit hem hela verksamheten med skanning av inkommande handlingar. Detta förväntas leda till ökad kvalitet och effektivisering. Förbättrade kontroller vid skanningen av handlingarna som kommer in förväntas också minska antalet personuppgiftsincidenter. Även det utbyte och den modernisering av föråldrade it-system och plattformar som tidigare beskrivits förbättrar förutsättningarna för att öka säkerheten.

Utveckling på grund av pandemin

Behovet av utveckling med anledning av pandemin har minskat under 2021. Utvecklingsverksamheten har under året därför successivt kunna återgå till ett normalläge. Viss förvaltning och utveckling som skulle gjorts 2020 men sköts fram på grund av pandemin har dock inte kunnat prioriteras under 2021, utan skjutits fram ytterligare en tid.

De it-system som införts med anledning av pandemin kommer att behöva utvecklas och i vissa fall avvecklas de närmaste åren.

¹⁷⁶ Inom ramen för EU-förordningen (EU) 2018/1724 för En gemensam digital ingång (Single Digital Gateway).

Omfattning av verksamhetsutveckling med it-inslag

Tabell 109 Utvecklingskostnader med it-inslag, tusen kronor¹

	2019	2020	2021
Genomförandeprojekt	847 900	591 193	607 059
Förstudier	17 465	10 643	11 427
Utvecklingskostnad, totalt ²	865 364	601 836	618 486

¹ Från och med 2020 redovisas vissa indirekta kostnader inte längre som kostnader för it-utveckling. Utfallet för 2020 och 2021 kan därför inte direkt jämföras med tidigare år.

² Jämförelsevärden för 2019 och 2020 har räknats om från föregående årsredovisning och inkluderar nu kostnader som tidigare inte klassades som it-utveckling.

Tabell 110 Utfall utveckling med it-inslag, antal timmar

	2019	2020	2021
Utveckling med it-inslag ¹	830 455	909 864	923 211

¹ Jämförelsevärden för 2019 och 2020 har räknats om från föregående årsredovisning och inkluderar nu timmar som tidigare inte klassades som it-utveckling.

Kostnader för utveckling med it-inslag har ökat med knappt 3 procent. Jämfört med den plan som sattes upp vid början av året har flera utvecklingsinitiativ senarelagts eller inte startat i den takt som planerats vilket främst beror på kapacitetsbrist till följd av att it-resurser inte kunnat rekryteras i tillräcklig omfattning. Kostnadsökningen beror på ökade personalkostnader till följd av ett högre löneläge men också för att timmar avseende utveckling med it-inslag har ökat. Försäkringskassan har minskat andelen it-konsulter för att istället använda egen personal i större utsträckning vilket har bidragit till att de totala kostnaderna inte har ökat i den takt som de annars skulle ha gjort. Utvecklingskostnader och antal timmar för pandemirelaterad utveckling har varit betydligt lägre under 2021 jämfört med föregående år eftersom behovet av utveckling har minskat.

Verksamhetsutveckling utan it-inslag

Förstärkt rättsligt stöd och styrning, genomlysning av sjukförsäkringen och ny struktur för utveckling och förvaltning

Försäkringskassan bedriver också verksamhetsutveckling utan it-inslag för att kontinuerligt förbättra och effektivisera förmågan att utföra vårt uppdrag. Se mer om förbättringar inom handläggningen i förmånsavsnitten. Här beskrivs de viktigaste utvecklingsinsatserna på myndighetsnivå:

- Ett antal genomgripande åtgärder ska vidtas för att höja kvaliteten i det rättsliga arbetet inom myndigheten som helhet. Åtgärderna omfattar
 - förstärkning och renodling av den rättsliga styrningen
 - utveckling av det rättsliga stödet
 - införande av en intern tillsynsfunktion
- En genomlysning av sjukförsäkringen som gjorts under året har gett underlag till starten av ett program för att förnya förvaltningen av sjukförsäkringen. Programmets initiala uppgift är att utarbeta en samlad långsiktig målbild och ta fram en ny verksamhetsidé för förvaltningen.
- En ny struktur för samarbete och hantering av interna beroenden inom förvaltning och utveckling har införts.

Större utmaningar framöver

Nedan beskrivs de större utmaningar som myndigheten identifierat där utvecklingsarbete ännu inte inletts.

Vår förmåga att klara befintliga och kommande utvecklingsbehov

Som vi tidigare har beskrivit är många av Försäkringskassans it-system och plattformar föråldrade. Arbetet med att förnya dem kommer att pågå under lång tid framöver och det kommer att skapa svårigheter att möta kraven på effektivisering, förbättrad informations-säkerhet och ökad samverkan med andra aktörer. Därtill kommer en ökad förändrings- och reformtakt som gör det utmanande att kunna möta förväntningar på att implementera regelförändringar snabbt. Inom vissa områden saknas också juridiska förutsättningar för de informationsutbyten som behövs för att öka kvaliteten och effektiviteten. Inom it-utveckling har vi dessutom brist på resurser och svårt att rekrytera personer med rätt kompetens. Att balansera alla dessa behov parallellt, och på både kort och lång sikt, innebär sammantaget en stor utmaning för myndigheten.

Rådighet över känsliga och samhällsviktiga uppgifter och it-system

Det aktuella säkerhetsläget och samhällets digitalisering kräver att Försäkringskassans verksamhetskritiska it-system är tillräckligt robusta för att kunna fungera även vid en kris och i värsta fall krig.¹⁷⁷ Cyberangrepp blir vanligare och allt mer sofistikerade och främmande maktens intressen av information ökar.¹⁷⁸ Vi behöver därför ställa om för att säkerställa robusthet och rådighet över såväl information som it-system. Detta omfattar utbyggnaden av området cybersäkerhet, minskat beroende av it-system som inte är förenliga med europeisk dataskyddslagstiftning och förmågan att skala upp it-system.

Utvecklingstakt och finansiering av digital samverkan

Digital samverkan och ökat informationsutbyte med andra aktörer är nödvändigt för att kunna effektivisera verksamheten, minska felaktiga utbetalningar och möta medborgarnas behov. Vi behöver öka takten i utvecklingsarbetet och skapa styrning, reglering och incitament för samverkan och finansieringsmodeller som stödjer detta.

Etik och juridik vid användande av artificiell intelligens (AI)

Artificiell intelligens skapar nya möjligheter, men även svåra frågeställningar om etik, juridik och säkerhet. Det kräver att rätt avvägningar görs utifrån vad som är möjligt och vad som är lagligt, rättvist och etiskt försvarbart. Att ha rätt kunskap och verktyg för att kunna förstå och göra dessa avvägningar ser vi som en stor utmaning.

¹⁷⁷ Totalförsvaret 2021-2025 (prop. 2020/21:30).

¹⁷⁸ Rapport Cybersäkerhet i Sverige – Hot, metoder, brister och beroenden 2020, rapporten har tagits fram av Säkerhetspolisen, Försvarmakten, Polismyndigheten, Försvarets radioanstalt (FRA) och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB).

Arbetet med mänskliga rättigheter

Försäkringskassan har i uppdrag att belysa, analysera och uppmärksamma Sveriges åtaganden enligt internationella konventioner till skydd för de mänskliga rättigheterna. Försäkringskassan ska också beakta barns rättigheter, stödja genomförandet av funktionshinderspolitiken och integrera ett jämställdhetsperspektiv i verksamheten.

Mänskliga rättigheter och den statliga värdegrunden

Utgångspunkten för Försäkringskassans arbete med mänskliga rättigheter är den statliga värdegrunden, som är väl förankrad inom myndigheten. I en enkät som gjordes i november svarade 99 procent av myndighetens chefer att de har ganska stor eller mycket stor kännedom om värdegrunden, vilket är samma resultat som 2020. Motsvarande siffra för myndighetens medarbetare är 96 procent, vilket även det liknar resultatet från 2020. En stor majoritet uppger också att de i sitt arbete har diskuterat den statliga värdegrunden och mänskliga rättigheter.

Arbetet mot interna överträdelser och korruption

Under 2021 har Försäkringskassan fortsatt att arbeta förebyggande mot korruption. Riskanalyser har genomförts, och de identifierade riskerna har legat till grund för en kontrollplan som beslutats av Säkerhetsstaben och HR. Utfallet från de riktade kontrollerna har utretts, liksom anmälningar om misstänkta interna överträdelser och brott mot Försäkringskassan. Regelefterlevnadsansvariga har under året också publicerat ”Månadens diskussion” på intranätet, en dilemmadiskussion som handlar om exempelvis korruption, andra oegentligheter och värdegrund. Syftet är att hålla samtalet om den statliga värdegrunden och risker för korruption levande inom myndigheten. Arbetet mot korruption bidrar indirekt till flera mål i Agenda 2030, men framför allt till mål 16 om fredliga och inkluderande samhällen.

Agenda 2030 och den statliga värdegrunden

Försäkringskassans arbete med den statliga värdegrunden är en del av myndighetens bidrag till de globala målen för social, miljömässig och ekonomisk hållbarhet i FN:s Agenda 2030.

Under 2021 har bland annat följande insatser med konkret koppling till Agenda 2030 genomförts:

- Genom myndighetsnätverket GD-Forum (Svenska myndigheter i samverkan för Agenda 2030) har vi tagit fram underlag för analys av och dialog om styrning av myndigheternas arbete med Agenda 2030.
- Agenda 2030 har lyfts på intranätet i samband med årets nätverksträff inom GDForum och i samband med årets miljövecka.
- Intranätets sida om hållbarhetsarbetet har utvecklats under året med tydligare information om Agenda 2030 och kopplingen till hållbarhetsarbetet.

Förverkligandet av mänskliga rättigheter är ett övergripande mål för Agenda 2030 och arbetet bidrar till flera mål i agendan. Försäkringskassans arbete med skydd av mänskliga rättigheter för utsatta grupper bidrar framför allt till målen 1 Ingen fattigdom, 3 God hälsa och välbefinnande, 5 Jämställdhet, 10 Minskad ojämlikhet, 16 Fredliga och inkluderande samhällen och 17 Genomförande och globalt partnerskap.

Skydd av mänskliga rättigheter för utsatta grupper

För att motverka diskriminering och utsatthet av de nationella minoriteterna har Försäkringskassan genomfört kunskaps- och medvetandehöjande åtgärder som riktat sig till chefer och medarbetare. Åtgärderna ryms inom Försäkringskassans arbete med den statliga värdegrunden och mänskliga rättigheter och består av bland annat kompetensutveckling och dilemma- och temadiskussioner och årliga uppföljningar av arbetet med den statliga värdegrunden. För att stärka inflytande och delaktighet har samråd erbjudits de nationella minoriteterna, men på grund av pandemin har endast ett samråd genomförts med representanter från en av de nationella minoriteterna,¹⁷⁹ den tornedalska. Samrådet genomfördes på distans.

Försäkringskassan tillhandahåller en rad tjänster och kommunicerar på flera språk än svenska, bland annat minoritetsspråken. Under 2021 har vi genomfört en kartläggning för att säkerställa att dessa tjänster följer de juridiska krav som finns, men den syftade också till att identifiera andra behov som kan finnas i samhället och i myndigheten. Kartläggningen utgör ett underlag för Försäkringskassans fortsatta arbete med att utveckla vår verksamhet och kommunikation på andra språk än svenska.

Vi har även genomfört en språköversyn av våra möten med försäkrade på andra språk. I översynen framkom behov av att se över Försäkringskassans tjänster inriktade på de nationella minoritetsspråken, exempelvis behöver informationen på vår hemsida ses över och möjligheten för enskilda att ta muntlig kontakt på de nationella minoritetsspråken förenklas. En utmaning i arbetet med muntlig kontakt med de försäkrade är att det idag saknas auktoriserade tolkar inom flera av minoritetsspråken

Försäkringskassan deltar som en representant i ett myndighetsnätverk som leds av Delegationen mot segregation. Delegationen har haft två regeringsuppdrag med syfte att kartlägga och analysera hur segregationen ser ut idag och hur den utvecklats över tid.

På grund av pandemin ställdes de fysiska arrangemangen i Stockholm Pride och Göteborg Pride in. Försäkringskassan deltog inte i de digitalt arrangerade aktiviteterna i Pride 2021. Försäkringskassans interna arbete för ett jämlikt samhälle med lika rättigheter för HBTQI-personer som är fritt från diskriminering har dock inte påverkats av pandemin.

¹⁷⁹ De nationella minoriteterna i Sverige är judar, romer, sverigefinnar, tornedalingar och urfolket samerna.

Tips och klagomål till Diskrimineringsombudsmannen (DO)

Under 2021 har det kommit in 57 tips och klagomål om diskriminering till Diskrimineringsombudsmannen (DO) som rör Försäkringskassan. Det är en minskning från 64 under 2020 och 60 under 2019. Merparten handlar om enskilda individer som har upplevt sig diskriminerade i kontakten med Försäkringskassan. De vanligaste diskrimineringsgrunderna som anges är funktionsnedsättning, kön och etnisk tillhörighet. För 7 tips och klagomål saknades diskrimineringsgrund.

Barns rättigheter

Försäkringskassan har under 2021 arbetat med regeringsuppdraget ”Ett kunskapslyft för barnets rättigheter”¹⁸⁰. Regeringsuppdraget har för Försäkringskassans del bestått i att analysera behovet av att utveckla den praktiska tillämpningen av FN:s konvention om barnets rättigheter inom sitt verksamhetsområde. I arbetet har vi fått stöd från Barnombudsmannen (BO). Försäkringskassans samordnare för regeringsuppdraget har också deltagit i de nätverksmöten och seminarier som BO har bjudit in till under 2021.

Analysen visade att det finns behov både av ett generellt kunskapslyft och vidareutveckling av stöddokument och riktlinjer inom området. Vi har därför genomfört två workshoppar för att ge BO större inblick i myndighetens verksamhet och utmaningar och därmed större möjligheter att bistå med riktade stödinsatser. Vi har också tagit fram fyra diskussionsfilmer som ska lanseras inom myndigheten under 2022. Delar av de medel som vi fått genom regeringsuppdraget har använts för att producera filmerna.

Försäkringskassans arbete med åtgärder vid misstanke om att barn far illa har fortsatt under året, och 279 anmälningar till socialtjänsten gjordes. Detta är en ökning från tidigare år. År 2020 gjordes 255 anmälningar, 2019 gjordes 183 anmälningar och år 2018 gjordes 69 anmälningar. År 2017 då de nya riktlinjerna infördes, gjordes totalt sex anmälningar.

I enkäten om den statliga värdegrunden som genomfördes i november 2021 svarar drygt sex av tio medarbetare på Försäkringskassan att de vet hur man gör en orosanmälan i situationer där de får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa. Enkäten visar också att majoriteten av cheferna på Försäkringskassan uppger att de vet hur de ska agera när medarbetarna i sin yrkesutövning får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa.

Genomförande och systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken

Ny regeringsstrategi för uppföljning av funktionshinderspolitiken

Regeringen har under hösten beslutat om en strategi för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken under 2021–2031. Strategin innebär att 28 myndigheter, däribland Försäkringskassan, får ett tydligt ansvar för att följa upp funktionshinderspolitiken inom sina respektive ansvarsområden utifrån det nationella målet. Utöver sitt eget ansvarsområde har Försäkringskassan även ett särskilt ansvar för uppföljning inom två prioriterade samhällsområden: Arbete och försörjning tillsammans med

¹⁸⁰ I regleringsbrevet för budgetåret 2021 tilldelades Försäkringskassan 500 000 kronor avseende utgiftsområde 9, anslag 5:2, ap. 2. Regeringsuppdraget ska slutrapporteras den 31 mars 2022.

Arbetsförmedlingen och Arbetsmiljöverket samt Hälsa, folkhälsa och social välfärd där vi delar ansvaret med Folkhälsomyndigheten, Inspektionen för vård och omsorg och Socialstyrelsen.

Efter att den nya strategin beslutades under hösten 2021 har Försäkringskassan genomfört en nulägeskartläggning av myndighetens arbete med de funktionshinderpolitiska målen. Delar av de medel som tilldelats myndigheten inom ramen för strategin har därmed använts till att genomföra kartläggningen, där bland annat intervjuer med myndighetens avdelningschefer har gjorts.

Försäkringskassan har arbetat med frågor kopplade till funktionshinder under lång tid och även haft regelbundna samråd med civilsamhället genom myndighetens funktionshinderråd. Ända sedan regeringens funktionshinderpolitik infördes har myndigheten arbetat för att ta fram en gemensam intern styrning som utgår från att frågorna rör hela myndigheten och inte bara vissa förmåner eller avdelningar. Funktionshindersperspektiv och tillgänglighetsanpassningar integrerats på så sätt kontinuerligt i verksamheten. Myndigheten arbetar också med anpassning av arbetsuppgifter och arbetsmiljö utifrån olika funktionsnedsättningar, bland annat när det gäller webbplattformer.

Försäkringskassans funktionshindersråd

Försäkringskassans funktionshindersråd har under 2021 haft fyra möten som alla genomförts digitalt. Funktionshindersrådet är ett forum som syftar till att aktivt involvera funktionshindersrörelsen i myndighetens arbete. Rådets arbete samordnas av Försäkringskassans rättsavdelning.

Digital tillgänglighet

Vi fortsätter att utveckla och förbättra våra webbplatser och e-tjänster enligt kraven i EU-direktivet (2016/2102) om tillgänglighet på offentliga myndigheters webbplatser och mobila applikationer. Alla användare ska kunna använda myndigheternas digitala tjänster. För att möjliggöra det har vi arbetat vidare med intern utbildning i att skapa tillgängliga e-tjänster. Vi har också fokuserat på kraven för digital tillgänglighet vid upphandlingar och inköp.

Försäkringskassans arbete med att stödja genomförandet av funktionshinderspolitiken och den systematiska uppföljningen av politiken bidrar till målen i Agenda 2030. Det är framför allt målen 4 God utbildning för alla, 5 Jämställdhet, 8 Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt, 10 Minskad ojämlikhet, 16 Fredliga och inkluderande samhällen och 17 Genomförande och globalt partnerskap som arbetet bidrar till.

Arbetet med att genomföra och systematiskt följa upp funktionshinderspolitiken har både ett internt och ett externt perspektiv.

Arbetet med att bidra till ökad jämställdhet

Försäkringskassan har tagit fram en inriktning för det fortsatta arbetet med jämställdhetsintegrering 2022–2025. Inriktningen ska bidra till att uppfylla de jämställdhetspolitiska målen och innehåller fyra övergripande mål:

- Det ska inte förekomma några osakliga könsskillnader i handläggning, beslut eller bemötande i Försäkringskassans verksamhet.
- När föräldrar och andra anhöriga kan välja vem som ska ta ut en viss förmån fördelar de uttaget jämställt.
- Försäkringskassan ska upptäcka och motverka mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer.
- Skillnaderna mellan kvinnors och mäns hälsa som beror på olika aspekter av ojämställdhet ska minska.

Försäkringskassan har också identifierat sex fokusområden för åren 2022–2025. De är

- fortsatt fokus på att stärka kärnverksamheten
- utveckling av ledning och styrning
- ökad kunskap om och analys av risker för könsskillnader i handläggningen
- stärkt utvärdering av jämställdhetsinsatsers effekter
- förbättring av utvecklingsarbete så att det i högre grad bidrar till ökad jämställdhet
- tydligare jämställdhetsperspektiv i samverkan med andra aktörer.

Regeringsuppdrag för ökad upptäckt av våld

För att bättre kunna upptäcka våld har Försäkringskassan fått i uppdrag av regeringen att samverka med Arbetsförmedlingen, Migrationsverket, Socialstyrelsen och Jämställdhetsmyndigheten. Arbetet har samordnats med Försäkringskassans uppdrag att bidra till jämställdhetspolitiska målen.

Arbetet i kärnverksamheten

Arbetet med jämställdhetsintegrering ska gynna dem som berörs av Försäkringskassans verksamhet, alltså alla som omfattas av socialförsäkringen. Därför har fokus för jämställdhetsintegreringen de senaste åren legat på handläggning av enskilda ärenden.

Under 2021 har arbetet med att integrera perspektivet mäns våld mot kvinnor i styr- och stöddokument fortsatt. Vi har också analyserat kvaliteten i handläggningen och upptäckt vissa oförklarade könsskillnader. Dessa behöver utredas ytterligare för att förstå om de är osakliga. Analysen visar även att det finns vissa brister i utredning och dokumentation när det gäller att ställa frågor om våld.

Kunskap om jämställdhet och mäns våld mot kvinnor

Sedan 2015 har medarbetare och chefer fått kompetensutveckling i jämställdhet och mäns våld mot kvinnor. Det har fortsatt även under 2021, men på grund av pandemin har de flesta utbildningar genomförts på distans och vissa har ställts in.

I enkäten om den statliga värdegrunden som genomfördes i november 2021 svarade drygt åtta av tio medarbetare på försäkringsavdelningarna att de i ganska eller mycket stor utsträckning vet vad ett jämställdhetsperspektiv i handläggningen innebär.

Inom de förmåner där medarbetare arbetar med att ställa frågor om våld svarade knappt nio av tio att de i mycket eller ganska stor utsträckning vet hur de ska agera när en enskild har erfarenhet av eller lever i en relation där våld förekommer. Nästan alla deras chefer anger också att de i mycket eller ganska stor utsträckning har tillräcklig kunskap för att stödja sina medarbetare i dessa frågor.

Jämställdhetsintegreringen har delvis lett till ändrade arbetssätt

För att kunna bidra till ökad jämställdhet har Försäkringskassan de senaste åren utvecklat sina arbetssätt. Vi informerar till exempel om möjligheterna att dela en ersättning med föräldrar och andra anhöriga och ställer frågor om våld i mötet med de enskilda.

Jämställt uttag av förmåner där föräldrar och andra anhöriga kan välja

Inom de förmåner där föräldrar och andra anhöriga kan välja vem som ska använda förmånen ska vi bidra till ett jämställt uttag. Enkäten om den statliga värdegrunden som genomfördes i november 2021 visar att ungefär fem av tio medarbetare som handlägger ärenden om föräldrapenning eller tillfällig föräldrapenning informerar om möjligheten att dela ersättningen med en annan förälder i hälften eller fler av sina kontakter. Inom omvårdnadsbidrag gällde det knappt åtta av tio och för merkostnadsersättning sex av tio.

Av de handläggare som informerar om möjligheten att dela ersättningen vid få tillfällen eller aldrig uppger ungefär en tredjedel som skäl att de inte tycker att Försäkringskassan bör påverka föräldrar och andra anhöriga när de kan välja vem som ska ta ut en viss förmån.

Behovet att informera om möjligheterna att dela på ersättningen ser olika ut inom de olika förmånerna och resultaten bör därför inte jämföras.

Det är vanligare att informera om möjligheten att dela på ersättningen än att uppmuntra till ett jämställt uttag. Drygt fyra av tio handläggare inom föräldrapenning och omvårdnadsbidrag uppmuntrar till ett jämställt uttag i hälften eller fler av sina kontakter eller ärenden. Även här uppger många att de inte tycker att Försäkringskassan bör påverka föräldrarna.

Upptäcka och motverka mäns våld mot kvinnor

Inom vissa förmåner ska handläggarna fråga den enskilde om hen är utsatt för våld i nära relation. Det handlar främst om sjukpenning, aktivitetsersättning och underhållsstöd. I enkäten om den statliga värdegrunden svarar handläggare i viss utsträckning att de ställer frågor om våld i mötet med försäkrade. Det innebär att arbetssättet till viss del har ändrats de senaste åren.

Inom utredningskrävande sjukpenningärenden ska försäkringsutredarna ställa frågor om våld rutinmässigt. Nästan hälften av dem som svarat på enkäten om den statliga värdegrunden som genomfördes i november 2021, uppger att de ställer frågor om våld i samtliga eller de flesta av sina utredningar. Det är ökning från förra året.¹⁸¹ Ungefär fyra av tio uppger dock fortfarande att de aldrig eller i få ärenden ställer frågor om våld. Det finns en skillnad mellan hur många som säger att de har kunskap om hur de ska agera och hur många som faktiskt ställer frågor om våld i mötet med enskilda.

¹⁸¹ Frågan har till en viss del ändrats från enkäten 2020.

Inom aktivitetsersättning ska handläggarna ställa frågor om våld på indikation. De flesta uppger att de ställer frågor om våld i få ärenden. Många av medarbetarna inom aktivitetsersättning anger som skäl till detta att det generellt är ombud som hanterar ärendet.

Många av de medarbetare inom aktivitetsersättning och sjukpenning som uppger att de aldrig eller i få ärenden ställer frågor om våld anger som skäl att de inte har uppfattat att personen är utsatt. Detta trots att frågor om våld ska ställas rutinmässigt i utredningskrävande sjukpenningärenden. Ungefär en femtedel säger också att de saknar kunskap om hur de ska gå till väga eller att de känner sig obekväma med att ställa frågor om våld.

Hälften av de som ställer frågor om våld uppger också att de lämnar information om och hänvisar personen till var det finns stöd och hjälp att få, oavsett om personen är våldsutsatt eller inte. Av de som ställer frågor om våld inom sjukpenning och aktivitetsersättning har drygt hälften vid något tillfälle identifierat en våldsutsatt individ. En majoritet av dessa medarbetare säger dock att de som är våldsutsatta ofta redan har relevant stöd och att samordning därför inte är aktuellt.

Även inom underhållsstöd ställer handläggare frågor om våld. Enkäten visar att majoriteten utreder och informerar om hot och våld i deras handläggning av ansökan om ersättning. Drygt en femtedel uppger dock att de aldrig eller endast i få ärenden gör det.

Majoriteten uppger också att om de får veta att det förekommer hot och våld eller våld i en utredning av den fortsatta rätten till underhållsstöd bedömer de alltid eller oftast att det finns särskilda skäl, och att personen därmed har rätt till underhållsstöd. Det innebär att våldsutsatta individer, främst kvinnor, får rätt till ekonomisk ersättning utan att behöva ha kontakt med våldsutövaren.

Stabs- och expertfunktionen

Avsnittet beskriver Försäkringskassans uppgift som stabs- och expertfunktion till regeringen.

Försäkringskassan ansvarar för en kvalificerad kunskapsuppbyggnad inom sitt verksamhetsområde. Det innebär att vi följer och analyserar socialförsäkringssystemets utveckling och effekter för enskilda och samhället. Resultaten av analyserna förmedlas till regeringen och allmänheten genom olika typer av publikationer.

Försäkringskassan ansvarar också för Sveriges officiella statistik inom socialförsäkringsområdet, för utbyte av kunskap med andra länder samt för att stödja regeringen i det internationella arbetet.

Kunskapsuppbyggnad

Som kunskapsmyndighet kan Försäkringskassan initiera egna studier av socialförsäkringens effekter för individ och samhälle. I tabellen nedan redovisas hur många publikationer Försäkringskassan gett ut under perioden 2019–2021. Sammantaget har Analysavdelningen gett ut något färre publikationer under 2021 än under föregående år. Förklaringen är främst att ett flertal pågående analysarbeten inom olika områden är i sin slutfas och ska publiceras under första kvartalet 2022.

Tabell 111 Publikationer, antal

	2019	2020	2021
Socialförsäkringsrapporter	5	9	3
Korta analyser	3	5	4
Promemorior	6	2	1

De socialförsäkringsrapporter som publicerats under 2021 handlade om tillfällig föräldrapenning vid vård av barn¹⁸², socialförsäkringen och pandemin^{183 184}, samt personlig assistans och föräldraskap¹⁸⁵. De fyra korta analyser som publicerades handlade om bostadsbidrag under pandemin¹⁸⁶, sjukfrånvaro i grupper där färre arbetar¹⁸⁷, sjukfrånvaro

¹⁸² Socialförsäkringsrapport 2021:2 Tillfällig föräldrapenning vid vård av barn. Varför ökade totalt antal nettodagar 2009–2018?

¹⁸³ Socialförsäkringsrapport 2021:1 Socialförsäkringen och coronapandemin. Rapporten beskriver hur socialförsäkringen har använts under pandemin och om anpassningarna av socialförsäkringen uppfyllt sina syften.

¹⁸⁴ Socialförsäkringsrapport 2021:1 Socialförsäkringen och coronapandemin. Bilaga till rapporten socialförsäkringen och pandemin.

¹⁸⁵ Forskarrapport 2021:1 Personlig assistans och föräldraskap. Barnperspektiv i personlig assistans.

¹⁸⁶ Korta analyser 2021:2 Bostadsbidrag under coronapandemin. Analysen beskriver hur användandet av bostadsbidrag har sett ut under pandemin.

¹⁸⁷ Korta analyser 2021:1 Sjukfrånvaro i grupper där färre arbetar. Sjukfrånvaron högst bland de som saknar gymnasieutbildning och bland utrikes födda som varit länge i Sverige.

efter bransch¹⁸⁸ och föräldrapenning bland samkönade och olikkönade föräldrar¹⁸⁹. Den promemoria som publicerades rörde felaktiga utbetalningar till barnfamiljer som inte bor i Sverige.¹⁹⁰

Försäkringskassans engagemang i forskning inom socialförsäkringen

Försäkringskassan får enligt regleringsbrevet årligen använda 8,9 miljoner kronor till forskning inom socialförsäkringsområdet. Myndigheten betalade under 2021 ut 8,2 miljoner kronor till 10 forskningsprojekt. Av det totala beloppet gällde 3,1 miljoner kronor tre nya projekt medan resten betalades ut till pågående projekt.

Tabell 112 Forskning vid högskola och universitet finansierad av Försäkringskassan, tusen kronor

Högskola/universitet/ organisation	Projekttitel	2021
Göteborgs universitet	Förtroende som feedback – hur policyförändringar och kunskap påverkar förtroendet för socialförsäkringarna	757
Karolinska institutet	Multipel skleros, förvärsarbete och sjukfrånvaro: vilka strategier innebär goda chanser att vara kvar i arbetslivet längre?	1 496
Högskolan i Halmstad	Unga vuxna med intellektuell funktionsnedsättning på arbetsmarknaden – framgångsfaktorer för förvärsarbete och därmed minskat beroende av socialförsäkringen”	1 166
Göteborgs universitet	Sociodemografiska faktorer och risken att utveckla långtidssjukdom och komplikationer efter mild respektive svår Covid-19 – Ett fokus på nedsatt arbetsförmåga och utvecklandet av sjukdom i efterförloppet av Covid-19	1 222
Lunds universitet	Kommunikativa offentliga organisationer	150
Högskolan i Gävle	Att fråga om våld och ta hand om svaret: Möjligheter och hinder för arbetslivsrelaterad rehabilitering vid långtidssjukskrivning kopplad till våldsutsatthet	699
Göteborgs universitet	Chefers kunskap om arbetsförmåga hos medarbetare med vanlig psykisk sjukdom.	1 224
Göteborgs universitet	Vilka faktorer stärker individens arbetsförmåga och möjligheter att arbeta med psykisk ohälsa – en prospektiv enkät- och registerundersökning	400
Lunds universitet	Socialförsäkringarna inför utmaningen från gig ekonomin – socialförsäkringsskydd för plattformarbetare och andra i nya arbetsformer med särskild inriktning på sjukpenning, föräldrapenning och arbetsskadeersättning	400
Linnéuniversitet	Försäkringskassans samverkan gällande arbetslösa med ohälsa – betydelse för organisation och försäkrade	678
Totalt		8 191

Försäkringskassan, Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte) samt Centralförbundet för socialt arbete (CSA) arrangerar årligen ett forskarseminarium i Umeå. Seminariet är ett forum för att sprida forskning och annan kunskap inom socialförsäkringsområdet, att stimulera till ny forskning samt en möjlighet för forskare och praktiker att utbyta erfarenheter och knyta kontakter. Det ger också möjlighet för andra personer med koppling till socialförsäkringen att lyssna, diskutera och få nya insikter. 2021 års tema var ”Ett hållbart socialförsäkringssystem i kristid – hur robusta är systemen och hur har människor påverkats?”. På grund av pandemin var seminariet digitalt och i konferensform. Det samlade cirka 620 deltagare som såg hela eller delar av konferensen.

¹⁸⁸ Korta analyser 2021:3 Sjukfrånvaro efter bransch. Kvinnors sjukfrånvaro är dubbelt så hög som mäns men under pandemin har mäns sjukfrånvaro ökat mer än kvinnors.

¹⁸⁹ Korta analyser 2021:4 Föräldrapenning bland samkönade och olikkönade föräldrar. Kvinnor i samkönade föräldrapar delar mer jämställt på föräldrapenningen.

¹⁹⁰ PM 2021:1 Felaktiga utbetalningar till barnfamiljer som inte bor i Sverige. Personer som flyttat utomlands ska anmäla förändringen till Skatteverket och till Försäkringskassan – om personen får bidrag eller ersättningar. Ett utökat samarbete mellan myndigheter och mer information till allmänheten behövs.

I sin roll som statistikansvarig myndighet stödjer Försäkringskassan också forskning inom socialförsäkringen genom att lämna ut individdata för forskningsändamål. Denna verksamhet beskrivs närmare nedan.

Statistikansvarig myndighet

Försäkringskassan är statistikansvarig myndighet med ansvar för att producera och publicera officiell och annan statistik inom områdena Stöd till barnfamiljer och Stöd vid sjukdom och handikapp. Sedan 2021 har Försäkringskassan tillsammans med Socialstyrelsen även statistikansvar inom tandvårdsområdet. Som statistikansvarig myndighet ansvarar Försäkringskassan för att utveckla statistikens innehåll och kvalitet samt anpassa den till användarnas informationsbehov.

Försäkringskassan producerar och publicerar löpande officiell och annan statistik om socialförsäkringens utveckling och dess effekt för individ och samhälle. Publiceringarna görs på Försäkringskassans webbplats. Under året har nya statistiksidor publicerats på webbplatsen som ska öka tillgängligheten och göra det enklare att tolka och förstå statistiken. Sidorna har en rad nya funktioner som underlättar för både den vana och ovana användaren. Stor vikt läggs vid stöd för tolkning och kommenterad statistik. Webbplatsen innehåller dessutom en ny statistikdatabas, som möjliggör en automatiserad statistikframställning och tätare publiceringar.

Statistiken omfattar antalet mottagare av olika förmåner, beslut samt utbetalt belopp. Den kan fördelas på region, ålder och kön och möjliggöra jämförelser mellan olika grupper. Det gör den central för en kunskapsbaserad samhällsdebatt om socialförsäkringen, både för enskilda individer och för samhället. Statistiken är därför en viktig informationskälla och en förutsättning för att beslutsfattare och allmänhet ska kunna fatta beslut grundade på kunskap.

Vi har under året fortsatt tillgängliggöra statistik om de delar av socialförsäkringen som påverkats mest av pandemin. Statistiken presenteras på en särskild sida som skapats speciellt för ändamålet på webbplatsen. Under året har även ny statistik över avslag inom området Stöd vid sjukdom och handikapp publicerats. Andra exempel på ny statistik är uttaget av dubbeldagar inom området Stöd till barnfamiljer.

Utöver att publicera officiell och annan statistik besvarar Försäkringskassan årligen cirka 1 200 frågor om statistik. Vi lämnar även ut individdata, för forskningsändamål och till andra myndigheter. Slutligen publiceras den årliga skriften Socialförsäkringen i siffror (Social Insurance in Figures), som ger en samlad redogörelse för socialförsäkringens utfall genom kortfattad kommenterad statistik.

Försäkringskassan har som en av Sveriges 29 statistikansvariga myndigheter även samverkat med de andra myndigheterna inom det svenska statistiksystemet. Bland annat har vi deltagit i rådet för den officiella statistiken samt bidragit till arbetet för att skapa en gemensam målbild för Sveriges officiella statistik.

Försäkringskassans internationella arbete

Försäkringskassan ska stödja regeringen i internationella frågor samt medverka i EU-arbetet och annat internationellt samarbete inom vårt verksamhetsområde. Nedan redovisas de viktigaste delarna av detta arbete samt Försäkringskassans övriga internationella arbete under året. På grund av pandemin har de flesta mötena genomförts digitalt.

Nordiskt samarbete

Försäkringskassan är förbindelseorgan enligt Nordiska konventionen om social trygghet samt enligt Europaparlamentet och rådets förordning (EG) nr 883/2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen. Under året har Försäkringskassan deltagit i möten inom områdena tillämplig lagstiftning, familjeförmåner, sjukförsäkring med inriktning på arbetslivsinriktad rehabilitering, sjukvårdsförmåner samt pension inklusive sjukersättning och aktivitetsersättning.

Inom Norden har det även hållits ett handläggarseminarium med utredare från de nordiska länderna där man diskuterat praktiska frågor om tillämplig lagstiftning. Försäkringskassan har även deltagit i Stora nordiska förbindelseorgansmötet.

Försäkringskassans generaldirektör har deltagit i det årliga generaldirektörmötet.¹⁹¹ Mötet är ett forum för beslut och för informations- och erfarenhetsutbyte. Här fastställs myndigheternas inriktning för det nordiska samarbetet inom socialförsäkringsområdet. Försäkringskassan har även deltagit i Nordiskt socialförsäkringsmöte.

Försäkringskassan har vidare ett samarbete med Nordens länder inom den arbetslivsinriktade rehabiliteringen för de sjukskrivna personer som bor och arbetar i olika länder inom Norden. Det finns bilaterala överenskommelser som tydliggör ansvar och arbetssätt mellan länderna. Dessa följs upp årligen för att säkerställa att arbetet fungerar bra.¹⁹²

Medverkan i EU-arbetet

Administrativa kommissionen, tekniska kommissionen, revisionskommittén

Försäkringskassans stöd till regeringen i EU-arbetet består bland annat av att lämna redogörelser och yttranden i samband med olika möten samt bistå med representanter om regeringen så önskar.

Försäkringskassan har deltagit i administrativa kommissionens möten vid fyra tillfällen och i samtliga möten med tekniska kommissionens möten som ledamot. Vi har också representerat Sverige som ledamot och ställföreträdande ledamot vid revisionskommitténs möte.

Utöver ovanstående deltar Försäkringskassan i administrativa kommissionens temadagar samt i ett antal arbetsgrupper och nätverk för utvalda arbetsområden. I egenskap av nationell kontaktpunkt för gränsöverskridande hälso- och sjukvård har Försäkringskassan också deltagit i ett möte med ländernas kontaktpersoner.

¹⁹¹ På mötena deltar ATP i Danmark, Folkpensionsanstalten och Pensionskyddscentralen i Finland, NAV i Norge, Tryggingastofnun ríkisins i Island samt IAF, Pensionsmyndigheten och Försäkringskassan i Sverige.

¹⁹² Överenskommelserna bygger på EU-förordningarna 883/2004 och 987/2009 och Nordisk konvention om social trygghet samt administrativa avtalet till Nordisk konvention om social trygghet. Överenskommelser har ingåtts år 2015 med Norge, Finland, Island och Danmark.

Försäkringskassans arbete med Electronic Exchange of Social Security Information (EESSI)¹⁹³

Under 2021 har Försäkringskassan deltagit i arbetet med EESSI-systemet på flera sätt, bland annat som ledamot i Change Advisory Board samt i arbetsgrupper för säkerhet, överlämning av RINA och kontinuitet. Inför mötena i tekniska kommissionen presenterar Försäkringskassan ett gemensamt yttrande för berörda myndigheter som även sammanfattar pågående aktiviteter.

Övrigt stöd till regeringen

Försäkringskassan har på olika sätt varit involverad i förhandlingarna om ändring av EU:s samordningsbestämmelser om social trygghet.

Europeiska socialfonden

Europeiska socialfonden (ESF) är EU:s viktigaste verktyg för att skapa fler och bättre arbeten för personer som står längst ifrån arbetsmarknaden i Europa. I fondens arbete är Försäkringskassan en viktig aktör som projektägare och medfinansiär, till exempel i projekt för att stödja sjukskrivna att återgå i arbete, att underlätta för unga och utlandsfödda att etablera sig på arbetsmarknaden och att kompetensutveckla personal.

Försäkringskassan samarbetar med bland andra Svenska ESF-rådet och Arbetsförmedlingen för att identifiera områden för projekt som syftar till att ge stöd till individer att komma närmare arbetsmarknaden och för att uppnå förändringar på strukturell nivå.¹⁹⁴

Under 2021 har Försäkringskassan tagit vidare erfarenheter från ESF-projektet 4ESS¹⁹⁵ som Försäkringskassan var ägare till. Projektet som avslutades förra året syftade till att minska och förebygga sjukfrånvaro hos kommunanställda genom att utveckla samarbetet och kompetensen hos Försäkringskassan, hälso- och sjukvården och tre kommuner som arbetsgivare. Erfarenheter från projektet har under 2021 lett till förtydliganden i styrande och stödjande dokument som gäller strukturell samverkan, samt i metodstödet för handläggningen.

Under året fortsatte förberedelsearbetet inför kommande programperiod 2020–2027, där Svenska ESF-rådet arrangerat möten och möjlighet till skriftliga synpunkter från medverkande aktörer. Försäkringskassan deltar aktivt i detta arbete som aktör och intressent. Utöver externa förberedelser har Försäkringskassan under 2021 arbetat med att förtydliga det interna arbetet med fonden kommande programperiod, bland annat genom att utveckla de riktlinjer som styr arbetet.

¹⁹³ Electronic Exchange of Social Security Information är ett it-system som ska hjälpa socialförsäkringsorganen inom EU/EES-området samt Schweiz att snabbare och säkrare utbyta information i enlighet med EU-reglerna om samordning av de sociala trygghetssystemen.

¹⁹⁴ Se avsnittet Sjukförsäkringen, Strukturell samverkan med andra aktörer för att uppnå målet, Samverkan med Svenska ESF-rådet.

¹⁹⁵ 4ESS står för Smart Samverkan Småland Sydost, som var området i vilket projektet bedrevs. Projektet pågick perioden 1 februari 2017 till och med 31 januari 2020. I projektet utvecklades samarbetsmetoder och kompetens för att bättre förebygga ohälsa och minska sjukfrånvaron hos kommunanställda, med fokus på psykisk ohälsa och diffus smärtproblematik.

Övrigt europeiskt samarbete

Försäkringskassan har deltagit i European Forum of Insurance Against Accidents at Work and Occupational Diseases och dess konferens ”Flytta över gränser: förebyggande av olyckor, kulturell mångfald”. Försäkringskassan har också deltagit i European Judicial Network i rollen som centralmyndighet för Rådets förordning (EG) nr 4/2009 om domstols behörighet, tillämplig lag, erkännande och verkställighet av domar samt samarbete i fråga om underhållsskyldighet.

Internationellt samarbete

Under året har Försäkringskassan deltagit i regeringens förberedelser och förhandlingar om socialförsäkringsavtal med Japan med ett administrativt avtal som resultat. Försäkringskassan deltar även i National Child Support Enforcement Associations internationella kommitté, där frågor om underhållsbidrag diskuteras. I kommittén deltar medlemsstater från New Yorkkonventionen, Haagkonventionen från 2007 samt förordning (EG) nr 4/2009 och andra stater som har federala eller bilaterala överenskommelser med USA. Möten har hållits ungefär en gång per månad. Mötena har till stor del handlat om hur staterna gör eller har gjort förändringar i handläggningen med anledning av pandemin.

Försäkringskassan bedriver sedan januari 2019 tjänsteexport genom Sidas internationella kapacitetsutvecklingsprogram (ITP) inom social trygghet. Arbetet görs tillsammans med Arbetsförmedlingen, Skatteverket, Pensionsmyndigheten och ett sydafrikanskt forskningsinstitut, Economic Policy Research Institute . Programmet kommer att pågå till och med 2023. Tjänsteexporten är fokuserad på länder i Afrika och Asien. För närvarande utförs arbetet digitalt.

Avgiftsbelagd verksamhet

I detta avsnitt redovisas avgiftsbelagd verksamhet som anges i regleringsbrevet. Myndighetens totala avgiftsintäkter återfinns i resultaträkningen med tillhörande tilläggsupplysningar och noter.

Administration av statlig fordran

Avgiftsintäkterna avser de avgifter som tas ut av gäldenärer i enlighet med bestämmelser i olika författningar. Reglerna anger ofta ett högsta belopp som får tas ut. Avgiftsintäkterna för 2021 uppgick till 15,3 miljoner kronor. De kostnader som inte täcks av avgiftsintäkter finansieras med anslagsmedel.

Den totala kostnaden för administration av statlig fordran uppgick 2021 till 47,3 miljoner kronor. Det är en ökning med 10,8 miljoner kronor jämfört med föregående år. Ökningen beror på att fordringsverksamheten har utökats under året.

Tabell 113 Administration av statlig fordran, tusen kronor

	2019	2020	2021	Budget 2021
Ingående balans	–	–	–	–
Avgiftsintäkter ¹	11 520	14 207	15 301	19 000
Totala kostnader	–37 747	–36 564	–47 325	
– kostnader som täcks av avgiftsintäkter	11 520	14 207	15 301	19 000
– kostnader som täcks av anslagsmedel	26 227	22 357	32 024	
Årets resultat	–	–	–	
Utgående balans	–	–	–	

¹ Beloppen för 2019 och 2020 är justerade jämfört med årsredovisningen 2020. På raden avgiftsintäkter redovisas nu både fakturerade och nedskrivna avgiftsintäkter.

Ersättning från försvaret

Försäkringskassan ska ta ut avgifter för administration av ersättningar till hemvärns-soldater som betalas ut enligt förordningen (1997:147) om förmån för hemvärnssoldater, frivilliga enligt förordningen (1994:523) om förmåner till frivilliga, officersaspiranter enligt officersförordningen (2007:1268) och rekryter enligt förordningen (2015:613) om militär grundutbildning. Vidare ska Försäkringskassan ta ut avgifter för administration av familjebidrag och dagpenning till totalförsvarspliktiga som betalas ut enligt förordningen (1995:239) om förmåner till totalförsvarspliktiga.

Tabell 114 Ersättning från försvaret, tusen kronor

	2019	2020	2021	Budget 2021
Ingående balans	–207	–	–	–
Avgiftsintäkter	15 377	16 025	16 835	17 200
Kostnader	–15 170	–16 025	–16 835	–17 200
Årets resultat	–	–	–	–
Utgående balans	–	–	–	–

Ersättning från affärsdrivande verk

Försäkringskassan tar ut en avgift för administration av arbetsskadeärenden vid affärsdrivande verk för skador som reglerats före den 1 juli 1995. Avgiften tas ut i samband med debitering av utbetalda arbetsskadeersättningar och ska motsvara den andel av kostnaderna som enskilda arbetsgivare betalar genom arbetsskadeavgiften.

Tabell 115 Ersättning från affärsdrivande verk, tusen kronor

	2019	2020	2021	Budget 2021
Ingående balans	–	–	–	
Avgiftsintäkter	464	413	352	400
Totala kostnader ¹	–893	–870	–996	
– kostnader som täcks av avgiftsintäkter	464	413	352	–400
– kostnader som täcks av anslagsmedel	429	457	644	
Årets resultat	–	–	–	
Utgående balans	–	–	–	

Intäkter från Pensionsmyndigheten

De tjänster som Försäkringskassan tillhandahåller till Pensionsmyndigheten är framför allt it-stöd för handläggning och utbetalning av de förmåner som hanteras av Pensionsmyndigheten, datacenter samt stödtjänster inom behörighetsadministration och internservice.

Intäkterna för 2021 är 254,7 miljoner kronor, vilket är en minskning med 16,8 miljoner kronor jämfört med föregående år. Minskningen beror på att avgiften sätts i förväg och beräknas som ett genomsnitt av budgeterade kostnader de kommande tre åren. Intäkterna är 25,3 miljoner kronor lägre än budgeten i regleringsbrevet. Avvikelsen jämfört med budgeten i regleringsbrevet beror på att justeringar av beräknade belopp gjordes efter att uppgifterna lämnades till regleringsbrevet.

Kostnaderna för 2021 är 235,9 miljoner kronor. Det är en minskning jämfört med föregående år med 36,8 miljoner kronor och en avvikelse jämfört med budgeten i regleringsbrevet med 36,1 miljoner kronor. De lägre kostnaderna beror framför allt på lägre kostnader för it-tjänster.

Det ackumulerade överskottet är 17,7 miljoner kronor, varav årets resultat är 18,8 miljoner kronor. Orsaken till överskottet är dels att kostnaderna blev lägre än vad som budgeterats, dels att avgiften fastställs i förväg och inte justeras under året. Försäkringskassan räknar med full kostnadstäckning på några års sikt.

Tabell 116 Intäkter från Pensionsmyndigheten, tusen kronor

	2019	2020	2021	Budget 2021
Ingående balans	–	–	–1 132	
Avgiftsintäkter	236 303	271 562	254 714	280 000
Kostnader	–236 303	–272 694	–235 898	–272 000
Årets resultat	–	–1 132	18 816	
Utgående balans	–	–1 132	17 684	

Electronic exchange of social security information (EESSI)

EESSI är ett system för digitalt utbyte av socialförsäkringsinformation inom EU/ EES-området och Schweiz. Systemet togs i drift under 2019. Försäkringskassan driver systemet för eget utbyte av information samt hanterar driften åt andra samverkande parter inom Sverige. Uppbyggnaden av systemet är delvis finansierat av bidrag från EU i form av medel från programmet Connecting Europe Facility. I tabellen nedan redovisas den avgiftsfinansierade delen av verksamheten.

Tabell 117 Intäkter från EESSI, tusen kronor

	2019	2020	2021	Budget 2021
Ingående balans	–	–56	–	
Avgiftsintäkter	1 761	3 636	3 314	5 000
Kostnader	–1 817	–3 580	–3 276	–5 000
Årets resultat	–56	56	38	
Utgående balans	–56	–	38	

Samordnad och säker statlig it-drift (SSSID)

Regeringen har gett Försäkringskassan i uppdrag att erbjuda samordnad och säker statlig it-drift under åren 2018–2022¹⁹⁶. Det ekonomiska målet är full kostnads-täckning. Verksamheten finansieras med avgiftsintäkter från de myndigheter som nyttjar Försäkringskassans tjänster. Under åren 2017–2020 finansierades delar av uppbyggnaden av verksamheten med bidrag från Kammarkollegiet. I tabellen nedan redovisas den avgiftsfinansierade delen av verksamheten.

Både intäkter och kostnader har ökat från föregående år. Ökningen beror på att fler myndigheter har anslutits eller håller på att ansluta sig till SSSID-samarbetet. Intäkterna är 30,1 miljoner kronor högre än budgeten i regleringsbrevet och kostnaderna är 36,8 miljoner kronor högre. Avvikelsen beror bland annat på tillkommande verksamhet under året, som till exempel etablering och drift av den tekniska miljön till covidbevisen.

Det utgående ackumulerade underskottet uppgår till totalt 20,9 miljoner kronor, varav årets underskott är 6,0 miljoner kronor. Det finns flera orsaker till underskottet. Verksamheten är under uppbyggnad och har expanderat på kort tid, vilket försvårar kostnadsfördelning och avgiftsättning eftersom avgifterna beräknas och bestäms i förväg. Därutöver har Försäkringskassan ännu inte debiterat för delar av gemensam utveckling som kommer flera kunder till del, utan det sker när den utvecklade tjänsten tas i drift. Sammantaget bedömer Försäkringskassan att verksamheten kommer ha full kostnadstäckning på några års sikt.

Tabell 118 Samordnad och säker statlig it-drift, tusen kronor

	2019	2020	2021	Budget 2021
Ingående balans	–	–19 467	–14 933	
Avgiftsintäkter	27 043	77 051	91 064	61 000
Kostnader	–46 510	–72 517	–97 073	–60 300
Årets resultat	–19 467	4 534	–6 009	
Utgående balans	–19 467	–14 933	–20 942	

¹⁹⁶ Fi2017/03257/DF och ändring av uppdrag att erbjuda samordnad och säker statlig it-drift, dnr I2019/02515/DF.

Finansiell redovisning

Resultaträkning

Belopp i miljoner kronor

	Not	2021	2020
VERKSAMHETENS INTÄKTER			
Intäkter av anslag	1	9 509	9 349
Intäkter av avgifter och andra ersättningar	2	446	439
Intäkter av bidrag	3	27	87
Finansiella intäkter		0	4
Summa		9 982	9 879
VERKSAMHETENS KOSTNADER			
Kostnader för personal	4	-7 725	-7 560
Kostnader för lokaler		-619	-612
Övriga driftkostnader		-973	-1 040
Finansiella kostnader		0	-1
Avskrivningar och nedskrivningar		-656	-667
Summa		-9 973	-9 880
VERKSAMHETSUTFALL		9	-1
UPPBÖRDSVERKSAMHET			
Intäkter av avgifter m.m. som inte disponeras	5	217	252
Socialavgifter	6	622 761	572 562
Skatteintäkter		4 849	4 906
Summa		627 827	577 720
Medel som tillförts statens budget från uppbördsverksamheten		-439 622	-398 045
Inleverans till AP-fonderna		-145 160	-138 131
Överföring till premiepensionssystemet		-42 928	-41 353
Summa		-627 710	-577 529
SALDO UPPBÖRD		117	191
TRANSFERERINGAR			
Medel som erhållits från statens budget för finansiering av bidrag		227 358	230 058
Medel som erhållits från myndigheter för finansiering av bidrag	7	20 970	15 844
Övriga erhållna medel för finansiering av bidrag	8	5 919	5 851
Finansiella intäkter	9	25	38
Finansiella kostnader	10	-48	-10
Summa		254 224	251 781
Avsättning till/upplösning av fonder m.m. för transfereringsändamål	11	29	-22
Lämnade bidrag och ersättningar			
UO 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg		-36 751	-34 644
UO 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning		-101 539	-110 168
UO 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn		-92 864	-92 372
Andra utbetalningar	12	-20 978	-15 844
Summa		-252 132	-253 028
SALDO TRANSFERERINGAR		2 121	-1 269
ÅRETS KAPITALFÖRÄNDRING	13	2 247	-1 079

Balansräkning

Belopp i miljoner kronor

	Not	2021-12-31	2020-12-31
TILLGÅNGAR			
Immateriella anläggningstillgångar	14		
Balanserade utgifter för utveckling av it-system		1 245	1 327
Förvärvade licenser, rättigheter m.m.		46	23
		1 291	1 350
Materiella anläggningstillgångar			
Förbättringsutgifter på annans fastighet	15	32	33
Maskiner och inventarier	16	380	444
		412	477
Varulager			
		0	0
Kortfristiga fordringar			
Kundfordringar		14	4
Fordringar hos andra myndigheter	17	26 658	25 647
Övriga kortfristiga fordringar	18	4 511	4 043
		31 183	29 694
Periodavgränsningsposter			
Förutbetalda kostnader	19	414	425
Upplupna bidragsintäkter		124	115
Övriga upplupna intäkter	20	631	622
		1 169	1 162
Avräkning med statsverket			
	21	-23 584	-22 461
Kortfristiga placeringar			
Obligationer	22	1 062	1 362
Kassa och bank			
Behållning räntekonto i Riksgäldskontoret	23	961	718
Kassa och bank		411	116
		1 372	834
SUMMA TILLGÅNGAR		12 905	12 418
KAPITAL OCH SKULDER			
Myndighetskapital			
Statskapital	24	0	0
Balanserad kapitalförändring	25	1 865	2 944
Kapitalförändring enligt resultaträkningen	13	2 247	-1 079
		4 112	1 865
Fonder			
Avsättningar	11	1 348	1 377
Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser	26	2	3
Övriga avsättningar	27	110	98
		112	101
Skulder m.m.			
Lån i Riksgäldskontoret	28	1 685	1 787
Övriga krediter i Riksgäldskontoret	29	140	140
Kortfristiga skulder till andra myndigheter	30	359	489
Leverantörsskulder		332	189
Övriga kortfristiga skulder	31	3 665	3 592
		6 181	6 197
Periodavgränsningsposter			
Upplupna kostnader	32	1 107	2 842
Öförbrukade bidrag	33	45	34
Övriga förutbetalda intäkter		-	2
		1 152	2 878
SUMMA KAPITAL OCH SKULDER		12 905	12 418
Ansvarsförbindelser		-	-

Anslagsredovisning

Perioden 1 januari–31 december 2021

Belopp i miljoner kronor

Anslag	Not	Ingående överföringsbelopp	Årets tilldelning enligt regleringsbrev	Omdisponerat anslag	Indragning	Totalt disponibelt belopp	Utgifter	Inkomster ¹⁾	Utgående överföringsbelopp
Utgiftsområde 9									
Hälsovård, sjukvård och social omsorg									
9 1:4 Tandvårdsförmåner									
ap.1	Statligt tandvårdsstöd	35	1 074	7 286		–1 074	7 286	–6 775	511
9 1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård									
ap.27	Statlig ålderspensionsavgift för smittbärrpenning ²⁾		–	0			0	0	–
ap.37	Smittbärrpenning ²⁾	36	452	48			500	–393	107
Summa 9 1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård			452	48			500	–393	107
9 1:7 Sjukvård i internationella förhållanden									
ap.1	Sjukvård i internationella förhållanden		26	513		–26	513	–474	39
9 4:3 Bilstöd till personer med funktionsnedsättning									
ap.1	Bilstöd till personer med funktionsnedsättning	37	127	263		–127	263	–138	125
9 4:4 Kostnader för statlig assistansersättning									
ap.1	Kostnader för statlig assistansersättning	38	923	24 476		–923	24 476	–28 535	4 400
Utgiftsområde 10									
Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning									
10 1:1 Sjukpenning och rehabilitering m.m.									
ap.5	Boendetillägg	34,39	3	231	17	–3	248	–250	–2
ap.8	Sjukpenning respektive rehabiliteringspenning i särskilda fall	34	–4	193			189	–195	–6
ap.15	Närståendepenning	40	23	191	–30	–23	161	–145	16
ap.16	Statlig ålderspensionsavgift för närståendepenning		–	19			19	–19	–
ap.17	Statlig ålderspensionsavgift för rehabiliteringspenning		–	32			32	–32	–
ap.18	Statlig ålderspensionsavgift för sjukpenning	41	–	3 515			3 515	–3 515	–
ap.19	Rehabiliteringspenning	34,42	8	677	53	–8	730	–748	–18
ap.20	Arbets hjälpmedel m.m.	43	20	150	–40	–20	110	–95	15
ap.21	Sjukpenning	34,44	6 575	36 441		–6 575	36 441	–37 619	–1 178
Summa 10 1:1 Sjukpenning och rehabilitering m.m.			6 625	41 449	–	–6 629	41 445	–42 619	–1 174

Anslag	Not	Ingående överföringsbelopp	Årets tilldelning enligt regleringsbrev	Omdisponerat anslag	Indragning	Totalt disponibelt belopp	Utgifter	Inkomster ¹⁾	Utgående överföringsbelopp
10 1:2 Aktivitets- och sjukersättningar m.m.									
ap.5 Aktivitets- och sjukersättningar	34,45	-484	30 749	2		30 268	-31 053		-785
ap.6 Bostadstillägg till personer med aktivitets- och sjukersättningar	34	-149	5 028			4 879	-4 996		-117
ap.8 Statlig ålderspensionsavgift för aktivitets- och sjukersättningar		-	4 696			4 696	-4 696		-
Summa 10 1:2 Aktivitets- och sjukersättningar m.m.		-633	40 473	2		39 843	-40 745		-902
10 1:3 Merkostnadsersättning och handikappersättning									
ap.1 Handikappersättningar		77	1 115		-77	1 115	-1 072		43
ap.2 Merkostnadsersättning	46	31	240		-31	240	-180		60
Summa 10 1:3 Merkostnadsersättning och handikappersättning		108	1 355		-108	1 355	-1 252		103
10 1:4 Arbetsskadeersättningar m.m.									
ap.4 Statlig ålderspensionsavgift för arbetsskadelivränta		-	169			169	-169		-
ap.5 Arbetsskadelivränta		41	2 252		-41	2 252	-2 211		41
Summa 10 1:4 Arbetsskadeersättningar m.m.		41	2 421		-41	2 421	-2 380		41
10 1:5 Ersättning inom det statliga personskadeskyddet									
ap.3 Ersättning inom det statliga personskadeskyddet	34	-1	35			34	-35		-1
ap.4 Statlig ålderspensionsavgift för ersättning inom det statliga personskadeskyddet		-	2			2	-2		-
Summa 10 1:5 Ersättning inom det statliga personskadeskyddet		-1	37			36	-37		-1
10 1:6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen									
ap.3 Finansiell samordning genom samordningsförbund		2	339		-2	339	-337		2
ap.4 Medicinsk service		-	55			55	-52		3
ap.5 Rehabiliteringsinsatser i samarbete mellan Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen		84	700		-84	700	-662		38
ap.8 Arbetsplatsinriktat rehabiliteringsstöd	47	121	150		-121	150	-49		101
ap.9 Försäkringsmedicinska utredningar	48	59	250		-59	250	-204		46
ap.10 Bidrag till hälso- och sjukvården		61	944		-61	944	-902		42
Summa 10 1:6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen		327	2 438		-327	2 438	-2 207		231
10 1:7 Ersättning för höga sjuklönekostnader									
ap.1 Ersättning för höga sjuklönekostnader	49	3 365	19 850		-3 365	19 850	-14 479		5 371
10 2:1 Försäkringskassan									
ap.1 Förvaltningsmedel	50	252	9 247			9 500	-9 261		238

Anslag	Not	Ingående överföringsbelopp	Årets tilldelning enligt regleringsbrev	Omdisponerat anslag	Indragning	Totalt disponibelt belopp	Utgifter	Inkomster ¹⁾	Utgående överföringsbelopp
Utgiftsområde 12									
Ekonomisk trygghet för familjer och barn									
12 1:1 Barnbidrag									
ap.1		70	29 592	-10	-70	29 582	-29 356		226
ap.2		66	3 789		-66	3 789	-3 731		58
ap.3		3	277		-3	277	-271		6
ap.4									
	52	-1	23	10		32	-31		1
Summa 12 1:1 Barnbidrag		138	33 681	-	-139	33 680	-33 389		291
12 1:2 Föräldraförsäkring									
ap.4			3 412			3 412	-3 412		-
ap.8			857			857	-857		-
ap.9	53	1 663	34 813	-2 722	-1 663	32 091	-31 768		323
ap.10			59			59	-59		-
ap.11	54	703	7 866	1 379	-703	9 245	-9 228		17
ap.12	55	15	646	1 343	-15	1 989	-1 596		393
Summa 12 1:2 Föräldraförsäkring		2 381	47 653	-	-2 381	47 653	-46 919		733
12 1:3 Underhållsstöd									
ap.1	34	-8	2 594			2 586	-3 849	1 157	-106
12 1:4 Adoptionsbidrag									
ap.1	56	11	15		-11	15	-9		6
12 1:6 Omvårdnadsbidrag och vårdbidrag									
ap.1			265			265	-265		-
ap.2		390	2 677		-390	2 677	-2 644		33
ap.3			198			198	-198		-
ap.4	57	324	2 227		-324	2 227	-844		1 383
Summa 12 1:6 Omvårdnadsbidrag och vårdbidrag		714	5 367		-714	5 367	-3 951		1 416
12 1:8 Bostadsbidrag									
ap.2	58	446	5 741		-446	5 741	-5 020		721
Summa		16 368	244 907	2	-16 310	244 967	-242 432	5 557	8 092
Avslutade anslag									
10 1:2 Aktivitets- och sjukersättningar m.m.									
ap.7		2		-2					-
Summa totalt		16 370	244 907	-	-16 310	244 967	-242 432	5 557	8 092

¹ Enligt Försäkringskassans regleringsbrev ska inkomster till anslag 9 4:4 ap.1 Kostnader för statlig assistansersättning och anslag 12 1:3 ap.1 Underhållsstöd särredovisas under respektive anslag. Inkomster till anslag 9 4:4 ap.1 avser inbetalningar från kommunerna för de första 20 timmarna per vecka. Inkomster till anslag 12 1:3 ap.1 avser inbetalningar från bidragsskyldiga föräldrar.

² Försäkringskassan disponerar anslagsposterna 9 1:6 ap.27 Statlig ålderspensionsavgift för smittbärrpenning och 9 1:6 ap.37 Smittbärrpenning enligt regleringsbrev 2020-12-22 avseende Kammarkollegiet.

Villkor i anslagsredovisningen

Anslag 10 1:4 Arbetsskadeersättningar m.m.

Anslagspost 5 Arbetsskadelivränta

Försäkringskassan får från och med den 1 januari 2021 räkna om livräntor från den frivilliga yrkesskedeförsäkringen med den procentsats som motsvarar förändringen av prisbasbeloppet mellan 2020 och 2021. Omräkning för 2021 har gjorts med 0,6 procent.

Anslag 10 1:6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen

Anslagspost 3 Finansiell samordning genom samordningsförbund

- Av anslagsposten får högst 3,0 miljoner kronor användas för administrativa kostnader. Det förbrukade beloppet uppgår till 2,3 miljoner kronor.

Anslagspost 9 Försäkringsmedicinska utredningar

- Högst 1,5 miljoner kronor får användas för utveckling av metoden för aktivitetsförmågeutredning. Det förbrukade beloppet uppgår till 0,4 miljoner kronor.
- Högst 2,2 miljoner kronor får användas för kostnader för att tillhandahålla utbildningar som riktar sig till den personal som ska utföra försäkringsmedicinska utredningar i enlighet med 4 § i förordning (2018:1633) om försäkringsmedicinska utredningar. Det förbrukade beloppet uppgår till 0,6 miljoner kronor.

Anslagspost 10 Bidrag till hälso- och sjukvården

Anslagsposten får användas för utbetalning av bidrag till regioner i enlighet med överenskommelsen mellan staten och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) En kvalitetssäker och effektiv sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocess 2020 (S2019/05301) och Tilläggsöverenskommelse till överenskommelsen En kvalitetssäker och effektiv sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocess 2020 (S2020/05367).

- Högst 9,5 miljoner kronor får utbetalas till SKR för villkor 5 Utvecklingsmedel för stöd till rätt sjukskrivning. Hela beloppet är utbetalt.
- Högst 1,5 miljoner kronor får utbetalas till Socialstyrelsen för villkor 5 Utvecklingsmedel för stöd till rätt sjukskrivning. 1,4 miljoner kronor är utbetalt.
- Högst 1,2 miljoner kronor får utbetalas till Socialstyrelsen för villkor 1 Ledning och styrning i försäkringsmedicin. 0,3 miljoner kronor är utbetalt.
- Högst 3,0 miljoner kronor får utbetalas till SKR som ersättning för SKR:s arbete med utvecklingsinsatser i syfte att förbättra samverkan mellan arbetsgivare och/eller företagshälsovården och hälso- och sjukvården. Hela beloppet är utbetalt.
- Högst 6,3 miljoner kronor får utbetalas till SKR som ersättning för SKR:s arbete med samordning och stöd. Hela beloppet är utbetalt.
- Högst 10,0 miljoner kronor får användas för utvecklingsinsatser som Försäkringskassan ansvarar för, där syftet är att förbättra samarbetet mellan hälso- och sjukvården och Försäkringskassan. Det förbrukade beloppet uppgår till 9,9 miljoner kronor.
- Högst 39,0 miljoner kronor får utbetalas till SKR för villkor 4 Utökad elektroniskt informationsutbyte. Hela beloppet är utbetalt.
- Högst 11,5 miljoner kronor får utbetalas till Socialstyrelsen för villkor 4 Utökad elektroniskt informationsutbyte. 10,5 miljoner kronor är utbetalt.
- Högst 12,0 miljoner kronor får användas för villkor 4 Utökad elektroniskt informationsutbyte. Det förbrukade beloppet uppgår till 7,0 miljoner kronor.
- Högst 2,0 miljoner kronor får utbetalas till Socialstyrelsen för uppdrag om att utveckla sjukförsäkringshandläggningen i dialog med och hälso- och sjukvården (S2019/04627). Hela beloppet är utbetalt.
- Högst 8,0 miljoner kronor får utbetalas till Socialstyrelsen för uppdrag om att stödja och utveckla hälso- och sjukvårdens arbete med sjukskrivning och försäkringsmedicin (Socialstyrelsens regleringsbrev för 2021). Hela beloppet är utbetalt.

Anslag 10 2:1 Försäkringskassan

Anslagspost 1 Förvaltningsmedel

- Av anslagsposten får högst 8,9 miljoner kronor användas för forskning inom socialförsäkringens område. Det förbrukade beloppet uppgår till 8,2 miljoner kronor.
- Av anslagsposten ska högst 7,6 miljoner kronor användas för det allmänna ombudet och ombudets kansli. Det förbrukade beloppet uppgår till 6,4 miljoner kronor.
- Försäkringskassan ska kunna använda och samverka med det gemensamma radiokommunikationssystemet Rakel. Försäkringskassan ska betala totalt 111 750 kronor till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap som abonnemangsavgift för detta system. Beloppet ska betalas efter fakturering från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. Hela beloppet är utbetalt.
- Av anslagsposten får 60,0 miljoner kronor endast användas för att finansiera insatser, återrapportering och uppdrag kopplade till det övergripande målet om minskade felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen, Försäkringskassans deltagande i uppdraget att genomföra riskanalyser. Vidare får 50,0 miljoner kronor endast användas för att effektivisera och öka kontrollutredningar och återkrav. Försäkringskassan har använt 60,0 miljoner kronor respektive 50,0 miljoner kronor endast för dessa ändamål.
- Av anslagsposten får 15,0 miljoner kronor användas först efter beslut av regeringen. Försäkringskassan har inte fått något beslut från regeringen och medlen har inte använts.

Beställningsbemyndigande

Utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

1:6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen

Redovisning av äldre beställningsbemyndigande

Belopp i miljoner kronor

Anslagsbenämning	Ingående åtaganden	Utestående åtaganden
10 1:6 ap.10	944	–

I äldre beställningsbemyndigande för 10 1:6 ap.10 Bidrag till hälso- och sjukvården, redovisar Försäkringskassan de ekonomiska åtaganden som ingåtts av regeringen (Socialdepartementet). Bemyndigandet tilldelades under budgetåret 2019. För bemyndigande på anslag 10 1:6 ap.10 Bidrag till hälso- och sjukvården har Socialdepartementet under 2019 ingått en överenskommelse med Sveriges Kommuner och Regioner avseende 2020 som medför infriande av åtaganden med 944 miljoner kronor under år 2021. Under 2020 har en tilläggsöverenskommelse till denna överenskommelse ingåtts, som justerat vissa villkor samt datum för redovisningar och utbetalningar. Inga överenskommelser som innebär nya åtaganden har ingåtts under 2020 eller 2021. Försäkringskassan bedömer utifrån tidigare erhållna intyg och överenskommelser från Socialdepartementet att redovisningen är rättvisande.

Ingående åtaganden uppgående till 944 miljoner kronor har under 2021 minskats med 944 miljoner kronor, varav 902 miljoner kronor har betalats ut och redovisats mot anslag. Resterande belopp som har minskat ingående åtagande uppgår till 42 miljoner kronor och kommer inte betalas ut då villkoren för utbetalning inte har uppfyllts. Inga utestående åtagande finns per 2021-12-31.

Redovisning mot inkomsttitlar

Perioden 1 januari–31 december 2021. Belopp i miljoner kronor

Inkomsttitel	Inkomster	Utgifter	Netto
2811 Övriga inkomster av statens verksamhet			
140 Övriga inkomster	100		100
Summa 2811 Övriga inkomster av statens verksamhet	100		100
9111 Fysiska personers inkomstskatt, netto			
411 Egenavgift, sjukförsäkringsavgift		-152	-152
412 Egenavgift, föräldraförsäkring		-518	-518
413 Egenavgift, arbetsskadeförsäkringsavgift		-50	-50
414 Egenavgift, ålderspensionsavgift		-3 982	-3 982
415 Egenavgift, efterlevandeavgift		-158	-158
416 Egenavgift, arbetsmarknadsavgift		-1	-1
417 Egenavgift, allmän löneavgift		-4 136	-4 136
Summa 9111 Fysiska personers inkomstskatt, netto		-8 997	-8 997
9212 Efterlevandepensionsavgift			
011 Arbetsgivaravgift	11 610		11 610
012 Egenföretagaravgift	158		158
Summa 9212 Efterlevandepensionsavgift	11 768		11 768
9221 Sjukförsäkringsavgift			
011 Arbetsgivaravgift	68 681		68 681
012 Egenföretagaravgift	152		152
Summa 9221 Sjukförsäkringsavgift	68 833		68 833
9222 Föräldraförsäkringsavgift			
011 Arbetsgivaravgift	50 299		50 299
012 Egenföretagaravgift	518		518
Summa 9222 Föräldraförsäkringsavgift	50 817		50 817
9251 Ålderspensionsavgift, netto			
011 Arbetsgivaravgift	207 013		207 013
012 Egenföretagaravgift	2 964		2 964
015 AP-fondsandel, ut		-145 160	-145 160
017 Egenföretagaravgift, slutreglering	1 018		1 018
051 Arbetsgivaravgift innevarande år		-42 046	-42 046
052 Arbetsgivaravgift föregående år		-135	-135
053 Arbetsgivaravgift äldre år		67	67
054 Egenföretagaravgift innevarande år		-605	-605
056 Egenföretagaravgift äldre år		-209	-209
Summa 9251 Ålderspensionsavgift, netto	210 995	-188 088	22 907
9253 Arbetsskadeavgift			
011 Arbetsgivaravgift	3 869		3 869
012 Egenföretagaravgift	50		50
Summa 9253 Arbetsskadeavgift	3 919		3 919
9254 Arbetsmarknadsavgift			
011 Arbetsgivaravgift	48 174		48 174
012 Egenföretagaravgift	1		1
Summa 9254 Arbetsmarknadsavgift	48 175		48 175
9281 Allmän löneavgift			
011 Arbetsgivaravgift	224 118		224 118
012 Egenföretagaravgift	4 136		4 136
Summa 9281 Allmän löneavgift	228 254		228 254
9291 Särskild löneskatt			
011 Arbetsgivare	346		346
021 Statliga myndigheter	2 651		2 651
022 Statliga affärsverk	54		54
031 Kåpan	1 798		1 798
Summa 9291 Särskild löneskatt	4 849		4 849
9299 Avräkning socialavgifter			
019 Debiterade arbetsgivaravgifter till Försäkringskassan		-614 110	-614 110
Summa 9299 Avräkning socialavgifter		-614 110	-614 110
TOTALT INKOMSTTITLAR	627 710	-811 195	-183 485

Uppgift om influtna socialavgifter och debiterade egenföretagares avgifter lämnas av Skatteverket.

Finansieringsanalys

Belopp i miljoner kronor

	Not	2021	2020
Drift			
Kostnader	59	-9 305	-9 196
Finansiering av drift			
Intäkter av anslag		9 509	9 349
Intäkter av avgifter och andra ersättningar	60	443	437
Intäkter av bidrag		27	87
Övriga intäkter		0	4
Summa medel som tillförts för finansiering av drift		9 979	9 877
Ökning (-)/Minskning (+) av lager		0	0
Ökning (-)/Minskning (+) av kortfristiga fordringar		19	-65
Ökning (+)/Minskning (-) av kortfristiga skulder		213	-41
Kassaflöde från (+) / till (-) drift		906	575
Investeringar			
Investeringar i materiella tillgångar		-117	-290
Investeringar i immateriella tillgångar		-416	-374
Summa investeringsutgifter		-533	-664
Finansiering av investeringar			
Lån från Riksgäldskontoret		557	710
Amorteringar		-659	-714
Försäljning av materiella anläggningstillgångar		4	38
Summa medel som tillförts för finansiering av investeringar		-98	34
Förändring av kortfristiga skulder		-25	34
Kassaflöde från (+) / till (-) investeringar		-656	-596
Uppbördsverksamhet			
Intäkter av avgifter m.m. som inte disponeras		217	252
Intäkter av uppbörd		627 610	577 468
Förändring av kortfristiga fordringar och skulder		-130	-24
Inbetalningar i uppbördsverksamheten		627 697	577 696
Medel som tillförts statens budget från uppbördsverksamhet		-627 710	-577 531
Kassaflöde från (+) / till (-) uppbördsverksamhet		-13	165
Transfereringsverksamhet			
Lämnade bidrag		-252 132	-253 028
Förändring av kortfristiga fordringar och skulder		-2 914	443
Utbetalningar i transfereringsverksamhet		-255 046	-252 585
Finansiering av transfereringsverksamhet			
Medel som erhållits från statens budget för finansiering av bidrag		227 358	230 058
Medel som erhållits från andra myndigheter för finansiering av bidrag		20 970	15 844
Övriga erhållna medel för finansiering av bidrag		5 919	5 851
Finansiella intäkter och kostnader, netto		-23	28
Summa medel som tillförts för finansiering av transfereringsverksamhet		254 224	251 781
Kassaflöde från (+) / till (-) transfereringsverksamhet		-822	-804
Förändring av likvida medel		-585	-660
Specifikation förändring av likvida medel			
Likvida medel vid årets början		-21 627	-20 967
Ökning (+)/Minskning (-) av kassa och bank		295	-16
Ökning (+)/Minskning (-) av tillgodohavande Riksgäldskontoret		243	241
Ökning (+)/Minskning (-) av avräkning med statsverket		-1 123	-885
Summa förändring av likvida medel		-585	-660
Likvida medel vid årets slut		-22 212	-21 627

Sammanställning väsentliga uppgifter

Belopp i miljoner kronor om inget annat anges

	2021	2020	2019	2018	2017
Lån i Riksgäldskontoret					
Beviljad låneram	1 940	1 990	2 000	1 950	2 000
Utnyttjad låneram	1 685	1 787	1 791	1 705	1 616
Krediter hos Riksgäldskontoret					
Räntekonto					
Beviljad kredit	500	500	436	349	413
Maximalt utnyttjad kredit	–	136	–	–	–
Övrig kredit ¹⁾					
Beviljad kredit	170	170	170	170	170
Maximalt utnyttjad kredit	140	140	140	141	141
Utnyttjad kredit per 31 december	140	140	140	140	141
Ränta på kredit i Riksgäldskontoret					
Räntekonto					
Räntekostnader	–	0	2	4	3
Ränteintäkter	–	–	0	–	–
Totala avgiftsintäkter					
Beräknade enligt regleringsbrev	383	350	329	284	292
Utfall (not 2)	446	439	354	469	446
Anslagskredit 10 2:1 Försäkringskassan					
Beviljad kredit	276	282	259	262	252
Utnyttjad kredit	–	–	–	–	–
Anslagskredit övriga anslag					
Beviljad kredit	10 120	9 846	9 728	9 939	10 763
Utnyttjad kredit (not 34)	2 213	647	1 412	489	480
Anslagssparande 10 2:1 Försäkringskassan	238	252	3	362	100
Anslagssparande övriga anslag	10 067	16 764	2 744	3 775	8 901
Totalt gjorda åtagande	–	–	–	–	–
Tilldelade bemyndiganden	–	–	–	–	–
Personal					
Antal årsarbetskrafter	12 468	12 671	12 341	12 293	12 381
Medelantalet anställda	14 185	14 159	14 266	13 932	13 910
Driftkostnad per årsarbetskraft, tusen kronor 2)	747	727	730	698	683
Balanserad kapitalförändring (not 25)	1 865	2 944	2 739	2 243	2 087
Årets kapitalförändring (not 13)	2 247	–1 079	205	496	156

¹ Försäkringskassan har en övrig kredit för att tillgodose behovet av likviditet i utbetalning av ersättning för vård i andra länder som regioner har kostnadsansvar för.

² Driftkostnad utgörs av verksamhetens kostnader enligt resultaträkningen exklusive finansiella kostnader och avskrivningar.

Tilläggsupplysningar och noter

Alla belopp redovisas i miljoner kronor om inget annat anges och därmed kan avrundningsdifferenser förekomma. Jämförelsetalen anges i en särskild kolumn eller inom parentes.

Redovisnings- och värderingsprinciper

Försäkringskassans årsredovisning är upprättad enligt bestämmelserna i förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag (FÅB) med tillhörande föreskrifter och allmänna råd, samt de krav på återrapportering som regeringen angivit i regleringsbrevet. Bokföringen följer god redovisningssed och förordningen (2000:606) om myndigheters bokföring med tillhörande föreskrifter och allmänna råd.

Enligt Ekonomistyrningsverkets föreskrifter till FÅB får benämningar till poster i resultat- och balansräkningen anpassas till myndighetens verksamhet, och nya poster får tillföras under respektive rubrik. Vi har, beroende på verksamhetens art och omfattning, gjort sådana anpassningar för att de finansiella rapporterna ska ge nödvändig information. Det gäller till exempel vissa poster i avsnitten för transfereringar och uppbörd.

Ingen förändrad redovisning

Under året har samma redovisningsprinciper tillämpats som i årsredovisningen för 2020.

Händelser efter balansdagen

Regeringen och riksdagen beslutade den 2 februari 2022 att återinföra ersättning för karensdag och ersättning till riskgrupper samt det tillfälliga regelverket för ersättning för höga sjuklönekostnader. Bestämmelserna gäller retroaktivt från och med den 8 december 2021 förutom för ersättning för höga sjuklönekostnader som gäller från och med december 2021. Beslutet har inte påverkat de finansiella rapporterna i årsredovisningen.

Finansiering

Försäkringskassans verksamhet finansieras huvudsakligen med anslag i statens budget. Övriga finansieringskällor är ersättningar från externa parter för utförda tjänster, inbetalningar från bidragsskyldiga inom underhållsstöd samt inbetalningar från kommuner för de första 20 timmarna per vecka inom assistansersättning.

För de avgiftsområden i den avgiftsbelagda verksamheten där indelning och struktur framgår av regleringsbrevet redovisas intäkter, kostnader, årets resultat och ackumulerat resultat. För ytterligare information, se avsnittet Avgiftsbelagd verksamhet. Försäkringskassan disponerar intäkterna från den avgiftsbelagda verksamheten.

Uppbörd

Uppbörderna består i huvudsak av socialavgifter och särskild löneskatt. Försäkringskassan fördelar via inkomsttitel de socialavgifter som Skatteverket är uppbördsmyndighet för. Fördelningen görs enligt lagen (2000:981) om fördelning av socialavgifter. Ålderspensionsavgifterna fördelas till staten, till Riksgäldskontoret och till AP-fonderna medan övriga avgifter förs till staten för att finansiera systemen för social trygghet.

Försäkringskassan är uppbördsmyndighet för särskild löneskatt på pensionskostnader som utgår på pensionsavsättningar inom det statliga tjänstepensionsavtalet. Det framgår av förordningen (1991:704) om fastställande av särskild löneskatt på statens pensionskostnader.

Redovisning mot anslag och inkomstitlar

I förvaltningsverksamheten sker redovisning mot anslag kostnadmässigt, vilket innebär att anslagsintäkten bokförs samtidigt som kostnaden bokförs. I de fall faktura eller motsvarande inkommit efter fastställd brytdag, den 5 januari 2022, eller när fordrings- eller skuldbeloppet inte är exakt känt när bokslutet upprättas, redovisas den ekonomiska händelsen som periodavgränsningspost. Försäkringskassan tillämpar 100 000 kronor som beloppsgräns för periodavgränsningsposter.

I transfereringsverksamheten sker redovisning mot anslag kassamässigt. Utgifter för transfereringar till enskilda redovisas som en kostnad vid den tidpunkt då de betalas. Utgifter för internationell vård och vissa köp av tjänster och ersättningar till vårdgivare periodiseras när kostnaderna tydligt går att hänföra till ett visst år.

I uppbördverksamheten sker redovisning mot inkomstitel kassamässigt. Det gäller även uppbörd från utlandet för internationell vård av pensionärer, trots att övriga inkomster av detta slag ska redovisas mot inkomstitel det budgetår som inkomsterna hör till enligt anslagsförordningen. Orsaken är att intervallet när en fordran på utlandet för internationell vård av pensionärer blir betald, sträcker sig från två till fem år. Inkomster för internationell vård periodiseras när intäkterna tydligt går att hänföra till ett visst år.

Värdering och klassificering av fordringar och skulder

Fordringar tas upp till de belopp som de förväntas bli betalda. Återkrav redovisas som kortfristiga fordringar när beslut om återkrav av en felaktig utbetalning har fattats, även om betalningen inte förväntas komma in inom tolv månader från balansdagen. Fordringarna värderas utifrån kravets ålder i kombination med inbetalningshistoriken. Fordringar som gäller underhållsstöd värderas dock utifrån faktisk inbetalningsgrad.

Fordringar och skulder för internationell vård klassificeras som kortfristiga poster i balansräkningen. Beroende på postens karaktär redovisas dessa som fordringar respektive skulder, eller som periodavgränsningsposter. Vid reservering av upplupna intäkter och kostnader för internationell vård råder viss osäkerhet då flera antaganden måste göras. Reserveringen av upplupna intäkter påverkas av antaganden om antal EU-medborgare (pensionärer) som bosätter sig i Sverige och under hur lång tid de bosätter sig här. Reserveringen av upplupna kostnader påverkas av antaganden om kostnadsutvecklingen av vård utomlands, vilken är svår att uppskatta på grund av eftersläpning i fakturering från andra länder. Reserverade belopp påverkas också i hög grad av att betalningarna varierar mellan åren, beroende på när respektive land framställer krav på ersättning.

Anläggningstillgångar

Utgifter för utveckling som är av väsentligt värde för myndighetens verksamhet under kommande år tas upp som en immateriell anläggningstillgång i balansräkningen. Försäkringskassan tillämpar beloppsgränsen tre miljoner kronor för att utveckling med it-inslag ska redovisas som en anläggningstillgång. Tillgången värderas till anskaffningsvärdet efter avdrag för av- och nedskrivningar. Avskrivningar påbörjas när tillgången tas i drift och avskrivningstiden är fem år.

Beloppsgränsen för aktivering av förbättringsutgifter på annans fastighet är 21 200 kronor. Avskrivningstiden beräknas utifrån nyttjandeperioden, vilket vanligtvis är hyreskontraktets längd.

Maskiner, inventarier och programvarulicenser med ett anskaffningsvärde över 21 200 kronor och en ekonomisk livslängd över tre år aktiveras. Möbler eller inventarier med ett anskaffningsvärde under 21 200 kronor aktiveras när det sammanlagda värdet för

större anskaffning av likartade tillgångar överstiger 100 000 kronor. Inventarier som har ett funktionellt samband med varandra bedöms som en fungerande enhet och aktiveras om det sammanlagda anskaffningsvärdet är över 21 200 kronor. Tillgångarna värderas till anskaffningsvärdet efter avdrag för av- och nedskrivningar. Som huvudregel tillämpas fem års avskrivningstid, vilket bedöms motsvara genomsnittlig nyttjandeperiod. För it-utrustning tillämpas tre till fem års avskrivningstid beroende på utrustningens karaktär.

Fonder inom socialförsäkringsområdet

Försäkringskassans innehav av värdepapper består av tillgångar i fonder inom socialförsäkringsområdet som förvaltas av Kammarkollegiet. Innehavet utgörs av obligationer som redovisas som omsättningstillgångar och värderas till marknadsvärde. Förvaltningen regleras i lagen (1998:1757) om förvaltning av vissa fonder inom socialförsäkringsområdet och omfattar:

- Fonden för frivillig yrkesskadeförsäkring
- Affärsverksfonden
- Trafiklivräntefonden

Ansvar för förvaltningen av fonderna är delat mellan Försäkringskassan och Kammarkollegiet. Försäkringskassan ansvarar för att fondernas ändamål uppfylls samt redovisar samtliga ekonomiska transaktioner som rör fonderna. Kammarkollegiet ansvarar för kapitalförvaltningen av fonderna. Kammarkollegiet gör i samråd med Försäkringskassan en årsredovisning över kapitalförvaltningen som lämnas till regeringen.

Anslagsredovisning

Anslagsredovisningen visar Försäkringskassans redovisning mot statens budget.

Ingående överföringsbelopp per anslag är lika med utgående överföringsbelopp per anslag enligt årsredovisningen för 2020. I kolumnen för årets tilldelning enligt regleringsbrev redovisas de belopp som anges i regleringsbrev från Socialdepartementet den 22 december 2020 avseende 2021 med ändringar daterade 4 februari, 26 februari, 11 mars, 29 april, 23 juni, 28 oktober och 2 december 2021. Ändringarna av regleringsbrevet beror huvudsakligen på ändrade anslagstilldelningar till följd av pandemin.

Avvikelser mellan anslagsutfall och tilldelade medel på minst 10 procent eller minst 100 miljoner kronor kommenteras i noterna 35–58. Avvikelsen anges både i belopp och i procent. I de fall ytterligare anslagsmedel har erhållits under året har bakgrunden till detta angivits.

Av bemyndiganderedovisningen framgår de ekonomiska åtaganden som ingåtts av regeringen (Socialdepartementet) inom anslaget 10 1:6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen.

Redovisning mot inkomsttitlar utgörs främst av fördelning av socialavgifter mellan olika avgiftsändamål.

Undantag från det ekonomiadministrativa regelverket

Försäkringskassan får, med undantag av 3 kap. 3 § kapitalförsörjningsförordningen (2011:210), använda statens centralkonto i Riksbanken för:

- utbetalningar av medel enligt förordningen (2013:711) om ersättningar för vissa vårdkostnader i internationella förhållanden under tiden tills medel för utbetalningarna lämnats från ansvarigt försäkringsland i EU/EES, Schweiz eller Storbritannien,
- utbetalningar av aktivitetsstöd, utvecklingsersättning, etableringstillägg, bostadsersättning och etableringsersättning enligt förordningen (2017:819) om ersättning till deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser under tiden tills medel för utbetalningarna lämnats från Arbetsförmedlingen,
- utbetalningar av dagpenning och familjebidrag enligt förordningen (1995:239) om förmåner till totalförsvarspiktiga, förordningen (1997:147) om förmåner till hemvärnssoldater, förordningen (1994:523) om förmåner till frivilliga, officersförordningen (2007:1268) och förordningen (2015:613) om militär grundutbildning under tiden tills medel för utbetalningarna lämnats från Försvarmakten,
- utbetalningar av medel för studiehjälp genom familjeförmån enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 av den 29 april 2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen, under tiden tills medel för utbetalningarna lämnats från Centrala studiestödsnämnden,
- utbetalningar av ersättningar för arbetsskadeärenden vid affärsverk samt bolagiserade före detta affärsverk enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring samt motsvarande äldre lagstiftning under tiden tills medel för utbetalningarna lämnats från affärsverk samt bolagiserade före detta affärsverk,
- utbetalningar av ersättningar för Fonden för frivillig yrkesskadeförsäkring, Affärsverksfonden och Trafiklivräntefonden enligt lagen (1998:1757) om förvaltning av vissa fonder inom socialförsäkringsområdet under tiden tills medel för utbetalningarna erhållits från respektive fond,
- utbetalningar av pensioner och pensionsrelaterade förmåner som Försäkringskassan ombesörjer åt Pensionsmyndigheten enligt förordningen (2002:782) om ansökan och utbetalning av pension m.fl. förmåner under tiden tills medel för utbetalningarna lämnats från Pensionsmyndigheten, och
- hantering av medel som betalas in efter sådana återkrav som avses i 108 kap. 14 a § socialförsäkringsbalken.

Noter

Not 1 Intäkter av anslag

	2021	2020
10 2:1 Förvaltningsmedel	9 246	9 129
10 1:6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen	263	220
Summa	9 509	9 349

Not 2 Intäkter av avgifter och andra ersättningar

	2021	2020
Intäkter som avser avgiftsfinansierad verksamhet enligt regleringsbrev		
Administration av statlig fordran	15	14
Ersättning från försvaret	17	16
Ersättning från affärsdrivande verk	0	0
Intäkter från Pensionsmyndigheten	255	272
Electronic Exchange of Social Security Information (EESSI)	3	4
Samordnad och säker statlig it-drift (SSSID)	91	77
Delsumma	381	383
Intäkter enligt avgiftsförordningen (1992:191)		
Avgifter enligt 4 §	59	52
Avgifter enligt 15 §	2	1
Delsumma	61	53
Övriga ersättningar	4	3
Totalsumma	446	439

Avgiftsintäkterna består till stor del av intäkter från Pensionsmyndigheten.

Försäkringskassan har en överenskommelse med Pensionsmyndigheten om tjänsteleveranser för bland annat utbetalningstjänster och it-stöd för handläggning. Intäkterna från Pensionsmyndigheten har minskat med 17 miljoner kronor vilket huvudsakligen förklaras av lägre kostnader för tjänsterna.

Försäkringskassan har ett tidsbegränsat uppdrag från regeringen att erbjuda samordnad och säker it-drift till statliga myndigheter (SSSID). Intäkterna från SSSID har ökat med 14 miljoner kronor jämfört med föregående år vilket beror på att fler myndigheter har anslutit sig till tjänsten.

I beloppet på raden Administration av statlig fordran ingår numera även nedskrivningar kopplat till avgiftsområdet. Tidigare redovisades de på raden Övriga ersättningar. Jämförelsetalen har ändrats.

Not 3 Intäkter av bidrag

	2021	2020
Bidrag från statliga myndigheter	20	56
Bidrag från kommuner, regioner och samordningsförbund	6	30
Bidrag från övriga	1	1
Summa	27	87

Intäkterna av bidrag har minskat med 60 miljoner kronor vilket beror på att ersättningen för höga sjuklönekostnader har minskat jämfört med föregående år. Minskningen förklaras också av att utvecklingsarbetet mellan staten och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) inom sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocessen har avslutats under året. Bidrag från regioner redovisades förra året på raden Bidrag från övriga. Jämförelsetalen har ändrats.

Not 4 Kostnader för personal

	2021	2020
Lönekostnader exkl. arbetsgivaravgifter, pensionspremier och andra avgifter	-5 347	-5 236
– varav arvoden	-1	-1
Sociala avgifter	-2 414	-2 317
Övriga personalkostnader	-181	-190
Aktivering av utgifter för egenutvecklade immateriella tillgångar	217	183
Summa	-7 725	-7 560

Personalkostnaderna har ökat med 2,2 procent. Ökningen beror på ett högre löneläge och ökade kostnader för pensionspremier, övertid och mertid. Även kostnaderna för friskvårdssubvention har ökat. Aktivering av utgifter för egenutvecklade immateriella tillgångar har ökat med 34 miljoner kronor jämfört med föregående år. Det beror främst på att egen personal har arbetat med it-utveckling i högre grad. Aktivering redovisas på egen rad i noten, den var tidigare inkluderad i raden Övriga personalkostnader. Jämförelsetalen har ändrats

Not 5 Intäkter av avgifter m.m. som inte disponeras

	2021	2020
Andra ersättningar		
Ersättning internationell vård pensionärer	100	112
Övrigt	0	2
Finansiella intäkter		
Dröjsmålsränta avseende försäkring	2	2
Ränta på återkravsfordringar	215	184
Nedskrivning ränta på återkravsfordringar	-100	-48
Summa	217	252

Intäkterna har minskat med 35 miljoner kronor i jämförelse med föregående år. Ersättning internationell vård avseende pensionärer har minskat med 12 miljoner kronor. Ersättning för internationell vård varierar mellan åren, bland annat beroende på när krav framställs mellan länderna. Totala ränteintäkter för återkravsfordringar efter nedskrivning har minskat med 21 miljoner kronor vilket huvudsakligen beror på ökad nedskrivning av ränta på återkravsfordringar. I beloppet på raden Ränta på återkravsfordringar redovisas nu enbart ränteintäkter. Tidigare ingick även vissa nedskrivningar som nu redovisas på raden Nedskrivning ränta återkravsfordringar. Jämförelsetalen har ändrats.

Not 6 Socialavgifter

	2021	2020
Arbetsgivaravgifter	613 764	562 672
Egenavgifter	8 997	9 890
Summa	622 761	572 562

Socialavgifterna har ökat med 50 199 miljoner kronor i jämförelse med föregående år, vilket motsvarar 8,8 procent. Med anledning av pandemin infördes 2020 en tidsbegränsad nedsättning av arbetsgivaravgifter och allmän löneavgift vilket medförde lägre redovisade socialavgifter för 2020. Motsvarande nedsättning har inte gällt under 2021.

Not 7 Medel som erhållits från myndigheter för finansiering av bidrag

	2021	2020
Medel från Arbetsförmedlingen	20 856	15 762
Medel från Försvarsmakten	90	53
Medel från övriga myndigheter	24	29
Summa	20 970	15 844

Erhållna medel från Arbetsförmedlingen har ökat med 5 094 miljoner kronor, motsvarande 32,3 procent. Medlen finansierar utbetalning av aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning. Pandemin har medfört ökad arbetslöshet och fler personer deltar därför i arbetsmarknadspolitiska program.

Not 8 Övriga erhållna medel för finansiering av bidrag

	2021	2020
Medel från kommuner	4 470	4 456
Medel från bidragsskyldiga föräldrar avseende underhållsstöd	1 190	1 158
Medel från övriga	259	237
Summa	5 919	5 851

Not 9 Finansiella intäkter avseende transfereringar

	2021	2020
Ränteintäkter, fonder m.m.	24	29
Kursvinster och värdering obligationer	1	9
Summa	25	38

Not 10 Finansiella kostnader avseende transfereringar

	2021	2020
Kursförluster och värdering obligationer	-48	-10
Summa	-48	-10

Not 11 Avsättningar till/upplösning av fonder m.m. för transfereringsändamål

	Trafiklivräntefonden		Frivilliga yrkesskadefonden		Affärsverksfonden		Fiskarförsäkringsfonden		Summa	
	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020
Ingående balans	1 097	1 077	156	154	124	124	–	2	1 377	1 357
Inleverans av medel till inkomstittel	–	–	–	–	–	–	–	–2	–	–2
Årets avsättning till (+)/ upplösning av (–)	–22	20	–3	2	–4	0	–	–	–29	22
Utgående balans	1 075	1 097	153	156	120	124	–	–	1 348	1 377

Not 12 Andra utbetalningar

Kostnaderna för andra utbetalningar uppgår till 20 978 miljoner kronor vilket är en ökning jämfört med föregående år med 5 134 miljoner kronor. Ökningen förklaras framförallt av utbetalningar för aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning som finansieras av medel från Arbetsförmedlingen. Dessa kostnader har ökat med 5 094 miljoner kronor i jämförelse med föregående år. Orsaken är ökad arbetslöshet och att fler personer därför deltar i arbetsmarknadspolitiska program.

Not 13 Årets kapitalförändring

	2021	2020
Anslagsfinansierad verksamhet		
Periodisering underhållsstöd	33	28
Periodisering återkrav	355	582
Periodisering internationell vård	–30	119
Periodisering assistansersättning	71	4
Periodisering ersättning för höga sjuklönekostnader	1 820	–1 822
Övriga periodiseringsposter försäkring	–15	7
Delsumma	2 234	–1 082
Avgiftsbelagd verksamhet		
Periodisering avgiftsbelagd verksamhet	13	3
Delsumma	13	3
Summa	2 247	–1 079

Årets kapitalförändring uppgår till 2 247 miljoner kronor och består huvudsakligen av ersättning för höga sjuklönekostnader om 1 820 miljoner kronor. Ersättning för höga sjuklönekostnader minskade under 2021 framförallt på grund av den ändring i taket för ersättningen som gjordes under hösten 2020.

Not 14 Immateriella anläggningstillgångar

	2021	2020
Balanserade utgifter för utveckling av it-system		
<i>Ingående anskaffningsvärde</i>	8 270	8 014
Årets anskaffning	379	360
Avgår årets utrangering	-454	-104
<i>Utgående anskaffningsvärde</i>	8 195	8 270
<i>Ingående avskrivningar</i>	-6 943	-6 561
Årets avskrivningar	-461	-486
Avgår årets utrangering	454	104
<i>Utgående avskrivningar</i>	-6 950	-6 943
Bokfört värde	1 245	1 327
Förvärvade licenser, rättigheter m.m.		
<i>Ingående anskaffningsvärde</i>	233	224
Årets anskaffning	37	13
Avgår årets utrangering	-37	-4
<i>Utgående anskaffningsvärde</i>	233	233
<i>Ingående avskrivningar</i>	-210	-206
Årets avskrivningar	-14	-8
Avgår årets utrangering	37	4
<i>Utgående avskrivningar</i>	-187	-210
Bokfört värde	46	23

Immateriella anläggningstillgångar utgörs till största delen av balanserade utgifter för egen utveckling av it-system. De flesta avser it-stöd för ärendehantering, självbetjäning och automatisering. Anläggningstillgångarna finansieras med lån i Riksgäldskontoret och avskrivningar påbörjas för de internt upparbetade anläggningstillgångarna när dessa driftsätts i Försäkringskassans it-miljö. För licenser påbörjas avskrivningarna vid inköpstillfället. Avskrivningstiden för balanserade utgifter för it-utveckling är fem år och för licenser tre till fem år.

Försäkringskassan förvaltar vissa it-system för Pensionsmyndighetens räkning och vidareutvecklar dessa samt hanterar nyutveckling enligt uppdrag från Pensionsmyndigheten. Pensionsmyndigheten faktureras kostnaderna för de avskrivningar som avser dessa anläggningstillgångar.

Under året har nedskrivning skett av tidigare aktiverade belopp med 8 (16) miljoner kronor på grund av utrangering av immateriella anläggningstillgångar som inte längre används.

Not 15 Förbättringsutgifter på annans fastighet

	2021	2020
<i>Ingående anskaffningsvärde</i>	116	119
Årets anskaffning	9	16
Avgår årets utrangering	-6	-19
<i>Utgående anskaffningsvärde</i>	119	116
<i>Ingående avskrivningar</i>	-83	-92
Årets avskrivningar	-10	-8
Avgår årets utrangering	6	17
<i>Utgående avskrivningar</i>	-87	-83
Bokfört värde	32	33

Not 16 Maskiner och inventarier

	2021	2020
<i>Ingående anskaffningsvärde</i>	1 160	1 000
Årets anskaffningar	109	274
Avgår årets försäljning/utrangering	-143	-114
<i>Utgående anskaffningsvärde</i>	1 126	1 160
<i>Ingående avskrivningar</i>	-716	-628
Årets avskrivningar	-171	-165
Avgår årets försäljning/utrangering	141	77
<i>Utgående avskrivningar</i>	-746	-716
Bokfört värde	380	444

Maskiner och inventarier utgörs till största delen av utrustning för datoranläggningar.

Not 17 Fordringar hos andra myndigheter

	2021	2020
Fordran Pensionsmyndigheten	26 174	25 189
Övrigt	484	458
Utgående balans	26 658	25 647

Not 18 Övriga kortfristiga fordringar

	2021	2020
Fordringar bidragsskyldiga för underhållsstöd, brutto	1 772	1 744
– Nedskrivning	-1 119	-1 123
Återkravsfordringar, brutto	6 862	5 883
– Nedskrivning	-3 628	-2 987
Fordringar internationell vård	439	414
Fordringar hos kommuner för assistansersättning	163	91
Övriga fordringar	22	21
Utgående balans	4 511	4 043

Övriga kortfristiga fordringar har ökat med 468 miljoner kronor, vilket framför allt förklaras av ökade återkravsfordringar. Återkravsfordringar efter nedskrivning har ökat med 338 miljoner kronor.

Not 19 Förutbetalda kostnader

	2021	2020
Förutbetalda hyror	129	132
Förutbetalda it-kostnader	273	249
Övriga förutbetalda kostnader	12	44
Utgående balans	414	425

Not 20 Övriga upplupna intäkter

	2021	2020
Upplupna intäkter internationell vård avseende pensionärer	327	353
Upplupna ränteintäkter avseende återkrav	294	256
Upplupna ränteintäkter avseende fonder	6	7
Övriga upplupna intäkter	4	6
Utgående balans	631	622

Not 21 Avräkning med statsverket

	2021	2020
Uppbörd		
Ingående balans	401	377
Redovisat mot inkomstitel, inkomster	-627 710	-577 529
Redovisat mot inkomstitel, utgifter	811 195	752 585
Uppbördsmedel som betalats till icke räntebärande flöde	-183 276	-175 032
Fordringar/Skulder avseende Uppbörd	610	401
Anslag i icke räntebärande flöde		
Ingående balans	2 995	2 641
Redovisat mot anslag	227 613	230 279
Medel hänförliga till transfereringar m.m. som betalats till icke räntebärande flöde	-227 881	-229 925
Fordringar/Skulder avseende anslag i icke räntebärande flöde	2 727	2 995
Anslag i räntebärande flöde		
Ingående balans	-252	-3
Redovisat mot anslag	9 261	9 141
Anslagsmedel som tillförts räntekonto	-9 247	-9 391
Fordringar/Skulder avseende anslag i räntebärande flöde	-238	-252
Fordran avseende semesterlöneskuld som inte har redovisats mot anslag		
Ingående balans	55	67
Redovisat mot anslag	-8	-12
Fordran avseende semesterlöneskuld som inte har redovisats mot anslag	47	55
Övriga fordringar/skulder på statens centralkonto i Riksbanken		
Ingående balans	-25 660	-24 658
Inbetalningar i icke räntebärande flöde	341 785	328 231
Utbetalningar i icke räntebärande flöde	-754 012	-734 190
Betalningar hänförliga till anslag och inkomstitlar	411 157	404 957
Saldo	-26 730	-25 660
Utgående balans	-23 584	-22 461

Not 22 Obligationer

	2021	2020
Statsobligationer	57	59
Hypoteksobligationer	744	1 023
Övriga obligationer	261	280
Utgående balans	1 062	1 362

Obligationer redovisas till marknadsvärde. Marknadsvärdet överstiger anskaffningsvärdet med totalt 43 (81) miljoner kronor. Marknadsvärdet för statsobligationer överstiger anskaffningsvärdet med 19 (21) miljoner kronor. För hypoteksobligationer överstiger marknadsvärdet anskaffningsvärdet med 18 (36) miljoner kronor och för de övriga obligationerna överstiger marknadsvärdet anskaffningsvärdet med 6 (24) miljoner kronor.

Not 23 Behållning räntekonto i Riksgäldskontoret

	2021	2020
Behållning räntekonto i Riksgäldskontoret	961	718
Beviljad kreditram	500	500
Under året utnyttjad kredit	–	136

Not 24 Myndighetskapital

	Stats- kapital	Balanserad kapi- talförändring, anslagsfinansie- rad verksamhet	Balanserad kapitalförändring, avgiftsfinansierad verksamhet	Kapital- förändring enligt resultat- räkningen	Summa
Ingående balans	0	2 964	–20	–1 079	1 865
Föregående års kapitalförändring	–	–1 082	3	1 079	–
Årets kapitalförändring	–	–	–	2 247	2 247
Summa årets förändring	–	–1 082	3	3 326	2 247
Utgående balans	0	1 882	–17	2 247	4 112

Not 25 Balanserad kapitalförändring

	2021	2020
Anslagsfinansierad verksamhet		
Periodisering underhållsstöd	648	620
Periodisering återkrav	3 003	2 421
Periodisering internationell vård	–29	–148
Periodisering assistansersättning	92	88
Periodisering ersättning för höga sjuklönekostnader	–1 823	–1
Periodiseringsposter försäkring	–9	–16
Delsumma	1 882	2 964
Avgiftsfinansierad verksamhet		
Periodisering avgiftsbelagd verksamhet	–17	–20
Delsumma	–17	–20
Utgående balans	1 865	2 944

Not 26 Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser

	2021	2020
Ingående avsättning	3	6
+ Årets pensionskostnad	0	0
– Årets pensionsutbetalningar	–1	–3
Utgående avsättning	2	3

Not 27 Övriga avsättningar

	2021	2020
Avsättning lokala omställningsmedel		
Ingående avsättning	87	81
Årets förändring	8	6
Utgående avsättning	95	87
Avsättning avtalsförsäkring		
Ingående avsättning	11	0
Årets förändring	4	11
Utgående avsättning	15	11
Utgående balans	110	98

Övriga avsättningar består främst av lokala omställningsmedel (kompetensväxling) vars syfte är att bidra till åtgärder som ökar eller bibehåller arbetstagarens anställningsbarhet eller ökar förutsättningarna i övrigt till ett längre arbetsliv. Under 2021 har medlen även använts för individuella avgångsvederlag. Av avsättningen för lokala omställningsmedel beräknas 10 miljoner kronor av utgående avsättning bli reglerade under 2022.

Årets avsättning avtalsförsäkring omfattar tjänstepension för föräldralediga som inte har beräknats korrekt i lönesystemet sedan PA 16 infördes. En utredning pågår och under året har ytterligare 4 miljoner kronor avsatts. Beloppet som Försäkringskassan kommer att betala är osäkert. Avsättningen förväntas bli reglerad i sin helhet under 2022.

Not 28 Lån i Riksgäldskontoret

	2021	2020
Ingående balans	1 787	1 791
Årets upptagna lån	557	710
Årets amorteringar	–659	–714
Utgående balans	1 685	1 787

Avser lån i Riksgäldskontoret för investeringar i anläggningstillgångar. Försäkringskassan har disponerat en låneram på 1 940 (1 990) miljoner kronor för lån till anläggningstillgångar. Av upptagna lån avser 1 242 (1 324) miljoner kronor balansposten balanserade utgifter för utveckling av it-system.

Not 29 Övriga krediter i Riksgäldskontoret

	2021	2020
Ingående balans, utnyttjad kredit	140	140
Förändringar under året	–	–
Utgående balans, utnyttjad kredit	140	140

Försäkringskassan har en övrig kredit som ges med stöd av 7 kap. 6 § budgetlagen (2011:203) för att tillgodose Försäkringskassans behov av likviditet i utbetalning av ersättning för vård i andra länder där regioner har kostnadsansvar enligt lag (2013:514). För år 2021 har Försäkringskassan en kreditram på 170 (170) miljoner kronor för att täcka detta likviditetsbehov.

Not 30 Kortfristiga skulder till andra myndigheter

	2021	2020
Skuld till Arbetsförmedlingen för återkrav m.m.	160	197
Skuld till Pensionsmyndigheten avseende socialavgifter	–	118
Skuld arbetsgivaravgifter	147	133
Övrigt	52	41
Utgående balans	359	489

Not 31 Övriga kortfristiga skulder

	2021	2020
Preliminärskatt pension	785	815
Preliminärskatt dagersättning	2 446	2 346
Skuld Kåpan avseende uppbörd	262	273
Skulder internationell vård	20	16
Personalens källskatt	127	114
Övrigt	25	28
Utgående balans	3 665	3 592

Not 32 Upplupna kostnader

	2021	2020
Internationell vård, tandvård och andra försäkringskostnader	470	2 205
Semesterlöneskuld	598	560
Upplupna löner	6	43
Övriga upplupna förvaltningskostnader	33	34
Utgående balans	1 107	2 842

Upplupna kostnader har minskat med 1 735 miljoner kronor, huvudsakligen på grund av minskad reservering om 1 820 miljoner kronor avseende förmånen ersättning för höga sjuklönekostnader. På grund av pandemin infördes särskilda bestämmelser under 2020 som innebär att arbetsgivarna får ersättning för sjuklönekostnader över den normala nivån. Bestämmelserna upphörde att gälla vid utgången av september 2021.

Reserverat belopp för internationell vård har ökat med 69 miljoner kronor. Reserveringen påverkas i hög grad av att betalningarna varierar mellan åren, beroende på när respektive borgenårsland framställer krav på ersättning.

Not 33 Oförbrukade bidrag

	2021	2020
Oförbrukade bidrag från annan statlig myndighet	37	28
Övriga oförbrukade bidrag	8	6
Utgående balans	45	34
Oförbrukade bidrag från annan statlig myndighet beräknas tas i anspråk inom följande tidsintervall:		
– inom tre månader	36	1
– tre månader till ett år	1	0
– mer än ett år till tre år	–	27

Oförbrukade bidrag har ökat med 11 miljoner kronor. Ökningen avser främst periodisering av bidragsmedel som Försäkringskassan erhållit för att finansiera kostnader för personlig skyddsutrustning till assistansanordnare med anledning av pandemin. Merparten av de oförbrukade inomstatliga bidragen kommer att återbetalas i början av 2022.

Not 34 Utnyttjade anslagskrediter

Anslag	Beviljad kredit	Utnyttjad kredit
10 1:1 ap.5 Boendetillägg	12	2
10 1:1 ap.8 Sjukpenning respektive rehabiliteringspenning i särskilda fall	10	6
10 1:1 ap.19 Rehabiliteringspenning	34	18
10 1:1 ap.21 Sjukpenning	1 658	1 178
10 1:2 ap.5 Aktivitets- och sjukersättningar	1 538	785
10 1:2 ap.6 Bostadstillägg till personer med aktivitets- och sjukersättningar	251	117
10 1:5 ap.3 Ersättning inom det statliga personskadeskyddet	2	1
12 1:3 ap.1 Underhållsstöd	207	106
Summa	3 712	2 213

Not 35 9 1:4 ap.1 Statligt tandvårdsstöd

Utfallet för statligt tandvårdsstöd uppgick till 6 775 miljoner kronor, vilket är 511 miljoner kronor (7,0 procent) lägre än tilldelade medel. Den regeländring som infördes 1 september 2020 och som innebar att ersättningsperioderna förlängdes för dem som inte kunde besöka tandvården i början av pandemin blev betydligt mindre kostsam än beräknat. Det lägre utfallet förklaras också av att besöksfrekvensen var lägre än normalt under de perioder när smittspridningen var hög.

Not 36 9 1:6 ap.37 Smittbärrpenning

Utfallet för smittbärrpenning uppgick till 393 miljoner kronor, vilket är 345 miljoner kronor (718,8 procent) högre än tilldelade medel. Det anslagssparande om 452 miljoner kronor som fanns från 2020 fick disponeras under året då det antogs att antalet individer som har rätt till smittbärrpenning skulle öka kraftigt under 2021. Dessutom tillfördes anslagsposten ytterligare 40 miljoner kronor under året med anledning av pandemin. Vid årets slut finns ett utgående överföringsbelopp om 107 miljoner kronor som får disponeras under 2022.

Not 37 9 4:3 ap.1 Bilstöd till personer med funktionsnedsättning

Utfallet för bilstöd till personer med funktionsnedsättning uppgick till 138 miljoner kronor, vilket är 125 miljoner kronor (47,5 procent) lägre än tilldelade medel. Under 2020 genomfördes en regeländring som beräknades öka utgifterna med ungefär 50 miljoner kronor för kommande år. Den effekten uteblev nästan helt under 2021. Troligen har pandemin haft en bromsande effekt för reformen och för bilstödet. Att genomföra ett köp med bilstöd innebär många kontakter för den sökande, både med myndigheter och bilföretag, vilket har försvårats under pandemin.

Not 38 9 4:4 ap.1 Kostnader för statlig assistansersättning

Utfallet för statlig assistansersättning uppgick till 24 135 miljoner kronor, vilket är 341 miljoner kronor (1,4 procent) lägre än tilldelade medel. Den huvudsakliga förklaringen till avvikelserna är att antalet utbetalda timmar i förhållande till antalet på förhand beviljade timmar blev något lägre än vad som prognosticerats, vilket har haft en minskande effekt på utgifterna.

Not 39 10 1:1 ap.5 Boendetillägg

Utfallet för boendetillägg uppgick till 250 miljoner kronor, vilket är 2 miljoner kronor (0,8 procent) högre än tilldelade medel. Anslagsposten tillfördes 17 miljoner kronor under året genom omDispositionering från anslaget 10 1:1 ap.15 Närståendepenning. Medlen omDispositionerades eftersom utgifterna blev högre än tidigare beräknat. Utgiftsökningen beror på att antalet mottagare av boendetillägg har ökat.

Not 40 10 1:1 ap.15 Närståendepenning

Utfallet för närståendepenning uppgick till 145 miljoner kronor, vilket är 16 miljoner kronor (9,9 procent) lägre än tilldelade medel. Utgifterna för närståendepenning blev lägre än beräknat, vilket sannolikt kan förklaras av periodvisa besöksförbud i äldrevården samt allmänna rekommendationer om att inte träffa äldre närstående under delar av året på grund av pandemin.

Not 41 10 1:1 ap.18 Statlig ålderspensionsavgift för sjukpenning

Anslagsposten tillfördes ytterligare 360 miljoner kronor under året i samband med regeländringar inom sjukförsäkringen.

Not 42 10 1:1 ap.19 Rehabiliteringspenning

Utfallet för rehabiliteringspenning uppgick till 748 miljoner kronor, vilket är 18 miljoner kronor (2,5 procent) högre än tilldelade medel. Anslagsposten tillfördes 53 miljoner kronor under året genom omDispositionering från anslaget 10 1:1 ap.15 Närståendepenning och anslaget 10 1:1 ap.20 Arbetshjälpmedel. Medel tillfördes då utgifterna blev högre än tidigare beräknat. De högre utgifterna beror på att andelen sjukfall som får rehabiliteringspenning ökade under 2021, efter att tidigare ha minskat under många år.

Not 43 10 1:1 ap.20 Arbetshjälpmedel m.m.

Utfallet för arbetshjälpmedel m.m. uppgick till 95 miljoner kronor, vilket är 15 miljoner kronor (13,6 procent) lägre än tilldelade medel. En möjlig förklaring är att det är fler som arbetar hemma på distans med anledning av pandemin och då finns sannolikt inte samma behov av hjälpmedel. En annan förklaring kan vara att man på grund av pandemin avvaktar med att ansöka om hjälpmedel.

Not 44 10 1:1 ap.21 Sjukpenning

Utfallet för sjukpenning uppgick till 37 619 miljoner kronor, vilket är 1 178 miljoner kronor (3,2 procent) högre än tilldelade medel. Anslagsposten tillfördes 3 290 miljoner kronor i ytterligare anslagsmedel under året dels med anledning av att ersättningsperioderna för de särskilda ersättningarna till vissa riskgrupper samt ersättningen för karensavdrag förlängts, dels med anledning av andra regelförändringar. Ersättning för karensavdrag uppgick till 3 294 miljoner kronor och för viss förebyggande sjukpenning till 419 miljoner kronor. Utgifterna för sjukpenning blev högre än beräknat, vilket främst beror på att de regeländringar som införts vid bedömning av arbetsförmåga efter 180 dagars sjukfrånvaro medfört en stor effekt på sjukfallens varaktighet.

Not 45 10 1:2 ap.5 Aktivitets- och sjukersättningar

Utfallet för aktivitets- och sjukersättningar uppgick till 31 053 miljoner kronor, vilket är 302 miljoner kronor (1,0 procent) högre än tilldelade medel. Ingående överföringsbelopp uppgick till -484 miljoner kronor. Utgifterna översteg tilldelade medel under 2021 vilket kan förklaras av att tidigare prognoser underskattat medelersättning och inflöde till aktivitetsersättning för nedsatt arbetsförmåga.

Not 46 10 1:3 ap.2 Merkostnadsersättning

Utfallet för merkostnadsersättning uppgick till 180 miljoner kronor, vilket är 60 miljoner kronor (25,0 procent) lägre än tilldelade medel. Det lägre utfallet kan till en del förklaras av de långa handläggningstiderna som gör att beviljande och utgifterna förskjuts.

Not 47 10 1:6 ap.8 Arbetsplatsinriktat rehabiliteringsstöd

Utfallet för arbetsplatsinriktat rehabiliteringsstöd uppgår till 49 miljoner kronor, vilket är 101 miljoner kronor (67,3 procent) lägre än tilldelade medel. En möjlig förklaring till att anslagsutfallet är lägre än tilldelade medel kan vara den pågående pandemin, vilket kan ha begränsat arbetsgivares möjligheter till rehabiliteringsinsatser. En annan möjlig förklaring är den beloppsbegränsning på 200 000 kronor per arbetsgivare som infördes 1 juli 2018. Tidigare saknades beloppsbegränsning per arbetsgivare och stora arbetsgivare kunde beviljas större belopp per år.

Not 48 10 1:6 ap.9 Försäkringsmedicinska utredningar

Utfallet för försäkringsmedicinska utredningar uppgår till 204 miljoner kronor, vilket är 46 miljoner kronor (18,4 procent) lägre än tilldelade medel. Såväl antalet beställda som utförda utredningar har påverkats av pandemin. Vissa regioner som själva utför försäkringsmedicinska utredningar har haft svårt att prioritera dessa på grund av pandemin.

Not 49 10 1:7 ap.1 Ersättning för höga sjuklönekostnader

Utfallet för ersättning för höga sjuklönekostnader uppgår till 14 479 miljoner kronor, vilket är 5 371 miljoner kronor (27,1 procent) lägre än tilldelade medel. Anslagsposten har tillförts 15 250 miljoner kronor i ytterligare anslagsmedel under året med anledning av de regeländringar som införts på grund av pandemin. Från januari till september har kostnaderna för sjuklön över den normala nivån ersatts enligt olika procentsatser beroende på hur höga de varit.

Not 50 10 2:1 ap.1 Försäkringskassan förvaltningsmedel

Utfallet för förvaltningsmedel uppgick till 9 261 miljoner kronor, vilket är 14 miljoner kronor (0,2 procent) högre än tilldelade medel. Från 2020 finns även ett ingående anslags-sparande om 252 miljoner kronor. Under året har anslagsposten tillförts ytterligare medel vid två tillfällen. I slutet av april tillfördes 20 miljoner kronor med anledning av en pandemirelaterad regeländring av graviditetspenning som beräknades medföra fler ärenden och därmed ökade kostnader för Försäkringskassan. I början av december tillfördes ytterligare 15 miljoner kronor som enligt höständringsbudgeten var ämnade för att förbereda införandet av familjedagpenning. Vid årets slut uppgick anslagssparandet till 238 miljoner kronor som får disponeras under 2022.

Not 51 12 1:1 ap.1 Allmänt barnbidrag

Utfallet för allmänt barnbidrag uppgick till 29 356 miljoner kronor, vilket är 226 miljoner kronor (0,8 procent) lägre än tilldelade medel. Utfallet blev lägre än tilldelade medel då antalet födda barn samt invandringen till Sverige var något lägre än beräknat.

Not 52 12 1:1 ap.4 Tilläggsbelopp vid familjeförmån

Utfallet för tilläggsbelopp vid familjeförmån uppgick till 31 miljoner kronor, vilket är 1 miljon kronor (3,0 procent) lägre än tilldelade medel. Ingående överföringsbelopp uppgick till –1 miljon kronor. Under året tillfördes anslaget ytterligare 10 miljoner kronor genom om disponering från anslaget 12 1:1 ap.1 Allmänt barnbidrag. Utgifterna för tilläggsbelopp vid familjeförmån varierar mycket per månad och därför är osäkerheten i prognosen stor.

Not 53 12 1:2 ap.9 Föräldrapenning

Utfallet för föräldrapenning uppgick till 31 768 miljoner kronor, vilket är 323 miljoner kronor (1,0 procent) lägre än tilldelade medel. Antalet födda barn blev lägre än tidigare förväntat, vilket påverkade uttaget av föräldrapenning. En del av minskningen skulle också kunna relateras till pandemin med anledningen av ökad arbetslöshet och fler permitteringar.

Not 54 12 1:2 ap.11 Tillfällig föräldrapenning

Utfallet för tillfällig föräldrapenning uppgick till 9 228 miljoner kronor, vilket är 17 miljoner kronor (0,2 procent) lägre än tilldelade medel. Under året tillfördes anslaget 0,85 miljoner kronor. Dessutom tillfördes anslaget ytterligare 1 379 miljoner kronor genom omdisponering från anslaget 12 1:2 ap.9 Föräldrapenning. Nyttjandet av tillfällig föräldrapenning var större än väntat under 2021, främst till följd av pandemin. Smittspridningen har bidragit till att många förskolor och skolor skärpt sina regler kring barns hälsotillstånd. Det innebär att barn hålls hemma under längre perioder med mildare symptom än annars, vilket medfört att benägenheten att ansöka om tillfällig föräldrapenning har varit högre än normalt.

Not 55 12 1:2 ap.12 Graviditetspenning

Utfallet för graviditetspenning uppgick till 1 596 miljoner kronor, vilket är 393 miljoner kronor (19,8 procent) lägre än tilldelade medel. Socialstyrelsen har under 2021 identifierat gravida som riskgrupp för att drabbas av allvarligt sjukdomsförlopp vid insjuknande i covid-19. Det har inneburit ett ökat antal mottagare av graviditetspenning och ett ökat antal uttagna dagar per mottagare. Under året tillfördes anslaget 1 343 miljoner kronor genom omdisponering från anslaget 12 1:2 ap.9 Föräldrapenning.

Not 56 12 1:4 ap.1 Adoptionsbidrag

Utfallet för adoptionsbidrag uppgick till 9 miljoner kronor, vilket är 6 miljoner kronor (40,0 procent) lägre än tilldelade medel. De reserestriktioner som införts under pandemin har gjort att färre internationella adoptioner har kunnat genomföras vilket påverkar utfallet.

Not 57 12 1:6 ap.4 Vårdbidrag för funktionshindrade barn

Utfallet för vårdbidrag för funktionshindrade barn uppgick till 844 miljoner kronor, vilket är 1 383 miljoner kronor (62,1 procent) lägre än tilldelade medel. Vårdbidrag är ett bidrag som är på väg att fasas ut och ersättas av omvårdnadsbidraget. Under året har vårdbidragen upphört i snabbare takt än tidigare beräknat, vilket medfört att utgifterna minskat mer än tidigare prognostiserat.

Not 58 12 1:8 ap.2 Bostadsbidrag

Utfallet för bostadsbidrag uppgick till 5 020 miljoner kronor, vilket är 721 miljoner kronor (12,6 procent) lägre än tilldelade medel. Antalet mottagare av bostadsbidrag har sjunkit vilket kan förklara det lägre utfallet. Anslagsposten har tillförts 560 miljoner kronor i ytterligare anslagsmedel under året med anledning av en regeländring som medförde ökade bidrag till barnfamiljer under perioden 1 juli till 31 december. Utfallet för detta tilläggsbidrag till barnfamiljer uppgick till 540 miljoner kronor.

Not 59 Finansieringsanalys, verksamhetens kostnader

	2021	2020
Kostnader enligt resultaträkningen	-9 973	-9 880
Justeringar:		
Avskrivningar och nedskrivningar	656	667
Realisationsförluster	1	3
Förändring av avsättningar	11	14
Verksamhetens kostnader	-9 305	-9 196

Not 60 Finansieringsanalys, intäkter av avgifter och andra ersättningar

	2021	2020
Intäkter enligt resultaträkningen	446	439
Justeringar:		
Realisationsvinster	-3	-2
Intäkter av avgifter och andra ersättningar	443	437

Övriga tilläggsupplysningar

Redovisning av sjukfrånvaro

Enligt 7 kap 3 § förordning (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag ska myndigheten redovisa sjukfrånvaro i årsredovisningen. För uppgifter om sjukfrånvaron se resultatredovisningsavsnittet Medarbetare och kompetensförsörjning.

Ledande befattningshavares förmåner samt skattepliktiga ersättningar till styrelsen

För generaldirektör Nils Öberg har lön och övriga förmåner under 2021 uppgått till 2 115 690 kronor. Pensionsvillkoren är enligt PA 16.

För överdirektör Maria Rydbeck har lön och övriga förmåner under 2021 uppgått till 1 400 485 kronor. Pensionsvillkoren är enligt PA 16.

Till styrelsen har det utgått arvoden med 600 000 kronor. Av tabellen framgår styrelsens arvoden och antal styrelsemöten.

	Arvode, kr	Antal möten
Heidi Stensmyren ordförande	150 000	10/11
Thomas Pålsson vice ordförande fr o m 2021-04-01	75 000	7/11
Jörgen Olofsson	75 000	11/11
Erland Olauson	75 000	11/11
Lotta Vahlne Westerhäll	75 000	11/11
Ella Niia	75 000	11/11
Ulrika Liljeberg	75 000	10/11
Nils Öberg, generaldirektör	–	11/11

Sidouppdrag för ledande befattningshavare och styrelse

Generaldirektör Nils Öberg var under 2021 styrelseledamot i Riksgäldskontorets styrelse.

Överdirektör Maria Rydbeck hade inga sidouppdrag under 2021.

Heidi Stensmyren var under 2021 styrelseledamot i Folksam ömsesidig sakförsäkring till den 15 april 2021.

Thomas Pålsson var under 2021 ordförande i Redaktörspoolen Ann Pålsson AB samt styrelseledamot i Statens kulturråd och ledamot i Jämställdhetsmyndighetens insynsråd.

Jörgen Olofsson var under 2021 styrelseledamot i Miljömärkning Sverige AB.

Erland Olauson var under 2021 styrelseledamot i Startkraft AB och ledamot i Medlingsinstitutets insynsråd.

Lotta Vahlne Westerhäll hade inga sidouppdrag under 2021.

Ella Niia hade inga sidouppdrag under 2021.

Ulrika Liljeberg var under 2021 styrelseordförande i Leksands kommunstyrelse och Leksandsbostäder AB samt styrelseledamot i Dala Energi AB, Tankesmedjan Fores och ledamot i Upphandlingsmyndighetens insynsråd.

Anita Johansson, tidigare tillförordnad ordförande, entledigades från sitt uppdrag som styrelseledamot i Försäkringskassans styrelse per 2021-01-01.

Intern styrning och kontroll

I detta avsnitt redovisas Försäkringskassans bedömning av processen för intern styrning och kontroll.

Försäkringskassans verksamhet omfattas av förordningen (2007:603) om intern styrning och kontroll. Med intern styrning och kontroll menas den process som ska säkerställa att myndigheten med rimlig säkerhet fullgör sina uppgifter, uppnår verksamhetens mål och uppfyller kraven i 3 § myndighetsförordningen (2007:515). Intern styrning och kontroll ska även förebygga att verksamheten utsätts för korruption, otillbörlig påverkan, bedrägeri och andra oegentligheter. Myndighetsledningen ska säkerställa att det finns en god intern miljö som skapar förutsättningar för en väl fungerande process för intern styrning och kontroll.

Bedömningen av om myndigheten har en betryggande intern styrning och kontroll baseras på uppföljningar av ett antal faktorer: årets genomförda riskhantering, avdelningschefernas intyganden i form av självvärderingar, efterlevnaden av styrande dokument, den systematiska kvalitetsutvecklingen, säkerhet och överträdelser, iakttagelser från internrevision och extern revision, samt hanteringen av det förbättringsområde som redovisades i årsredovisningen 2020.

Modell och miljö för intern styrning och kontroll

Försäkringskassan har en etablerad modell för intern styrning och kontroll. Det går att med rimlig säkerhet säga att modellen tillämpas och att den interna miljön är ändamålsenlig.

Modellen beskrivs dels i en policy som fastställdes av Försäkringskassans styrelse 2020, dels i riktlinjer för intern styrning och kontroll. Riktlinjerna anger tillsammans med generaldirektörens arbetsordning hur ansvaret för intern styrning och kontroll fördelas inom organisationen. Riktlinjerna reglerar vad som ska ingå i uppföljningen av intern styrning och kontroll och att det inom varje avdelning ska finnas en tydligt definierad funktion för intern styrning och kontroll inklusive riskhantering. Policyn och riktlinjerna kompletteras med anvisningar och metodstöd för arbetet med riskhantering, uppföljning och rapportering. Riktlinjerna reviderades 2021.

Miljön för intern styrning och kontroll på Försäkringskassan utgår från den statliga värdegrunden och innefattar de förutsättningar som behövs för att myndigheten ska kunna fullgöra sina uppdrag och nå de övergripande målen för verksamheten. Förutsättningarna är bland annat fördelning av ansvar och befogenheter, organisering av verksamheten, kompetens hos medarbetarna samt etik och förhållningssätt.

Riskhantering är central inom intern styrning och kontroll. På Försäkringskassan är riskhantering obligatorisk på både avdelnings- och verksamhetsområdesnivå. Den ska inte bara vara en del i planering och uppföljning av verksamheten, utan även göras inför alla väsentliga administrativa beslut och beslut om att förändra tillämpningen av socialförsäkringen. Riskanalyser ska genomföras regelbundet i alla verksamhetskritiska processer. Avdelningars och verksamhetsområdets riskhantering kompletteras också med

riskhantering för vissa specifika områden, till exempel inom arbetet med att motverka felaktiga utbetalningar.

En annan viktig del av intern styrning och kontroll är det förebyggande arbetet mot korrupktion och andra oegentligheter. Arbetet sker bland annat genom utbildningar i etik och den statliga värdegrunden, obligatoriska säkerhetsutbildningar och dilemmadiskussioner.

Att bibehålla kunskapen om den statliga värdegrunden på en god nivå och att följa upp efterlevnaden av styrdokument är ett ständigt pågående arbete. Under året har vi därför bland annat reviderat styrdokument och utökat stödmaterial på området samt genomfört informationsinsatser.

Årets uppföljning av intern styrning och kontroll

Årets uppföljning av den interna styrningen och kontrollen har inte påvisat några väsentliga brister, men vi redovisar ett område där vi anser att den interna styrningen och kontrollen kan bli bättre. Det rör förvaltningen av sjukförsäkringen och beskrivs närmare under rubriken Identifierade förbättringsområden.

Under pandemin har Försäkringskassan prioriterat att utreda, bedöma och betala ut ersättning till de försäkrade. Den ökade arbetsbördan inom vissa förmåner har gjort att det inte varit möjligt för alla förmåner att följa upp kvaliteten i handläggningen på samma sätt som tidigare. För att ändå få tillräcklig kunskap om kvaliteten har uppföljningen därför i större utsträckning än tidigare gjorts centralt. Baserat på de uppföljningar av ärenden som genomförts bedömer alla förmåner att de handläggningsmoment som har avgörande betydelse för att säkerställa att rätt beslut fattas och rätt ersättning betalas ut i allt väsentligt genomförs.

Nedprioriteringarna av kvalitetsuppföljningarna påverkar dock inte Försäkringskassans möjlighet att bedöma den interna styrningen och kontrollen. Vi bedömer inte heller att nedprioriteringarna i sig utgör en väsentlig brist eller ett förbättringsområde i den interna styrningen och kontrollen. Samtliga förmåner har genomfört kvalitetsuppföljningar på ärendenivå, antingen med stöd av verktyget Väksten eller genom aktgranskning. I kombination med uppföljning av olika indikatorer ger dessa underlag en rättvisande bild av verksamheten så att det med rimlig säkerhet går att uttala sig om kvaliteten i handläggningen.

Nedan redogör vi kortfattat för delar av årets uppföljning.

Årets riskhantering

Årets riskhantering har i hög grad präglats av pandemin. Den har på olika sätt medfört risker i de anställdas arbetsmiljö, risker förknippade med förenklade kontroller i handläggningen och risker med snabbt införande av nya eller ändrade förmåner. Det finns också risker kopplade till utvecklingsverksamhet som fått stå tillbaka på grund av pandemin. Flera av riskerna kommer att finnas kvar och vara svåra att påverka i någon större utsträckning så länge pandemin pågår.

I många fall har åtgärder vidtagits under året som lett till att identifierade risker kunnat avskrivnas. Samtidigt har vi också identifierat nya risker och beslutat om åtgärder för att hantera dem. Tre samlade riskuppföljningar har genomförts under året. Uppföljningarna visar att avdelningarna bedriver en aktiv riskhantering och följer den styrning som gäller på området.

Styrelsen har under 2021 fått löpande rapportering av myndighetens övergripande riskbild. Styrelsen har därmed kunnat diskutera de olika riskområdena och hur de utvecklats, hur riskåtgärderna fungerat samt ta ställning till riskbedömningarna.

Styrande dokumentets ändamålsenlighet och efterlevnad

Försäkringskassans administrativa styrdokument anger överenskomna arbetssätt och krav inom en rad olika områden. Det är viktigt att styrdokumenterna är ändamålsenligt utformade och efterlevs, och de följs därför upp regelbundet.

Årets uppföljning visar att alla berörda avdelningar har följt upp de administrativa styrdokument som de ansvarar för och att dokumenten huvudsakligen efterlevs, även om det finns några undantag. Uppföljningen visar också att det finns några dokument som är i stort behov av revidering.

Vi har sedan tidigare konstaterat ett utvecklingsbehov i processen för uppföljning av administrativa styrande dokument. Uppföljningen behöver med större säkerhet kunna visa om dokumenten är ändamålsenliga och efterlevs. Ett arbete med att se över och föreslå en ny struktur för Försäkringskassans styrande dokument pågår för närvarande. När detta är klart kan vi utveckla processen för uppföljning av dokumenten.

Identifierade förbättringsområden

Här redovisar vi kort hur vi hanterat ett tidigare redovisat förbättringsområde och ett nytt förbättringsområde.

Informationssäkerhet

Uppföljningen av intern styrning och kontroll för verksamhetsåret 2020 ledde till att informationssäkerhet redovisades som ett förbättringsområde. Informationssäkerheten har tagits upp som ett förbättringsområde i årsredovisningen i flera års tid och har tidigare också redovisats som en brist i den interna styrningen och kontrollen. En rad åtgärder har genomförts både tidigare år och under 2021. Det handlar huvudsakligen om att myndigheten tagit fram och implementerat ett ledningssystem för säkerhet, uppdaterat och tagit fram nya styrdokument, utvecklat riskhanteringen, implementerat ett nytt incidenthanteringsverktyg och genomfört klassning av myndighetens information för att kunna ge den rätt skydd. Vi kan nu se tydliga effekter av insatserna och bedömer förbättringsområdet som hanterat utifrån perspektivet intern styrning och kontroll.

Förvaltning av sjukförsäkringen

Det finns ett antal svårigheter och problem förknippade med förvaltningen av sjukförsäkringen och som synliggjorts i såväl interna som externa granskningar och publikationer. Några av dessa handlar om hur avvägningen av de olika mål och intressen som försäkringen omfattar ska göras. Andra rör Försäkringskassans ledning, styrning, uppföljning och kontroll av förvaltningen av försäkringen. Under 2021 inleddes en genomlysning av sjukförsäkringen som syftar till att identifiera åtgärder för att åstadkomma en långsiktig och stabil styrning av förvaltningen av sjukförsäkringen. Genomlysningen gäller hela förvaltningen av sjukförsäkringen och samtliga berörda avdelningar. Bakgrunden är bland annat att avslagsfrekvensen varierat över tid på ett sätt som inte kan förklaras av förändringar i regelverk eller av förändringar i omvärlden. Flera problem som identifierats i arbetet har lett till att beslut fattats om åtgärder som nu pågår eller planeras. Bland åtgärderna kan nämnas förstärkt rättslig styrning till handläggningen som nu byggs upp samt ett förbättrat rättsligt stöd. Utöver det skapas också en intern tillsynsfunktion som ska stärka vår förmåga att själva upptäcka kvalitetsbrister, hitta förbättringar och bidra till lärande. Vidare har vi påbörjat ett arbete med

att öka kompetensen internt om psykisk ohälsa samt startat ett uppdrag som ska stärka myndighetens verksamhet inom forskning och utveckling med fokus på kunskap om psykisk ohälsa. Genomlysningen har även gett underlag till att starta ett flerårigt program, vars initiala uppgift är att utarbeta en samlad långsiktig målbild och förnyad verksamhetsidé för Försäkringskassans förvaltning av sjukförsäkringen. Arbetet med att förbättra förvaltningen av sjukförsäkringen kommer därför fortsätta tills vi har genomfört ytterligare åtgärder och kan se tydliga effekter av dem.

Läs mer om genomlysningen av sjukförsäkringen i avsnittet Förmåner vid sjukdom och nedsatt arbetsförmåga.

Samlad bedömning

Utifrån årets uppföljning går det att med rimlig säkerhet bedöma den interna styrningen och kontrollen inom myndigheten. Vi bedömer att Försäkringskassan har en ändamålsenlig intern miljö och en etablerad modell för intern styrning och kontroll.

Den samlade uppföljningen av Försäkringskassans interna styrning och kontroll 2021 visar inte att det finns några väsentliga brister. Däremot kan förvaltningen av sjukförsäkringen förbättras i enlighet med beskrivningen ovan.

Beslut om årsredovisningen

Årsredovisningen har fastställts genom styrelsens beslut den 15 februari 2022.

Vi bedömer att den interna styrningen och kontroller vid myndigheten har varit betryggande under den period som årsredovisningen avser.

Vi intygar att årsredovisningen ger en rättvisande bild av verksamhetens resultat samt av kostnader, intäkter och myndighetens ekonomiska ställning.

Heidi Stensmyren
ordförande

Thomas Pålsson
vice ordförande

Ulrika Liljeberg

Ella Niia

Erland Olauson

Jörgen Olofsson

Lotta Vahlne Westerhäll

Nils Öberg
generaldirektör
Försäkringskassan

Förmånsförteckning

Aktivitetsersättning – till den som är högst 29 år och på grund av en funktionsnedsättning behöver längre tid för att avsluta sin skolgång eller har nedsatt arbetsförmåga i minst ett år.

Aktivitetsstöd – till den som deltar i aktiviteter i ett arbetsmarknadspolitiskt program hos Arbetsförmedlingen.

Assistansersättning – till den som har en omfattande funktionsnedsättning och därför behöver personlig assistans för att klara sin vardag. De 20 första assistanstimmarna bekostas av kommunen. Resterande timmar bekostas av Försäkringskassan.

Barnbidrag – till föräldrar som har barn under 16 år eller äldre barn som går i grundskolan. I barnbidrag ingår även förlängt barnbidrag och flerbarnstillägg.

Bostadsbidrag – till barnfamiljer och till ungdomar som är 18–28 år om de har låga inkomster.

Ersättning för höga sjuklönekostnader – till arbetsgivaren som kompensation för sjuklönekostnad som överstiger en viss andel av den totala lönekostnaden.

Ersättning för karensavdrag – till den som är anställd och har fått karensavdrag på sin sjuklön och till egenföretagare som har karens i sjukperiodens början.

Etableringsersättning – till den som deltar i aktiviteter i det arbetsmarknadspolitiska programmet etableringsinsatser sedan den 1 januari 2018. För tid före den 1 januari 2018 kunde etableringsersättning ges till nyanlända med etableringsplan efter beslut från Arbetsförmedlingen.

Föräldrapenning – till föräldrar när de avstår från arbete under tiden de vårdar barn. Ersättningen ska underlätta för föräldrar att kombinera förvärvsarbete med familjeliv.

Graviditetspenning – till en gravid person som inte får sköta sitt vanliga arbete på grund av risker för fosterskador i arbetsmiljön, eller som i slutet av graviditeten inte klarar av sitt fysiskt ansträngande arbete.

Merkostnadsersättning – till personer som har merkostnader med anledning av sitt eller sitt barns funktionsnedsättning. Om ett barn som inte har fyllt 21 år och har en underhållsskyldig förälder ska merkostnadsersättningen betalas till föräldern och inte till barnet. Två föräldrar kan ha rätt till merkostnadsersättning för ett barn.

Omvårdnadsbidrag – till föräldrar till barn med funktionsnedsättning. Bidraget ska förbättra föräldrarnas ekonomiska förutsättningar att tillgodose barnets behov av omvårdnad och tillsyn till följd av en funktionsnedsättning. Två föräldrar kan ha rätt till omvårdnadsbidrag för ett barn till och med juni det år barnet fyller 19 år.

Ersättning till riskgrupper – består av två separata förmåner: viss förebyggande sjukpenning och viss smittbärrpenning. Förmånerna ger ersättning till personer, eller deras anhöriga, som tillhör en riskgrupp och därmed riskerar att bli allvarligt sjuka av covid-19.

Sjukersättning – till den som är 30–64 år och har stadigvarande nedsatt arbetsförmåga. Ersättningen beviljas alltid tills vidare.

Sjukpenning – till den som har tillfälligt nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom eller skada.

Smittbärrersättning – till den som inte kan arbeta på grund av att hen är eller kan vara smittad av en allmänfarlig sjukdom och avstängd av läkare. Ersättning kan lämnas i form av smittbärrpenning och reskostnadsersättning i samband med vårdbesök.

Statligt tandvårdsstöd – består av allmänt tandvårdsbidrag, särskilt tandvårdsbidrag samt ett högkostnadsskydd. Allmänt tandvårdsbidrag ges per kalenderår beroende på patientens ålder. Särskilt tandvårdsbidrag ges halvårsvis till patienter med sjukdomar eller funktionsnedsättningar som innebär en risk för försämrad tandhälsa. Högkostnadsskyddet innebär att ersättning ges för 50–85 procent av patientens kostnader över 3 000 kronor.

Tillfällig föräldrapenning – till den som tillfälligt behövt avstå från arbete för att ta hand om ett sjukt eller smittat barn eller vid läkarbesök och när barn har avlidit. I samband med barns födelse kan tillfällig föräldrapenning även betalas ut för tio dagar till den andra föräldern.

Underhållsstöd – till separerad förälder med barn under 18 år eller studerande under 20 år, om den andra föräldern inte betalar underhåll alls, betalar ett lägre belopp än underhållsstödet eller inte betalar i tid.

Utvecklingsersättning – till den som är under 25 år, deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program och inte uppfyller villkoren för att rätt till a-kassa.

